

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
« ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ »

Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ CAMELS ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2005-2016

Διπλωματική Εργασία
που υποβλήθηκε στο τμήμα Δημόσιας Διοίκησης του
Παντείου Πανεπιστημίου
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Ελεγκτική και Φορολογία
από τον
Καϊδαντζή Γρηγόρη
ΑΜ:7116Μ18

Όνομα Επιβλέποντα Καθηγητή:
Αναστάσιος Τσάμης

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής:
Αναστάσιος Τσάμης, Απόστολος Αποστόλου, Ιωάννης Φίλος

ΑΘΗΝΑ,
ΜΑΡΤΙΟΣ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΡΗΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	5
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	7
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	9
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	10
ABSTRACT	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	15
ΜΕΡΟΣ Α.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	18
ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	18
1.1 Εισαγωγή	18
1.2 Ορισμός του Τραπεζικού Συστήματος	22
1.3 Απλή Επεξήγηση Ορισμού.....	23
1.3.1 Διαγραμματική Ανάλυση Λειτουργίας Δανειακών Κεφαλαίων.....	24
1.4 Ιστορική Εξέλιξη Διεθνούς Τραπεζικού Συστήματος	26
1.5 Ιστορική Εξέλιξη Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος.....	31
1.6 Εννοιολογικό Περιεχόμενο του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.....	36
1.6.1 Τραπεζικό Σύστημα	36
1.6.2 Δομή του Τραπεζικού Συστήματος	39
1.6.3 Θεσμικοί Επενδυτές	41
1.6.4. Προϋποθέσεις για την Εύρυθμη Λειτουργία του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	42
1.6.5 Η Συμβολή του Τραπεζικού Συστήματος	43
1.6 Διαχωρισμός Τραπεζών σε Συστημικές και Μη Συστημικές.....	43
1.7 Τραπεζικοί Κίνδυνοι	47
1.7.1 Εισαγωγή στην Έννοια του Κινδύνου	47
1.7.2 Ανάλυση Κινδύνων	48
1.7.2.1 Κίνδυνος Ρευστότητας (Liquidity Risk).....	48
1.7.2.2 Κίνδυνος Αγοράς (Market Risk).....	49
1.7.2.3 Πιστωτικός Κίνδυνος (Credit Risk).....	49
1.7.2.4 Επιτοκιακός Κίνδυνος (Interest Rate Risk)	50
1.7.2.5 Λειτουργικός Κίνδυνος (Operational Risk)	51
1.7.2.6 Συναλλαγματικός Κίνδυνος (Foreign Exchange Risk)	51

1.7.2.7 Κίνδυνος Κεφαλαίου (Capital Risk)	52
1.7.2.8 Πολιτικός Κίνδυνος (Political Risk)	52
1.7.2.9 Νομικός Κίνδυνος (Legal Risk).....	52
1.7.2.10 Κίνδυνος Χώρας (Country Risk).....	52
1.7.2.11 Κίνδυνος Διακανονισμού Πληρωμών-Κίνδυνος ‘Herstatt’(Payment Settlement Risk-‘Herstatt Danger’	52
1.7.2.12 Κίνδυνος Πράξεις Εκτός Ισολογισμού (Off Balance Sheet Transactions Danger)	53
1.7.2.13 Κίνδυνος των Χρηματιστηριακών Δεικτών και Μετοχών (Stock Market Indicators and Shares Risk).....	53
1.7.2.14 Κίνδυνος της Επενδυτικής Θέσης (Risk of Investment Position)	54
1.7.2.15 Κίνδυνος Μόχλευσης (Leverage Risk)	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	55
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	55
2.1 Ορισμός	55
2.2 Η Δημιουργία των Χρηματοπιστωτικών Κρίσεων	56
2.3 Η Διεθνής Οικονομική Κρίση/Αίτια.....	58
2.4. Τα Σημαντικότερα Γεγονότα.....	64
2.5 Χώρες όπου η Τραπεζική Κρίση ήταν Ισχυρότερη	66
2.6 Οι Επιπτώσεις της Τραπεζικής Κρίσης για την Πραγματική Οικονομία.....	66
2.7 Ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας	67
2.8 Η Αντιμετώπιση της Διεθνούς Κρίσης μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.....	68
2.9 Η Ελλάδα την Περίοδο της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης.....	70
2.10 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και η Δημοσιονομική Κρίση	71
2.11 Οι Κυριότερες Επιπτώσεις της Κρίσης στο Τραπεζικό Σύστημα	75
2.12 Προκλήσεις για το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα τα Επόμενα Χρόνια	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	87
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ	87
3.1 Εποπτεία Τραπεζών.....	87
3.2 Ανάγκη Ύπαρξης Εποπτείας.....	88
3.3 Οι Κύριοι Εποπτικοί Μηχανισμοί των Τραπεζών.....	90
3.3.1 Τράπεζα της Ελλάδος	90
3.3.2 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.....	90
3.3.3 Ορκωτοί Λογιστές Μέλη Σ.Ο.Ε.Λ.	91
3.3.4 CEBS.....	92
3.4 Επιτροπή της Βασιλείας	93

3.4.1 Βασιλεία I (Basel I).....	95
3.4.1.1 Αδυναμίας Συμφώνου Βασιλείας I.....	98
3.4.2 Βασιλεία II (Basel II).....	100
3.4.2.1 Στόχοι της Βασιλείας II	101
3.4.2.2 Παράγοντες που Επηρεάζουν τη Χρηματοοικονομική Αποτελεσματικότητα και Σταθερότητα (Βασιλεία II).....	104
3.4.2.3 Πυλώνες Βασιλείας II	106
3.4.2.4 Τα Οφέλη της Βασιλείας II	112
3.4.2.5 Οι Συνέπειες Εφαρμογής του Συμφώνου της Βασιλείας II στα Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα.....	114
3.4.2.6 Σύγκριση των Κανόνων Βασιλείας I ΚΑΙ II	116
3.4.3. Βασιλεία III (Basel III).....	116
3.4.3.1 Κίνδυνοι από την Εφαρμογή των Νέων Κανόνων.....	121
3.5 Μετάβαση στη Βασιλεία IV (Basel IV).....	122
ΜΕΡΟΣ Β	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	124
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	124
4.1 Ανάλυση Αριθμοδεικτών.....	124
4.2 Αριθμοδείκτες Βαθμολογίας Τραπεζών μέσω C-A-M-E-L-S.....	126
4.2.1 Τρόπος Υπολογισμού των Δεικτών	127
4.2.2 Ιστορικά Στοιχεία CAMELS.....	128
4.2.3 Χρησιμότητα των Δεικτών CAMELS.....	128
4.2.4 Οι Δείκτες CAMELS και η Κεντρική Τράπεζα	129
4.2.5 Σύστημα Αξιολόγησης CAMELS για τα Τραπεζικά Ιδρύματα	129
4.2.5.1 Αποδοτικότητα/Κερδοφορία (Efficiency/Profitability)	130
4.2.5.1.1 Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού (ROA, Return on Assets)	131
4.2.5.1.2 Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (ROE, Return of Equity).....	132
4.2.5.2 Ρευστότητα (Liquidity).....	133
4.2.5.2.1 Δείκτης Ρευστότητας L1 (Δάνεια/Καταθέσεις)	134
4.2.5.2.2. Δείκτης Ρευστότητας L2 (Κυκλοφορούν Ενεργητικό/Μ.Ο Ενεργητικού).....	135
4.2.5.3 Κεφαλαιακή Επάρκεια (Capital Adequacy)	136
4.2.5.3.1 Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (CAR, Capital Adequacy Ratio)	138
4.2.5.4 Ευαισθησία Της Αγοράς (Market Sensitivity)	140
4.2.5.4.1 Αριθμοδείκτης Σύνολο Αξιογράφων/Μ.Ο Ενεργητικού (Sensitivity to the Risk)	141

4.2.5.5 Αποτελεσματικότητα Της Διοίκησης-Διαχείριση(Effectiveness of Management/Administration)	142
4.2.5.5.1 Αριθμοδείκτης Υπολογισμού Αποτελεσματικότητα Της Διοίκησης-Διαχείριση(Management)	143
4.2.5.6 Ποιότητα Των Στοιχείων Του Ενεργητικού (Quality of Assets)	144
4.2.5.6.1 Αριθμοδείκτες Μέτρησης Ποιότητα Των Στοιχείων Του Ενεργητικού (Quality of Assets).....	146
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	148
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΕΠΕΖΩΝ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ CAMELS	148
5.1 Μεθοδολογία	148
5.2. Αποτελέσματα Αριθμοδεικτών Συστήματος CAMELS.....	151
5.2.1 Αποτελέσματα Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας	151
5.2.2 Αποτελέσματα Δείκτη Ποιότητας Ενεργητικού.....	153
5.2.3 Αποτελέσματα Δείκτη Διοίκησης	155
5.2.4 Αποτελέσματα Δεικτών Κερδοφορίας	159
5.2.4.1 Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας ROA.....	159
5.2.4.2 Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας ROE	161
5.2.5 Αποτελέσματα Δεικτών Ρευστότητας	162
5.2.5.1 Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας L1	163
5.2.5.2 Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας L2	165
5.2.6 Αποτελέσματα Δείκτη Ευαισθησίας στους Κινδύνους της Αγοράς	166
5.3 Τελική Βαθμολογία Συστήματος CAMELS.....	168
5.4 Οι Σημαντικότερες Αλλαγές το 2016.....	172
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	174
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	174
6.1 Συμπεράσματα	174
6.2 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα.....	178
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	179
Ελληνική Βιβλιογραφία	179
Ξένη Βιβλιογραφία.....	182
Ιστοσελίδες.....	186

ΕΥΡΗΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Η Πορεία των Τιτλοποιήσεων Στεγαστικών Δανείων στις Η.Π.Α.	60
Πίνακας 2: Το Κόστος Εξυγίανσης και Ανακεφαλαιοποίησης Πιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ελλάδα 2011-2015	73
Πίνακας 3: Βασικά Λογιστικά Μεγέθη Τραπεζικού Συστήματος στην Ελλάδα.....	84
Πίνακας 4: Το Θεσμικό Πλαίσιο Κεφαλαιακής Επάρκειας " Βασιλεία I "	98
Πίνακας 5: Διαγραμματική Παρουσίαση της Λειτουργίας των Πυλώνων Ι,ΙΙ,ΙΙΙ.....	110
Πίνακας 6: Το Θεσμικό Πλαίσιο Κεφαλαιακής Επάρκειας " Βασιλείας ΙΙ "	110
Πίνακας 7: Πυλώνας ΙΙ - Εποπτικές Διαδικασίες Εξέτασης Κεφαλαιακής Επάρκειας.....	111
Πίνακας 8: Πυλώνας ΙΙΙ - Πειθαρχία της Αγοράς.....	111
Πίνακας 9: Συνοπτικά οι Νέες Προτάσεις της Βασιλείας για τον Πιστωτικό Κίνδυνο	112
Πίνακας 10: Οι Νέες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις της Βασιλείας ΙΙΙ	120
Πίνακας 11: Οι Βασικοί Κανόνες της Βασιλείας ΙΙΙ και οι Διαφορές με το Ισχύον Καθεστώς	120
Πίνακας 12: Συνοπτικός Πίνακας Δεικτών CAMELS.....	127
Πίνακας 13: Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010.....	131
Πίνακας 14: Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016.....	131
Πίνακας 15: Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010.....	132
Πίνακας 16: Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016.....	132
Πίνακας 17: Δείκτης (L1) Δάνεια/Καταθέσεις Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010	134
Πίνακας 18: Δείκτης (L1) Δάνεια/Καταθέσεις Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016	134
Πίνακας 19: Δείκτης (L2) Κυκλοφορούν Ενεργητικό/Μ.Ο. Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010	135
Πίνακας 20: Δείκτης (L2) Κυκλοφορούν Ενεργητικό/Μ.Ο. Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016	135
Πίνακας 21: Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010	140
Πίνακας 22: Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016	140
Πίνακας 23: Δείκτης Αξιολόγησης της Ευαισθησίας των Ελληνικών Τραπεζών στον Κίνδυνο Αγοράς 2005-2010	141
Πίνακας 24: Δείκτης Αξιολόγησης της Ευαισθησίας των Ελληνικών Τραπεζών στον Κίνδυνο Αγοράς 2011-2016	141
Πίνακας 25: Δείκτης Αξιολόγησης Αποτελεσματικότητας της Διοίκησης Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010	144
Πίνακας 26: Δείκτης Αξιολόγησης Αποτελεσματικότητας της Διοίκησης Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016	144
Πίνακας 27: Δείκτης Μέτρησης Ποιότητας των Στοιχείων του Ενεργητικού των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010	147
Πίνακας 28: Δείκτης Μέτρησης Ποιότητας των Στοιχείων του Ενεργητικού των Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016	147
Πίνακας 29: Αποτελέσματα Δείκτη Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας (Capital).....	151
Πίνακας 30: Αποτελέσματα Δείκτη Ποιότητας Στοιχείων Ενεργητικού (Assets Quality) ...	153
Πίνακας 31: Αποτελέσματα Δείκτη Διοίκησης (Management)	156
Πίνακας 32: Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας (Earnings)-ROA.....	159
Πίνακας 33: Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας (Earnings)-ROE	161
Πίνακας 34: Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας (Liquidity)-L1	163

Πίνακας 35: Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας (Liquidity)-L2.....	165
Πίνακας 36: Αποτελέσματα Δείκτη Ευαισθησία στους Κινδύνους της Αγοράς (Sensitivity to Market Risk).....	166
Πίνακας 37: Συγκεντρωτική Βαθμολογία Υποδείγματος CAMELS	169
Πίνακας 38: Τελική Κατάταξη Ελληνικών Τραπεζών Σύμφωνα με τη Μεθοδολογία CAMELS.....	171

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Η Λειτουργία των Δανειακών Κεφαλαίων.....	24
Διάγραμμα 2: Ο Δείκτης Μόχλευσης των Σημαντικότερων Διεθνών Τραπεζικών Ιδρυμάτων τα Τέλη του 2006.....	62
Διάγραμμα 3: Η Εξέλιξη του Αριθμού του Απασχολούμενου Προσωπικού στις Τράπεζες..	76
Διάγραμμα 4: Η εξέλιξη του Αριθμού των Καταστημάτων των Τραπεζών	77
Διάγραμμα 5: Η Εξέλιξη του Αριθμού των ΑΤΜ.....	78
Διάγραμμα 6: Η ραγδαία Μείωση του Αριθμού των Καταθέσεων	79
Διάγραμμα 7: Η Πορεία του Δείκτη Δάνεια/Καταθέσεις.....	81
Διάγραμμα 8: Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας Ελληνικών και Ευρωπαϊκών Τραπεζών....	82
Διάγραμμα 9: Η Εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα 2005-2017	83
Διάγραμμα 10: Η Εξέλιξη του Δείκτη Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016	152
Διάγραμμα 11: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ποιότητας των Στοιχείων του Ενεργητικού των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016.....	154
Διάγραμμα 12: Η Εξέλιξη του Δείκτη Διοίκησης των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016 ...	157
Διάγραμμα 13: Η Εξέλιξη του Δείκτη Διοίκησης των Τεσσάρων Ελληνικών Συστημικών Τραπεζών 2005-2016	158
Διάγραμμα 14: Η Εξέλιξη του Δείκτη Κερδοφορίας ROA των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016	160
Διάγραμμα 15: Η Εξέλιξη του Δείκτη Κερδοφορίας ROE των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016	162
Διάγραμμα 16: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ρευστότητας L1 των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016	164
Διάγραμμα 17: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ρευστότητας L2 των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016	165
Διάγραμμα 18: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ευαισθησίας των Ελληνικών Τραπεζών στους Κινδύνους Αγοράς 2005-2016	167
Διάγραμμα 19: Η Εξέλιξη της Συνολικής Βαθμολογίας των Ελληνικών Τραπεζών στο Υπόδειγμα CAMELS	171

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα σε μια Απλοποιημένη Μορφή	38
Εικόνα 2: Η Δομή του Τραπεζικού Συστήματος.....	39
Εικόνα 3: Συνιστώσες Πιστωτικού Κινδύνου	50
Εικόνα 4: Η Δημιουργία Χρηματοπιστωτικής Κρίσης στο Τραπεζικό Σύστημα.....	57
Εικόνα 5: Η Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Εποπτείας όπως Αναπτύχθηκε το 2011.....	89
Εικόνα 6: Απλοποιημένη Μορφή της Βασιλείας I.....	100
Εικόνα 7: Απεικόνιση Βασιλείας II.....	103
Εικόνα 8: Απεικόνιση Βασιλείας III	119
Εικόνα 9: Προσδιοριστικοί Παράγοντες Βαθμολογίας CAMELS.....	126

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι βαθιά την υποχρέωση, να εκφράσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου σε όλους όσους με βοήθησαν για την εκπόνησή της. Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Αναστάσιο Τσάμη, που ήταν πάντοτε διαθέσιμος να μου προσφέρει τις γνώσεις του αλλά και την πολύτιμη καθοδήγησή του, όποτε και αν του την ζήτησα. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Μαρία-Ελένη Αγοράκη για τις πολύτιμες συμβουλές της και όλους τους καθηγητές του τμήματος Ελεγκτικής και Φορολογίας για την ακαδημαϊκή αλλά και επιστημονική κατάρτιση που μου προσέφεραν σε αυτό το διάστημα των σπουδών μου.

Στην συνέχεια, θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω όλους τους συμφοιτητές μου, με τους οποίους μοιράστηκα επιτυχίες, ακαδημαϊκές εμπειρίες και γνώσεις, κατά την διάρκεια αυτού του μεταπτυχιακού κύκλου και μέσα στον οποίο έκανα φιλίες που ελπίζω πως θα κρατήσουν για πάντα.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου, την οικογένειά μου, για την αμέριστη συμπαράστασή της και για την πίστη που έδειξε στη θέληση και στις δυνατότητές μου, αποτελώντας την κινητήριο δύναμη αλλά και το σημαντικότερο στήριγμα για να πετύχω όλους στόχους έχω θέσει μέχρι στιγμής στην ζωή μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα έπεται από την ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και με την πλέον ενσωμάτωσή του στο ενιαίο Ευρωπαϊκό χώρο, γνώρισε ιδιαίτερη οικονομική άνθηση και υπερμεγέθη για τα δεδομένα της εποχής ανάπτυξη. Στην πραγματικότητα την περίοδο εκείνη η οικονομία δεχόταν ανεπανόρθωτα πλήγματα από τις συστημικές υπερβάσεις δαπανών, την υπέρμετρη φοροδιαφυγή και τις αδικαιολόγητα υπεραισιόδοξες προβλέψεις γνωρίζοντας μια πλασματική ανάπτυξη, ενώ την ίδια στιγμή οι συνεχιζόμενες δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες οδηγούσαν σε σημαντική αύξηση όχι μόνο του δημόσιου αλλά και του εξωτερικού χρέους. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2009 ανέδειξε τα τρωτά σημεία της οικονομίας στην Ελλάδα, αναγκάζοντάς την από την απαρχή της κρίσης να καταφύγει σε τρία συνολικά προγράμματα προσαρμογής. Η κρίση εμπιστοσύνης ως άμεση απόρροια της γενικής αυτής δυσάρεστης κατάστασης, άσκησε δριμύτατες πιέσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, του οποίου τα βασικότερα χρηματοοικονομικά μεγέθη παρουσίασαν σημαντικές αποκλείσεις. Ιδιαίτερα παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και σταδιακή μείωση της συνολικής ρευστότητας, παρά την κεφαλαιακή ενίσχυση κατά τα τελευταία έτη.

Όλα βέβαια τα μεγέθη των τραπεζών δεν κινήθηκαν αρνητικά, καθώς παρόλες τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε και αντιμετωπίζει το τραπεζικό μας σύστημα, οι ελληνικές τράπεζες ακόμα εμφανίζουν την υψηλότερη κεφαλαιακή επάρκεια ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές τράπεζες. Οι τέσσερις συστημικές τράπεζες (Εθνική Τράπεζα, Τράπεζα Πειραιώς, Alpha Bank και Eurobank), καθώς επίσης και η Attica bank, που ξεπερνούν πλέον αθροιστικά το 95% του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, δε θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστες από την ελληνική κρίση χρέους που δημιούργησε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, οι συνέπειες της οποίας αποτυπώνονται πλήρως μέσα από την ανάλυση των βασικών οικονομικών μεγεθών και των χρηματοοικονομικών δεικτών τους, για την περίοδο από το 2005 έως το 2016. Η ανάλυση αυτή είναι και ο αντικειμενικός σκοπός της μελέτης μας, χρησιμοποιώντας ως βασικό εργαλείο παρακολούθησης και αξιολόγησης της πορείας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, για την περίοδο πριν και μετά την κρίση, τη μεθοδολογία CAMELS, τα συμπεράσματα της οποίας στηρίζονται σε ένα σύστημα αξιολόγησης των σημαντικότερων κινδύνων που απειλούν την οικονομία μας. Βάσει λοιπόν των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης των πέντε ελληνικών τραπεζών, ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα πρέπει να προβεί σε πολλές διαρθρωτικές και διορθωτικές κινήσεις δίνοντας έμφαση κυρίως σε δύο τομείς. Ο πρώτος είναι η αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης δημιουργίας επισφαλών και μη εξυπηρετούμενων δανείων στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα και ο δεύτερος η βελτίωση της ιδιαίτερα αργής επιστροφής των καταθέσεων στην Ελλάδα, δηλαδή των καταθέσεων που μετακινήθηκαν στο εξωτερικό από τα χρόνια της κρίσης μέχρι και τα μέσα του έτους 2016. Με δεδομένες τις ανωτέρω μη ευνοϊκές συνθήκες στο τραπεζικό σύστημα, είναι αναπόφευκτο ότι οι ελληνικές τράπεζες θα προχωρήσουν σε νέο στάδιο ανακεφαλαιοποίησης των ισολογισμών τους στο απώτερο μέλλον.

ABSTRACT

The Greek Banking System following the accession of Greece to Economic and Monetary Union and its most recent integration into the single European area, has experienced a particular economic boom and an unprecedented for the current development data rate of growth. In fact at that time, the economy suffered irreparable shocks from systemic expenditure overruns, excessive tax evasion and unjustifiably over-optimistic predictions, experiencing a fictitious development, while at the same time the continuous fiscal and external imbalances led to a significant increase not only in public but also in external debt. The global financial crisis of 2007-2009 highlighted the vulnerabilities of the economy in Greece, forcing it from the beginning of the crisis, to resort to three overall adjustment programs. The crisis of confidence, as a direct consequence of this general crisis, has exerted severe pressure on the Greek Banking System, whose major financial figures have shown significant deviations. In particular, there has been a rapid increase in non-performing loans and a gradual decline in overall liquidity, despite capital inflows in recent years.

Of course, all the major financial ratios of the banks did not follow a negative course, as, despite all the difficulties that our banking system faced and still does, the Greek banking institutions show the highest capital adequacy among the European banks. The four systemic banks (National Bank, Piraeus Bank, Alpha Bank and Eurobank) as well as Attica bank, which now exceed 95% of the Greek banking system, could not remain unaffected by the Greek debt crisis created by the global financial crisis, the consequences of which are fully reflected through the analysis of their most important economic data and financial ratios, for the period of 2005 to 2016. This analysis is also the objective of our study, using the CAMELS methodology as a basic tool for monitoring and evaluating the total course of the Greek financial system, before and after the crisis, the conclusions of which are based on a system of assessing the most important risks that threaten our economy. Based on the results of the assessment of the five Greek banks, the banking sector in Greece needs to take structural and corrective action, putting particular emphasis on how to deal with the continual creation of doubtful and non-performing loans in the domestic banking system and how to improve the extremely slow return of deposits in Greece, which are deposits that have drained abroad from the crisis years to the mid-year 2016. Given the above unfavorable conditions in the banking system, it is inevitable that Greek banks will move to a new stage of recapitalization of their balance sheets in the distant future.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, τα αποτελέσματα της οποίας επέφεραν ανεπανόρθωτα πλήγματα στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Η βαθιά και παρατεταμένη ύφεση που συνεχώς υποσκάπτει με δραματικό τρόπο την ποιότητα του δανειακού τους χαρτοφυλακίου, οι απώλειες από την αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους (PSI και επαναγορά) και η σημαντικότητα εκροή καταθέσεων η οποία δημιούργησε ένα τεράστιο χρηματοδοτικό άνοιγμα είναι από τα σημαντικότερα πλήγματα που δέχτηκε όχι μόνο το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας μας, αλλά ολόκληρη η οικονομία της. Επιπρόσθετα, οι ελληνικές τράπεζες, από το ξέσπασμα της διεθνούς κρίσης και έπειτα, έχουν βρεθεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα τελείως αποκομμένες από τη διεθνή διατραπεζική αγορά, με τους μηχανισμούς του Ευρωσυστήματος να αποτελούν σχεδόν μοναδικές πηγές παροχής ρευστότητας. Οι βασικές λειτουργίες και διαδικασίες που ακολούθησαν οι τράπεζες για να αντιμετωπίσουν την ανεξέλεγκτη αυτή κατάσταση, αποδείχτηκαν ευάλωτες στις ακραίες καταστάσεις που επέφερε η κρίση αυτή. Επιπλέον, οι έλεγχοι αξιολόγησης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που εφαρμόζαν μέχρι τότε οι αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές απέτυχαν παταγωδώς στην πλειονότητά τους. Η πρώτη ανάγκη που εμφανίστηκε ήταν η αποκατάσταση της ισορροπίας και η ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, διότι μια πιθανή κατάρρευσή του θα είχε ολέθριες επιπτώσεις στις παγκόσμιες αγορές. Το δεύτερο σημαντικό ζήτημα ήταν η θέσπιση νέων διαδικασιών ελέγχου και αξιολόγησης που θα λαμβάνουν υπόψη όλους τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται τα πιστωτικά ιδρύματα. Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερόμενα, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα όχι μόνο κατάφερε να σταθεροποιηθεί αλλά και να θέσει γερές βάσεις για ανάπτυξη. Η ανακεφαλαιοποίηση και εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος, η ανάκτηση πρόσβασης στη διεθνή διατραπεζική αγορά, η αύξηση της καταθετικής βάσης και η συνακόλουθη πρόοδος όσον αφορά την απεξάρτηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από τη χρηματοδότηση που χορηγεί η Τράπεζα της Ελλάδος, αναμφίβολα ενίσχυσαν τις δυνατότητες των τραπεζών να πιστοδοτούν την οικονομία. Εφόσον μάλιστα παγιωθεί στην ελληνική οικονομία η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών και του μικροοικονομικού περιβάλλοντος, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης εκτιμάται ότι θα επιταχυνθεί μεσοπρόθεσμα, μιας και θα ενισχυθεί η ζήτηση για παραγωγικές πιστώσεις, θα υποχωρήσει ο πιστωτικός κίνδυνος καθώς θα διευρυνθούν οι δυνατότητες για βιώσιμα επιχειρηματικά σχέδια τα οποία οι τράπεζες θα μπορούν να χρηματοδοτήσουν χωρίς ζημία και αντιστοίχως θα μειωθεί η συχνότητα εμφάνισης νέων προβληματικών δανείων και θα βελτιωθεί η εξυπηρέτηση των υφιστάμενων δανείων σε καθυστέρηση.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την μεθοδολογία CAMELS ως σύστημα αξιολόγησης τραπεζών. Για την εμπειρική διερεύνηση του θέματος εξετάζεται η πορεία πέντε ελληνικών τραπεζών (οι τέσσερις εκ των οποίων είναι συστημικές) από το 2005 έως και το 2016. Το δείγμα μας είναι πλήρως αντιπροσωπευτικό διότι οι τέσσερις συστημικές τράπεζες και η Attica Bank, ξεπερνούν πλέον αθροιστικά το 95% του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την τροπή που πήραν τα γεγονότα στην Ελλάδα μετά το ξέσπασμα την μεγάλης κρίσης καθώς και τον τρόπο που επηρεάστηκε το τραπεζικό σύστημα της χώρας, υπό το πρίσμα μιας μεθοδολογίας που χρήζει θετικής αντιμετώπισης από μεγάλο μέρος οικονομικών αναλυτών και της οποίας η συνδυαστική χρήση με άλλες μεθόδους, αυξάνει την αποτελεσματικότητα και τη χρησιμότητά της στην διαχείριση των κινδύνων. Μέσω της μελέτης αυτής λοιπόν είναι δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την επίδραση της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης συνολικά στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα αλλά και μεμονωμένα για κάθε τράπεζα καθώς επίσης και για την ύπαρξη και τη διαρκή βελτίωση ενός επαρκούς και αξιόπιστου ρυθμιστικού πλαισίου για την λειτουργία των τραπεζών σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο. Η διπλωματική εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, το θεωρητικό και το πρακτικό. Το πρώτο μέρος το οποίο είναι και το θεωρητικό, αποτελείται από τα κεφάλαια ένα, δύο και τρία. Το πρακτικό κομμάτι περιλαμβάνει τα κεφάλαια τέσσερα και πέντε καθώς επίσης και το έκτο κεφάλαιο στο οποίο εξάγονται τα τελικά συμπεράσματα και παρατίθενται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Ξεκινώντας από το θεωρητικό κομμάτι, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, γίνεται εισαγωγή στην έννοια του τραπεζικού συστήματος. Ακολουθεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή του τραπεζικού συστήματος τόσο στον Ευρωπαϊκό όσο και στον ελληνικό χώρο και εν συνεχεία πραγματοποιείται μια επισκόπηση των σημαντικότερων οικονομικών εξελίξεων από το 2007 που ξεκίνησε η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, έως και το 2016. Στην τελευταία ενότητα του ίδιου κεφαλαίου γίνεται μνεία στους τραπεζικούς κινδύνους και πως αυτοί είναι αλληλένδετα συνδεδεμένοι με την λειτουργία των τραπεζικών οργανισμών.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας δίνει ιστορικές πληροφορίες σχετικά με την μεγάλη χρηματοοικονομική κρίση που διανύουμε. Το που εκδηλώθηκε, ποιες ήταν οι αιτίες δημιουργίας της, πως εξαπλώθηκε και ποιες ήταν οι συνέπειές της, είναι μερικά από τα θέματα που καλύπτονται σε αυτή την ενότητα. Έχοντας αναφερθεί στην διεθνή χρηματοοικονομική κρίση, εξειδικεύεται το θέμα περιοριζόμενο στην ελληνική πραγματικότητα. Εξετάζεται η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας πριν την εμφάνιση της κρίσης και κατά την διάρκεια αυτής. Μας δίνεται δηλαδή η δυνατότητα να ελέγξουμε την επίδραση της κρίσης σε σημαντικούς τομείς-μεγέθη της ελληνικής οικονομίας και τις αλυσιδωτές αντιδράσεις που λαμβάνουν χώρα σε τέτοιες καταστάσεις.

Στο τρίτο κεφάλαιο προβαίνουμε σε μια ουσιαστική ανασκόπηση του ρυθμιστικού πλαισίου που εφαρμόστηκε τα τελευταία χρόνια στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα, μέσα από τις Διατάξεις των Συμφώνων της Επιτροπής της Βασιλείας (ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III) καταλήγοντας στις αλλαγές που θα επέλθουν στα πιστωτικά ιδρύματα με τις τελευταίες διατάξεις του Συμφώνου της Βασιλείας III και θα τεθούν σε ισχύ από το 2019 και έπειτα, καθιερώνοντας ένα ακόμα πιο αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο. Δεν παραλείπεται βέβαια και η αναφορά στο σχέδιο για μετάβαση στη Βασιλεία IV που έχει ως στόχο τη βελτίωση του νέου κανονιστικού πλαισίου μέσω της ενίσχυσης της τυποποιημένης προσέγγισης υπολογισμού της στάθμισης κινδύνου στοιχείων ενεργητικού έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η μέγιστη συνοχή της μεθοδολογίας που ακολουθούν όλες οι τράπεζες

Το πρακτικό μέρος της εργασίας ξεκινάει με το κεφάλαιο τέσσερα, με το οποίο γίνεται και η εισαγωγή στην έννοια του συστήματος αξιολόγησης CAMELS. Στις αρχικές ενότητες αναφερόμαστε σε στοιχεία όπως η χρησιμότητα των δεικτών, ο τρόπος υπολογισμού τους και τι αντιπροσωπεύει ο καθένας από αυτούς. Στις επόμενες ενότητες μέχρι και το πέρας αυτού του κεφαλαίου πραγματοποιείται λεπτομερής ανάλυση του κάθε δείκτη χωριστά αφού προηγηθεί μια πολύ σύντομη ιστορική ανασκόπηση της εμφάνισης αυτής της μεθοδολογίας

Στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η αξιολόγηση των πέντε Ελληνικών τραπεζών (Εθνική Τράπεζα, Τράπεζα Πειραιώς, Alpha Bank, Eurobank και Attica) μέσω της μεθοδολογίας CAMELS, δηλαδή ανά αντιπροσωπευτικό για αυτό το σύστημα δείκτη για τα έτη 2005 έως και το 2016 και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας με την μορφή πινάκων αλλά και διαγραμμάτων για την σαφέστερη απεικόνισή τους και την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων.

Κατόπιν με βάση τα συνολικά αποτελέσματα της αξιολόγησης παρουσιάζεται και η τελική τους κατάταξη.

Στο τελευταίο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, δηλαδή στο κεφάλαιο έξι, συνοψίζουμε τα σημαντικότερα συμπεράσματα σχετικά με την πορεία κάθε τράπεζας χωριστά αλλά και του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στο σύνολό του, συμπεράσματα που προκύπτουν από τις αναλύσεις που παρουσιάστηκαν παραπάνω, παραθέτοντας ταυτόχρονα και προτάσεις για περεταίρω μελλοντική έρευνα. Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται και ο σκοπός της παρούσας εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Δύο είναι οι όροι που κυριαρχούν στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας: κίνδυνος και τράπεζες. Δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες που μπορούν να αποτελέσουν θέμα ατέρμονων συζητήσεων και προβληματισμών. Η λειτουργία των τραπεζών είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη κινδύνων, των λεγόμενων «τραπεζικών κινδύνων», ο αριθμός των οποίων είναι μεγάλος και το περιεχόμενο τους αφορά κάθε έκφανση της τραπεζικής ροής. Η σημασία του εντοπισμού, της μέτρησης, και της αντιμετώπισης των κινδύνων είναι πασιφανής και αυτονόητη για την απρόσκοπτη λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται «διαχείριση κινδύνων» και είναι απαραίτητη για την βιωσιμότητα των τραπεζών.

Βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης κινδύνων αποτελεί η αξιολόγηση της κατάστασης των τραπεζικών οργανισμών. Μέσω της αξιολόγησης είναι δυνατή η δημιουργία μίας σφαιρικής εικόνας της τράπεζας και των επιμέρους λειτουργιών της. Η εικόνα αυτή αναδεικνύει τα προβληματικά αλλά και τα δυνατά σημεία του υπό εξέταση οργανισμού και βάση αυτής αναλαμβάνονται διορθωτικές κινήσεις βελτίωσης και αποκατάστασης του. Είναι θα λέγαμε μία ακτινογραφία του τραπεζικού οργανισμού.

Η ιστορία του τραπεζικού συστήματος έχει διέλθει από πολλές χρηματοοικονομικές κρίσεις. Κάθε μία από αυτές πρόσθεσε γνώσεις και εδραίωσε την σημασία της αξιολόγησης στην πρόληψη των κινδύνων. Στην εργασία αυτή γίνεται αναφορά στην πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση του 2007, η οποία ξεκίνησε στις Η.Π.Α και επεκτάθηκε σε όλο τον κόσμο. Η αδυναμία ορθής διαχείρισης κινδύνων, η υπερβολική μόχλευση και μάλιστα με μειωμένη εξασφάλιση, τα εποπτικά κενά, οι λάθος στρατηγικές, η αδιαφάνεια και η αλόγιστη χρήση σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων δημιούργησαν ένα «απόστημα», το οποίο όταν άνοιξε, μόλυνε σε πρώτη φάση την τοπική οικονομία και σε δεύτερο επίπεδο μέσω του domino effect την διεθνή, δημιουργώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις με καταστροφικές συνέπειες.

Ήταν καιρός για βασικές αλλαγές στην λειτουργία των τραπεζών. Ένα από τα σημεία τα οποία επιδέχονταν βελτίωση ήταν η αξιολόγηση των τραπεζικών οργανισμών. Τα CAMELS αποτελούν μία μέθοδο αξιολόγησης τραπεζών που πρωτοεμφανίστηκε στις ΗΠΑ το 1979, πολύ πριν την κρίση του 2000, όμως η συμβολή τους στην πρόληψη και αντιμετώπιση κινδύνων έγινε αργότερα περισσότερο αναγνωρίσιμη. Πλέον αποτελεί μία ευρέως χρησιμοποιούμενη μεθοδολογία, η αποτελεσματικότητα της οποίας αυξάνεται όταν συνδυάζεται με άλλες μεθόδους και τεχνικές. Η μεθοδολογία CAMELS αποτελείται από 6 δείκτες που αφορούν την κεφαλαιακή επάρκεια, την ποιότητα ενεργητικού, την αποτελεσματικότητα της διοίκησης, την κερδοφορία, την ρευστότητα και την ευαισθησία στον κίνδυνο αγοράς. Ο υπό εξέταση οργανισμός αξιολογείται για κάθε μία από αυτές τις παραμέτρους και στο σύνολο του ως οντότητα. Επομένως είναι δυνατή η αξιολόγηση της διαχρονικής πορείας μιας τράπεζας, σε κάθε τομέα χωριστά αλλά και σαν επιχείρηση στο σύνολο της, καθώς και η σύγκριση της με άλλες τράπεζες του ανταγωνισμού και η τελική κατάταξη τους εξεταζόμενες ως σύνολα.

Υπάρχουν βέβαια μελέτες όπως αυτή των **Wimkar και Tanko (2008)**¹ η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δείκτες CAMELS είναι ανεπαρκείς από μόνοι τους να αποδώσουν με ακρίβεια την συνολική εικόνα μιας τράπεζας. Προτείνουν βελτίωση των δεικτών και αλλαγή του τρόπου υπολογισμού του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας. Άλλες μελέτες όπως των **Hirtle και Lopez (1999)**² οι οποίοι έπειτα από συλλογή εποπτικών πληροφοριών για το διάστημα 1989-1995 κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι αυτές καθίστανται χρήσιμες μόνο όσον αφορά την τρέχουσα κατάσταση των τραπεζών. Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξαν και οι **Cole και Gunther (1998)**³, οι οποίοι επικροτούν την μεθοδολογία CAMELS ως σύστημα αξιολόγησης αλλά θεωρούν ότι οι πληροφορίες που προσφέρουν αφορούν το παρελθόν και το παρόν των υπό εξέταση οργανισμών και δεν μπορούν να εξάγουν συμπεράσματα για την μελλοντική τους πορεία. Στον αντίποδα οι **Barker και Holdsworth (1993)**⁴ απέδειξαν ότι μεγάλο μέρος των συμπερασμάτων και πληροφοριών που απορρέουν από την αξιολόγηση των δεικτών CAMELS παραμένουν χρήσιμα και ενδιαφέροντα μετά το πέρας της αξιολόγησης. Μελέτη επίσης από τους **Χριστόπουλο, Μυλωνάκη και Ντυκταπανίδη (2011)**⁵ σχετικά με την Lehman Brothers, την πτώση της καθώς και την δυνατότητα πρόβλεψης αυτής. Επίσης στο σύγγραμμα «Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας» οι Χριστόπουλος και Ντόκας (2012) παρουσιάζουν αναλυτικά την μεθοδολογία CAMELS και τον τρόπο υπολογισμού των αριθμοδεικτών. Μελέτη επίσης διεξήχθη από τον **Gupta (2014)**⁶ σχετικά με τις τράπεζες δημοσίου τομέα των Ινδιών μέσω της μεθοδολογίας CAMELS. Υπέρ της μεθοδολογίας CAMELS για την αξιολόγηση τραπεζών τάσσεται και η έρευνα του **Opez (1999)**⁷. Θετικά υπήρξαν και τα σχόλια του **Malihe Rostami (2015)**⁸ σχετικά με τους αριθμοδείκτες CAMELS, την αξιοπιστία τους καθώς και την συμβολή τους στην λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων. Υπέρ της μεθοδολογίας τάσσεται και ο **Golam Mohiuddin (2014)**⁹ ο οποίος δημοσιοποιεί έρευνα την οποία διεξήγαγε για δύο μεγάλες τράπεζες του Μπαγκλαντές και θεωρεί τα CAMELS ως πολύτιμα εργαλεία στην διάθεση των οικονομικών αναλυτών.

¹ Wirnkar, A. and Tanko, M. (2008) , «CAMELS and banks performance evaluation: The way forward», *Working Paper*, SSRN.

² Hirtle, Beverly and Lopez, Jose A., «Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations», *Economic Policy Review*, Vol. 5, No. 1, April 1999. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1004357>

³ Cole & Gunther (1998), «*Predicting Bank Failures: A comparison of On and Off Site Monitoring Systems*», *Journal of Financial Services Research* 13, pag. 103-117.

⁴ Barker, D., Holdsworth, D., (1993), «*The Causes of Bank Failures in the 1980s*», Research Paper No. 9325 Federal Reserve Bank of New York.

⁵ Christopoulos, Mylonakis & Diktapanidis (2011), «*Could Lehman Brothers' Collapse Be Anticipated? An examination Using CAMELS Rating system*», *International Business Research* Vol.4, No 2.

⁶ Gupta, PK. (2014), «*An analysis of Indian public sector banks using CAMEL approach*», *IOSR Journal of Business and Management*, 16, 94-102.

⁷ Opez, J.A. (1999). «*Using CAMELS Ratings to Monitor Bank Conditions*», FRBSF Economic Letter.

⁸ Malihe Rostami, (November 2015), «*CAMELS' ANALYSIS IN BANKING INDUSTRY*», *Global Journal of Engineering Science and Research Management*.

⁹ Golam Mohiuddin, (2014), «*Use of CAMEL Model: A Study on Financial Performance of Selected Commercial Banks in Bangladesh*», *Universal Journal of Accounting and Finance* 2(5): 151-160.

Την ίδια μέθοδο χρησιμοποιούν οι **Maheshwara Reddy και K.V.N.Prasad (2011)**¹⁰ σε μία έρευνα που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Researches World* με θέμα την αξιολόγηση τραπεζών και οι οποίοι χαρακτήρισαν τα CAMELS ως την καταλληλότερη μέθοδο αξιολόγησης. Θετική απέναντι στην μεθοδολογία ήταν και η άποψη των αναλυτών **Hasan Dincer, Gulsah Gencer, Nazife Orhan και Kevser Sahinbas**,¹¹ οι οποίοι στο 7ο Διεθνές Συνέδριο Στρατηγικού Management παρουσίασαν έρευνα την οποία διεξήγαν για την επίδραση της χρηματοοικονομικής κρίσης στο τραπεζικό σύστημα της Τουρκίας, και οι οποίοι θεωρούν την μέθοδο CAMELS ως μια από τις σημαντικότερες μεθόδους ανάλυσης και αξιολόγησης τραπεζών. Επίσης ο αναλυτής **T. Nazir**¹² σε μελέτη που διεξήγαγε το 2010 σχετικά με την αξιολόγηση των δύο μεγάλων τραπεζών της βόρειας Ινδίας, εμπιστεύτηκε την μεθοδολογία CAMELS ως αξιόπιστη και αποδοτική.

¹⁰ Maheshwara Reddy & K.V.N.Prasad, «EVALUATING PERFORMANCE OF REGIONAL RURAL BANKS: AN APPLICATION OF CAMEL MODEL», *Journal of Arts, Science & Commerce* ■ E-ISSN 2229-4686 ■ ISSN 2231-4172.

¹¹ Hasan Dincer, Gulsah Gencer, Nazife Orhan, Kevser Sahinbas ,(2011), «A Performance Evaluation of the Turkish Banking Sector after the Global Crisis via CAMELS Ratios, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*», Volume 24, 2011, Pages 1530-1545.

¹² Nazir T., (2010), «Analyzing Financial Performance of Commercial Banks in India: Application of CAMEL Model, *Pakistan Journal of Commerce & Social Sciences* , Jan2010, Vol. 4 Issue 1, p40-55. 16p. 13 Charts.

ΜΕΡΟΣ ‘Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 Εισαγωγή

Κάθε οικονομικός οργανισμός διεξάγει τις χρηματοοικονομικές του λειτουργίες μέσα σ' ένα πολύπλοκο χρηματοοικονομικό πλαίσιο διότι η αποταμιευτική και επενδυτική δραστηριότητα αναλαμβάνονται από διαφορετικούς οικονομικούς φορείς. Στις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες οι αποταμιεύσεις υπερβαίνουν τις επενδύσεις σε πραγματικά περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα να έχουν στην κατοχή τους χρηματικά περιουσιακά στοιχεία. Αντίθετα στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες οι επενδύσεις σε πραγματικά περιουσιακά στοιχεία, που υπερβαίνουν τις τρέχουσες αποταμιεύσεις, καλύπτονται με την αποδοχή εκ μέρους των χρηματικών απαιτήσεων. Ο μεγάλος αριθμός των χρηματικών απαιτήσεων που θέτουν σε κυκλοφορία οι ελλειμματικές μονάδες περιλαμβάνει τις υποσχετικές, τις ομολογίες και τις μετοχές. Κάθε οικονομική συναλλαγή έχει ως αποτέλεσμα την ταυτόχρονη δημιουργία ενός χρηματικού περιουσιακού στοιχείου και μιας αντίστοιχης υποχρέωσης. Η δημιουργία και η μεταβίβαση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων συνιστά το χρηματοπιστωτικό μας σύστημα. Με άλλα λόγια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι αγορές συγκροτούνται απ' όλες τις συναλλαγές που έχουν ως στόχο τη δημιουργία χρηματικών περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων (Κορρές Γ., 1998).¹³ Συνθετικός κρίκος των αγορών αυτών, έχοντας εποπτικό και διαμεσολαβητικό ρόλο στο σύστημα είναι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Με την πάροδο των χρόνων σε ένα πλαίσιο έντονων ανταγωνιστικών δυνάμεων και υψηλών επενδυτικών αναγκών, οι τράπεζες επεδίωξαν την υλοποίηση στρατηγικών προσαρμογής και επεκτάσεως. Η μείωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων έδωσε την ώθηση στις τράπεζες να επιδιώξουν επιθετικές πολιτικές αυξήσεως μεριδίων αγοράς. Η ανάγκη ανάπτυξης των πελατο-πληροφοριακών συστημάτων, ο εκσυγχρονισμός της διαχείρισης κινδύνων, η προετοιμασία για την εισαγωγή του ευρώ και άλλων διαθρωτικών αλλαγών οδήγησε στην εξυγίανση των χαρτοφυλακίων τους και στη συμπίεση του λειτουργικού τους κόστους (Κορρές Γ., 1998).¹⁴

¹³ Κορρές Γ., «Ελληνική Οικονομία», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 2003, σελ. 205 (Αναφορά στις χρηματιστικές αγορές).

¹⁴ Κορρές Γ., «Ελληνική Οικονομία», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 2003, σελ. 206.

Σιγά σιγά αυξήθηκε σε βάρος των ελληνικών εμπορικών τραπεζών το μερίδιο των ξένων τραπεζών. Την ίδια περίοδο τα κέρδη των εμπορικών τραπεζών συνεχίζουν την αυξητική τους πορεία, ενώ τα κέρδη των τραπεζών υπό τον κρατικό έλεγχο μειώνονται σταθερά. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζει ως περίοδος ανακατατάξεων για το ελληνικό Τραπεζικό σύστημα καθώς έχουμε σε μία τόση μικρή αγορά, συνωστισμό τραπεζών που βρίσκονται υπό διαφορετικό ιδιοκτησιακό καθεστώς (ιδιωτικές, δημοσίου συμφέροντος, θυγατρικές τράπεζες και καταστήματα ξένων τραπεζών). Οι πτώσεις των επιτοκίων περιορίζουν τα εύκολα κέρδη των τραπεζών από τη διαχείριση των κρατικών τίτλων. Επιπλέον οι νέες συνθήκες αγοράς επιβάλλουν διεθνής δικτύωση, βελτίωση των υπηρεσιών και εκσυγχρονισμό των δομών της λειτουργίας των τραπεζών με ταυτόχρονη βελτίωση αλλά και εφαρμογή των εσωτερικών αλλά και των εξωτερικών συστημάτων ελέγχου. Οι κύριες αλλαγές που παρατηρούνται το χρονικό διάστημα αυτό είναι:

- Η απαλλαγή του Δημοσίου από το εκδοτικό προνόμιο και η ανεξαρτησία της Κεντρικής Τράπεζας.
- Η σταδιακή απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος από τους διοικητικούς περιορισμούς, τόσο από πλευράς άντλησης πόρων όσο και από πλευράς διαχείρισης του χαρτοφυλακίου τους.
- Η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η σύνδεση της εθνικής χρηματαγοράς και κεφαλαιαγοράς με τις διεθνείς.
- Η ανάληψη των ελλειμμάτων από το κράτος της κρατικής διαχείρισης που χρηματοδοτήθηκαν οι τράπεζες, αλλά για δεκαετίες δεν εξυπηρετούνταν ως κανονικό χρέος από το δημόσιο.

Τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια οικονομική κρίση που είχε τις απαρχές της τα έτη 2007-2008, κατέδειξε την ανάγκη βελτίωσης του ρυθμιστικού πλαισίου και της εποπτείας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση πάρθηκαν σημαντικές αποφάσεις με στόχο να ενισχύσουν το θεσμικό πλαίσιο και την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα και να διασφαλίσουν την οικονομική σταθερότητα της ζώνης του ευρώ. Παρεμβαίνοντας πριν από 10 χρόνια για να περιορίσει τις ζημιές από την υπερβολική ανάληψη κινδύνων του τραπεζικού συστήματος σε ενυπόθηκα δάνεια, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ξεκίνησε αυτό που αποδείχθηκε μια σημαντική και παρατεταμένη εμπλοκή των κεντρικών τραπεζών στις αγορές. Έκτοτε, πολλά έχουν αλλάξει και πολλά ακόμη παραμένουν ίδια. Ο κίνδυνος χρηματοπιστωτικής αναταραχής, παρότι σαφώς χαμηλότερος, έχει μεταμορφωθεί και μετακινηθεί, αλλά δεν έχει εξαφανιστεί (Mohamed A. El-Erian, 2017).¹⁵

¹⁵ Mohamed A. El-Erian, (2017), «Δέκα χρόνια μετά την κρίση, ο κίνδυνος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παραμένει μεγάλος». Διαθέσιμο στο Capital : (<http://www.capital.gr/bloomberg-view/3232269/deka-xronia-meta-tin-krisi-o-kindunos-sto-xrimatopistotiko-sustima-paramenei-megalos>)

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι και καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά από προκλήσεις, ορισμένες εκ των οποίων κληροδοτήθηκαν από την πρωτοφανή κρίση. Όπως τόνισε ο πρόεδρος της Eurobank Νίκος Καραμούζης, μιλώντας σε συνέδριο της Capital Link στις ΗΠΑ, οι κυριότερες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει το τραπεζικό μας σύστημα είναι οι εξής(Νίκος Καραμούζης,2017):¹⁶

- τα υψηλά (αν και μειούμενα) επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων
- το βελτιούμενο μεν αλλά υπαρκτό ακόμα πρόβλημα της ρευστότητας και την επιστροφή των καταθέσεων
- τους περιορισμούς στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων
- τη συρρίκνωση των δανειακών χαρτοφυλακίων

Σύμφωνα με τον ίδιο, η κεφαλαιακή επάρκεια, η ποιότητα του ενεργητικού, οι συνθήκες ρευστότητας και η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών βαίνουν όμως βελτιούμενες, τα σχέδια αναδιάρθρωσης οδεύουν στη σωστή κατεύθυνση και οι ελληνικές τράπεζες έχουν επιστρέψει σε οργανική κερδοφορία μετά από χρόνια σωρευτικών ζημιών στα πλαίσια μίας ανακάμπτουσας οικονομίας. Την ίδια άποψη για την πορεία των Ελληνικών Τραπεζών είχε εκφράσει σε συνέντευξή της στην Καθημερινή η διευθύνουσα σύμβουλος του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), Αναστασία Σακελλαρίου, τονίζοντας ότι οι εγχώριες τράπεζες διαθέτουν ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια, ενώ είχε υπογραμμίσει ως στοιχείο εμπιστοσύνης για την οικονομία και τις τράπεζες τη συμμετοχή διεθνών επενδυτών στις πρόσφατες αυξήσεις κεφαλαίου (Αναστασία Σακελλαρίου,2014).¹⁷ Ο δρόμος αυτός προς τη σταθεροποίηση και στην πορεία για ανάπτυξη δεν ήταν καθόλου εύκολος. Η κρίση που προηγήθηκε αναδόμησε ολόκληρο το τραπεζικό μας σύστημα. Οι τέσσερις μεγαλύτερες τράπεζες έπρεπε να αντλήσουν τα απαραίτητα κεφάλαια, λίγο πολύ στο ίδιο χρονικό διάστημα, καθιστώντας τις αυξήσεις κεφαλαίου πολύ δύσκολο εγχείρημα με όρους αγοράς. Ακυρώσεις συγχωνεύσεων (Εθνικής - Eurobank), ανεύρεση επενδύσεων και επενδυτών και ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών (Eurobank), ήταν μια σειρά από σημαντικά εμπόδια στην αναμόρφωση ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος. Οι τράπεζες στην Ελλάδα πέρασαν από τον ιδιωτικό τομέα σε καθεστώς κρατικής ενίσχυσης και τώρα βρισκόμαστε στη φάση της μετάβασης και πάλι σε ιδιωτικά χέρια.

¹⁶ Νίκος Καραμούζης,(2017),« Σε κρίσιμο σταυροδρόμι το τραπεζικό σύστημα», Ομιλία του του προέδρου της Eurobank σε συνέδριο της Capital Link στις ΗΠΑ.

Διαθέσιμο στο ΒΗΜΑ: (<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=924109>)

¹⁷ Αναστασία Σακελλαρίου,(2014), «Η οικονομική κρίση γέννησε ένα νέο, αλλά σταθερότερο τραπεζικό σύστημα», Απόσπασμα συνέντευξης στην Καθημερινή.

Διαθέσιμο στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ:

(<http://www.kathimerini.gr/776905/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-oikonomikh-krish-gennhse-ena-neo-alla-sta8eroterotero-trapeziko-systhma>)

Εκτός από την αναμόρφωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πλέον υπάρχουν και κάποιες ευρύτερες προκλήσεις σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, περιλαμβανομένων κάποιων εποπτικών πρωτοβουλιών (π.χ. IFRS 9, BaselIII, MIFiD 2, TRIM, PSD2, calendar provisioning), η εφαρμογή των οποίων μπορεί δυνητικά να επιβαρύνει την κεφαλαιακή θέση των τραπεζών, ενώ σε συνδυασμό με τον εντεινόμενο ανταγωνισμό από τις αγορές, τους μη-τραπεζικούς διαμεσολαβητές χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, τις μεταβολές των προτιμήσεων των πελατών και τις νέες ρηξικέλευθες τεχνολογίες, απαιτούν μεγάλου εύρους μετασχηματισμό στο υπάρχον τραπεζικό επιχειρηματικό μοντέλο.

Τέλος λαμβάνοντας υπ' όψιν το βελτιούμενο οικονομικό κλίμα στην Ελλάδα και την διαφανιζόμενη πιθανότητα ότι η χώρα θα βγει επιτυχώς απ' το πρόγραμμα επιβάρυνσης το καλοκαίρι του 2018, την υψηλή και βελτιούμενη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, που βρίσκεται αρκετά υψηλότερα από τα ελάχιστα απαιτούμενα επίπεδα, τη σημαντική προ-προβλέψεων κερδοφορία (περίπου €4.2δισ. σε ετησιοποιημένη βάση), που αποτελεί σημαντικό περιθώριο ασφάλειας για δυνητικές μελλοντικές προβλέψεις, το δείκτη κάλυψης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από προβλέψεις στο 50%, τα οποία ελαττώνονται σύμφωνα με τους επιχειρησιακούς στόχους, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι επιπτώσεις από τις εποπτικές αλλαγές και την άσκηση προσομοίωσης ακραίων συνθηκών (stress test) θα είναι διαχειρίσιμες, χωρίς συστημικές διαταραχές, ιδίως εάν δοθεί ο απαιτούμενος χρόνος στις τράπεζες να μειώσουν αποτελεσματικά τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα και να καλύψουν την όποια επίπτωση στη κεφαλαιακή τους θέση μέσω εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίων και αποτελεσματικής διαχείρισης ενεργητικού (Νίκος Καραμούζης, 2017).¹⁸

¹⁸ Νίκος Καραμούζης, (2017), « Σε κρίσιμο σταυροδρόμι το τραπεζικό σύστημα », Ομιλία του του προέδρου της Eurobank σε συνέδριο της Capital Link στις ΗΠΑ.
Διαθέσιμο στο ΒΗΜΑ: (<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=924109>)

1.2 Ορισμός του Τραπεζικού Συστήματος

Τραπεζικό σύστημα είναι ένα «δίκτυο εμπορικών, αποταμιευτικών, καθώς και άλλων εξειδικευμένων τραπεζών που παρέχουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της αποδοχής καταθέσεων, της παροχής δανείων και πιστώσεων, της μεταβίβασης χρημάτων και προσφοράς επενδυτικών διευκολύνσεων».¹⁹

Ο επίσημος ορισμός της έννοιας "τράπεζα", δίδεται ως το ίδρυμα εκείνο του οποίου δραστηριότητα είναι να συγκεντρώνει χρήματα με το να δέχεται καταθέσεις από το κοινό και έπειτα να χρησιμοποιεί τα χρήματα αυτά για να χορηγεί δάνεια σε ιδιώτες και επιχειρήσεις.^{20,21} Σε μία οικονομία τράπεζες υπάρχουν συνήθως πολλές και πολλών ειδών μάλιστα, όπως εμπορικές, συνεταιριστικές, επενδυτικές, η κεντρική τράπεζα κ.α.. Το σύνολο των τραπεζών αυτών μιας οικονομίας, αποτελεί το **Τραπεζικό της Σύστημα**.

Ένα **Χρηματοπιστωτικό (ή Χρηματοοικονομικό) Σύστημα** αποτελείται από «θεσμικές μονάδες και αγορές που αλληλοεπιδρούν, συνήθως σε ένα πολύπλοκο τρόπο, με στόχο την κινητοποίηση κεφαλαίων για την πραγματοποίηση επενδύσεων και την παροχή διευκολύνσεων στη χρηματοδότηση της εμπορικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληρωμών».²² Κύριο ρόλο στο σύστημα αυτό παίζουν οι διαμεσολαβητές οι οποίοι, πρώτον, συγκεντρώνουν την πληροφορία εμπιστοσύνης των συναλλασσόμενων και, δεύτερον, διεκπεραιώνουν τις συμφωνίες των συναλλαγών. Σκοπός του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η βελτίωση της κατανομής των πόρων στο χώρο και το χρόνο μέσα σε ένα αβέβαιο περιβάλλον συναλλαγών.

¹⁹ Qfinance, Definition of banking system.

Διαθέσιμο στο: (<https://www.finance practitioner.com/dictionary/banking-system>)

²⁰ Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, (2013), «Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Gutenberg, Επιστημονική επιμέλεια Γιώργος Χορταρέας, Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος, σελ. 622-623.

²¹ Organization for Economic Co-operation and Development, Bank, Glossary of Statistical Terms. Διαθέσιμο στο :(<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=177>)

²² Organization for Economic Co-operation and Development, Financial System, Glossary of Statistical Terms. Διαθέσιμο στο: (<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6189>)

1.3 Απλή Επεξήγηση Ορισμού

Όπως είδη γνωρίζουμε όλοι οι συμμετέχοντες σε μία οικονομία, δηλαδή οι επιχειρήσεις, τα νοικοκυριά και το δημόσιο, πραγματοποιούν έξοδα τα οποία είναι άλλοτε μεγαλύτερα από τα έσοδά τους και άλλοτε μικρότερα, εμφανίζοντας έτσι στο τέλος του οικονομικού τους έτους (ή στον προϋπολογισμό του επόμενου) έλλειμμα ή πλεόνασμα αντίστοιχα. Όσοι παρουσιάζουν έλλειμμα αναζητούν τα απαραίτητα χρήματα για να το καλύψουν, ενώ όσοι παρουσιάζουν πλεόνασμα έχουν συμφέρον να μην κρατούν τα κεφάλια που τους περισσεύουν αδρανή, αλλά να τα δανείζουν, αποκομίζοντας έτσι μια επιπλέον αμοιβή (τόκο).²³ Άμεση συνέπεια είναι λοιπόν να υπάρχει στην οικονομία η αμοιβαία επιθυμία μεταφοράς χρημάτων από τις πλεονασματικές μονάδες στις ελλειμματικές.

Το κρίσιμο ερώτημα που γεννάται είναι πως θα επιτευχθεί αυτή η μεταφορά με όσο δυνατόν λιγότερα εμπόδια. Μια πλεονασματική οικονομική μονάδα δεν είναι δυνατόν να ερευνήσει την αγορά ώστε να εντοπίσει τις οικονομικές μονάδες που έχουν ανάγκη κεφαλαίων, και το αντίστροφο, να συμπέσει το ύψος του προσφερόμενου και του απαιτούμενου κεφαλαίου αλλά και η διάρκεια της συναλλαγής και επίσης να εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των οικονομικών μονάδων για την τήρηση των όρων που συμφωνήθηκαν.

Στο στάδιο αυτό της μεταφοράς των χρημάτων συμμετέχουν συχνά και οι τράπεζες, τα χρηματιστήρια, τα διάφορα τραπεζικά προϊόντα κτλ., τα οποία με τα διάφορα χαρακτηριστικά και τις υπηρεσίες τους βοηθούν στην αντιμετώπιση των παραπάνω ζητημάτων.

Το σύνολο αυτών των τραπεζών, χρηματιστηρίων και τραπεζικών προϊόντων τα οποία, με ένα «πιο επιστημονικό» τρόπο, αποκαλούνται χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, χρηματοπιστωτικές αγορές και χρηματοπιστωτικά προϊόντα αντίστοιχα, αποτελούν αθροιστικά αυτό που τελικά ονομάζουμε Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. (Νούλας 2005).²⁴

²³ Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα (Αγορές, Προϊόντα, Κίνδυνοι)», Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Δ' Αναθεωρημένη Έκδοση, Αθήνα, 2013, σελ. 41-45.

²⁴ Νούλας Α., «Χρήμα και τράπεζες». Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 47 – 48.

1.3.1 Διαγραμματική Ανάλυση Λειτουργίας Δανειακών Κεφαλαίων

Διάγραμμα 1: Η Λειτουργία των Δανειακών Κεφαλαίων

Η καμπύλη προσφοράς δανείων ενδέχεται να είναι ασυνεχής σε κάποιο σημείο εξαιτίας της ύπαρξης του προβλήματος της δυσμενούς επιλογής (adverse selection). Δηλαδή καθώς ανέρχεται το επιτόκιο ζητούνται δάνεια που ενσωματώνουν υψηλότερους κινδύνους.

Πηγή: Π.Ζαχούρης, Εκπαιδευτικό Βοήθημα στις Χρηματοπιστωτικές Αγορές, Πάτρα 2008, σελ. 9-10

Για να παρουσιάσουμε με τον απλούστερο δυνατό τρόπο το διαμεσολαβητικό ρόλο των τραπεζών, θα χρησιμοποιήσουμε τη διαγραμματική ανάλυση μιας αγοράς δανειακών κεφαλαίων (Π.Ζαρούχης 2008).²⁵ Στον κατακόρυφο άξονα του σχήματος μετρούμε το επιτόκιο (i), ενώ στον οριζόντιο άξονα μετρούμε τον όγκο των αποταμιεύσεων (K) και των δανείων (Δ). Υποθέτουμε ότι το επιτόκιο είναι εξωγενώς καθοριζόμενο είτε από κάποια νομισματική αρχή είτε από τις διεθνείς αγορές, έτσι ώστε μια τράπεζα είναι αδύνατον να το επηρεάσει. Σε αυτό το αναλυτικό πλαίσιο, η τράπεζα αντιμετωπίζει μια καμπύλη προσφοράς καταθέσεων (Π_k) και μια καμπύλη προσφοράς δανείων (Π_δ) με θετική κλίση. Τούτο σημαίνει ότι η τράπεζα θα δέχεται περισσότερες καταθέσεις και θα χορηγεί περισσότερα δάνεια όσο μεγαλύτερο είναι το ύψος των επιτοκίων¹. Τέλος η καμπύλη (Z_δ) αναπαριστά τη ζήτηση για δάνεια σε κάθε επίπεδο επιτοκίου, η οποία όπως είναι φυσικό έχει αρνητική κλίση.

Σε κατάσταση ισορροπίας η τράπεζα καταβάλλει ένα επιτόκιο ύψους (i_k) στους αποταμιευτές και επιβάλλει ένα επιτοκίου ύψους (i_δ) στους πιστούχους.

²⁵ Π.Ζαχούρης, «Εκπαιδευτικό Βοήθημα στις Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Πάτρα 2008, σελ. 9-10.

Το περιθώριο κέρδους (spread ή escart) της τράπεζας είναι ίσο με $id-ik$ και πρέπει να υπερκαλύπτει το λειτουργικό κόστος, το κόστος κεφαλαίου, τα επασφάλιστρα κινδύνου που επιβαρύνουν τα δάνεια και τις πληρωμές φόρων. Υπό μια έννοια το περιθώριο ($id-ik$) αντανακλά το κόστος που πληρώνει συνολικά η κοινωνία για τις διαμεσολαβητικές υπηρεσίες των τραπεζών. Είναι εύλογο ότι το περιθώριο κέρδους συρρικνώνεται όσο ενισχύεται ο ανταγωνισμός στην χορήγηση δανείων.

Ο όγκος των καταθέσεων και των χορηγήσεων είναι η ποσότητα ΟΑ. Εάν δεν υπήρχε κόστος διαμεσολάβησης, το επιτόκιο ισορροπίας της αγοράς θα ήταν i^* . Ο όγκος των αποταμιευτικών πόρων και συνεπώς των δανειακών κεφαλαίων θα αυξάνονταν σε ΟΒ. Ωστόσο ακόμη και αν δεν υπήρχαν τράπεζες, θα υπήρχε κόστος διαμεσολάβησης, και μάλιστα να ήταν πολύ πιο υψηλότερο. Για παράδειγμα εάν δεν υπήρχαν τράπεζες ο υποψήφιος δανειστής θα έπρεπε να εκτιμήσει ο ίδιος των πιστωτικό κίνδυνο για κάθε υποψήφιο δανειολήπτη και να προβεί σε τιμολόγηση τόσο του επασφάλιστρου κινδύνου όσο και την υπηρεσία αξιολόγησης του κινδύνου που πρόσφερε. Σε αυτή την περίπτωση, το κόστος για να έρθουν σε επαφή οι ελλειμματικές με τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες θα ήταν ιδιαίτερα υψηλό. Η ύπαρξη, επομένους του τραπεζικού συστήματος εξασφαλίζει χαμηλό κόστος διαμεσολάβησης. Πράγματι, μια λύση στο πρόβλημα του υψηλού κόστους συναλλαγών είναι η συγκέντρωση των κεφαλαίων πολλών αποταμιευτών. Και αυτό διότι έτσι γίνεται αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας, δηλαδή η μείωση του κόστους συναλλαγών ανά επενδυμένη δραχμή όταν το μέγεθος των συναλλαγών ανέρχεται.

Η ύπαρξη οικονομιών κλίμακας στις χρηματοοικονομικές αγορές εξηγεί για πιο λόγο υπάρχουν όχι μόνο τα τραπεζικά συστήματα αλλά και οι αποκαλούμενοι θεσμικοί επενδυτές. Για παράδειγμα, μια εταιρία αμοιβαίου κεφαλαίου είναι ένας διαμεσολαβητής που διαχειρίζεται χρήματα αποταμιευτών, προβαίνοντας σε τοποθετήσεις σε ομολογιακούς ή μετοχικούς τίτλους. Επειδή προβαίνει σε αγορές μεγάλου αριθμού τεμαχίου, διαθέτει το πλεονέκτημα του μειωμένου κόστους συναλλαγής. Η εξοικονόμηση πόρων μετακυλύεται στον ατομικό επενδυτή (πελάτη του αμοιβαίου κεφαλαίου).

1.4 Ιστορική Εξέλιξη Διεθνούς Τραπεζικού Συστήματος

Οι δανειοληψίες ανέκαθεν διεξάγονταν στις οργανωμένες, κυρίως, κοινωνίες. Η μέθοδος του δανεισμού είχε μια διαφορετική διάσταση από αυτή που έχει λάβει στις μέρες μας και δεν ήταν άλλη από την ανταλλαγή εμπορευμάτων χωρίς την ύπαρξη διαμεσολαβητή. Ο δανειζόμενος ελάμβανε μια ποσότητα εμπορεύματος από τον δανειστή του και την επέστρεφε έπειτα από το χρονικό διάστημα που είχε οριστεί, με την ανάλογη προσαύξηση η οποία αντιστοιχούσε στο σημερινό "τόκο".

Σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία²⁶, οι πρώτες τραπεζικές εργασίες έχουν τις ρίζες τους στην αρχαία Μεσοποταμία και την Αίγυπτο, όπου οι αγρότες δανείζονταν από τους ιερείς των πόλεων με την προϋπόθεση να επιστρέψουν τα δάνεια αυτά καταβάλλοντας και τους συμφωνηθέντες τόκους. Οι ιερείς αυτοί μετατράπηκαν στους πρώτους τραπεζίτες, εκμεταλλευόμενοι τα αποθέματα χρυσού τα οποία φυλάσσονταν στους ναούς που λειτουργούσαν. Υπάρχουν επίσης και αναφορές στον κώδικα του Χαμουραμπί οι οποίες σχετίζονται με τους κανόνες που εφαρμόζονταν για το δανεισμό.

Οι τράπεζες φαίνεται να υπάρχουν από την εποχή που κόπηκαν τα πρώτα νομίσματα, αν και αρκετά μητρώα υποδεικνύουν ότι ενδέχεται να είναι ακόμα παλιότερες και από το χρήμα. Δάνεια σε σιτηρά και άλλα αγαθά δίνονταν άλλωστε από τα σπάργανα του ανθρώπινου πολιτισμού, πολύ πριν η φορολογία οδηγήσει στην ανάγκη για κοινό μέσο διαπραγματεύσεως, γεννώντας έτσι το χρήμα.

Στις πρώτες μέρες των αρχαίων πολιτισμών, ο φόρος ενός υγιούς αγαθού τον χρόνο μπορεί να φαινόταν λογικός, όσο όμως οι αυτοκρατορίες επεκτείνονταν, η φορολογία σε αγαθά δεν κάλυπτε πια τις ανάγκες της κεντρικής διοίκησης. Την ίδια στιγμή, το εμπόριο με άλλους πολιτισμούς και η ανταλλαγή υπηρεσιών οδήγησε στην εφαρμογή ενός πιο εύκολα ανταλλάξιμου αγαθού, με νομίσματα διαφόρων μεγεθών και μετάλλων να επιστρατεύονται για αντικατάσταση των ευαίσθητων φυσικών αγαθών.

Σημαντικό στοιχείο στην εξέλιξη του υποτυπώδους για τα δεδομένα της εποχής τραπεζικού συστήματος, υπήρξε και η δημιουργία οργάνων (που είχαν την μορφή κεντρικής τράπεζας) προκειμένου να αποφευχθεί η νόθευση των νομισμάτων που βρίσκονταν ήδη στην κυκλοφορία. Κύριες αρμοδιότητες αυτών των οργάνων ήταν ο έλεγχος της κοπής και της κυκλοφορίας των νομισμάτων, η συγκέντρωση εσόδων από φόρους και λοιπές επιβαρύνσεις, και η διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων (κινητά και ακίνητα) που ανήκαν στην πολιτεία.

Σημαντικό ρόλο στην ιστορία αλλά και στη μετέπειτα εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος υπήρξε και η αναφορά σε ένα από τα περίφημα διατάγματα του Ιούλιου Καίσαρα που άλλαξαν ολόκληρο το Ρωμαϊκό Δίκαιο, δίνοντας το πρώτο παράδειγμα τραπεζικής κατάσχεσης ακίνητης περιουσίας (γης) εξαιτίας αδυναμίας αποπληρωμής δανείου, αλλάζοντας τις σχέσεις πιστωτή-οφειλέτη. Μέχρι τότε, οι ευγενείς ήταν στο απυρόβλητο, καθώς το χρέος τους περνούσε στους απογόνους τους μέχρι να ξεκληριστεί η γενιά είτε του δανειστή είτε του χρεώστη.

²⁶ Φαρσαρώτος Ι.(2009), «Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία τελικά δεν αντιμετώπισε πάρα πολλά προβλήματα, αν και το τραπεζικό της σύστημα επιβίωσε μέσω των παπικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που αναδύθηκαν στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αλλά και των διαβόητων τραπεζών των Ναϊτών Ιπποτών κατά τις Σταυροφορίες και των Μεδίκων φυσικά στην Αναγέννηση.

Η πρώτη τράπεζα που μπορεί να χαρακτηριστεί ως διεθνής, καθώς διατηρούσε υποκαταστήματα σε πολλές χώρες ήταν αυτή των Μεδίκων. Η οικογένεια των Μεδίκων, ως ηγεμόνες της Φλωρεντίας, ταύτισε τα κρατικά συμφέροντα με αυτά της τράπεζας. Η ραγδαία αύξηση των διεθνών συναλλαγών ήταν απόρροια της ανακάλυψης της Αμερικής από το Χ. Κολόμβο, καθώς ο χρυσός, που υπήρχε σε αφθονία την Αμερική, γινόταν παντού δεκτός ως μέσο πληρωμής. Σημαντική παρουσία επίσης στο διεθνές σύστημα πληρωμών, εκτός από τους Ιταλούς τραπεζίτες, είχαν και οι εβραίοι έμποροι.

Η ουσιαστική ανάπτυξη και εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος ξεκίνησε με την βιομηχανική επανάσταση, τον 16ο αιώνα. Η τάση προς τη μαζική παραγωγή και κατανάλωση, όπως επίσης και η μεγάλη ποικιλία των αγαθών οδήγησαν στην ανάγκη για δημιουργία μεγάλων επενδύσεων και κεφαλαίων, τοποθετώντας με τον τρόπο αυτό το τραπεζικό σύστημα στο κέντρο των εξελίξεων. Τα νέα αυτά δεδομένα οδήγησαν και στον μετασχηματισμό του ρόλου ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς η οικονομική θεωρία σταμάτησε να εστιάζει στον «πραγματικό» τομέα της οικονομίας και να θεωρεί το χρήμα ως ένα απλό μέσο συναλλαγών.

Οι χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης ήταν αυτές στις οποίες το τραπεζικό σύστημα αναπτύχθηκε με αλματώδεις ρυθμούς. Ο λόγος ήταν ότι εκεί υπήρχαν παραγωγικές μονάδες μεγάλης κλίμακας αλλά και μεγάλες εμπορικές επιχειρήσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τραπεζικών κέντρων της εποχής αποτελούν το Άουσμπουργκ της νότιας Γερμανίας και η Αμβέρσα του Βελγίου. Το Άουσμπουργκ ήταν τόπος εγκατάστασης ορισμένων εκ των κυριότερων επιχειρηματιών εξορύξεως αργύρου, ενώ ταυτόχρονα αποτελούσε και συνδετικό κρίκο μεταξύ Ρήνου, Δούναβη και των χερσαίων εμπορικών δρόμων της Ιταλίας. Η Αμβέρσα κατείχε σημαντική θέση στη διανομή μπαχαρικών προς τη δύση και το βορά, ενώ από το στρατηγικής θέσης λιμάνι της γινόταν η εξαγωγή προϊόντων υφαντουργίας αλλά και μεταλλευμάτων. Επομένως, σε πρώτη φάση είμαστε σε θέση να συμπεράνουμε ότι η διάταξη και η τοποθεσία των τραπεζικών ιδρυμάτων ήταν σε αντιστοιχία με την οικονομική και εμπορική δραστηριότητα της κάθε περιοχής. Σταδιακά οι τράπεζες άρχισαν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους πέρα από την συσσώρευση αποταμιεύσεων και την χρηματοδότηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, στον έλεγχο της πίστωσης.

Το 1674 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Σουηδίας, ενώ το 1694 ιδρύθηκε από μια ομάδα εμπόρων και γαιοκτημόνων η Τράπεζα της Αγγλίας (Bank of England). Οι δύο αυτές τράπεζες ήταν οι πρώτες που απέκτησαν το μονοπώλιο στην έκδοση χρήματος, δηλαδή το εκδοτικό προνόμιο (σήμερα, η Τράπεζα της Αγγλίας διατηρεί αυτό το προνόμιο όχι μόνο για την Αγγλία αλλά για όλο το Ηνωμένο Βασίλειο). Το εκδοτικό προνόμιο ήταν αυτό που προοδευτικά έδωσε τη δυνατότητα στις Κεντρικές Τράπεζες να επηρεάζουν και να διαμορφώνουν τις πιστωτικές πολιτικές.

Το 17ο αιώνα στην Αγγλία ο Άνταμ Σμιθ, μια εξέχουσα προσωπικότητα με τρομερά φιλελεύθερες οικονομικά ιδέες προσπάθησε να δημιουργήσει μια νέα τάξη πραγμάτων στο τραπεζικό σύστημα, προωθώντας την πεποίθησή του για την αυτο-οργάνωση των αγορών και της οικονομίας οδηγώντας τους τραπεζίτες και τα πιστωτικά ιδρύματα να περιορίσουν τον κρατικό παρεμβατισμό στην τραπεζική. Ο Άνταμ Σμιθ ισχυριζόταν ότι, μέσα στο σύστημα του καπιταλισμού, ένα άτομο που δρα για το προσωπικό του συμφέρον τείνει να προωθεί και το συμφέρον της κοινότητάς του. Αυτήν την αρχή την απέδωσε στον κοινωνικό μηχανισμό που αποκαλούσε Αόρατη Χείρα(Άνταμ Σμιθ,1776).²⁷

Τον 18ο αιώνα είχαν διαμορφωθεί δύο βασικά είδη τραπεζών: οι τράπεζες επενδύσεων, οι οποίες χορηγούσαν μακροχρόνια δάνεια στις επιχειρήσεις, και συχνά διατηρούσαν σημαντικά σε μέγεθος χαρτοφυλάκια μετοχών ή ομολόγων, και οι εμπορικές τράπεζες, οι οποίες χορηγούσαν δανειακά κεφάλαια υποθηκεύοντας τα περιουσιακά στοιχεία των δανειοληπτών.

Μια από τις πιο σημαντικές τράπεζες του 18ου αιώνα υπήρξε η τράπεζα Rotchild, που ιδρύθηκε στην Φρανκφούρτη, ενώ σταδιακά επεκτάθηκε και σε άλλες μεγάλες πόλεις της ευρωπαϊκής ηπείρου με χαρακτηριστικότερες αυτές του Λονδίνου, της Βιέννης και της Νάπολης. Το γεγονός ότι όλα τα υποκαταστήματα είχαν ιδρυθεί από μέλη της ίδιας οικογένειας, τους έδινε την δυνατότητα να έχουν πάντα υπό έλεγχο τον πιστωτικό κίνδυνο, λόγω της συνεχούς παρακολούθησης των οικονομικών εξελίξεων.

Παρατηρήθηκε λοιπόν ότι προοδευτικά οι δραστηριότητες των εθνικών τραπεζών πέρασαν στα χέρια ιδιωτών τραπεζιτών, οι οποίοι ρύθμιζαν τώρα τις δανειακές συμβάσεις και τους όρους χρηματοδότησης εταιριών και φυσικών προσώπων. Η καταρράκωση του εθνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος οδήγησε λοιπόν στη δημιουργία των εμπορικών τραπεζών, με την ταραγμένη οικονομικά περίοδο να κρατά μέχρι και τη δεκαετία του 1920.

Οι εμπορικές τράπεζες απέκτησαν πολιτική επιρροή και πρωτόγνωρη δύναμη, με τα ονόματα που ξεπήδησαν να είναι δηλωτικά: Goldman & Sachs, J.P. Morgan και Loeb. Τα κεφάλαιά τους βασίζονταν τώρα σε προμήθειες από τη διαπραγμάτευση ξένων ομολόγων, την ίδια ώρα που την περίοδο αυτή η διαφάνεια δεν ήταν ποτέ ζητούμενο: οι τράπεζες δεν είχαν τη νομική υποχρέωση να αποκαλύπτουν τα ταμειακά αποθέματα και τους ισολογισμούς τους, κάτι που συσκοτίζε τελικά την ικανότητά τους να επιβιώνουν από τις επισφάλειες. Η ακατανόητη αυτή πρακτική σήμαινε ότι η αξιοπιστία και η ιστορία μιας τράπεζας μετρούσε περισσότερο από καθετί άλλο, δίνοντας έτσι το πάνω χέρι στις οικογενειακές τράπεζες με μακρά ιστορία, οι οποίες ήταν και οι μόνες που μπορούσαν να χρηματοδοτούν τις πρωτόγνωρες επιχειρηματικές ανάγκες του νεότευκτου βιομηχανικού κλάδου.

²⁷ Adam Smith,(1776), «Έρευνα για τη Φύση και τα Αίτια του Πλούτου των Εθνών».

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και στο ρόλο που διαδραμάτισε το Λονδίνο ως το σημαντικότερο διεθνές τραπεζικό κέντρο σχεδόν μέχρι το 2ο παγκόσμιο πόλεμο. Κάποιοι από τους κυριότερους λόγους που ευνόησαν την ανάπτυξη αυτή είναι οι παρακάτω:

α) Η εξειδίκευση των τραπεζών του Λονδίνου στις διεθνείς τραπεζικές εργασίες και τη χρηματοδότηση εταιριών σε ξένες χώρες, αλλά και ξένων κρατών.

β) Η ισχύς και το μέγεθος της τότε βρετανικής αυτοκρατορίας, η οποία χρησιμοποιώντας πολιτικά αλλά και στρατιωτικά μέσα υπήρξε εισπράκτορας μεγάλου αριθμού δανείων από χώρες που αθέτησαν την πληρωμή τους, με πιο χαρακτηριστική την περίπτωση της Ελλάδας, η οποία ετέθη σε Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο μετά τον πόλεμο του 1897.

γ) Η βρετανική λίρα ήταν το πιο ευρέως αποδεκτό μέσο πληρωμής, γεγονός που μείωνε σημαντικά το λειτουργικό κόστος των τραπεζών.

δ) Ο τρόπος που διεξάγεται ο προληπτικός έλεγχος στο Λονδίνο, ο οποίος, συγκριτικά με άλλα τραπεζικά κέντρα, είναι πολύ διακριτικός, καθώς και οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις είναι ιδιαίτερα περιορισμένες.

Κατά την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα παρατηρήθηκε και η πρώτη τάση για συγκέντρωση των τραπεζικών κεφαλαίων, καθώς επίσης και η εξαγορά των μικρών τραπεζών από τις μεγαλύτερες της εποχής εκείνης. Πέραν αυτής της τάσης όμως, το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου είχε αρνητικό αντίκτυπο στο τραπεζικό σύστημα. Λόγω της αδυναμίας των δανειζόμενων να εξοφλήσουν τις υποχρεώσεις τους προς τις τράπεζες, αλλά και της απόσυρσης των καταθέσεων, η αξία των τραπεζικών μετοχών σχεδόν εκμηδενίστηκε. Αυτό είχε ως συνέπεια την χρεωκοπία αρκετών ευρωπαϊκών τραπεζών, ενώ στον αντίποδα όπως ήταν αναμενόμενο, άνθηση γνώρισαν οι αμερικανικές τράπεζες και το δολάριο, το οποίο δέχτηκε σημαντική ενίσχυση έναντι της λίρας

Κατά την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μέχρι την πετρελαϊκή κρίση του 1973, το τραπεζικό σύστημα λειτουργούσε μέσω της διαμεσολάβησης, της άντλησης δηλαδή των κεφαλαίων από αποταμιεύσεις και την χορήγηση αυτών των κεφαλαίων ως δάνεια σε μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις. Οι εμπορικές τράπεζες της εποχής είχαν ως δραστηριότητα την εύρεση κεφαλαίων και πόρων, προκειμένου να ανοικοδομηθούν οι χώρες που είχαν πληγεί οικονομικά από τον πόλεμο. Αυτό το κατάφεραν παρέχοντας τις εξής κάτωθι υπηρεσίες:

1. Προσέλκυση καταθέσεων,
2. Παροχή πιστωτικών υπηρεσιών,
3. Υπηρεσίες πληρωμών και
4. Συμψηφισμός και διακανονισμός απαιτήσεων και υποχρεώσεων.

Σημαντικό ρόλο στην επέκταση του τραπεζικού συστήματος διαδραμάτισε και η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη, με την οποία εισήχθησαν νέοι τρόποι συναλλαγής και μεταφοράς κεφαλαίων. Από εκείνη την περίοδο μέχρι και σήμερα, ο όγκος των συναλλαγών αυξήθηκε ραγδαία εξαιτίας των πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, αφού παρείχαν ασφάλεια, ευκολία, αλλά και εξοικονόμηση χρόνου στους καταναλωτές.

Το τεράστιο αυτό βήμα, έλαβε ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις με την φιλελευθεροποίηση μεταξύ του 1980-1990. Στο διάστημα αυτής της περιόδου καταργήθηκε η ισοτιμία χρυσού-δολαρίου και αντικαταστάθηκε από το κυμαινόμενο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών, ενώ μειώθηκαν τα εμπόδια που μέχρι τότε υπήρχαν για την εγκατάσταση και δραστηριοποίηση τραπεζών σε νέες χώρες. Και τα δύο αυτά γεγονότα είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της τραπεζικής δραστηριότητας του διεθνούς συστήματος.

Τα τελευταία χρόνια, η συνεχής βελτίωση της τεχνολογίας έδωσε τη δυνατότητα στις τράπεζες να δημιουργήσουν πιο σύνθετα και ευέλικτα χρηματοοικονομικά προϊόντα, ώστε να καλύψουν τις αυξανόμενες απαιτήσεις των πελατών. Τα τραπεζικά ιδρύματα αναγκάστηκαν να αναπροσαρμόσουν τις στρατηγικές τους και να υιοθετήσουν μια νέα, πελατοκεντρική φιλοσοφία, ιδιαίτερα στην λιανική τραπεζική, γεγονός που έφερε το μάρκετινγκ στο προσκήνιο, καθιστώντας το απαραίτητο στοιχείο τόσο για την εξέλιξη όσο και για την ανάπτυξή τους. Σήμερα, ζωτικής σημασίας στοιχεία για την αποτελεσματικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν η καινοτομία, όσον αφορά στα προσφερόμενα προϊόντα, και ο συνδυασμός παραδοσιακών τραπεζικών εργασιών με ολοένα και πιο σύνθετες υπηρεσίες.

Παρά το γεγονός ότι η ίδια η Ιστορία έχει μετασχηματίσει το μοντέλο λειτουργίας τους, η βασική τους δουλειά είναι η ίδια: η διασφάλιση των καταθέσεων και η παροχή δανείων. Ακόμα κι αν το μέλλον εξαφανίσει τις τράπεζες από τις γειτονιές, κάνοντάς τις αποκλειστικά online καταστήματα, ο τραπεζικός τομέας θα συνεχίσει να υφίσταται, καθώς μοιάζει συνυφασμένος με την ίδια την ανθρώπινη ανάγκη για επιβίωση και ευημερία.

1.5 Ιστορική Εξέλιξη Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί τον πλέον διεθνοποιημένο τομέα της οικονομίας μας. Αναπτύχθηκε με αλματώδεις ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, ανάπτυξη η οποία αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την επίδραση της ευρωπαϊκής νομισματικής ενοποίησης και της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης. Ο τραπεζικός κλάδος αποτελεί στην Ελλάδα τον κυρίαρχο δίαυλο διοχέτευσης δανειακών κεφαλαίων στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες-επενδυτές και στους καταναλωτές. Η εύρυθμη λειτουργία του, σε όρους σταθερότητας και αποτελεσματικότητας, έχει ήδη συμβάλλει και μπορεί περαιτέρω να συμβάλει στην άριστη δυνατή κατανομή των πόρων της οικονομίας και κατ' επέκταση στην ευημερία των πολιτών. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα τελεί στις μέρες μας σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι στρατηγικών επιλογών, οι οποίες θα επηρεάσουν το μέγεθος και την κερδοφορία, την εταιρική διάρθρωση και ταυτότητα, τον γεωγραφικό και επιχειρηματικό προσανατολισμό των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Ιστορικά η πρώτη επίσημη προσπάθεια για τη δημιουργία ενός οργανωμένου και αξιόπιστου χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα, χρονολογείται το 1828. Όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας ανέλαβε τα ινία στη διακυβέρνηση κατά τη διάρκεια της θητείας του, είχε γίνει επιτακτική η ανάγκη ανάπτυξης ενός τραπεζικού συστήματος για την ικανοποίηση των αναγκών της οικονομίας, της μείωσης της τοκογλυφίας και τη βοήθειας στον παραγωγικό τομέα της γεωργίας. Για το σκοπό αυτό, το 1828 συστάθηκε η Εθνική Χρηματοδοτική Τράπεζα. Οι γενικότερες πολιτικοοικονομικές συνθήκες της περιόδου αυτής, η δυσκολία προσέλκυσης της εμπιστοσύνης του κόσμου και οι λίγες αποταμιεύσεις που έγιναν, κατέληξαν στη διάλυση της μόλις το έτος 1834.

Στις 17 Ιανουαρίου 1839 ιδρύεται η Ιονική Τράπεζα με έδρα το Λονδίνο αντλώντας κεφάλαια κυρίως από Βρετανούς επενδυτές. Η αρχική της ονομασία ήταν "Ιονική Κρατική Τράπεζα". Η τράπεζα αυτή εξυπηρετούσε τις συναλλαγές μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας και των Ιόνιων νησιών, τα οποία την εποχή εκείνη αποτελούσαν προτεκτοράτο της Μεγάλης Βρετανίας.

Η Ελληνική Οικονομία οδεύοντας πλέον στον 19ο αιώνα και παρόλο την πρώτη αποτυχημένη προσπάθεια να πετύχει αρχικά οικονομική σταθερότητα και εν συνεχεία οικονομική ανάπτυξη, στράφηκε στη δημιουργία ενός ποιο αξιόλογου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Κύριοι άξονες της προσπάθειας αυτής ήταν η εξυπηρέτηση των κυβερνητικών αναγκών σε συνδυασμό με τη διαχείριση του κρατικού δανεισμού, η έκδοση χαρτονομίσματος και η κάλυψη των πιστωτικών αναγκών αγοράς με όρους οργανωμένης αγοράς και όχι τοκογλυφίας. Πρωταρχικός στόχος συνεπώς ήταν η δημιουργία μιας ισχυρής κεντρικής τράπεζας, πάνω στην οποία θα θεμελιωνόταν ένα ολόκληρο τραπεζικό σύστημα, το οποίο θα ήταν αντάξιο της Δυτικής Ευρώπης. Σε πρώιμα στάδια το σύστημα ήταν συνδεδεμένο με το εμπόριο αγροτικών προϊόντων (κυρίως σταφίδας), οι έμποροι ήταν και πιστωτές (με τοκογλυφικές διαθέσεις) και ο δανεισμός γινόταν στους παραγωγούς με τη μορφή προαγοράς της επικείμενης παραγωγής με δυσμενείς για τον παραγωγό όρους.

Η κατάσταση του πιστωτικού συστήματος μαστιζόταν από ανυπαρξία πιστώσεων σε άλλους τομείς παραγωγής και κατά συνέπεια υπήρξε περιορισμός των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και αποθάρρυνση επενδύσεων από τα ελληνικά κεφάλαια του εξωτερικού. Παρόλες τις δυσκολίες όμως, εξαιτίας της σκληρής προσπάθειας για την πάταξη της τοκογλυφίας αλλά και για την πραγμάτωση του οράματος για τη δημιουργία ενός σύγχρονου πιστωτικού συστήματος που να απευθύνεται κυρίως σε ειδικές κοινωνικές ομάδες, το 1841 ιδρύεται η Εθνική Τράπεζα της χώρας μας με κεφάλαια κυρίως του εξωτερικού και έντονη την κρατική παρουσία.

Ιδρυτής της ήταν ο Γεώργιος Σταύρου, ο οποίος ήταν ο πρώτος και μακροβιότερος διοικητής της. Νεότερος σε ηλικία διοικητής στην ιστορία της Τράπεζας ήταν ο Στέλιος Παναγόπουλος²⁸. Κύριο πλεονέκτημα της κίνησης αυτής ήταν δυνατότητα να εκδίδει η Εθνική τραπεζογραμμάτια για λογαριασμό του ελληνικού κράτους. Οι κύριες δραστηριότητες της τράπεζας που παρέμεινε κυρίαρχη για δεκαετίες στην Ελλάδα στέφονταν γύρω από τη βελτίωση της υπάρχουσας οικονομικής κατάστασης, την πάταξη της τοκογλυφίας (εξάπλωση στην επαρχία) και τη διεύρυνση του μετοχικού της κεφαλαίου λόγω εμπιστοσύνης της Ελληνικής Κοινωνίας. Κύριοι μέτοχοί της αρχικά ήταν Εϋνάρδος, το Ελληνικό κράτος (20%), οι Έλληνες της διασποράς και ξένες προσωπικότητες της πολιτικής και της οικονομίας. Αργότερα μέτοχοί της ήταν οι κεφαλαιούχοι (έμποροι κυρίως) της Ελλάδας (Σκουλές, Ράλλης).

Κατά το έτος 1848, λόγω των πολιτικών αναταραχών στην Ευρώπη, οι εξωτερικές πιστώσεις είχαν ανασταλεί και έτσι η Εθνική τράπεζα αντιμετώπισε την πρώτη της οικονομική κρίση. Στη συνέχεια, η κρίση στο εμπόριο, χειροτέρεψε την κατάσταση, γιατί οι έμποροι δεν μπορούσαν να ικανοποιήσουν και αυτοί με τη σειρά τους, τις υποχρεώσεις τους προς την τράπεζα.

Το 1864 μετά την ένωση των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα, η τράπεζα επεκτείνει τις δραστηριότητές της και στην υπόλοιπη Ελλάδα διατηρώντας ταυτόχρονα το δικαίωμα να λειτουργεί με βάση το εμπορικό δίκαιο της Μεγάλης Βρετανίας για αρκετές δεκαετίες. Διατήρησε επίσης το προνόμιο να εκδίδει και να διακινεί χαρτονομίσματα, προνόμιο το οποίο το κληρονόμησε από την Ιόνιο Πολιτεία και το διατήρησε έως και το 1920.

Με την πτώχευση του κράτους το 1897 και μέχρι την επανάσταση του 1909 δεν υπήρξε καμία ουσιαστική εξέλιξη στο χρηματοπιστωτικό τομέα, δεδομένου ότι κύρια φροντίδα του κράτους ήταν τακτοποίηση των δυσμενών συνεπειών στην οικονομία από την πτώχευση. Η έξοδος από το πολιτικό και οικονομικό τέλμα, από το 1909 και μετά, και η εδαφική εξάπλωση του ελληνικού κράτους συμβάδισαν με τη γενικότερη οικονομική εξέλιξη και παράλληλα με την ανάπτυξη της χρηματοδότησης της οικονομίας για μία εικοσαετία περίπου. Αυτή εξέλιξη δημιούργησε έντονη την ανάγκη εξειδίκευσης του αντικειμένου των τραπεζών. Η κατεύθυνση της εξειδίκευσης της τραπεζικής οργάνωσης στην Ελλάδα εκδηλώθηκε αρχικά με την ίδρυση της Κτηματικής Τράπεζας, το 1927, με την απόσπαση του κλάδου της κτηματικής πίστης από την Εθνική Τράπεζα.

²⁸ *Ιστορικό Αρχείο, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, 160 χρόνια λειτουργίας. Ιστορικό Χρηματολόγιον (1841-2001)*, Αθήνα 2001.

Στις 22 Μαΐου 1928 ιδρύθηκε η εκδοτική τράπεζα, που ονομάστηκε μετέπειτα Τράπεζα της Ελλάδος. Σε αυτή μεταβιβάστηκε ύστερα από την αφαίρεση των δικαιωμάτων αυτών από την Ε.Τ.Ε. το εκδοτικό προνόμιο και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την πιστωτική κυκλοφορία. Την 1η Μαρτίου 1928 η Γενική Συνέλευση των μετόχων της Ε.Τ.Ε. τροποποίησε το καταστατικό της τράπεζας σύμφωνα με τις νέες συνθήκες και εξέλεξε Διοικητή τον Γ. Δροσόπουλο αντί του Αλ. Διομήδη, που διορίστηκε Διοικητής στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Το 1929 ιδρύθηκε η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, που ανέλαβε κάτω από την εποπτεία του κράτους, την Αγροτική πίστη. Την ίδια χρονιά ωριμάζουν και άλλα τραπεζικά συστήματα όπως η Εμπορική Τράπεζα και η Τράπεζα Αθηνών.

Το 1946 συστάθηκε η Νομισματική Επιτροπή (Ν.Ε.) και επιφορτίστηκε με τη χάραξη και εκτέλεση συγκεκριμένης νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, με αποτέλεσμα προοδευτικά να κυριαρχήσει στο νομισματοπιστωτικό τομέα. Το 1982 η Επιτροπή καταργείται και οι περισσότερες αρμοδιότητές της μεταβιβάζονται στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Στην μεταπολεμική περίοδο λειτούργησαν οι μεσολαβητικές τράπεζες που λειτουργούσαν και πριν από το πόλεμο. Με μία σύντομη ανασκόπηση, παρατηρούμε την ίδρυση και λειτουργία των ακόλουθων χρηματοπιστωτικών οργανισμών :

Το 1950 ιδρύθηκε Κεντρική Επιτροπή Δανείων (ΚΕΔ), με αντικείμενο τη διαχείριση των κεφαλαίων που χορηγήθηκαν στη χώρα μας από το σχέδιο Μάρσαλ και την κατανομή τους, μέσα από τις τράπεζες διακίνησης κεφαλαίων, προς τις διάφορες επιχειρήσεις, χωρίς όμως ευθύνη και έλεγχο των τραπεζών για τη διάθεσή τους.

Το 1954 την ΚΕΔ διαδέχτηκε Οργανισμός Χρηματοδότησης Οικονομικής Ανάπτυξης (ΟΧΟΑ), που είχε σκοπό τη διαχείριση των απομεινάντων κεφαλαίων από τη βοήθεια του σχεδίου Μάρσαλ και τη χορήγηση βιομηχανικών μακροπρόθεσμων πιστώσεων, με βάση τραπεζικά πλέον κριτήρια και με ευθύνη και εγγύηση των τραπεζών αυτή τη φορά.

Το 1959 ιδρύθηκε Οργανισμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΟΒΑ), με αντικείμενο εργασιών την άσκηση της μεσομακροπρόθεσμης πίστης προς τη βιομηχανία. Το 1964 ιδρύθηκε από το ελληνικό δημόσιο Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ), στην οποία συγχωνεύτηκαν οι προϋπάρχοντες χρηματοδοτικοί οργανισμοί. Σκοπός της ΕΤΒΑ ήταν δημιουργία μιας καθαρά βιομηχανικής τράπεζας, σύμφωνα με τα επιτυχημένα πρότυπα ομοειδών χρηματοδοτικών οργανισμών που υπήρχαν στο εξωτερικό, με προοπτική τη συμμετοχή και υποβοήθηση στη διενέργεια βιομηχανικών επενδύσεων, την ενίσχυση της αγοράς χρηματικών κεφαλαίων και τη δημιουργία βιομηχανικών περιοχών.

Παράλληλα με την ΕΤΒΑ ιδρύθηκαν στη συνέχεια επενδυτικές τράπεζες από ιδιωτικά τότε τραπεζικά ιδρύματα, σε συνεργασία με ξένα τραπεζικά κεφάλαια.

Κατά τη δεκαετία 1960-1970 έκαναν έντονα την εμφάνισή τους στη χώρα μας υποκαταστήματα ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων.

Κατά τα χρόνια αυτά μετατράπηκε και το Μετοχικό Ταμείο Στρατού σε τραπεζικό ίδρυμα, με την επωνυμία Γενική Τράπεζα της Ελλάδος και με όλες τις χρηματοπιστωτικές λειτουργίες των άλλων τραπεζών.

Πέρα από τα παραπάνω στα τέλη του 20ου αιώνα λειτουργούσαν στη χώρα μας και μια σειρά άλλες μεσολαβητικές τράπεζες, όπως: Τράπεζα Πειραιώς, Αττικής και Εργασίας.

Με την δημοσίευση του νόμου 2076/1.8.1992 (Ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις), διαμορφώθηκε το θεσμικό πλαίσιο του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος, το οποίο υπέστη σημαντικότερες μεταβολές.

Με το νόμο 2076/1992 :

- Ενσωματώθηκε στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία η κοινοτική νομοθεσία (2η τραπεζική Οδηγία 89/646/ΕΟΚ, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2000/12/ΕΚ).
- Καθορίστηκαν βασικές έννοιες όπως, τι είναι Πιστωτικό Ίδρυμα, Χρηματοδοτικό Ίδρυμα, Μητρική Επιχείρηση, θυγατρική Επιχείρηση, Υποκατάστημα, Κράτος – Μέλος καταγωγής, Κράτος – Μέλος υποδοχής, Ίδια Κεφάλαια, Συντελεστής Φερεγγυότητας.
- Ορίστηκε το πεδίο εφαρμογής του νόμου σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, με εξαίρεση την Τράπεζα της Ελλάδος, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και τα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν και λειτουργούν σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε. και έχουν ρητά εξαιρεθεί από τις κοινοτικές οδηγίες.
- Καθορίστηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα.
- Καθορίστηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις ανάκλησης άδειας λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα.
- Καθορίστηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις ίδρυσης υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων άλλων Κρατών – μελών της Ε.Ε. στην Ελλάδα.
- Καθορίστηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις εγκατάστασης ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων σε τρίτες χώρες καθώς και η εγκατάσταση στην Ελλάδα πιστωτικών ιδρυμάτων τρίτων, εκτός Ε.Ε., χωρών.
- Οροθετήθηκαν οι αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος για την άσκηση εποπτείας στα πιστωτικά Ιδρύματα.
- Δημιουργήθηκε κατάλογος των δραστηριοτήτων των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Με το νόμο 3601/1.8.1997.
- Ενσωματώθηκαν στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία οι κοινοτικές οδηγίες 2006/48/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας από τα πιστωτικά ιδρύματα, και 2006/49/ΕΚ για την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων και επιχειρήσεων επενδύσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων.

- Αναδιατυπώθηκαν βασικές έννοιες όπως, τι είναι Πιστωτικό Ίδρυμα, Χρηματοδοτικό Ίδρυμα, Άδεια Λειτουργίας, Μητρική Επιχείρηση, θυγατρική Επιχείρηση, Υποκατάστημα, Κράτος – Μέλος καταγωγής, Κράτος – Μέλος υποδοχής, Ίδια Κεφάλαια, Λειτουργικός Κίνδυνος, Ίδρυμα Ηλεκτρονικού χρήματος, Ηλεκτρονικό Χρήμα.
- Επανακαθορίστηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα καθώς και οι όροι και οι προϋποθέσεις ανάκλησης άδειας λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα.
- Επαναπροσδιορίστηκαν οι αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος για την άσκηση της εποπτείας στα πιστωτικά ιδρύματα.
- Εμπλουτίστηκε ο κατάλογος των δραστηριοτήτων των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.
- Ορίστηκαν ειδικές ρυθμίσεις για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος.
- Γίνεται αναφορά στο υπηρεσιακό και επαγγελματικό απόρρητο καθώς και περιγραφή των υποχρεώσεων των προσώπων που είναι επιφορτισμένα με το νόμιμο έλεγχο των ετήσιων και ενοποιημένων καταστάσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

1.6 Εννοιολογικό Περιεχόμενο του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

1.6.1 Τραπεζικό Σύστημα

Το «τραπεζικό σύστημα» αναγνωρίζεται ως ο βασικότερος κινητήριος άξονας του χρηματοοικονομικού συστήματος, το οποίο με την σειρά του απαρτίζεται από τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, τα διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τις χρηματοοικονομικές αγορές. Η σημαντικότερη λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος είναι η πραγματοποίηση χωρίς εμπόδια της μεταφοράς κεφαλαίων από τις πλεονασματικές μονάδες της οικονομίας στις ελλειμματικές (Νούλας 2005).²⁹ Οι μεν πλεονασματικές μονάδες έχουν διαθέσιμα προς επένδυση κεφάλαια ενώ οι ελλειμματικές μονάδες χρειάζονται κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους.

Με τον όρο «χρηματοοικονομική αγορά» ορίζουμε το σύνολο των επενδυτών που σε περιβάλλον έντονου ανταγωνισμού επιδιώκουν την αγορά χρεογράφων που προσφέρουν οι ελλειμματικές επιχειρήσεις (Boot, A.W. and Thakor 1997).³⁰

Τα «χρηματοοικονομικά προϊόντα» είναι το σύνολο των προϊόντων που είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης στις οργανωμένες χρηματοοικονομικές αγορές και στις περισσότερες περιπτώσεις εκδίδονται από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα. Δηλαδή ποιο απλά χρηματοπιστωτικό προϊόν είναι ένα προϊόν το οποίο υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο κανείς διαχειρίζεται και χρησιμοποιεί τα χρήματά του, όπως ένας τραπεζικός λογαριασμός, ένα ομόλογο, ένα δάνειο κλπ.³¹

Με τον όρο «χρηματοοικονομικό οργανισμό» ορίζουμε ένα ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα το οποίο αναλαμβάνει την μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ καταθετών και δανειζόμενων.³²

Τέλος η «τράπεζα» αποτελεί εκείνο το πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο οι επενδυτές συγκεντρώνονται και πραγματοποιούν καταθέσεις ή δέχονται χρηματοδοτήσεις. Η τράπεζα οφείλει να σέβεται τον δανειζόμενο και να επιδιώκει την αποδοτικότερη εξυπηρέτηση του χωρίς ωστόσο να θέτει σε κίνδυνο την βιωσιμότητα της τράπεζας. Το σύνολο των τραπεζών δημιουργεί το τραπεζικό σύστημα.³³

²⁹ Νούλας, Α.Γ., (2005), «Χρήμα και Τράπεζες», Θεσσαλονίκη, σελ. 15.

³⁰ Boot, A.W. and Thakor, V.A., (1997), «Financial Architecture System», The Review of Financial Studies, No.10, p. 693-733.

³¹ Cambridge Dictionary, Meaning of «financial product» in English.

Διαθέσιμο στο: (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/financial-product>)

³² Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, (2013), «Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Gutenberg, Επιστημονική επιμέλεια Γιώργος Χορταρέας, Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος, σελ. 622.

³³ Boot, A.W. and Thakor, V.A., (1997), «Financial Architecture System», The Review of Financial Studies, No.10, p. 693-733.

Για να καλύψουν οι τράπεζες το κόστος λειτουργίας τους και να έχουν κέρδος, χορηγούν δάνεια με μεγαλύτερο επιτόκιο από αυτό των καταθέσεων. Η χορήγηση δανείων γίνεται σε ιδιώτες, σε επιχειρήσεις και στο κράτος. Όπως κάθε επιχείρηση, έτσι και μια τράπεζα, έχει ως αντικειμενικό στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Όσο αυξάνονται τα δάνεια που χορηγεί, τόσο αυξάνονται οι τόκοι που εισπράττει και επομένως, τα κέρδη της. Συνεπώς, μεγιστοποίηση του κέρδους, θα σήμαινε ουσιαστικά μεγιστοποίηση των χρηματικών ποσών που χορηγεί η τράπεζα. Η κερδοφορία της τράπεζας βασίζεται στην λεγόμενη "ψαλίδα", δηλαδή τη διαφορά ανάμεσα στο επιτόκιο δανεισμού και στο επιτόκιο καταθέσεων. Έτσι αν για παράδειγμα μία τράπεζα χορηγεί ένα δάνειο με επιτόκιο 9% και δέχεται κατάθεση με ετήσιο επιτόκιο 2% η διαφορά αυτή (7%) αποτελεί την ψαλίδα που οδηγεί στα κέρδη της τράπεζας. Βέβαια οι τράπεζες αποκομίζουν και από άλλου χρήματα όπως από προμήθειες ή από συμμετοχές και επενδύσεις. Ωστόσο η κύρια λειτουργία της έγκειται στον δανεισμό (χορηγήσεις και καταθέσεις).

Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι οι τράπεζες μπορούν να δανείζουν ανεξέλεγκτα. Υπάρχουν μια πληθώρα περιορισμών και μέσα σε αυτούς ξεχωρίζουν δύο, που θεωρούνται από το θεσμικό πλαίσιο η σημαντικότεροι. Θεσμικό πλαίσιο είναι το σύστημα εκείνο το οποίο ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες. Ο ένας προέρχεται από την πολιτική που ακολουθεί και τους κανονισμούς που επιβάλλει η Κεντρική Τράπεζα και αφορά κυρίως τα ρευστά διαθέσιμα δηλαδή ένα απόθεμα χρημάτων που οφείλει να κρατάει η εμπορική τράπεζα στο ταμείο της και ο άλλος προέρχεται από τις ίδιες τις εμπορικές τράπεζες, που επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την επιστροφή των χρηματικών κεφαλαίων που δανείζουν μαζί με του τόκους.

Γι' αυτό το λόγο για να χορηγήσει δάνειο μια τράπεζα φροντίζει να ερευνά την οικονομική κατάσταση του δανειοδοτούμενου και τη δυνατότητα της αποδοτικής χρησιμοποίησης του δανείου, επιδιώκει δηλαδή, την εξασφάλιση των κεφαλαίων της.

Οι δύο παραπάνω επιδιώξεις είναι σε κάποιο βαθμό αντίθετες. Όσο μεγαλύτερος είναι ο όγκος των δανείων που δίνει μια τράπεζα, τόσο πιο πολλά είναι τα έσοδά της και, συνεπώς, τα κέρδη της, αλλά τόσο πιο μεγάλος είναι και ο κίνδυνος απώλειας χρηματικών κεφαλαίων. Τελικά, η πολιτική των δανειοδοτήσεων είναι τέτοια, ώστε να επιτυγχάνονται υψηλά κέρδη, χωρίς υπερβολικούς κινδύνους.

Η κλασσική λειτουργία των συμμετεχόντων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας χώρας είναι η άσκηση πίστης. Ως πίστη χαρακτηρίζεται η μεταβίβαση δύναμης εξουσίας οικονομικών πόρων, με τον όρο επιστροφής τους μετά την παρέλευση ορισμένου χρονικού διαστήματος.

Με την πίστη μεταβιβάζονται έναντι ανταλλάγματος, περιουσιακά στοιχεία από οικονομικές μονάδες που τα αποταμιεύουν, σε οικονομικές μονάδες που τα εκμεταλλεύονται για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων. Γίνεται φανερό ότι η σπουδαιότητα του ρόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος βρίσκεται σε δύο κυρίως τομείς της οικονομικής ζωής. Πρώτο, στο γεγονός ότι με την παρέμβασή του γίνεται δυνατή η αξιοποίηση των χρηματικών πόρων που διαθέτει η οικονομία και που αλλιώς, ίσως έμεναν αδρανείς. Δεύτερο, στην ευνοϊκή επίδραση που ασκεί στη συνολική αποταμίευση της οικονομίας.

Στα πλαίσια αυτά, οι λειτουργίες που επιτελεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορούν να διακριθούν σε:

- Διάθεση των απαιτούμενων κεφαλαίων για την πραγματοποίηση επενδυτικών σχεδίων.
- Μείωση του κινδύνου του μεμονωμένου δανειστή να απωλέσει τους χρηματικούς του πόρους, με άμεση συνέπεια τη μείωση του κόστους κεφαλαίου.
- Αποτροπή καταστάσεων στενότητας ρευστού χρήματος, άρα άρση της πιθανότητας ρευστοποίησης παγίων στοιχείων που συνήθως αποτελεί ζημιά και ανασταλτικό παράγοντα στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Διάθεση πείρας και ειδικών γνώσεων με στόχο την επιλογή των οικονομικών εκείνων δραστηριοτήτων που θα είναι και οι πλέον παραγωγικές.
- Παροχή δυνατότητας στις οικονομικές μονάδες, χρονικής κατανομής των δαπανών. Πρόκειται για βασική υπηρεσία που προσφέρεται σε άτομα και επιχειρήσεις αφού τους επιτρέπει να προσδιορίζουν αυτά και όχι ο χρόνος κτήσης των αγαθών, το χρονικό σημείο στο οποίο θα προβούν σε μία δαπάνη.

Στο παρακάτω σχήμα φαίνεται το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε μία απλοποιημένη μορφή του.

Εικόνα 1: Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα σε μια Απλοποιημένη Μορφή

Πηγή: La passerelle des Arts, Advanced Finance Lesson 3: Money Markets (Διαθέσιμο στο https://www.lapasserelle.com/courses/advanced_finance/lesson_3.htm)

Για την αποτελεσματική κατανομή και συγκέντρωση των κεφαλαίων μιας οικονομίας, το χρηματοπιστωτικό σύστημα δημιουργεί κατ' αρχάς χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Τα χρηματοπιστωτικά αυτά προϊόντα διαχέονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και είναι προσβάσιμα στο κοινό μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών. Τελικά η συναλλαγή (η μεταφορά κεφαλαίων) πραγματοποιείται είτε άμεσα μεταξύ του αποταμιευτή και του δανειζόμενου στις αγορές, ή συχνότερα, μέσω των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (έμμεσα).³⁴

³⁴ Αγγελόπουλος Π., Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα (Αγορές, Προϊόντα, Κίνδυνοι), Εκδόσεις ΑΘ. Σταμούλης, Δ' Ανανεωμένη Έκδοση, Αθήνα, 2013, σελ. 41-45.

1.6.2 Δομή του Τραπεζικού Συστήματος

Στα πλαίσια ενός κράτους, το τραπεζικό σύστημα της οικονομίας του (το Εθνικό Τραπεζικό Σύστημα δηλαδή) είναι συνήθως δομημένο σύμφωνα με το πυραμιδοειδές μοντέλο³⁵:

- Στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται η κεντρική τράπεζα. Η κεντρική τράπεζα ασκεί τον έλεγχο των τραπεζών και είναι υπεύθυνη για τη χάραξη της κρατικής νομισματικής πολιτικής. Επιπροσθέτως, έχει συνήθως και την αρμοδιότητα της έκδοσης χαρτονομισμάτων, το εκδοτικό προνόμιο δηλαδή.
- Στο μέσο της πυραμίδας βρίσκονται οι υπόλοιπες τράπεζες. Πρόκειται για τις εμπορικές τράπεζες (πχ Εθνική Τράπεζα, Eurobank, Alpha, Πειραιώς) και τους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς (όπως Συνεταιριστικές, Αγροτικές, Επενδυτικές κ.α.).³⁶ Οι διαφόρων ειδών αυτές τράπεζες συναλλάσσονται απευθείας με το κοινό (επιχειρήσεις, αποταμιευτές κ.α.) αλλά και με την κεντρική τράπεζα.
- Τέλος, στη βάση της πυραμίδας τοποθετούνται οι ιδιώτες - πελάτες. Λόγος γίνεται ουσιαστικά για τους χρήστες του τραπεζικού συστήματος.

Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζεται η δομή του εθνικού τραπεζικού συστήματος:

Εικόνα 2: Η Δομή του Τραπεζικού Συστήματος

Πηγές: 1)Αιγυπτιάδης Α., (1992), Το Τραπεζικό Σύστημα, Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών, Διεύθυνση Πληροφοριών και Επιμορφώσεως, Αθήνα, σελ. 16 /2)Σαπουντζόγλου Γ. και Χ. Πεντόνης, Τραπεζική Οικονομική, Τόμος Α, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα 2009, σελ. 43

³⁵ Αιγυπτιάδης Α., (1992), «Το Τραπεζικό Σύστημα, Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών», Διεύθυνση Πληροφοριών και Επιμορφώσεως, Αθήνα, σελ. 16.

³⁶ Σαπουντζόγλου Γ. και Χ. Πεντόνης, «Τραπεζική Οικονομική». Τόμος Α, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα 2009, σελ. 43.

Το τραπεζικό σύστημα έχει ως απώτερο στόχο την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας με την τόνωση της εγχώριας ζήτησης, την χρηματοδότηση των πιο δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Η ύπαρξη ενός αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου καθορίζει την αποτελεσματικότητα της συμβολής τους, το οποίο ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες (Π. Ζαχούρης 2008).³⁷ Το σύστημα αυτό αποτελείται από δύο είδη τραπεζών, την κεντρική τράπεζα και τις εμπορικές τράπεζες. Η Κεντρική Τράπεζα αποτελεί τον συντονιστή των εγχώριων τραπεζών όσον αφορά την γενική πολιτική τους και έχει την δυνατότητα να ελέγχει τις εμπορικές τράπεζες.

Αναλυτικότερα η Κεντρική Τράπεζα:

- Οριοθετεί τα επιτόκια των τραπεζών μέσω του καθορισμού του επιτοκίου δανεισμού της, θέτοντας έτσι κατευθυντήριες γραμμές για τις υπόλοιπες τράπεζες.
- Ελέγχει και μεταβάλλει την προσφορά εγχώριου χρήματος, με την έκδοση και την ρευστοποίηση ομολόγων ή με την εκτύπωση χρήματος σε επιθυμητά επίπεδα, σε αντιστοιχία με την εξέλιξη μακροοικονομικών μεγεθών της οικονομίας. Αυτό σημαίνει ότι η κεντρική τράπεζα είναι ένα από τα βασικά όργανα δημοσιονομικής πολιτικής.
- Διεξάγει έρευνες και μελέτες σχετικά με τον ιδιωτικό και επιχειρηματικό δανεισμό, με την στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων και την διεξαγωγή πορισμάτων για την πορεία της οικονομίας του κράτους.
- Έχει την αρμοδιότητα του τραπεζίτη της κυβέρνησης, δηλαδή εγγυάται ότι η κυβέρνηση θα μπορεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της όταν αντιμετωπίσει δημοσιονομικό έλλειμμα.

Οι εμπορικές τράπεζες συμμετέχουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με σκοπό την ικανοποίηση των συναλλαγματικών αναγκών των καταναλωτών. Διαχειρίζονται με ορθολογικό τρόπο τα επίπεδα συναλλαγματικών διαθέσιμων κεφαλαίων, είτε επειδή επιδιώκουν το άριστο, είτε επειδή τους το επέβαλλε η κεντρική τράπεζα.

Αναλυτικότερα οι εμπορικές τράπεζες:

- Λειτουργούν ως μεσολαβητές μεταξύ των αποταμιευτών και των επενδυτών
- Επηρεάζουν την προσφορά του χρήματος.
- Είναι υποχρεωμένες να κρατούν ένα ποσοστό των καταθέσεων σε ρευστά διαθέσιμα (ποσό που καθορίζεται από την κεντρική τράπεζα) και να δανείζουν το υπόλοιπο τους.

³⁷ Π. Ζαχούρης, «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό σύστημα», Πάτρα 2008.

1.6.3 Θεσμικοί Επενδυτές

Οι θεσμικοί επενδυτές είναι οργανισμοί που έχουν μαζεμένα τεράστια ποσά χρημάτων και τα επενδύουν σε επιχειρήσεις είτε αγοράζοντας μετοχές στο χρηματιστήριο είτε με άλλα επενδυτικά προϊόντα. Θεσμικοί επενδυτές μπορεί να είναι τράπεζες, εταιρίες ασφαλειών, ταμεία συντάξεων, εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων (mutual funds) και ταμεία εξασφάλισης (hedge funds). Οι θεσμικοί επενδυτές αποκτούν ουσιαστικά κεφάλαιο από τις αποταμιεύσεις και από τις πιστώσεις των πελατών της. Οι εταιρίες επενδύσεων κρατούν ένα μεγάλο χαρτοφυλάκιο επενδύσεων σε πολλές επιχειρήσεις με σκοπό εάν μια επιχείρηση στην οποία έχουν επενδύσει πτωχεύσει να αποτελεί μικρό μερίδιο του χαρτοφυλακίου της. Επιπλέον οι θεσμικοί επενδυτές έχουν μεγάλη επιρροή στην διοίκηση των επιχειρήσεων στις οποίες έχουν επενδύσει επειδή συχνά λόγω του μεγάλου αριθμού μετοχών που αγοράζουν έχουν δικαίωμα ψήφου στο διοικητικό συμβούλιο. Έτσι μπορούν να ελέγξουν πολλές επιχειρήσεις. Επίσης επειδή έχουν την ελευθερία να αγοράζουν και να πουλάνε μαζικές ποσότητες μετοχών μπορούν να επηρεάσουν το ποια επιχείρηση θα συνεχίσει να λειτουργεί κερδοφόρα και ποια θα αναγκαστεί να κλείσει ή να αναζητήσει αγοραστή.

Αναλυτικότερα οι εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων και τα ταμεία εξασφάλισης:

- Συγκεντρώνουν κεφάλαια από διάφορους επενδυτές και δημιουργούν μια ενιαία επένδυση υπό κοινή διαχείριση.
- Οι επενδυτές έχουν το δικαίωμα να ρευστοποιήσουν ανά πάσα στιγμή και να συμμετέχουν στα κέρδη/ζημιές ανάλογα με το ποσοστό που έχουν τοποθετήσει.

Η διαφορά τους είναι ότι στα ταμεία εξασφάλισης υπάρχουν δύο τύποι επενδύσεων, η ανοικτού και η κλειστού τύπου. Στις ανοικτού τύπου υπάρχει ένα κατώτατο όριο επένδυσης, το οποίο είναι και πολύ υψηλό, ενώ στις κλειστού τύπου οι συμμετέχοντες επιλέγονται από τον διαχειριστή.

1.6.4. Προϋποθέσεις για την Εύρυθμη Λειτουργία του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Οι προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος μπορούν να παρουσιαστούν συγκεντρωτικά ως εξής (Π. Ζαχούρης 2008)³⁸ :

Η σταθερότητα τιμών, καταπολέμηση του πληθωρισμού. Είναι γνωστό ότι αν δεν υπάρχει διατήρηση της αξίας παρατηρείται: α) Τάση για αύξηση της κατανάλωσης. β) Η μείωση των επενδύσεων.

Δεύτερο στοιχείο που θα συμβάλλει είναι η αποθάρρυνση της κατανάλωσης αφού η υπερκατανάλωση σχετίζεται άμεσα με την καταναλωτική κουλτούρα.

Κατόπιν, η αποθάρρυνση του αποθησαυρισμού. Φτάνουμε σ' αυτό, αφού γνωρίζουμε εκ των προτέρων ότι η διατήρηση περιουσιακών στοιχείων στην μορφή υλικών αγαθών και όχι σε μορφή χρήματος-ρευστού, αποτελεί τροχοπέδη στην αβίαστη και ομαλή ροή του χρήματος, δεν διευκολύνει τις επενδύσεις και γενικότερα δεν διευκολύνει καθόλου την ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Αυτό με την σειρά του εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη. Αιτία του φαινομένου του αποθησαυρισμού είναι η μη εμπιστοσύνη των ανθρώπων στο χρήμα.

Ύπαρξη κανονιστικού/ρυθμιστικού πλαισίου που ρυθμίζεται από κανονιστική αρχή. Απαιτείται η ύπαρξη ελέγχου-εποπτείας κανόνων. Την εκτέλεση αυτού του έργου αναλαμβάνουν οι εποπτικές αρχές με σκοπό την ενίσχυση του αισθήματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας των συμμετεχόντων.

Τέλος, πρέπει να διασφαλίζεται από το σύστημα η απρόσκοπτη γρήγορη φθινή παροχή, έγκυρων, έγκαιρων πληροφοριών, σχετικών με τις τιμές των συναλλαγών ώστε να βοηθούν άμεσα τη λήψη ορθών επενδυτικών αποφάσεων. Γενικότερα να επικρατεί πλήρης διαφάνεια.

³⁸ Π.Ζαχούρης, «Εκπαιδευτικό Βοήθημα στις Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Πάτρα 2008,σελ. 10-11.

1.6.5 Η Συμβολή του Τραπεζικού Συστήματος

Η ύπαρξη ενός καλού και αποτελεσματικού χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας οικονομίας. Συγκεκριμένα συμβάλλει(Νούλας 2005):³⁹

- Στην ορθολογικότερη κατανομή των διαθέσιμων κεφαλαίων η οποία επιτυγχάνεται με μια σειρά από κατάλληλους μηχανισμούς, μέσω των οποίων όλοι οι εν δυνάμει δανειολήπτες αξιολογούνται και τα διάφορα κεφάλαια διατίθενται στις πιο παραγωγικές μονάδες.
- Στη δημιουργία νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων
- Στη μείωση του κινδύνου. Αυτό μπορεί να συμβεί με διάφορους τρόπους. Με την κατάθεση των χρημάτων τους στην τράπεζα, για παράδειγμα, οι αποταμιευτές δεν διατρέχουν πλέον τον κίνδυνο της κλοπής τους. Επίσης, το χρηματοπιστωτικό σύστημα παρέχει χρήσιμες πληροφορίες και ποικιλία χρηματοπιστωτικών προϊόντων, με τη χρήση των οποίων μπορεί να γίνει αντιστάθμιση του κινδύνου πολλών επενδύσεων
- Στη μείωση του κόστους συναλλαγών και πληροφόρησης. Ο χρόνος και ο κόπος της κατάθεσης σε μία τράπεζα, είναι για παράδειγμα, πολύ μικρότεροι αυτών που απαιτούνται για την εύρεση ενός προσώπου κατάλληλου για αντίστοιχο δανεισμό του χρηματικού αυτού ποσού.

1.6 Διαχωρισμός Τραπεζών σε Συστημικές και Μη Συστημικές

Συστημική τράπεζα είναι η τράπεζα η οποία αν για παράδειγμα καταρρεύσει, τότε θα υπάρξουν σημαντικές συνέπειες και σε άλλες τράπεζες ή και στο ίδιο το κράτος. Ο όρος συστημικός αναφέρετε στην έννοια μεταδοτικός: ό,τι συμβαίνει σε κάποιον που είναι συστημικός, μεταδίδεται και αλλού, έτσι γίνεται και με τις συστημικές τράπεζες. **Μη συστημική τράπεζα** είναι η τράπεζα που οποιαδήποτε μεταβολή των στοιχείων της, δεν καθορίζει τη βιωσιμότητα του τραπεζικού συστήματος και κατά συνέπεια της οικονομίας μιας χώρας χωρίς να σημαίνει όμως ότι δεν επηρεάζει και καθόλου το υπόλοιπο σύστημα και γενικότερα την οικονομία.

³⁹ Νούλας Α., «Χρήμα και τράπεζες». Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 47 – 48.

Οι συστημικές τράπεζες εποπτεύονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα(ΕΚΤ). Η ανάθεση της εποπτείας στην υπερεθνική αυτή αρχή, έγινε από τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (SSM-Single Supervisory Mechanis), η έναρξη λειτουργίας του οποίου πραγματοποιήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2014. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός, ο οποίος συστάθηκε με τον Κανονισμό 1024/2013 του Συμβουλίου για την ανάθεση στην ΕΚΤ ειδικών καθηκόντων σχετικά με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, αποτελεί ένα νέο θεσμικό μόρφωμα στο πλαίσιο λειτουργίας του οποίου:

- η ΕΚΤ ανέλαβε την άμεση προληπτική εποπτεία των 123 μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων (καθώς και των 1.104 θυγατρικών τους) που εδρεύουν σε κράτη-μέλη της ευρωζώνης, ενώ
- τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας που οφείλουν να εκπληρώνουν τα πιστωτικά ιδρύματα (CRR),
- η άμεση προληπτική εποπτεία των υπολοίπων (περίπου 3.500) πιστωτικών ιδρυμάτων συνεχίζει να ασκείται από τις εθνικές εποπτικές αρχές (δηλαδή στη χώρα μας από την Τράπεζα της Ελλάδος), υπό τις κατευθυντήριες γραμμές και τις οδηγίες της ΕΚΤ.

Στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ υπάγονται και τα τέσσερα (4) ελληνικά συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα.

Αναφορικά με την εποπτεία των τραπεζικών ομίλων, των οποίων η μητρική επιχείρηση εδρεύει σε συμμετέχον κράτος-μέλος, η ΕΚΤ είναι αρμόδια για την εποπτεία όλων των εγκατεστημένων σε συμμετέχοντα κράτη-μέλη θυγατρικών εποπτευόμενων οντοτήτων ενός τραπεζικού ομίλου, εφόσον στον υψηλότερο βαθμό ενοποίησης πληρούνται οποιοδήποτε από τα παρακάτω κριτήρια σχετικά με⁴⁰:

➤ Το μέγεθος

Μια εποπτευόμενη οντότητα ή ένας τραπεζικός όμιλος χαρακτηρίζεται ως σημαντική/σημαντικός, εάν η αξία των στοιχείων του ενεργητικού υπερβαίνει τα 30 δισ. ευρώ. Στην περίπτωση των τραπεζικών ομίλων για τον υπολογισμό του ενεργητικού λαμβάνονται υπόψη όλες οι επιχειρήσεις που περιλαμβάνονται στην εποπτική ενοποίηση, περιλαμβανομένων των θυγατρικών και των υποκαταστημάτων σε μη συμμετέχοντα κράτη-μέλη και σε τρίτες χώρες.

➤ Τη σημασία για την οικονομία της Ένωσης ή ενός συμμετέχοντος κράτους-μέλους

Μία εποπτευόμενη οντότητα ή ένας τραπεζικός όμιλος θεωρείται σημαντική/σημαντικός, εάν το ενεργητικό της εποπτευόμενης οντότητας ή της εγκατεστημένης σε συμμετέχον κράτος-μέλος μητρικής επιχείρησης του τραπεζικού ομίλου, ανέρχεται τουλάχιστον:

- σε 5 δισ. ευρώ και
- στο 20% του ΑΕΠ του συμμετέχοντος κράτους-μέλους στο οποίο εδρεύει.

⁴⁰ <https://www.hba.gr/EuropeanAssociation?sectiontype=SSM>

➤ Τις διασυνοριακές δραστηριότητες

Ένας τραπεζικός όμιλος χαρακτηρίζεται σημαντικός, εφόσον η μητρική επιχείρηση έχει συστήσει θυγατρικά πιστωτικά ιδρύματα σε περισσότερα του ενός συμμετέχοντα κράτη-μέλη και πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- το ενεργητικό του ομίλου υπερβαίνει τα 5 δισ. ευρώ, και
- είτε η αξία των διασυνοριακών στοιχείων του ενεργητικού υπερβαίνει το 20% της αξίας του συνολικού του ενεργητικού,
- είτε η αξία των διασυνοριακών του υποχρεώσεων υπερβαίνει το 20% της αξίας των συνολικών του υποχρεώσεων

Ως διασυνοριακά στοιχεία ενεργητικού και διασυνοριακές υποχρεώσεις ενός τραπεζικού ομίλου νοούνται τα στοιχεία του ενεργητικού και οι υποχρεώσεις αντίστοιχα έναντι αντισυμβαλλομένου που είναι πιστωτικό ίδρυμα ή άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εδρεύει σε άλλο συμμετέχον κράτος-μέλος της Τραπεζικής Ένωσης.

Επίσης, η ΕΚΤ εποπτεύει άμεσα οποιοδήποτε εγκατεστημένο σε συμμετέχον κράτος-μέλος θυγατρικό πιστωτικό ίδρυμα ενός τραπεζικού ομίλου, εφόσον το πιστωτικό ίδρυμα σε ατομική βάση:

➤ Έχει υποβάλει αίτημα ή έχει λάβει άμεση δημόσια χρηματοπιστωτική στήριξη από τον ESM

Μία εποπτευόμενη οντότητα χαρακτηρίζεται σημαντική από την ημερομηνία από την οποία το συμμετέχον κράτος-μέλος στο οποίο εδρεύει υποβάλει αίτημα στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM) για τη λήψη άμεσης δημόσιας χρηματοπιστωτικής στήριξης δυνάμει του άρθρου 19 του Καταστατικού του ESM, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.

➤ Είναι ένα από τις τρία (3) μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα του κράτους-μέλους στο οποίο εδρεύει

Σε κάθε περίπτωση ένα πιστωτικό ίδρυμα ή ένας τραπεζικός όμιλος χαρακτηρίζεται σημαντικό/σημαντικός, εφόσον συγκαταλέγεται βάσει ενεργητικού μεταξύ των τριών (3) μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων ή τραπεζικών ομίλων ενός συμμετέχοντος κράτους-μέλους.

Επισημαίνεται ότι η ΕΚΤ μπορεί ανά πάσα στιγμή, είτε ίδια πρωτοβουλία είτε μετά από πρόταση της οικείας εθνικής εποπτικής αρχής, να αναλάβει, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, την εποπτεία μιας εποπτευόμενης οντότητας που έχει χαρακτηριστεί βάσει των προβλεπόμενων κριτηρίων ως λιγότερο σημαντική. Επίσης, η ΕΚΤ μπορεί να αναθέσει στην οικεία εθνική εποπτική αρχή την εποπτεία μιας εποπτευόμενης οντότητας, παρά την ικανοποίηση των κριτηρίων χαρακτηρισμού της ως σημαντικής, εφόσον συντρέχουν ειδικές περιστάσεις.

Οι μη συστημικές τράπεζες ελέγχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος(ΤτΕ), η οποία είναι αρμόδια για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Η αρμοδιότητα της εποπτείας της Τράπεζας της Ελλάδος όπως θα αναφέρουμε και σε επόμενο κεφάλαιο, περιλαμβάνει την παρακολούθηση της εφαρμογής του σχετικού θεσμικού πλαισίου και τη δυνατότητα λήψης διορθωτικών μέτρων και επιβολής διοικητικών κυρώσεων, περιλαμβανομένης της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας των εποπτευόμενων ιδρυμάτων.

1.7 Τραπεζικοί Κίνδυνοι

1.7.1 Εισαγωγή στην Έννοια του Κινδύνου

Η έννοια κίνδυνος στην οικονομική ορολογία αναφέρεται ως η συνθήκη κατά την οποία υπάρχει πιθανότητα το αποτέλεσμα να μην είναι το αναμενόμενο. Ο κίνδυνος είναι στενά συνδεδεμένος με την έννοια της απόκλισης από τον επιθυμητό στόχο. Ως εκ τούτου, για να περιοριστεί ο επιχειρησιακός κίνδυνος, κρίνεται απαραίτητη η λειτουργία της διαχείρισης κινδύνων, ειδικότερα στον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Κατά καιρούς διάφοροι ορισμοί έχουν δοθεί για την έννοια του κινδύνου. Ο Gallati το 2003 όρισε τον κίνδυνο ως την έκθεση σε αντιξοότητες ή το ενδεχόμενο απόκλισης από το επιθυμητό αποτέλεσμα που αναμένεται.⁴¹ Έναν άλλο ορισμό δίνει στο βιβλίο του "The book of risk", ο καθηγητής Οικονομικών D.Borge, ο οποίος και ορίζει τον κίνδυνο ως "τη μεταβολή ως προς την πιθανότητα επέλευσης κάποιου γεγονότος".⁴²

Οι τραπεζικοί κίνδυνοι σχετίζονται με κάθε δραστηριότητα που συνεπάγεται μελλοντικές εισροές ή εκροές, το καθαρό αποτέλεσμα των οποίων είναι αβέβαιο εκ των προτέρων. Η έννοια της αβεβαιότητας (uncertainty) είναι συνυφασμένη με το θεωρητικό προσδιορισμό του κινδύνου, διότι αμφότερα υφίσταται όταν τα μελλοντικά αποτελέσματα δε μπορούν να προσδιοριστούν.⁴³

Η αβεβαιότητα χαρακτηρίζει ιδιαίτερα την οικονομική λειτουργία όλων των σύγχρονων επιχειρήσεων και σε μεγάλο βαθμό πηγάζει ως αποτέλεσμα του περιβάλλοντος, όπως αυτό διαμορφώνεται μέσα στο χρόνο από διάφορους παράγοντες όπως την εξέλιξη της τεχνολογίας, την πολιτική αστάθεια, τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, τις καιρικές συνθήκες, τις προτιμήσεις του επενδυτικού κοινού, την οικονομική αλλά και την κρίση αξιών καθώς και από κακόβουλα απροσδόκητους παράγοντες όπως τη χειραγώγηση της αγοράς και την παραπληροφόρηση.

Μια έκφανση αυτής της συνολικής αβεβαιότητας είναι η οικονομική απροσδιοριστία (economic indeterminacy), κατά την οποία το αποτέλεσμα των επιχειρηματικών αποφάσεων μιας τραπεζικής επιχείρησης, εξαρτάται και εν πολλοίς προσδιορίζεται από την αντίδραση κάποιας άλλης ομοειδούς επιχείρησης.

Η οικονομική απροσδιοριστία ως παράμετρος του κινδύνου αντιμετωπίζεται μέχρι ενός ορισμένου σημείου από τη θεωρία των παιγνίων (game theory).

⁴¹ Galleti „(2003), «Banking, Finance and Accounting: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications», Page 888.

⁴² D. Borge,(2001), «The Book of Risk», Page 21.

⁴³ G.Alexander,(1996), «Risk Management and Analysis», page 309.

Επειδή η ανάληψη των κινδύνων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη φύση των τραπεζικών εργασιών, τα κύρια ερωτήματα που προκύπτουν είναι σχετικά με το πως οι κίνδυνοι αυτοί μπορούν να ταξινομηθούν εννοιολογικά, να τεθούν υπό αποτελεσματική διαχείριση και εν τέλει ποιες τεχνικές και ποιες μέθοδοι έχουν υιοθετηθεί για το σκοπό αυτό.

Οι σημαντικότεροι από τους κινδύνους στους οποίους υπόκεινται τα τραπεζικά ιδρύματα είναι οι ακόλουθοι:

- **Κίνδυνος ρευστότητας**
- **Κίνδυνος αγοράς**
- **Πιστωτικός κίνδυνος**
- **Επιτοκιακός κίνδυνος**
- **Λειτουργικός κίνδυνος**
- **Συναλλαγματικός κίνδυνος**
- **Κίνδυνος κεφαλαίου**

Επιπλέον κίνδυνοι που απειλούν το Πιστωτικό Σύστημα:

- **Πολιτικός κίνδυνος**
- **Νομικός κίνδυνος**
- **Κίνδυνος χώρας**
- **Κίνδυνος διακανονισμού πληρωμών**
- **Κίνδυνος εκτός ισολογισμού πράξεις**
- **Κίνδυνος των χρηματιστηριακών δεικτών και μετοχών**
- **Κίνδυνος της επενδυτικής θέσης**
- **Κίνδυνος μόχλευσης**

1.7.2 Ανάλυση Κινδύνων

1.7.2.1 Κίνδυνος Ρευστότητας (Liquidity Risk).

Ο κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk) προέρχεται από την αναντιστοιχία που χαρακτηρίζει το μέγεθος και τη διάρκεια των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού και αναφέρεται στην αδυναμία της τράπεζας να εξασφαλίσει επαρκές απόθεμα ρευστότητας. Ουσιαστικά, πρόκειται για τον κίνδυνο που διατρέχει το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα να μη μπορέσει να εκπληρώσει τις ταμειακές του υποχρεώσεις, λόγω δυσκολίας ανεύρεσης ρευστών διαθεσίμων. Ο κίνδυνος ρευστότητας είναι ο δεύτερος σε σπουδαιότητα κίνδυνος που αντιμετωπίζει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μετά τον πιστωτικό, ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο κατέχει την υψηλότερη θέση (Hull, 2012, p. 447).⁴⁴ Η διαχείριση της θέσης ρευστότητας μιας τράπεζας απαιτεί την ύπαρξη ισορροπίας ανάμεσα στη διάρκεια αναχρηματοδότησης των στοιχείων του ενεργητικού και σε εκείνη των στοιχείων του παθητικού. Η διαφορά ανάμεσα στα δύο αυτά μεγέθη καλείται άνοιγμα χρηματοδότησης.⁴⁵

⁴⁴ Hull J., (2012), « Risk management and financial institutions», John Wiley & Sons., page447.

⁴⁵ F.Mishkin,(2011), «The economics of money, banking and financial markets» ,page 279.

1.7.2.2 Κίνδυνος Αγοράς (Market Risk)

Στις οικονομίες της αγοράς, όπως αυτή των τραπεζών, προσφέρονται σήμερα υπηρεσίες ιδιαίτερα ανταγωνιστικές, με τα χρηματοοικονομικά τους στοιχεία να υφίστανται διαρκώς μεταβολές. Ο κίνδυνος που ελλοχεύει από τη ρευστότητα αυτή της αγοράς και του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών καλείται κίνδυνος της αγοράς. Αλλαγές στα επιτόκια της αγοράς, μετατοπίζουν τη δημόσια ζήτηση για τραπεζικές υπηρεσίες και δημιουργούν ξαφνικές μεταβολές στη ζήτηση του χρήματος, ενώ αλλάζουν το επίπεδο των επενδύσεων ή της αποταμίευσης που παρατηρείται στην κοινωνία και την οικονομία. Ιδιαίτερα ευαίσθητα σε αυτές τις κινήσεις της αγοράς είναι τα ομόλογα και οι τιμές μετοχών του χρηματιστηρίου που επηρεάζονται άμεσα και μπορούν να μειωθούν ξαφνικά, καθώς οι τιμές της αγοράς πραγματοποιούν κίνηση ενάντια σε έναν τραπεζικό οργανισμό.

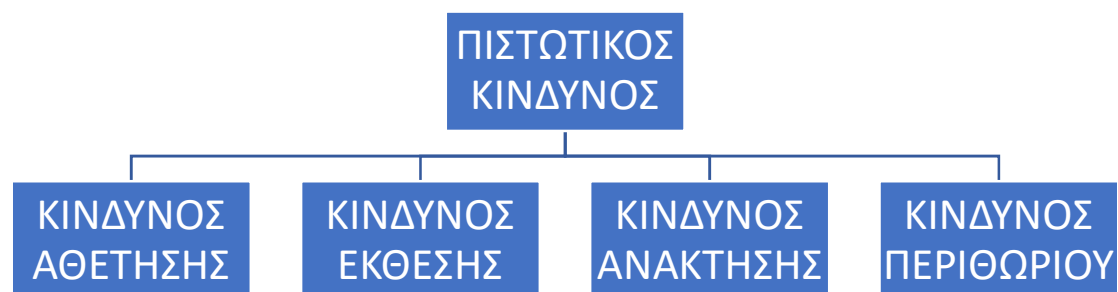
«Ο κίνδυνος αγοράς (market risk) οφείλεται στη μεταβλητότητα της αξίας ενός χαρτοφυλακίου, η οποία προκαλείται από τη μεταβολή των αγοραίων τιμών των στοιχείων που το απαρτίζουν. Ο κίνδυνος αγοράς, αφορά τόσο τους δανειακούς τίτλους-χρεόγραφα, όσο και τους μετοχικούς τίτλους, κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσής τους στη δευτερογενή αγορά καθώς και στο άνοιγμα θέσεων σε συνάλλαγμα» (Σαπουντζόγλου & Πεντότης, 2009).⁴⁶

1.7.2.3 Πιστωτικός Κίνδυνος (Credit Risk)

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι εκείνος που συνδέεται με την αδυναμία αποπληρωμής δανειακών κεφαλαίων από τους χρηματοδοτούμενους (επιχειρήσεις – ιδιώτες) ενός τραπεζικού ιδρύματος. Εξυπακούεται ότι η αδυναμία αυτή, έστω και αν αναφέρεται σε ένα μικρό μέρος του χαρτοφυλακίου μιας τράπεζας, αποτελεί πληγή η οποία μπορεί να εξουθενώσει οποιονδήποτε οργανισμό, ανεξαρτήτως μεγέθους. Για το λόγο αυτό επιδιώκεται από το σύνολο των τραπεζών μια ποιοτική ανασκόπηση των επιδόσεων διαφορετικών κατηγοριών δανειοληπτών, με σκοπό τον περιορισμό στο ελάχιστο ή ακόμη και την εκμηδένιση του κινδύνου αυτού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την επαναξιολόγηση της διασποράς του δανειακού χαρτοφυλακίου μεταξύ λογικών χρονικών διαστημάτων και τη συνεχή παρακολούθηση των διαφόρων τύπων κινδύνων με μέτρηση της έκθεσης των ιδρυμάτων σε αυτούς.

⁴⁶ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., (2009), «Τραπεζική Οικονομική», Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 198.

Ο πιστωτικός κίνδυνος θα μπορούσε να εκλαμβάνεται ως η συνισταμένη τεσσάρων επί μέρους κινδύνων:

Εικόνα 3: Συνιστώσες Πιστωτικού Κινδύνου

Πηγή: Φαίδων Καλφάογλου, «Υπόδειγμα μέτρησης πιστωτικού κινδύνου», Τράπεζα της Ελλάδος-Γενική Επιθεώρηση Τραπεζών

1.7.2.4 Επιτοκιακός Κίνδυνος (Interest Rate Risk)

Ο κίνδυνος επιτοκίου είναι ο αντίκτυπος των διακυμάνσεων των επιτοκίων στο περιθώριο κέρδους μιας τράπεζας. Οι μεταβολές στα επιτόκια αγοράς έχουν ισχυρή επίδραση στο περιθώριο των εσόδων σε σχέση με τις δαπάνες – έξοδα των τραπεζών. Για παράδειγμα, η αύξηση των επιτοκίων μπορεί να μειώσει το περιθώριο κέρδους μιας τράπεζας εάν η δομή των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού της είναι τέτοια ώστε τα έξοδα που προέρχονται από τόκους στα δανειακά κεφάλαια να αυξάνουν γρηγορότερα από τα αντίστοιχα έσοδα που προέρχονται από αυτούς. Εντούτοις, εάν μια τράπεζα έχει υπερβάλλουσα ευελιξία επιτοκίου στο ενεργητικό της σε σχέση με το παθητικό της, η μείωση των επιτοκίων θα διαβρώσει το περιθώριο κέρδους της. Σε αυτήν την περίπτωση, οι πρόσοδοι από τα περιουσιακά της στοιχεία θα μειώνονται γρηγορότερα από τα κόστη δανειοδότησης. Ο επιτοκιακός κίνδυνος μετριέται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συνήθως εβδομαδιαίως, χρησιμοποιώντας διάφορες τεχνικές που υπαγορεύουν τη χρήση ή μη των δημοσιευμένων ετήσιων ισολογισμών τους. Η επιτοκιακή τους θέση καταγράφεται περιοδικά με επανεκτίμηση των επιτοκιακών όρων της αγοράς, χρησιμοποιώντας διαστήματα απόκλισης σε σχέση με τον ανταγωνισμό, καθώς επίσης και χρονικές περιόδους αποτελεσματικής εφαρμογής των τεχνικών ελάττωσης του επιτοκιακού κινδύνου. Το κύριο όμως σημείο της ανάλυσης έγκειται στην ωφέλεια από την εφαρμογή πρακτικών προσομοίωσης του επιτοκιακού κινδύνου στη βάση των προβλέψεων των μελλοντικών ταμειακών τους ροών.

Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Εισαγωγικό Έγγραφο του Συμπληρωματικού Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας (1996), ο κίνδυνος επιτοκίων αποτελείται από δύο σκέλη: τον κίνδυνο επένδυσης (investment risk) και τον κίνδυνο εισοδήματος (income risk). Ο τελευταίος αφορά στην πιθανότητα να μειωθούν τα καθαρά έσοδα επιτοκίων μιας τράπεζας μετά από μια απροσδόκητη μεταβολή του επιπέδου των επιτοκίων.

1.7.2.5 Λειτουργικός Κίνδυνος (Operational Risk)

Σύμφωνα με τον ορισμό της επιτροπής της Βασιλείας (Basel Committee), «Λειτουργικός Κίνδυνος, είναι ο κίνδυνος ζημίας που προκύπτει από ανεπαρκείς ή αποτυχημένες εσωτερικές διαδικασίες, ανθρώπους και συστήματα ή από εξωτερικά γεγονότα». Παραδείγματα λειτουργικού κινδύνου (operational risk), αποτελούν απάτες, αστοχίες από το ανθρώπινο δυναμικό της τράπεζας, ύπαρξη σκανδάλων σχετικά με το πιστωτικό ίδρυμα, απώλειες σε περιουσιακά στοιχεία και στον τεχνολογικό εξοπλισμό της τράπεζας. Ο λειτουργικός κίνδυνος μπορεί να διαχωριστεί σε εσωτερικό και εξωτερικό. Ο πρώτος αναφέρεται σε κινδύνους οι οποίοι είναι ελεγχόμενοι και διαχειρίσιμοι από το τραπεζικό ίδρυμα, ενώ οι εξωτερικοί προέρχονται από αστάθμιστους παράγοντες από το εξωτερικό περιβάλλον της τράπεζας, οι οποίοι δε μπορούν να προβλεφθούν.

1.7.2.6 Συναλλαγματικός Κίνδυνος (Foreign Exchange Risk)

Ο συναλλαγματικός κίνδυνος (foreign exchange risk) αναφέρεται στο ενδεχόμενο οι μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι οποίες επηρεάζουν τις θέσεις σε συνάλλαγμα των τραπεζών, να μεταβάλλουν δυσμενώς τα στοιχεία του ενεργητικού ή του παθητικού του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, τα οποία είναι εκφρασμένα σε ξένο νόμισμα. Εμφανίζεται κυρίως σε καθεστώτα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών (Σαπουντζόγλου & Πεντότης, 2009).⁴⁷

Λόγω της συχνότητας και της έντασης των διακυμάνσεων και των συναλλαγών ισοτιμιών, οι εποπτικές αρχές δεν ενδιαφέρονται μόνο για την πιθανότητα επέλευσης της ζημιάς, αλλά και για την έκταση στην οποία πλήττεται το χαρτοφυλάκιο της τράπεζας, η οποία αποτελεί συνάρτηση τριών παραγόντων:

- I. Της μεταβλητότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών.
- II. Της πιθανής συσχέτισης μεταξύ ζευγών νομισμάτων.
- III. Της διάρκειας διακράτησης (holding) των ανοιχτών συναλλαγματικών θέσεων.

⁴⁷ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., (2009), «Τραπεζική Οικονομική», Εκδόσεις Γ.Μπένου, σελ. 198.

1.7.2.7 Κίνδυνος Κεφαλαίου (Capital Risk)

Ο κίνδυνος αυτός αφορά την πιθανότητα οι καρποί μιας επένδυσης να είναι λιγότεροι από τα χρήματα που επενδύθηκαν σε αυτή. Συνδέεται δηλαδή με την ποιότητα ενεργητικού καθώς επίσης και την ικανότητα της διοίκησης να διαχειριστεί σωστά το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο. Στον κίνδυνο κεφαλαίου συγκαταλέγεται επίσης και ο κίνδυνος χρεωκοπίας ενός τραπεζικού οργανισμού.

1.7.2.8 Πολιτικός Κίνδυνος (Political Risk)

Ο πολιτικός κίνδυνος συνίσταται στον κίνδυνο που ενέχουν για έναν τραπεζικό οργανισμό, οι πολιτικές επεμβάσεις στην λειτουργία του. Χαρακτηριστικά παραδείγματα πολιτικών επεμβάσεων αποτελούν οι ιδιωτικοποιήσεις και οι κρατικοποιήσεις τραπεζών.

1.7.2.9 Νομικός Κίνδυνος (Legal Risk)

Ο εν λόγω κίνδυνος σχετίζεται αφενός μεν με τις αλλαγές του νομικού πλαισίου που διέπουν την λειτουργία των τραπεζών και αφετέρου την τυχόν επιβολή προστίμων εκ μέρους των εποπτικών και δικαστικών αρχών. Κατανοούμε πλήρως ότι σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο και εξελισσόμενο περιβάλλον, οι τράπεζες καλούνται να υπακούσουν και να εφαρμόσουν όλο και περισσότερους νόμους και ταυτόχρονα να βελτιώσουν τις διαδικασίες και τις λειτουργίες τους, οι οποίες θα πρέπει να εναρμονίζονται πλήρως με το νομικό πλαίσιο που θα ισχύει την κάθε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

1.7.2.10 Κίνδυνος Χώρας (Country Risk)

Συγκεκριμένα ο κίνδυνος χώρας (sovereign or country risk) αφορά στην πιθανότητα η επέλευση αρνητικών και συνήθως απρόβλεπτων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών σε μια χώρα να μην επιτρέψει στους οφειλέτες να εκπληρώσουν τις συμβατικές και ληξιπρόθεσμες οφειλές τους εκφρασμένες σε ξένο νόμισμα.

1.7.2.11 Κίνδυνος Διακανονισμού Πληρωμών-Κίνδυνος ‘Herstatt’ (Payment Settlement Risk-‘Herstatt Danger’)

Ο κίνδυνος αυτός αναφέρεται στην πιθανότητα μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων ενός εκ των αντισυμβαλλόμενων και ενώ ο άλλος έχει ήδη προβεί στην εκπλήρωση των συμφωνηθέντων. Είναι δε ιδιαιτέρως παρόν στις διατραπεζικές συναλλαγές που ο όγκος των διαπραγματεύσιμων κεφαλαίων είναι τεράστιος.

1.7.2.12 Κίνδυνος Πράξεις Εκτός Ισολογισμού (Off Balance Sheet Transactions Danger)

Αφορά κυρίως απρόβλεπτες απαιτήσεις στο ενεργητικό του ισολογισμού μιας τράπεζας που αναφέρονται κυρίως σε εγγυητικές επιστολές, futures, options, swaps κλπ.

1.7.2.13 Κίνδυνος των Χρηματιστηριακών Δεικτών και Μετοχών (Stock Market Indicators and Shares Risk)

Πρόκειται για τον κίνδυνο που σχετίζεται με την πιθανότητα επέλευσης ζημιών από την κατοχή ανοιχτών θέσεων σε μετοχές και παράγωγα μέσα επί χρηματιστηριακών δεικτών (stock-index risk), λόγω της μεταβολής διαφόρων παραμέτρων που εξαρτώνται από τις διακυμάνσεις των τιμών στις αγορές.

Πρόκειται για ειδικό κίνδυνο και αντιπροσωπεύει τον πιστωτικό κίνδυνο που απορρέει από την κατοχή θέσεων στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών και τον κίνδυνο ρευστοποίησης αυτών των θέσεων. Η Επιτροπή της Βασιλείας ορίζει ad hoc τον ειδικό κίνδυνο επί των μετοχών ως "κίνδυνο της επέλευσης ζημιών λόγω μιας αρνητικής μεταβολής της τιμής μιας μετοχής κυρίως εξαιτίας παραγόντων που σχετίζονται με τον εκδότη της".

Στην έννοια του συγκεκριμένου κινδύνου εντάσσονται:⁴⁸

- i. ο κίνδυνος από την αδυναμία ρευστοποίησης μια ανοιχτής θέσης σε χρηματιστηριακούς δείκτες στην αγορά
- ii. ο κίνδυνος εκτέλεσης(execution risk) σε συναλλαγές αρμπιτράζ⁴⁹
- iii. ο κίνδυνος μιας αρνητικής μεταβολής της τιμής λόγω ενός εξαιρετικού και μη αναμενόμενου περιστατικού(event risk), περιλαμβανομένης και της πτώχευσης της εκδότριας εταιρίας(default risk)

Σύμφωνα με τον P.Wilmott⁵⁰, ως αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου ενός μετοχικού χαρτοφυλακίου, νοείται η εύρεση εκείνου του συνόλου των μετοχών που είτε για δεδομένο ύψος κινδύνου να οδηγούν σε υψηλότερη υποσχόμενη απόδοση, είτε η δεδομένη υποσχόμενη απόδοση να επιτυγχάνεται με τον ελάχιστο δυνατό τρόπο.

⁴⁸ Γκόρτσος Χ.,(2006), «Το δίκαιο της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών ιδρυμάτων», σελ. 21.

⁴⁹ Γαλιάτσος Κ,(1994), «Διεθνείς Κεφαλαιαγορές και Ελληνικό Χρηματιστήριο», σελ. 219.

⁵⁰ Wilmott P., (1998), «Derivatives-The theory and practice of Financial Engineering», page 534.

1.7.2.14 Κίνδυνος της Επενδυτικής Θέσης (Risk of Investment Position)

Η συνισταμένη αυτή του κινδύνου της αγοράς αφορά σε ανοιχτές θέσεις σε χρεωστικούς τίτλους(και συναφή παράγωγα μέσα) του επενδυτικού χαρτοφυλακίου της τράπεζας, οι οποίες πρέπει να αποτιμώνται καθημερινά σε τρέχουσες τιμές της αγοράς.

Πρόκειται για:

- τις κατά κυριότητα κατεχόμενες θέσεις σε χρηματοπιστωτικά μέσα, οι οποίες έχουν ληφθεί είτε με σκοπό την επαναπώληση είτε προκειμένου η τράπεζα να επωφεληθεί βραχυπρόθεσμα από τις υπάρχουσες ή/και αναμενόμενες διαφορές μεταξύ των τιμών της αγοράς και πώλησής τους, ή από άλλες διακυμάνσεις τιμών και επιτοκίων
- θέσεις σε χρηματοπιστωτικά μέσα τα οποία χρησιμοποιούνται για την κάλυψη άλλων στοιχείων του χαρτοφυλακίου συναλλαγών

Στην εν λόγω κατηγορία του κινδύνου επενδυτικής θέσης υπάγονται και οι ανοιχτές θέσεις σε παράγωγα μέσα (είτε αυτά βασίζονται σε προθεσμιακές πράξεις, είτε σε δικαιώματα προαίρεσης).

Τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα συνιστούν συμβάσεις, με τις οποίες δημιουργούνται δικαιώματα και υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών. Ο σκοπός που επιδιώκεται με τη σύναψη συμβάσεων επί παραγώγων είναι η μετακύλιση του κινδύνου που ο ένας συμβαλλόμενος έχει ήδη αναλάβει, προς τον έτερο συμβαλλόμενο, ο οποίος είναι διατεθειμένος να αναλάβει τον κίνδυνο. Πρόκειται για μελλοντικό κίνδυνο, ο οποίος εντάσσεται στην έννοια του συστηματικού κινδύνου(systematic risk). Ο κίνδυνος επενδυτικής θέσης αποκαλείται συστηματικός και λόγω της ένα προς ένα σχέσης του με το συντελεστή που εκφράζει τις γενικές οικονομικές συνθήκες.

1.7.2.15 Κίνδυνος Μόχλευσης (Leverage Risk)

Είναι ο κίνδυνος που προέρχεται λόγω της έκθεσης των επενδυτών σε προϊόντα, με ποσά που είναι πολλαπλάσια των αρχικά επενδυμένων κεφαλαίων. Ένας επενδυτής είτε με τη χρήση του λογαριασμού περιθωρίου (margin account) στην spot αγορά ή και με την χρήση της αγοράς παραγώγων μπορεί να πάρει μια επενδυτική θέση η οποία είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από το αρχικό του προς επένδυση κεφάλαιο. Συνέπεια αυτού του ιδιαίτερου χαρακτηριστικού είναι ότι ακόμη και μια μικρή μεταβολή (θετική ή αρνητική) στο υποκείμενο μέσο, αποφέρει πολλαπλάσια μεταβολή στα επενδυμένα κεφάλαια. Η περίπτωση αυτή αφορά κυρίως τα χαρτοφυλάκια που χρησιμοποιούν παράγωγα προϊόντα σαν μέσο κερδοσκοπίας και όχι σαν μέσο αντιστάθμισης κινδύνου. Προκύπτει δε όταν και εάν η αγορά κινηθεί σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν που προσδοκά ο επενδυτής, με αποτέλεσμα ο επενδυτής διατρέχει τον κίνδυνο να χάσει περισσότερα κεφάλαια από το αρχικό του επενδυμένο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

2.1 Ορισμός

Ως χρηματοπιστωτική κρίση (Financial Crisis) ορίζουμε «την αιφνίδια και σύντομη χειροτέρευση όλων ή ενός συνόλου χρηματοοικονομικών δεικτών, όπως τα βραχυχρόνια τραπεζικά επιτόκια, οι τιμές των χρεογράφων, η χρηματοοικονομική θέση των ιδιωτικών επιχειρήσεων και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των κρίσεων αποτελούν οι πτωχεύσεις επιχειρήσεων, οι πανικοί στα ταμεία των τραπεζών και στο χρηματιστήριο και γενικότερα, η αποτυχία του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας.»⁵¹

Το πρόβλημα της κρίσης συνήθως εμφανίζεται πρώτα σε μία χώρα και έπειτα μεταφέρεται σε άλλες χώρες. Υποστηρίζεται ότι η μετάδοση της κρίσης μπορεί να μεταφερθεί με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους:

- Η επέλευση των ιδίων αρνητικών παραγόντων σε πολλές χώρες όπως για παράδειγμα η κρίση στην αγορά ομολόγων.
- Οι αρνητικές μεταβολές σε τιμές και εισόδημα μπορούν να μεταφερθούν από χώρα σε χώρα λόγω της ανοιχτής διακίνησης αγαθών και γενικά των εμπορικών δεσμών.
- Συνήθως τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους με αποτέλεσμα να υποτιμούνται τα νομίσματα.
- Όταν μια χώρα έχει δανείσει ή έχει δανειστεί από μια άλλη χώρα, τότε αν η μια από αυτές έχει αρνητικές εξελίξεις στην οικονομία της θα παρουσιάσει και η άλλη χώρα πρόβλημα λόγω της συναλλαγής αυτής.
- Η μείωση της ρευστότητας στην αγορά μιας χώρας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των θέσεων των επιχειρήσεων της στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και η ρευστότητα στις άλλες χώρες.
- Ο πανικός που επικρατεί στους επενδυτές σε περιόδους απότομης πτώσης των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, δεν τους προτρέπει να προχωρήσουν σε επενδύσεις.

Τα παραπάνω δίνουν τη δυνατότητα σε κάθε ανισορροπία της οικονομίας που εμφανίζεται σε μία χώρα να μεταδίδεται και σε υπόλοιπες με σχετική ευκολία. Είναι αυτονόητο ότι σημαντικό ρόλο παίζουν και άλλοι παράγοντες όπως η γεωγραφική θέση και η έκταση της κάθε χώρας αλλά και ο βαθμός των συναλλαγών που έχει με τα άλλα κράτη.

⁵¹ Καπόπουλος Π. και Σ. Λαζαρέτου, (1997), «Νομισματικές Σχέσεις Διεθνούς Τραπεζική και Χρηματοδότηση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 210.

2.2 Η Δημιουργία των Χρηματοπιστωτικών Κρίσεων

Σχετικά με τον τρόπο δημιουργίας και μετάδοσης των χρηματοπιστωτικών κρίσεων έχουν κατά καιρούς διαμορφωθεί διαφορετικές απόψεις και οικονομικές σχολές σκέψεις, όπως η νομισματική και η ρεαλιστική προσέγγιση.⁵² Σύμφωνα όμως με την πιο πρόσφατη διαθέσιμη βιβλιογραφία, αν και δεν υπάρχουν χρηματοπιστωτικές κρίσεις που να είναι πανομοιότυπες, στο επίκεντρο των περισσότερων βρίσκεται συνήθως ένα από τα κάτωθι γεγονότα:⁵³

1. Μειώσεις τιμών περιουσιακών στοιχείων (όπως μετοχών, ομολόγων και ακινήτων)

Οι μειώσεις αυτές αποτελούν συνήθως το τέλος μιας περιόδου υπερβολικής «ευφορίας» ή της «φούσκας» των τιμών περιουσιακών στοιχείων, δηλαδή της υπέρμετρης και αναίτιας αύξησης της τιμής τους.

2. Χρεοκοπίες χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

- **Επειδή έχουν αρνητικά ίδια κεφάλαια**

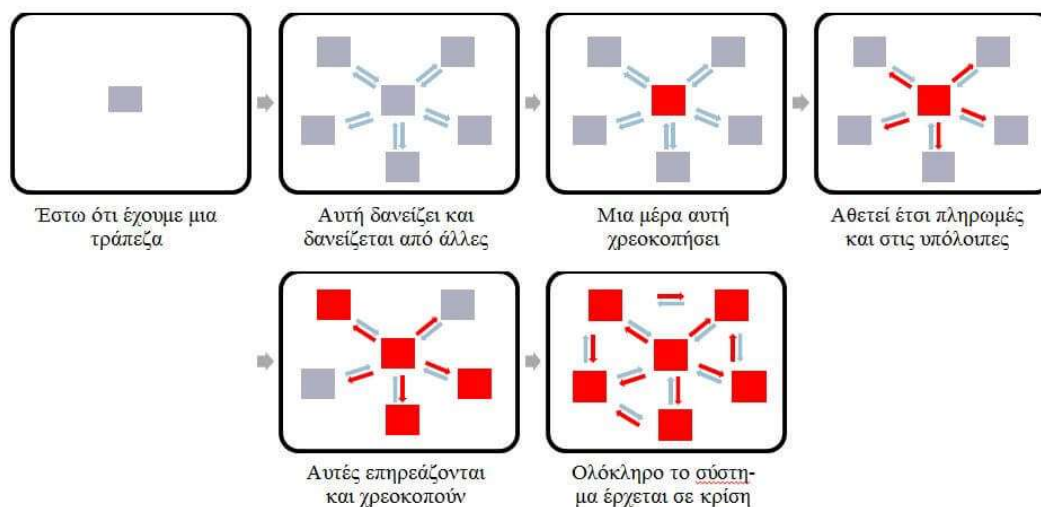
Είτε λόγο κακής διαχείρισης, είτε κάποιας οικονομικής κρίσης που οδήγησε σε μείωση της αξίας περιουσιακών στοιχείων (πχ ακινήτων) στα οποία είχε εκτεθεί, ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ενδέχεται να καταγράψει τόσο μεγάλες ζημίες που το μετοχικό του κεφάλαιο να εξαλειφθεί.

Μία τέτοια χρεοκοπία θα σημαίνει και αδυναμία ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις του σε καταθέτες αλλά και δανειστές, αρκετοί από τους οποίους συχνά είναι επίσης χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Με την αθέτηση αυτή πληρωμών δεν αποκλείεται να γίνουν και εκείνα αφερέγγυα και σαν ντόμινο να καταρρεύσει το σύστημα ολόκληρο.

⁵² Καπόπουλος Π. και Σ. Λαζαρέτου, (1997), «Νομισματικές Σχέσεις Διεθνής Τραπεζική και Χρηματοδότηση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 212.

⁵³ Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, (2013), «Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Gutenberg, Επιστημονική επιμέλεια Γιώργος Χορταρέας, Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος, σελ. 776-777.

Το παρακάτω σχήμα μας δείχνει τη δημιουργία Χρηματοπιστωτικής Κρίσης εξαιτίας πτώχευσης χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Εικόνα 4: Η Δημιουργία Χρηματοπιστωτικής Κρίσης στο Τραπεζικό Σύστημα

Πηγή: Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, 2013, Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Εκδόσεις Gutenberg, Επιστημονική επιμέλεια Γιώργος Χορταρέας, Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος, σελ. 776-777

- **Επειδή πάσχουν από έλλειψη ρευστότητας**

Ακόμη κι αν ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είναι αρχικά φερέγγυο, μπορεί και πάλι να χρεοκοπήσει αν δε διαθέτει επαρκή ρευστότητα, αν δηλαδή εκείνη τη χρονική στιγμή και ανεξάρτητα από την κερδοφορία του, δεν έχει αρκετά χρήματα στο ταμείο για να αποπληρώσει τις τρέχουσες υποχρεώσεις του. Αυτό σε μία τράπεζα μπορεί να συμβεί αρκετά εύκολα αν οι καταθέτες της, για παράδειγμα, χάσουν για τον οποιοδήποτε λόγο την εμπιστοσύνη τους σε αυτή και τρέξουν να σηκώσουν τα χρήματά τους μαζικά από τους λογαριασμούς τους. Η μαζική αυτή προσέλευση καταθετών στα ταμεία μιας τράπεζας είναι μάλιστα πολύ πιθανό να προκαλέσει ανησυχία και στους καταθέτες των υπολοίπων τραπεζών, οδηγώντας έτσι και πάλι το σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε κρίση.

3. Κάποιος συνδυασμός των παραπάνω γεγονότων

2.3 Η Διεθνής Οικονομική Κρίση/Αίτια

Είναι τελικά το χρηματοπιστωτικό σύστημα πηγή δεινών και αστάθειας για την οικονομία ή μια πηγή ανάπτυξης και σταθερότητας; Από τη μια πλευρά υπάρχει μεγάλη μερίδα οικονομολόγων οι οποίοι συγκλίνουν στην τελευταία άποψη. Από την άλλη, κάποιοι αναλυτές υπογραμμίζουν τους κινδύνους που συνεπάγεται η σύνθετη δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η εντεινόμενη συνύφανσή του με κάθε σχεδόν πλευρά της οικονομικής δραστηριότητας.

Πριν από τρεις δεκαετίες ο Minsky (1982),⁵⁴ αναφερόμενος στη μεγάλη κρίση του 1929 αναρωτήθηκε εάν «μπορεί να ξανα συμβεί». Η σύνθετη και περίπλοκη δομή του χρηματοοικονομικού συστήματος στις καπιταλιστικές οικονομίες αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της υπόθεσης της «χρηματοπιστωτικής αστάθειας» ("financial instability"), η οποία υποστηρίζει ότι η κερδοσκοπικού χαρακτήρα χρηματοοικονομική δραστηριότητα μπορεί να αποσταθεροποιήσει την οικονομία. Πράγματι, η δραστηριότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων θεωρείται ότι συνέβαλε στην παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008, μεταξύ άλλων, λόγω της ανάληψης υπερβολικών κινδύνων και των δυσλειτουργιών της αγοράς.

Η εκδήλωσή της ξεκίνησε αρχικά το 2007 στις ΗΠΑ, στον κλάδο κατασκευών, με τη μορφή απαξίωσης κεφαλαίου σε χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, λόγω εκτεταμένης κίνησης επενδυτικών παραγώγων σε τιλοποιημένα επισφαλή στεγαστικά δάνεια. Αυτός ο ανεξέλεγκτος δανεισμός, οδήγησε στη δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου αρχικά στις ΗΠΑ. Η κρίση που ξέσπασε με τα στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου οδήγησε σε κρίση ρευστότητας και στην έλλειψη εμπιστοσύνης από τους επενδυτές προς τις τράπεζες, αλλά και μεταξύ των ίδιων των τραπεζών.

Στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου χορηγούνταν σε όλο και λιγότερα φερέγγυους οφειλέτες, ενώ η σχέση του χρέους αμερικανικών νοικοκυριών προς το Α.Ε.Π. , αυξήθηκε από 50% τη δεκαετία του 1980 στο 100% μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2000(Aiginger,2009).⁵⁵

Το περιβάλλον των χαμηλών πραγματικών επιτοκίων ευνόησε τη δημιουργία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αυξημένων κινδύνων, παραχωρώντας δανεισμό σε αφερέγγυους δανειολήπτες. Οι επιθετικές πολιτικές χορήγησης δανείων σε συνδυασμό με την τεράστια αύξηση της μόχλευσης των νοικοκυριών, εκτόξευσαν τις τιμές των ακινήτων. Άμεσο αποτέλεσμα του πληθωρισμού αυτού, ήταν το 2006 να αρχίσει μια ραγδαία αύξηση των επιτοκίων, που με τη σειρά της οδήγησε σε περιοριστική νομισματική πολιτική και κορεσμό της αγοράς. Την περίοδο λοιπόν αυτή διαπιστώθηκαν και τα πρώτα σημάδια της κρίσης που ξέσπασε στην αγορά των ακινήτων των Η.Π.Α.(Χριστοφόρου 2011).⁵⁶

⁵⁴Minsky, (1982),«Theory of Financial Crises in a Global Context».

⁵⁵ Aiginger K.,(2009), «The current Economic Crisis: Causes, Cures and Consequences», WIFO working papers, No 341.

⁵⁶ Χριστοφόρου Β., «Η Χρηματοπιστωτική κρίση και η εποπτεία των χρηματαγορών», Διατριβή, Μ.Σε, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2011.

Ο λόγος για τον οποίο κανένας δεν προέβλεψε την κρίση στον τομέα αυτό, ήταν ότι κανένας δεν είχε συμφέρον να την προβλέψει. Όπως μας είναι γνωστό, οι τράπεζες βγάζουν κέρδη όταν δίνουν δάνεια. Όσα περισσότερα δάνεια τόσο περισσότερα κέρδη. Όσα περισσότερα κέρδη τόσο μεγαλύτερες αμοιβές και μεγαλύτερα μπόνους για τα στελέχη. Ένας Αμερικανός τραπεζίτης, για παράδειγμα, έδινε ένα δάνειο για σπίτι σε έναν Αμερικανό χωρίς αποταμίευση και χωρίς περιουσία. Υποθήκευε το σπίτι. Παρ' όλα αυτά γνώριζε ότι μάλλον δεν θα μπορέσει να εισπράξει το δάνειο αφού ο δανειολήπτης ήταν αφερέγγυος.

Οι τραπεζίτες παρόλο που γνώριζαν ότι δεν έπρεπε να προχωράνε σε πολλές περιπτώσεις στην έκδοση δανείων λόγω αφερεγγυότητας, αυτοί εξέδιδαν τα δάνεια, πραγματοποιώντας ένα τρικ που ονομάζεται «τιτλοποίηση» ή «securitization». Συγκέντρωναν δηλαδή όλα αυτά τα επικίνδυνα δάνεια και τα ονόμαζαν «ασφαλές ομόλογα». Τα ομόλογα αυτά τα πουλάγανε σε άλλες τράπεζες ή σε ασφαλιστικά ταμεία ή σε επενδυτές, οι οποίοι τα αγόραζαν επειδή ήταν ασφαλή. Και ήταν "ασφαλή" διότι τα εξέδιδε η τράπεζα. Τα προϊόντα αυτά ονομάστηκαν Collateralized Debt Obligations (CDOs). Έτσι η τράπεζα έπαιρνε από την αγορά τα χρήματα που είχε δανείσει στους κακοπληρωτές. Και εφόσον έπαιρνε χρήματα, τα δάνειζε ξανά σε άλλους κακοπληρωτές και έτσι είχε δανείσει τα διπλά λεφτά στους διπλάσιους κακοπληρωτές με απώτερο σκοπό περισσότερα κέρδη και κατά συνέπεια μεγαλύτερα μπόνους για τα στελέχη τους.

Εκείνη την περίοδο εμφανίστηκαν οι πρώτες καθυστερήσεις πληρωμών των δανείων στις τράπεζες, γεγονός που είχε πολλαπλάσιες επιπτώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Πολλοί δανειολήπτες είχαν εισέλθει στη φάση των υψηλότερων αποπληρωμών και επιτοκίων, που πλέον ούτε μπορούσαν να αντικατασταθούν ούτε να εξυπηρετηθούν από φθηνότερα δάνεια και άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι η αξία της κατοικίας που είχαν αγοράσει, ήταν πλέον χαμηλότερη από το δάνειο που είχαν επωμιστεί και τελικά για να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, έπρεπε να παραδώσουν την κατοικία τους στην τράπεζα. (Χριστοφόρου 2011).⁵⁷

⁵⁷ Χριστοφόρου Β., «Η Χρηματοπιστωτική κρίση και η εποπτεία των χρηματαγορών», Διατριβή, Μ.Σε, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2011.

Πίνακας 1: Η Πορεία των Τιτλοποιήσεων Στεγαστικών Δανείων στις Η.Π.Α.

Χρονολογίες	Σύνολο Στεγαστικών Δανείων(δις. \$)	Τιτλοποιημένα Στεγαστικά Δάνεια/ Σύνολο Στεγαστικών Δανείων(%)
1980	1,458	12%
1985	2,368	25%
1990	3,781	35%
1995	4,525	52%
2000	6,754	53%
2005	12,065	60%
2007	14,529	63%
2008	14,616	62%
3 ^ο τρίμηνο 2009	14,419	64%

Πηγή: Securities Industry and Financial Markets Association, US Census Bureau, EFG Eurobank Research

Καθώς λοιπόν όλο και περισσότερα νοικοκυριά χρεοκοπούσαν, τόσες περισσότερες ήταν και οι κατοικίες που εισέρχονταν στην κτηματομεσιτική αγορά προκαλώντας μείωση των τιμών, συμπαρασύροντας τις εγγυήσεις των δανείων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια αντίστροφη πορεία στην αγορά των ακινήτων σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, κάτι που τελικά άρχισε να την οδηγεί σε σταδιακή κατάρρευσή της.

Ένα ακόμα από τα αίτια της κρίσης στο οποίο και πρέπει να αναφερθούμε είναι οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες. Συγκεκριμένα, τα τελευταία τριάντα χρόνια η Κίνα πέτυχε μια εξαιρετική οικονομική ανάπτυξη μέσω των εξαγωγών βιομηχανικών αγαθών στις ΗΠΑ. Οι εξαγωγές αυτές οδήγησαν σε τεράστια πλεονάσματα στο εμπορικό ισοζύγιο της Κίνας, τα οποία όμως δεν τροφοδότησαν την εγχώρια ζήτηση, αλλά τοποθετήθηκαν σε ομόλογα των ΗΠΑ και άλλα «δολαριακά» αξιόγραφα που κράτησαν το δολάριο σε σχετικά υψηλά επίπεδα και αντίθετα τα επιτόκια δανεισμού στις ΗΠΑ σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε ενίσχυση της ρευστότητας και του δανεισμού στις ΗΠΑ αλλά και στη συγκράτηση του πληθωρισμού. Για τους δικούς τους λόγους η κάθε μια, ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αντιμετώπιζε προβλήματα ανταγωνιστικότητας, ούτε η Ιαπωνία, στην οποία η εγχώρια ζήτηση ήταν εξαιρετικά χαμηλή, μπόρεσαν να παρέμβουν αποτρεπτικά.⁵⁸

⁵⁸ «Η κρίση του 2007-2009:Τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές», Eurobank research 2009.

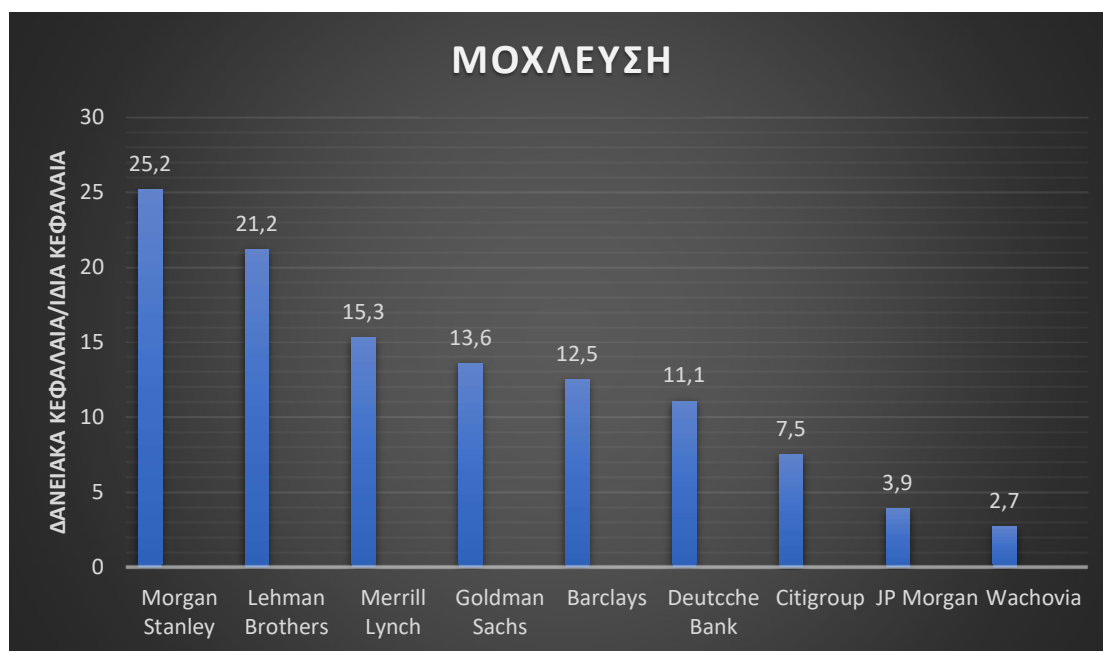
Η απορρύθμιση στον τραπεζικό τομέα και η ελλιπής εποπτεία είναι δύο επιπρόσθετες αιτίες για τη δημιουργία της κρίσης αυτής. Η κατάργηση της Glass Steatgall Act το 1999 που απαγόρευε την παράλληλη άσκηση της εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ώστε να ελέγχεται το επίπεδο του κινδύνου για τους επενδυτές και να αποφεύγεται η κατάχρηση από αυτά, είχε σαν αποτέλεσμα να αρχίσει ο ανταγωνισμός μεταξύ τραπεζών, χρηματιστηριακών εταιρειών και ασφαλιστικών οργανισμών, ενώ τροφοδότησε ακόμη τα hedge funds που υπήρχαν από τους μεγαλύτερους επενδυτές σε ριψοκίνδυνους ενυπόθηκους τίτλους.(Reavis,2009).⁵⁹

Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε επίσης και ο μεγάλος βαθμός χρηματοοικονομικής μόχλευσης των τραπεζών. Η υψηλή μόχλευση, και μάλιστα με βραχυχρόνιο δανεισμό, υπήρξε η βασική αιτία της γρήγορης μετάδοσης της κρίσης από την αγορά των δανείων subprime (με πολύ χαμηλό δηλαδή επιτόκιο) στις αγορές πολλών άλλων περιουσιακών στοιχείων. Είναι γνωστό ότι υψηλή μόχλευση σημαίνει λιγιστά ίδια κεφάλαια και υψηλός δανεισμός σε σχέση με το ενεργητικό ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Μάλιστα ο δανεισμός που χρηματοδοτούσε τις επενδύσεις την εποχή εκείνη ήταν κυρίως βραχυχρόνιος.

Έτσι, όταν οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων στα οποία είχαν επενδύσει οι επενδυτικές τράπεζες άρχισαν να πέφτουν και οι αγορές αντιλήφθηκαν την κεφαλαιακή απώλεια των δανειζόμενων επενδυτικών τραπεζών, τότε δυσκόλεψαν ή και αρνήθηκαν την ανανέωση της βραχυχρόνιας χρηματοδότησης, αναγκάζοντας έτσι τις επενδυτικές τράπεζες να προβούν σε περαιτέρω πωλήσεις άλλων περιουσιακών στοιχείων, οι οποίες με τη σειρά τους πίεζαν τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων ακόμα περισσότερο προς τα κάτω. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ο λόγος των δανειακών προς τα ίδια κεφάλαια στο τέλος του 2006 για ορισμένες διεθνείς παραδοσιακές ή επενδυτικές τράπεζες. Ο λόγος αυτός ήταν πολύ υψηλός, ενώ εν μέρει κρύβεται από τους κανόνες λογιστικής που επικρατούσαν στις Η.Π.Α.

⁵⁹ C.Reavis, «The Global Financial Crisis of 2008-2009: The role of Greed, Fear and obligarchs». Available at : ([https://misloan.mit.edu/MSTIR/Global Financial Crisis/Crisis-22082009/Documents/09-093 The Financial Crisis of 2008-2009.pdf](https://misloan.mit.edu/MSTIR/Global%20Financial%20Crisis/Crisis-22082009/Documents/09-093%20The%20Financial%20Crisis%20of%202008-2009.pdf))

Διάγραμμα 2: Ο Δείκτης Μόχλευσης των Σημαντικότερων Διεθνών Τραπεζικών Ιδρυμάτων τα Τέλη του 2006

Πηγή: Bloomberg

Η έλλειψη επαρκών κεφαλαίων έχει μια πολλαπλασιαστική αρνητική επίδραση στο ενεργητικό των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Δημιουργεί τη λεγόμενη απομόχλευση, η οποία μπορεί να περιγραφεί ως εξής: Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, στην προσπάθειά τους να κρατήσουν το λόγο ιδίων κεφαλαίων προς ενεργητικό σταθερό, όπως τους επιβάλλεται από τις εποπτικές αρχές, μειώνουν τον παρονομαστή του κλάσματος όταν δεν μπορούν να αυξήσουν τον αριθμητή. Η μείωση όμως του παρονομαστή είναι εξ ορισμού πολλαπλάσια της αρχικής μείωσης των κεφαλαίων. Το αρχικό αυτό "χάσμα" κεφαλαίων αναγκάζει τις τράπεζες να περιορίζουν το μέγεθος του ενεργητικού τους μέσω πωλήσεων στοιχείων του ενεργητικού, όπως ομόλογα και μετοχές, ή και του περιορισμού στην παροχή νέων δανείων. Η πώληση στοιχείων του ενεργητικού επεκτείνει την κρίση. Η δε άρνηση νέου δανεισμού μεταφέρει την κρίση στην πραγματική οικονομία.

Τέλος, κάτοχοι «τοξικών» ομολόγων, και μάλιστα σε μεγάλη έκταση, ήταν και αρκετές ξένες τράπεζες, όπως και οι θυγατρικές τους, στις οποίες οι εν λόγω τράπεζες είχαν δώσει εγγυήσεις αγοράς των τίτλων, σε περίπτωση που οι δεύτερες αντιμετώπιζαν προβλήματα ρευστότητας. Έτσι, υπό τις συνθήκες αυτές:

- οι εν λόγω ξένες τράπεζες βρέθηκαν εκτεθειμένες σε σοβαρά προβλήματα τόσο φερεγγυότητας (διότι έπρεπε να καταγράψουν ζημίες από τα ομόλογα) όσο και ρευστότητας (που όφειλαν στις θυγατρικές τους),
- η κατάσταση αυτή δημιούργησε συνθήκες αβεβαιότητας στην αγορά, καθώς αρχικά δεν ήταν γνωστό ποιες τράπεζες είχαν προβλήματα και σε ποια έκταση,
- η αβεβαιότητα στην αγορά οδήγησε στην αύξηση των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά
- όσες τράπεζες είχαν μεγάλο βαθμό εξάρτησης από τη διατραπεζική αγορά αντιμετώπισαν νέα προβλήματα ρευστότητας και ορισμένες περιήλθαν σε κατάσταση αφερεγγυότητας.

Οι κίνδυνοι για την πραγματική οικονομία από την κρίση των χρηματοπιστωτικών αγορών και την κατάρρευση της στεγαστικής αγοράς αποτέλεσαν κίνητρο για την άμεση ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους τόσο της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ (Fed), της ΕΚΤ και πολλών άλλων κεντρικών τραπεζών, οι οποίες προέβησαν σε σημαντικές περικοπές επιτοκίων, όσο και εκ μέρους των κυβερνήσεων, οι οποίες κατάρτισαν και εφάρμοσαν σχέδια διάσωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα και ενίσχυσης της ρευστότητας στο σύνολο των οικονομιών.

Στα μέσα Σεπτεμβρίου του 2008 η κρίση επιδεινώθηκε περαιτέρω, τείνοντας να εξελιχθεί σε παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Τα γεγονότα οδήγησαν σε μια σειρά ad hoc παρεμβάσεων από τις κεντρικές τράπεζες και από τις κυβερνήσεις, με στόχο την αποτροπή του πανικού, την ενίσχυση της ρευστότητας και την εμπέδωση της εμπιστοσύνης. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο πραγματοποιήθηκε μια σειρά διασκέψεων με αντικείμενο την αντιμετώπιση της κρίσης, στις οποίες συμμετείχε είτε το σύνολο των κρατών μελών του ΕΣΚΤ⁶⁰, είτε αποκλειστικά τα μέλη του Ευρωσυστήματος. Οι αποφάσεις των ευρωπαϊκών οργάνων αφορούσαν τόσο την ενίσχυση της ρευστότητας του συστήματος όσο και τη διάσωση ορισμένων συστημικής σημασίας χρηματοπιστωτικών οργανισμών, την εγγύηση καταθέσεων των Ευρωπαίων πολιτών, την ενίσχυση των εποπτικών οργάνων και τη λήψη κάθε δυνατού μέτρου για την αποτροπή συστημικών απειλών.

⁶⁰ Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών.

2.4. Τα Σημαντικότερα Γεγονότα

Όπως προαναφέραμε η κατάρρευση της αγοράς των ακινήτων προκάλεσε αδυναμία εξόφλησης των υποχρεώσεων στην αγορά ενυπόθετων δανείων μειωμένης εξασφάλισης. Τον Ιούνιο του 2007 δύο κεφάλαια επένδυσης υψηλού κινδύνου(hedge funds) της πέμπτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των Η.Π.Α., της Bear Streams, κατέρρευσαν και έτσι η Bear Stream παρείχε \$3,2 δις. σε δάνεια για να κρατήσει τα hedge funds ζωντανά(Butler, 2014).⁶¹

Τον Αύγουστο του 2007, η γαλλική τράπεζα BNP Paribas, ανέστειλε προσωρινά την εξαγορά μεριδίων τριών δομημένων επενδυτικών οχημάτων(SIVs) και αυτό έφερε την αναστάτωση στο επενδυτικό κοινό, ότι στο χαρτοφυλάκιο της τράπεζας βρίσκονται χρηματοπιστωτικά μέσα αμφιβόλου ποιότητας και μειωμένης εξασφάλισης. Η ανακοίνωση αυτή πάγωσε την αγορά και έφερε το επόμενο στάδιο της κρίσης(Kingsley, 2012).⁶²

Η κορύφωση της κρίσης ήρθε με την πτώχευση της Lehman Brothers, της τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των Η.Π.Α. Οι αρχές των Η.Π.Α., αφού διέσωσαν αρχικά ορισμένες τράπεζες και με απώτερο σκοπό τον παραδειγματισμό πειθαρχίας και ευθύνης, άφησαν την Lehman Brothers να καταρρεύσει. Ο κολοσσός αυτός όμως είχε \$600 δις. υποχρεώσεις στις κεφαλαιαγορές σε χιλιάδες επενδυτές σε όλο τον κόσμο, συμμετείχε ως μέλος σε 30 διεθνή συστήματα πληρωμών διακανονισμού και φύλαξης τίτλων και είχε συνάψει 900 χιλιάδες συμβάσεις παραγωγών με τρίτους αξίας τρισεκατομμυρίων δολαρίων κυρίως με διεθνείς τράπεζες και θεσμικούς επενδυτές.

Η κίνηση αυτή επομένως των αρχών της Η.Π.Α. να αφήσει ένα τόσο μεγάλο οργανισμό να πτωχεύσει, προκάλεσε μια σειρά από αλυσιδωτές αντιδράσεις που μάστιξαν την παγκόσμια οικονομία με όλους τους ενδιαφερόμενους και κυρίως τους επενδυτές να αναρωτιούνται ποια θα είναι η επόμενη τράπεζα που θα καταρρεύσει.

Η αυξημένη αβεβαιότητα στην πορεία των αγορών είχε σαν αποτέλεσμα από τις αρχές του 2008 τα χρηματιστήρια να έχουν καθοδική πορεία. Ο Γιώργος Κουφάρης στο άρθρο του "Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές", αναφέρει ότι αναμφίβολα το 2008 ήταν μια δύσκολη χρονιά για την παγκόσμια οικονομία που διένυσε μια από τις δυσκολότερες περιόδους της. Για τις χρηματιστηριακές αγορές το 2008 ήταν η "χρονιά της αρκούδας" και μια από τις χειρότερες στην ιστορία των κεφαλαιαγορών από το 1930. Η πτώση στις διεθνείς αγορές κυμάνθηκε μεταξύ 35% - 65% ενώ μέσα σε 12 μήνες τα διεθνή χρηματιστήρια έχασαν 30 τρισεκατομμύρια δολάρια.

⁶¹ Butler ,T., (February 17,2014), «What really happened to Bear Stearns ?». Available at: (<http://www.silverseek.com/commentary/what-really-happened-bear-stearns-12942>)

⁶² Kingsley,P.(August 7,2012), «Financial crisis: timeline. The financial crisis, five years on: how the world economy plunged into recession». Available at:(<http://www.theguardian.com/business/2012/aug/07/credit-crunch-boom-bust-timeline>)

Στο ΧΑΚ, η μείωση του γενικού δείκτη, σε σύγκριση με το τέλος του 2007, ήταν 77,15% και η συνολική κεφαλαιοποίηση της κυπριακής κεφαλαιαγοράς μειώθηκε από 25,3 δισ. ευρώ σε 10,3 δισ. ευρώ.⁶³

Οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί που είχαν επιλέξει πολιτικές δημιουργίας και διάθεσης τιτλοποιημένων απαιτήσεων δανείων, διαπίστωσαν την αδυναμία πώλησής τους. Οι εταιρείες δομημένων επενδύσεων βρέθηκαν αντιμέτωπες με εκτεταμένη αποχή επενδυτών με συνέπεια να είναι εξαιρετικά δύσκολο να συνάψουν νέα δάνεια αναχρηματοδότησης.

Το πρόβλημα για τις τράπεζες διογκώθηκε όταν οι άδειες κατοικίες στην κατοχή των τραπεζών άρχισαν να χάνουν όλο ένα και περισσότερο την αξία τους. Ακόμα και τμήματα της τιτλοποίησης που θεωρούνταν ασφαλή πραγματοποιούσαν ζημιές.

Στην προσπάθειά τους οι τράπεζες να κρατήσουν σταθερό το λόγο ίδια κεφάλαια/ενεργητικό όπως ήταν επιβαλλόμενο από τις εποπτικές αρχές, προχωρούσαν στην πώληση στοιχείων του ενεργητικού τους σε υπερβολικά χαμηλές τιμές.(Χριστοφόρου,2011).⁶⁴

Το 2008 έχουμε τη μετάβαση της κρίσης στον Ευρωπαϊκό χώρο. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους οι τρεις μεγαλύτερες εμπορικές Ισλανδικές τράπεζες, η Glitnir, η Kaupthing και η Landsbanki καταρρέουν. Για την προστασία των καταθέσεων πολλών Βρετανών πολιτών τους, ο Γκόρντον Μπράουν χρησιμοποιεί την αντιτρομοκρατική νομοθεσία για να παγώσει τα περιουσιακά στοιχεία του Ηνωμένου Βασιλείου(Kingsley,2012).⁶⁵

Εν μέσω της χειρότερης ποτέ εβδομάδας για το δείκτη Χρηματιστηρίου των Η.Π.Α.(Dow Jones), στις 8 Οκτωβρίου του 2008, οκτώ κεντρικές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένης της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των Η.Π.Α., μειώνουν δραστικά τα επιτόκιά τους κατά 0,5% σε μια ύστατη προσπάθεια να εκτονωθεί οι πίεση στους δανειολήπτες. Για να αποτραπεί η κατάρρευση του τραπεζικού τομέα του Ηνωμένου Βασιλείου, η Βρετανική Κυβέρνηση εγγυήθηκε για αρκετές τράπεζες. Ανάμεσα σε αυτές είχε συμπεριληφθεί και η Royal Bank of Scotland της Lloyds TSB και της HBOS.

Το 2009 η Ελλάδα, μετά από δύο χρόνια ύφεσης, ανακοινώνει ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα είναι δύο φορές υψηλότερο από το αναμενόμενο. Λίγο αργότερα το ελληνικό χρέος θα υποβαθμιστεί στην κατηγορία των Junk.

⁶³ Γιώργος Κουφάρης, Άρθρο: «Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ», ΧΡΗΜΑ,2009.

Διαθέσιμο στο ΧΡΗΜΑ:

(<http://www.hrima.gr/article.asp?view=599&ref=593>)

⁶⁴ Χριστοφόρου Β., «Η Χρηματοπιστωτική κρίση και η εποπτεία των χρηματαγορών», Διατριβή, Μ.Σε, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2011.

⁶⁵ Kingsley P.,(August 7, 2012), « Financial crisis: timeline. The financial crisis, five years on: how the world economy plunges into recession». Available at: <http://www.theguardian.com/business/2012/aug/07/credit-crunch-boom-bust-timeline>

Στα επόμενα έτη πολλά Ευρωπαϊκά κράτη εισέρχονται στον έκτακτο μηχανισμό στήριξης, κίνηση που σηματοδοτεί και την έξαρση της κρίσης στην Ευρωζώνη.

Το Μάιο του 2010 η Ελλάδα συμφώνησε με τους υπουργούς οικονομικών της Ευρωζώνης δάνεια ύψους €110 δις. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους, η Ιρλανδία λαμβάνει πακέτο διάσωσης ύψους €85 δις.

Το 2011, η Πορτογαλία λαμβάνει και αυτή ενίσχυση από τον έκτακτο μηχανισμό στήριξης, ενώ η Ελλάδα την ίδια περίοδο λαμβάνει δεύτερο πακέτο διάσωσης.

Από τις τρομερές συνέπειες της κρίσης δε γλύτωσε ούτε η Ισπανία, η οποία τον Ιούνιο του 2012 κατέγραψε υψηλό ιστορικό δανεισμού έχοντας το χρέος της εκτοξευμένο στα €122 δις.

2.5 Χώρες όπου η Τραπεζική Κρίση ήταν Ισχυρότερη

Παρατηρώντας τα αποτελέσματα της κρίσης στην πραγματική οικονομία καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ουσιαστικά οι αναπτυγμένες χώρες ήταν αυτές που τελικά βίωσαν σε μεγαλύτερο βαθμό την κρίση. Η βασική αιτία είναι η άμεση σχέση τους με τις χώρες της κρίσης και η αλληλεξάρτησή τους μέσω του εμπορίου.

Η κρίση «χτύπησε» περισσότερο τις χώρες του Νότου», επηρεάζοντας αρνητικά τις Πορτογαλία, Ιταλία, Ισπανία και φυσικά την Ελλάδα, η οποία είχε άμεση σχέση με την κρίση χρέους των χωρών αυτών. Συνεπώς, παρατηρούμε την αλληλεξάρτηση μεταξύ χρέους και τραπεζικής κρίσης, αντιλαμβανόμενοι ποιο ξεκάθαρα τους λόγους για τους οποίους η κρίση στις χώρες αυτές ήταν ισχυρότερη. Σε όλες τις περιπτώσεις υπήρχε μεγάλο δημόσιο εξωτερικό χρέος, η ύφεση βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα καθώς επίσης και η ανεργία ακολουθούσε την ίδια αυξητική πορεία.

2.6 Οι Επιπτώσεις της Τραπεζικής Κρίσης για την Πραγματική Οικονομία

Οι ανάγκες χρηματοδότησης του Δημόσιου Χρέους, έχουν οδηγήσει σε αύξηση του δανεισμού προς το Δημόσιο Τομέα, στερώντας σημαντικούς πόρους από τη χρηματοδότηση της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας. Το καθαρό αποτέλεσμα της μείωσης των καταθέσεων και της σταθεροποίησης των δανείων είχε ως αποτέλεσμα την διεύρυνση του χρηματοδοτικού κενού των τραπεζών. Το χρηματοδοτικό αυτό κενό με τη σειρά του θα επιφέρει μειώσεις στο ΑΕΠ, το οποίο θα συρρικνωθεί ακόμη περισσότερο και στην περίπτωση αυτή θα έχουμε σημαντική μείωση του δείκτη ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας, γεγονός που ακόμα και υπό την προϋπόθεση μηδενικής συρρίκνωσης της δημόσιας οικονομικής δραστηριότητας θα οδηγήσει σε σημαντική συρρίκνωσή του (έκθεση της Τράπεζας Πειραιώς τον Νοέμβριο του 2011).⁶⁶

⁶⁶ <http://www.piraeusbankgroup.com/el/investors/financials/annual-reports>.

Επιπροσθέτως, ως επακόλουθο της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά , η πτώση του ΑΕΠ και της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας, θα επηρεάσει αρνητικά τη συνολική απασχόληση, μειώνοντας τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας και αυξάνοντας ταυτόχρονα αισθητά την ανεργία. Τελευταία αλλά όχι λιγότερο σημαντική είναι και η αρνητική επίδραση στην ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των ελληνικών τραπεζών, απόρροια της ραγδαίας ύφεσης και της ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα ο λόγος σχηματισμού νέων μη-εξυπηρετούμενων δανείων θα αυξηθεί σημαντικά και πιθανόν σε βάθος χρόνου να κορυφωθεί και κατά συνέπεια θα αυξηθούν ακόμα περισσότερο τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Οι επιπτώσεις της κρίσης στην πραγματική οικονομία είναι τελικά τεράστιες και εφόσον δεν τίθεται πλέον ζήτημα ανάπτυξης και τα οποιαδήποτε προγράμματα χρηματοδότησης παύουν να ισχύουν , οι επιχειρήσεις αδυνατώντας να αποπληρώσουν προμηθευτές θα οδηγηθούν τελικά σε λουκέτο .Οι πολίτες βιώνοντας τέτοιες άσχημες καταστάσεις, στερούνται την ευκολία διευθετήσεως των καθημερινών οικονομικών συναλλαγών τους αλλά ακόμα και την κάλυψη των βασικών λειτουργικών αναγκών τους, ξεκινώντας για παράδειγμα από την εξόφληση απλών λογαριασμών καταλήγοντας έως και την αδυναμία λήψεως της μισθοδοσίας τους. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας αποδεδειγμένα θα μειώσουν την ποιότητα ζωής.

2.7 Ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

Βασικός ρόλος της ΕΚΤ είναι η διασφάλιση της σταθερότητας του ευρώ των χωρών που την απαρτίζουν και σε γενικότερο επίπεδο η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών (μεσοπρόθεσμα η ετήσια αύξηση του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή να ακολουθεί ένα ρυθμό χαμηλότερο της τάξεως του 2%). Με αυτό τον τρόπο στηρίζει τις οικονομικές πολιτικές εντός της ευρωζώνης προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων όπως αυτοί αναφέρονται στο άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η σταθερότητα των τιμών αποσκοπεί μεταξύ άλλων στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και σταθερότητας ,στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, στο να αναγνωρίζονται οι εκάστοτε μεταβολές των τιμών και στο να χρησιμοποιούνται οι πόροι σε παραγωγικότερο βαθμό .

Η ΕΚΤ αφού αναλύσει την οικονομική δυναμική και τις αναταράξεις που αυτή δημιουργεί στην οικονομία, αναλύει τις νομισματικές και λοιπές τάσεις και ασκεί νομισματική πολιτική: α) με πάγιες διευκολύνσεις (προσφέρει χαμηλότερα επιτόκια από τα επίπεδα της αγοράς στις καταθέσεις και αντίστοιχα υψηλότερα για τη χρηματοδότηση), β) με πράξεις ανοικτής αγοράς που περιλαμβάνουν κύρια ή μακροπρόθεσμη αναχρηματοδότηση, γ) με διαρθρωτικές πράξεις (εξομάλυνση των προβλημάτων της ρευστότητας). Άλλα μέσα αποτελούν η παροχή ρευστότητας (όπου χρειάζεται γίνεται και σε μακροπρόθεσμο επίπεδο) με σταθερό επιτόκιο και πλήρη κατανομή, οι οριστικές αγορές συγκεκριμένων χρεογράφων προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβλήματα σε συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς που εμποδίζουν την άσκηση και μετάδοση της νομισματικής πολιτικής και η παροχή ρευστότητας σε ξένο νόμισμα .

2.8 Η Αντιμετώπιση της Διεθνούς Κρίσης μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

Για να αντιμετωπιστεί όλη αυτή η δυσάρεστη κατάσταση αρχικά η ΕΚΤ παρενέβη χορηγώντας ρευστότητα διάρκειας μίας ημέρας στις διατραπεζικές αγορές χρήματος μέσω μιας σειράς πράξεων εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας, καθώς και επιπλέον ρευστότητα μέσω των τακτικών πράξεών της.

Σκοπός ήταν να διασφαλιστούν ομαλές συνθήκες στις διατραπεζικές αγορές χρήματος, να μειωθεί η μεταβλητότητα των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων και να περιοριστεί ο κίνδυνος πιθανής επέκτασης των εντάσεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές μέσω του τραπεζικού συστήματος. Η ΕΚΤ διενήργησε μια σειρά από πράξεις στην αγορά χρήματος χωρίς να μεταβάλει τη συνολική κατεύθυνση της νομισματικής της πολιτικής.

Τον Δεκέμβριο του 2007, η ΕΚΤ, σε συνεργασία με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ, ξεκίνησε να χορηγεί χρηματοδότηση σε δολάρια ΗΠΑ σε τράπεζες της ζώνης του ευρώ προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις σε ρευστότητα στο νόμισμα αυτό.

Τον Οκτώβριο του 2008, μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, οι εντάσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές, μετατράπηκαν σε παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Η αυξανόμενη αβεβαιότητα για την οικονομική ευρωστία σημαντικών τραπεζών παγκοσμίως είχε ως αποτέλεσμα να κλονιστεί η δραστηριότητα σε πολλές χρηματοπιστωτικές αγορές. Λόγω της κατάρρευσης κατ' ουσίαν της αγοράς χρήματος, τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια αυξήθηκαν σε αφύσικα υψηλά επίπεδα, τόσο εντός όσο και εκτός της ζώνης του ευρώ. Στη διάρκεια αυτής της έντονης αβεβαιότητας, οι τράπεζες συγκέντρωσαν μεγάλα αποθέματα ρευστότητας, ενώ παράλληλα εξάλειψαν τους κινδύνους από τους ισολογισμούς τους και άρχισαν να χορηγούν δάνεια με πιο αυστηρούς όρους.

Η κρίση πλέον άρχισε να διαχέεται και στην πραγματική οικονομία, ενώ οι οικονομικές συνθήκες στις περισσότερες σημαντικές οικονομίες εκείνης της περιόδου, επιδεινώθηκαν ραγδαία και συγχρονισμένα και οι παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές σημείωσαν ελεύθερη πτώση.

Η ΕΚΤ απάντησε με διάφορα μέτρα, από τα οποία το πλέον σημαντικό ήταν η εφαρμογή της πολιτικής πλήρους κατανομής και καθορισμένων επιτοκίων. Αυτό σήμαινε ότι οι τράπεζες της ζώνης του ευρώ μπορούσαν να λαμβάνουν απεριόριστη ρευστότητα από την ΕΚΤ, με το επιτόκιο της πράξης κύριας αναχρηματοδότης, υπό την προϋπόθεση ότι θα παρείχαν επαρκείς εξασφαλίσεις. Στην ουσία, η ΕΚΤ πήρε τη θέση της αγοράς χρήματος.

Στα άλλα μέτρα που έλαβε η ΕΚΤ (πέραν της σημαντικής μείωσης των επιτοκίων) περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων, η διεύρυνση του καταλόγου των αποδεκτών ασφαλειών και η επιμήκυνση της διάρκειας των δανείων προς τις τράπεζες.

Ένα άλλο μέσο νομισματικής πολιτικής που χρησιμοποιήθηκε από την ΕΚΤ είναι οι "διαρθρωτικές πράξεις", στις οποίες περιλαμβάνονται οι οριστικές αγορές συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων που γίνονται αποδεκτά ως ασφάλεια. Επειδή η αγορά καλυμμένων ομολογιών είχε επηρεαστεί σημαντικά και επειδή οι καλυμμένες ομολογίες αποτελούν σημαντικό εργαλείο αναχρηματοδότησης για τις τράπεζες, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε να ξεκινήσει ένα πρόγραμμα αγοράς καλυμμένων ομολογιών με σκοπό την αναζωογόνηση της αγοράς αυτής.

Τον Μάιο του 2010, οι χρηματοπιστωτικές αγορές και ιδίως οι αγορές κρατικών ομολόγων αντιμετώπισαν σοβαρές εντάσεις οι οποίες δημιούργησαν παρεμβολές στη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής. Η ΕΚΤ αποφάσισε να θέσει σε εφαρμογή το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων. Στο πλαίσιο του Προγράμματος αυτού, η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ μπορούσαν, εντός των ορίων που είχε καθορίσει το Διοικητικό Συμβούλιο, να παρεμβαίνουν σε ορισμένες αγορές χρεογράφων, κατά κύριο λόγο στις αγορές κρατικών ομολόγων. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η οποία τους απαγορεύει να πραγματοποιούν αγορές απευθείας από κυβερνήσεις, επιτρέπεται να πραγματοποιούν αγορές στη δευτερογενή αγορά (σε τιμές της αγοράς). Το συνολικό ποσό όλων των ομολόγων που έχουν αγοραστεί και δεν έχουν ακόμη λήξει "εξουδετερώνεται" κάθε εβδομάδα, ούτως ώστε οι συνολικές συνθήκες ρευστότητας να μένουν ανεπηρέαστες.

Επιπλέον, η ΕΚΤ αποφάσισε να αυξήσει τη διαθεσιμότητα ασφαλειών μειώνοντας το όριο πιστοληπτικής διαβάθμισης για ορισμένα προϊόντα τιτλοποίησης και παρέχοντας τη δυνατότητα στις εθνικές κεντρικές τράπεζες, ως λύση προσωρινού χαρακτήρα, να αποδέχονται ως ασφάλεια πρόσθετες δανειακές απαιτήσεις (τραπεζικά δάνεια), οι οποίες πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Την ευθύνη για την αποδοχή τέτοιων δανειακών απαιτήσεων θα φέρουν οι εθνικές κεντρικές τράπεζες που επιτρέπουν τη χρήση τους.

Η ΕΚΤ αποφάσισε επίσης να μειώσει τον συντελεστή υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών σε 1% (από 2%), αποδεσμεύοντας έτσι ασφάλειες και στηρίζοντας τη δραστηριότητα στην αγορά χρήματος.

2.9 Η Ελλάδα την Περίοδο της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης

Η Ελλάδα, την περίοδο εκείνη, βρισκόταν σε μία εντελώς διαφορετική κατάσταση, όσον αφορά το τραπεζικό της σύστημα. Η δημοσιονομική κατάσταση είχε αρχίσει να επιδεινώνεται, αλλά το τραπεζικό σύστημα δεν είχε ακόμα επηρεαστεί. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι η δεύτερη μεγαλύτερη κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών καταγράφεται το 2008, δηλαδή μερικούς μήνες μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers (15.9.2008) μεσούσης της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα ήταν ήπιες, καθώς η χώρα παρέμεινε σχετικά μια κλειστή οικονομία και το τραπεζικό μας σύστημα ήταν και παρέμεινε στην εσωτερική του δομή υγιές, χωρίς έκθεση σε τοξικές επενδύσεις και χωρίς υψηλή μόχλευση. Το πιο σημαντικό είναι αυτό που συνέβη με την απομείωση του δημοσίου χρέους λόγω του PSI και της επαναγοράς ομολόγων (debt buy-back), το 2012, αυτό που επικράτησε να ονομάζουμε «κούρεμα» του χρέους, καθώς οι ελληνικές τράπεζες που κατείχαν ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου στο χαρτοφυλάκιό τους, υπέστησαν ζημιές, οι οποίες απεδείχθησαν περίπου ισόποσες με το ποσό που χρειάστηκε αργότερα για την ανακεφαλαιοποίηση των συστημικά σημαντικών από αυτές (Γκόρτσος 2014).⁶⁷ Πιο συγκεκριμένα συμφωνήθηκε η ανταλλαγή των παλαιών ομολόγων με νέα, γνωστό ως PSI, με μείωση της ονομαστικής αξίας των ελληνικών ομολόγων κατά 53,5%, που ουσιαστικά σήμαινε και την χρεοκοπία της χώρας. Το σημαντικό από τη μία πλευρά ήταν ότι διαγράφηκαν συνολικά 90,53 δις ευρώ από το ελληνικό χρέος, από την άλλη όμως οι ελληνικές τράπεζες υπέστησαν τεράστιες κεφαλαιακές ζημιές στα χαρτοφυλάκια τους, καθώς βασίζονταν σε μεγάλο ποσοστό σε ελληνικά ομόλογα. Αποτέλεσμα ήταν να κλονισθεί η κεφαλαιακή επάρκεια των εγχώριων τραπεζικών ιδρυμάτων, με τις συνθήκες αυτές να δημιουργούν την ανάγκη αυστηρότερων κανόνων και εποπτείας (Καραμούζης 2011).⁶⁸ Η δημοσιονομική κρίση επηρέασε ιδιαίτερα τη ρευστότητα, τους ισολογισμούς, αλλά και τα αποτελέσματα των τραπεζών. Καταρχάς επηρεάστηκε το ενεργητικό των τραπεζών, λόγω των ζημιών που υπέστησαν από τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, αλλά και από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια λόγω της μεγάλης ύφεσης που διαρκεί από τα τέλη του 2008 μέχρι σήμερα. Ταυτόχρονα, εκδηλώθηκε σοβαρή μείωση των καταθέσεων (οι καταθέσεις των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων μειώθηκαν από 228 δις. ευρώ το 2008, σε 151 δις. ευρώ το 2012, για να επανέλθουν τους τελευταίους μήνες στα 165 δις. ευρώ). Επιπλέον, η διατραπεζική αγορά, καθώς και η αγορά για την άντληση κεφαλαίων με την έκδοση ομολόγων παρέμειναν "κλειστές" για τις ελληνικές τράπεζες, με αποτέλεσμα την περαιτέρω επιδείνωση της ρευστότητάς τους. Μόλις το Μάρτιο του 2014 κατορθώνουν τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα να επιστρέψουν στις διεθνείς κεφαλαιαγορές.

⁶⁷ Γκόρτσος Χ. (2014), «Συνέντευξη του Καθηγητή Χρήστου Γκόρτσου, Γενικού Γραμματέα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών», στο Παρατηρητήριο για την Κρίση. Διαθέσιμο στο: (<http://crisisobs.gr/2014/04/sinentefxi-tou-kathigiti-christou-gkortsou-genikou-grammatea-tis-ellinikis-enosis-trapezon-sto-paratiritirio-gia-tin-krisi/>)

⁶⁸ Καραμούζης Νίκος - Γκίκας Χαρδούβελης, (2011), «Από Τη Διεθνή Κρίση Στην Κρίση Της Ευρωζώνης και Της Ελλάδας: Τι Μας Επιφυλάσσει Το Μέλλον», Εκδόσεις Λιβάνη.

Σε τέτοιες συνθήκες αισιοδοξίας και εφησυχασμού, οι υπερβολές που σήμερα αναγνωρίζονται, τότε φαινόταν φυσιολογικές, ο κίνδυνος που αναλάμβαναν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ήταν μεγάλος. Παρ' όλα αυτά η αντίληψη για τον κίνδυνο και η αντίστοιχη τιμολόγησή του στις διεθνείς αγορές ήταν σχεδόν μηδαμινή, ενώ ο έλεγχος από τις εποπτικές αρχές ήταν ελάχιστος και καθησυχαστικός. Ο χρηματοοικονομικός τομέας εμφανιζόταν να έχει ξεπεράσει τα όρια λειτουργίας του ως απλού διαμεσολαβητικού μηχανισμού, αλλά και τις δυνατότητες ουσιαστικού ελέγχου από τις εποπτικές αρχές, τους διεθνείς οργανισμούς και τις εθνικές κυβερνήσεις.

2.10 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και η Δημοσιονομική Κρίση

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, αλλά κυρίως λόγω της ελληνικής κρίσης, σημειώθηκε μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, με τη συνεπακόλουθη δραστητική μείωση του αριθμού των τραπεζών που ασκούν δραστηριότητα στην Ελλάδα. Το διάστημα από το Δεκέμβριο του 2007 έως το Δεκέμβριο του 2016, οι εν λειτουργία τράπεζες, μέσω συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξυγιάνσεων, μειώθηκαν από 64 σε 39 ενώ αποχώρησε σχεδόν το σύνολο των ξένων τραπεζών με δίκτυα εξυπηρέτησης της πελατείας, εκτός της HSBC. Στη διάρκεια των ετών 2012 και 2013 εξυγιάνθηκαν δώδεκα προβληματικές τράπεζες, μεταξύ των οποίων και δύο μεγάλες τράπεζες υπό κρατικό έλεγχο (η ΑΤΕbank και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο), με βάση το νέο θεσμικό πλαίσιο. Επιπλέον, με την απόκτηση των υποκαταστημάτων των κυπριακών τραπεζών από την Τράπεζα Πειραιώς, αποφεύχθηκε η μετάδοση στην Ελλάδα της κρίσης που έπληξε την Κύπρο τον Μάρτιο του 2013. (Ελληνική Ένωση Τραπεζών 2014).⁶⁹ Το δεύτερο τρίμηνο του 2013, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (ΕΤΕ), η Τράπεζα Πειραιώς, η Alpha Bank και η Eurobank, ολοκλήρωσαν την ανακεφαλαιοποίησή τους με βάση την εκτίμηση των κεφαλαιακών τους αναγκών το 2012 και σύμφωνα με το πλαίσιο που είχε οριστεί από το Νόμο 3864/2010 και την Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 38/2012. (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012.)⁷⁰ Η ΕΤΕ ενσωμάτωσε το υγιές τμήμα της First Business Bank και της Probank, καθώς και τις καταθέσεις των συνεταιριστικών τραπεζών Αχαϊκή, Λαμίας και Λέσβου-Λήμνου. Η Τράπεζα Πειραιώς ενσωμάτωσε το υγιές τμήμα της ΑΤΕbank, τα υποκαταστήματα των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα και τη Millennium Bank, ενώ εξαγόρασε τη Geniki Bank. Η Alpha Bank ενσωμάτωσε την Emporiki Bank και τις καταθέσεις των συνεταιριστικών τραπεζών Δωδεκανήσου, Εύβοιας και Δυτικής Μακεδονίας. Η Eurobank ενσωμάτωσε τη Νέα Proton Bank και το Νέο ΤΤ. Οι ιδιώτες μέτοχοι διατήρησαν τη διοίκηση και τον έλεγχο στις τρεις πρώτες τράπεζες, ενώ η Eurobank ανακεφαλαιοποιήθηκε πλήρως από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Επιπλέον, η Τράπεζα Αττικής κάλυψε τις κεφαλαιακές της ανάγκες μέσω ιδιωτικών κεφαλαίων (Ελληνική Ένωση Τραπεζών 2014).⁷¹

⁶⁹ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, «Το Ελληνικό Τραπεζικό σύστημα το 2011 και 2014».

⁷⁰ Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013, «Το χρονικό της μεγάλης κρίσης».

⁷¹ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, «Το Ελληνικό Τραπεζικό σύστημα το 2011 και 2014».

Στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, οι συστημικές τράπεζες λειτούργησαν ως πυλώνες σταθεροποίησης, αποκτώντας τα υγιή τμήματα των τραπεζών υπό εξυγίανση καθώς και τις θυγατρικές των ξένων τραπεζών που αποχώρησαν από την αγορά. Πριν από την πώλησή τους, οι θυγατρικές ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων είχαν ανακεφαλαιοποιηθεί σύμφωνα με την εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών που πραγματοποιήθηκε το 2012. (Τράπεζα της Ελλάδος 2013) Ως εκ τούτου, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες επί του παρόντος κατέχουν πλέον του 90% του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα και αναμένεται να ωφεληθούν από συνέργειες και τον περιορισμό της υπερβάλλουσας δυναμικότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Τράπεζα της Ελλάδος διεξήγαγε νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων βάσει των στοιχείων τέλους Ιουνίου 2013, προκειμένου να επικαιροποιήσει τις κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών του Μαΐου 2013. Ο όρος «Μνημόνιο» αναφέρεται τόσο στο Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής όσο και στο Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών (Τράπεζα της Ελλάδος 2013).⁷²

Σε αυτή τη διαδικασία, καθοδήγηση παρείχε η «Συμβουλευτική Επιτροπή», ένα επιβλέπον όργανο που αποτελείτο από εκπροσώπους της Τράπεζας της Ελλάδος, της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (European Banking Authority – EBA), της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της ΕΚΤ, και του ΔΝΤ. Η Συμβουλευτική Επιτροπή μεταξύ άλλων παρείχε συμβουλές σχετικά με το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής της δια γνωστικής μελέτης και με τα βασικά στοιχεία στα οποία εστίασε η εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών. Στην εκτέλεση του έργου, την Τράπεζα της Ελλάδος συνέδραμαν κορυφαίες συμβουλευτικές εταιρίες και συγκεκριμένα η BlackRock Solutions και η Rothschild. Η νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, που κάλυψε όλες τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες (δηλ. πλέον του 95% του συνολικού ενεργητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος) αποτελείται από δύο στοιχεία τα οποία οδήγησαν στην επικαιροποιημένη εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών των τραπεζών σε ενοποιημένη βάση:

- I. Τη διαγνωστική μελέτη των χαρτοφυλακίων δανείων των τραπεζών, που εκπόνησε ανεξάρτητα η BlackRock (Κεφάλαια II και III του αγγλικού πρωτοτύπου).
- II. Μια συντηρητική προσαρμογή της εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου που προέβλεπαν τα Σχέδια Αναδιάρθρωσης των τραπεζών (Κεφάλαιο IV του αγγλικού πρωτοτύπου), (Τράπεζα Της Ελλάδος 2013)⁷³.

⁷² Τράπεζα της Ελλάδος, 2008-2013, « Το χρονικό της μεγάλης κρίσης».

⁷³ Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013, «Το χρονικό της μεγάλης κρίσης».

Πίνακας 2: Το Κόστος Εξυγίανσης και Ανακεφαλαιοποίησης Πιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ελλάδα 2011-2015

Κόστος εξυγίανσης και ανακεφαλαιοποίησης πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, 2011-05/2015, ποσά σε ευρώ					
(Πηγή: ΤτΕ,ΤΧΣ). Διαθέσιμο: «Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα και οι προτάσεις της ΟΤΟΕ για το ρόλο του και τη συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη», Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος,2015 σελ.16					
		Κεφάλαια που δόθηκαν από το ΤΧΣ			
Μη συστημικά Πιστωτικά Ιδρύματα	Ανάδοχος	Χρηματοδοτικό κενό	Στον ανάδοχο για την κάλυψη κεφαλαιακών	Ως μετοχικό κεφάλαιο	Συνολικό κόστος εξυγίανσης
Proton Bank		1.121.621.860		910.000.000	2.031.621.860
T Bank	Ταχ. Ταμιευτήριο	676.956.514			676.956.514
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο		3.732.554.000		500.000.000	4.232.554.000
Συνετ. Λέσβου-Λήμνου	Εθνική Τράπεζα	55.516.733			55.516.733
Αχαϊκή Συνετ.	Εθνική Τράπεζα	209.473.992			209.473.992
Συνετ. Λαμίας	Εθνική Τράπεζα	55.493.756			55.493.756
ATEBank	Τρ. Πειραιώς	7.470.717.000	570.000.000		8.040.717.000
Κυπριακές τράπεζες	Τρ. Πειραιώς		524.000.000		524.000.000
First Business Bank5	Εθνική Τράπεζα	456.970.455	95.000.000		551.970.455
Probank	Εθνική Τράπεζα	562.733.502	233.000.000		795.733.502
Συνετ. Δυτ. Μακεδονίας	Alpha Bank	95.244.475			95.244.475
Συνετ. Ευβοίας	Alpha Bank	105.178.136			105.178.136
Συνετ. Δωδεκανήσου	Alpha Bank	258.547.648			258.547.648
Πανελλήνια Τράπεζα	Τρ. Πειραιώς	273.000.000 (TEKE)			
Συνολικό κόστος εξυγίανσης για τις μη συστημικές τράπεζες		14.801.008.071	1.422.000.000	1.410.000.000	17.633.008.071
Συστημικά Πιστωτικά Ιδρύματα	Κεφαλαιακές ανάγκες	Ιδιωτική	Ιδιωτική	Ποσοστό ΤΧΣ	ΤΧΣ
	σύμφωνα με την ΤτΕ	τοποθέτηση(2012)	τοποθέτηση(2014)		
Εθνική Τράπεζα Ελλάδος	9.756.000.000	1.079.000.000	2.500.000.000	57,24%	8.677.000.000
Τράπεζα Πειραιώς	7.335.000.000	1.444.000.000	1.750.000.000	66,90%	5.891.000.000
Alpha Bank	4.571.000.000	550.000.000	1.200.000.000	66,20%	4.021.000.000
Eurobank	5.839.000.000	0	2.864.000.000	35,41%	5.839.000.000
Συνολικό κόστος ανακεφαλαιοποίησης συστημικών τραπεζών	27.501.000.000	3.073.000.000	8.314.000.000		24.428.000.000
Συνολικό κόστος εξυγίανσης και ανακεφαλαιοποίησης τραπεζών ⁷⁴					53.448.008.071

⁷⁴ http://www.hfsf.gr/files/hfsf_annual_report_2014_el.pdf

Ως σύντομος απολογισμός της μέχρι τώρα διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης, επισημαίνουμε ότι, το λογιστικό αποτέλεσμα της επένδυσης του δημοσίου προς τον τραπεζικό τομέα, σύμφωνα και με τις καταστάσεις του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, εμφανίζει καταγραφή συσσωρευμένων ζημιών ύψους € 25,194 δις. Το ποσό αυτό περιλαμβάνει: α) τη μεταβλητή αποτίμηση των εισηγμένων μετοχών στο Χ.Α., τις οποίες κατέχει το ΤΧΣ, ως αμιγώς νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, στις 4 συστημικές τράπεζες, και β) τη συσσωρευμένη απομείωση που επήλθε, για την κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού, που κατέβαλε το Δημόσιο για την εξυγίανση των μη συστημικών τραπεζών, ύψους € 10,669 δις, το οποίο σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση 2014 του ΤΧΣ, εκτιμήθηκε ως μη ανακτήσιμο. Με τα σημερινά δεδομένα, προκύπτει για τον κύριο μέτοχο, δηλαδή το Δημόσιο, λογιστική ζημία της τάξης του 50,69%, στο συνολικό ποσό των 49,7 δις € που δόθηκε για την ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος.

2.11 Οι Κυριότερες Επιπτώσεις της Κρίσης στο Τραπεζικό Σύστημα

Από τα τέλη του 2009 έως σήμερα, η καταθετική βάση του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος έχει μειωθεί κατά 55 δισεκατομμύρια ευρώ. Παράλληλα η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στη διατραπεζική αγορά και την αγορά ομολόγων και τιτλοποιήσεων, παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη. Ταυτόχρονα, οι ανάγκες χρηματοδότησης του δημόσιου χρέους έχουν οδηγήσει σε αύξηση του δανεισμού προς το δημόσιο τομέα, στερώντας σημαντικούς πόρους από τη χρηματοδότηση της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας.⁷⁵

Στον αντίποδα, τα δάνεια των τραπεζών προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά έχουν υποχωρήσει οριακά μόνο από το 2009 έως τα μέσα του 2012. Το καθαρό αποτέλεσμα της μείωσης των καταθέσεων και της σταθεροποίησης των δανείων είχε ως αντίκτυπο την διεύρυνση του χρηματοδοτικού κενού των τραπεζών. Δεδομένης της έλλειψης εναλλακτικών λύσεων, οι ελληνικές τράπεζες έχουν αναγκαστεί να αυξήσουν τη χρηματοδότησή τους από το Ευρωσύστημα από τέσσερα (4) δισεκατομμύρια ευρώ τον Ιανουάριο 2008, σε 118 δισεκατομμύρια ευρώ το Σεπτέμβριο του 2011. Η υποκατάσταση των εγχώριων καταθέσεων με χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα, έχει μεταβάλει δραματικά τη δομή της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας. Σκοπός είναι η μείωση, μέσα σε μια περίοδο δύο (2) ετών της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας κατά 80 δισεκατομμύρια ευρώ, δηλαδή μια μείωση περίπου κατά το 1/3 των υφιστάμενων δανειακών υπολοίπων σε επιχειρήσεις και ιδιώτες. Αυτό θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Πρακτικά, προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η μείωση στο συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, τα δάνεια στην ελληνική οικονομία θα πρέπει να μειωθούν κατά 6,5 δισεκατομμύρια ευρώ το πρώτο τρίμηνο και να συνεχίζουν να μειώνονται. Η απομόχλευση αυτή θα κορυφωθεί το 8ο τρίμηνο με μείωση των δανείων κατά 14 δισεκατομμύρια ευρώ.

Παράλληλα, η πτώση του Α.Ε.Π. και της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας ως επακόλουθο της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά θα επηρεάσει αρνητικά και την αγορά εργασίας. Η απασχόληση, δηλαδή οι θέσεις εργασίας, θα μειωθεί μεταξύ 3,2% το 1ο τρίμηνο και 6,7% το 8ο τρίμηνο ενώ αντίστοιχα η ανεργία θα ανέλθει σταδιακά στα επίπεδα του 29%. Τελευταία αλλά όχι λιγότερο σημαντική, είναι η επίδραση η οποία θα υπάρξει από την ύφεση και την ανεργία στην ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των ελληνικών τραπεζών. Πιο συγκεκριμένα ο λόγος σχηματισμού νέων μη – εξυπηρετούμενων δανείων θα ανέλθει στο 1,2% το πρώτο τρίμηνο και θα κορυφωθεί στο 1,5% σε βάθος ετών. Κατά συνέπεια ο λόγος μη – εξυπηρετούμενων δανείων θα ανέλθει στο 21,3%.

⁷⁵ Τράπεζα της Ελλάδος (2011), «Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για το έτος 2010», Απρίλιος 2011, Αθήνα.

Εν συνεχεία παραθέτουμε διαγράμματα και οικονομικά στοιχεία για τη συρρίκνωση βασικών μεγεθών τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα:

Προσωπικό

1/1/2009-30/6/2016: το απασχολούμενο στις τράπεζες προσωπικό μειώθηκε κατά 19.067 άτομα, ήτοι κατά 29%, κυρίως μέσω προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου του προσωπικού, τα οποία συνεχίστηκαν και κατά τη διάρκεια του 2016.

Διάγραμμα 3: Η Εξέλιξη του Αριθμού του Απασχολούμενου Προσωπικού στις Τράπεζες

* Τα στοιχεία Ιουν. 2016 αφορούν τις πέντε μεγαλύτερες τράπεζες.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Συγκεντρωτική Λογιστική Κατάσταση Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Καταστήματα

1/1/2009-30/6/2016: ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων μειώθηκε κατά 1.736 ή 42,5%.

Διάγραμμα 4: Η εξέλιξη του Αριθμού των Καταστημάτων των Τραπεζών

* Τα στοιχεία Ιουν. 2016 αφορούν τις πέντε μεγαλύτερες τράπεζες.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Συγκεντρωτική Λογιστική Κατάσταση Πιστωτικών Ιδρυμάτων

ATM

Μείωση παρατηρήθηκε και στις Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές (ATM), αν και σε μικρότερο βαθμό (-26%).

Διάγραμμα 5: Η Εξέλιξη του Αριθμού των ATM

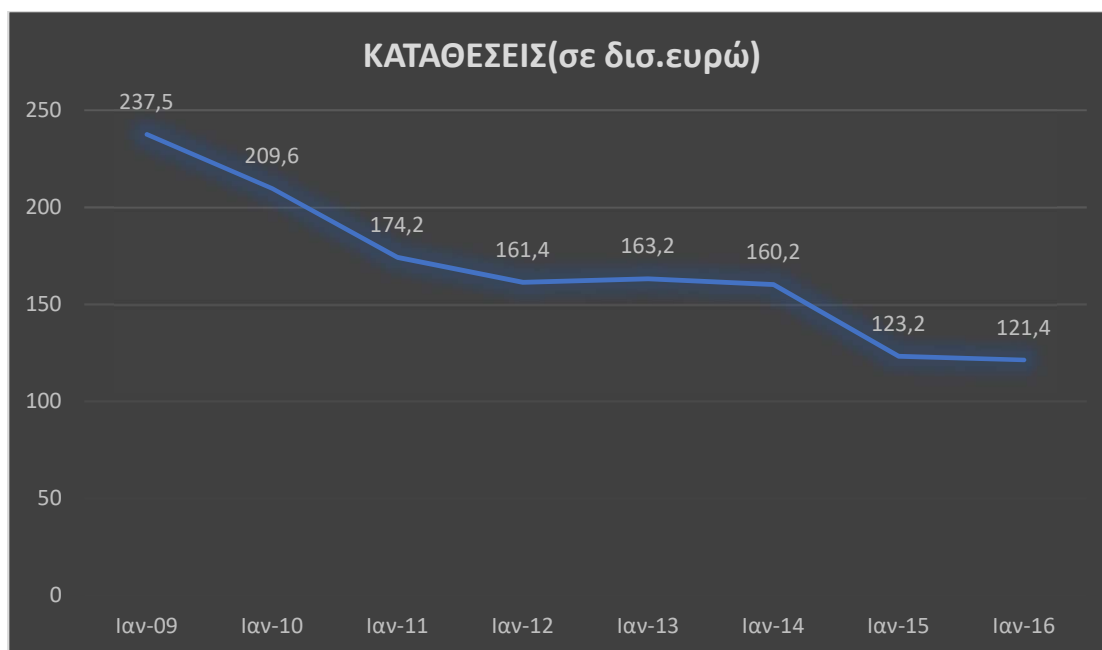

Πηγή: European Central Bank, Payment Statistics for 2015, 26 September 2016

Καταθέσεις

Από το 2009 έως το τέλος του 2016, οι καταθέσεις των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά 116,1 δισ. ευρώ (-49%). Ενθαρρυντικό για τη σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι το γεγονός πως τους τελευταίους έξι μήνες του 2016 παρατηρείται διαρκής μηνιαία αύξηση των καταθέσεων, της τάξης των 770 εκ. ευρώ κατά μέσο όρο. Στα στοιχεία του Δεκεμβρίου 2016 που δημοσίευσε η Τράπεζα της Ελλάδος για τις καταθέσεις ιδιωτών, δεν περιλαμβάνονται σε αυτές οι καταθέσεις στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και οι καταθέσεις του Ταμείου Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων, οι οποίες λόγω αναταξινόμησης εμφανίζονται στις καταθέσεις της Γενικής Κυβέρνησης. Για το λόγο αυτό, τα υπόλοιπα καταθέσεων στο τέλος του 2016 εμφανίζονται μειωμένα, ενώ στην πραγματικότητα κατά τη διάρκεια του 2016 οι καταθέσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων αυξήθηκαν κατά 4,2 δισ. ευρώ.

Διάγραμμα 6: Η ραγδαία Μείωση του Αριθμού των Καταθέσεων

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα

Ρευστότητα από το Ευρωσύστημα ⁷⁶

Κατά τη διάρκεια του 2016, οι ελληνικές τράπεζες βελτίωσαν τη ρευστότητά τους πετυχαίνοντας σημαντική μείωση της εξάρτησής τους από το Ευρωσύστημα. Συγκεκριμένα:

- η συνολική εξάρτηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το Ευρωσύστημα περιορίστηκε τον Δεκέμβριο του 2016 στα 66,6 δισ. ευρώ, μειωμένη κατά 47,3% σε σχέση με τον Ιούνιο του 2015 (126,6 δισ. ευρώ) και κατά 38% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2015 (107,5 δισ. ευρώ), και
- η χρήση του μηχανισμού έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (ELA) περιορίστηκε τον Δεκέμβριο του 2016 σε 43,7 δισ. ευρώ, μειωμένη κατά 49% σε σύγκριση με τον Ιούνιο του 2015 (86,8 δισ. ευρώ) και κατά 37% ως προς τον Δεκέμβριο του 2015 (68,9 δισ. ευρώ).

Οι ανωτέρω εξελίξεις ήταν απόρροια:

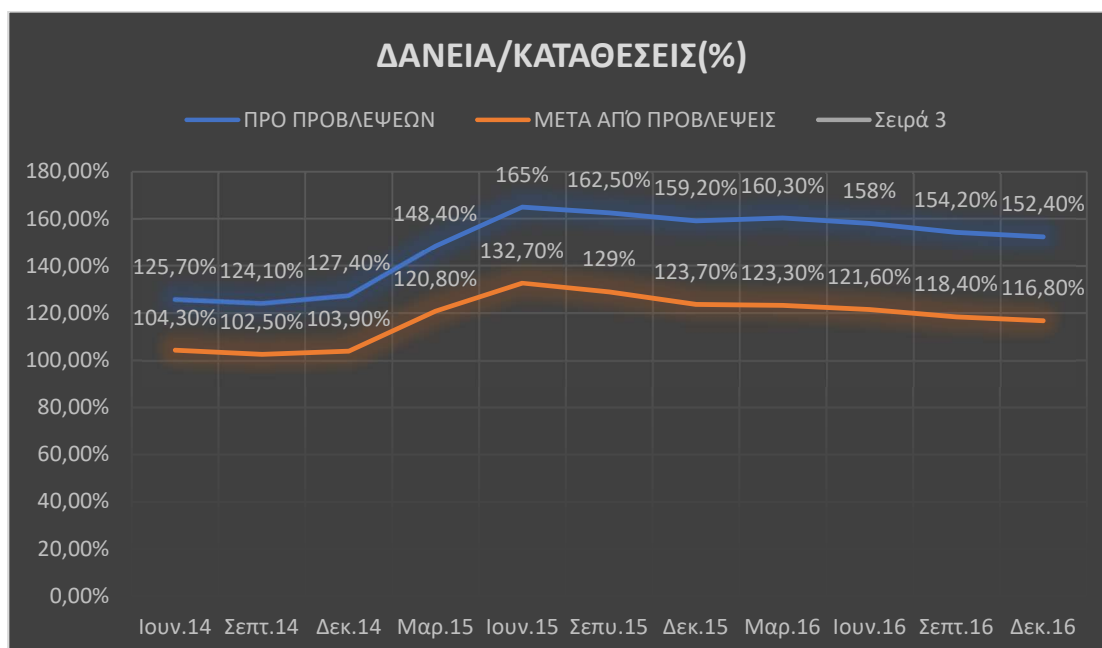
- της αντικατάστασης μέρους της αντληθείσας μέσω του μηχανισμού ELA ρευστότητας από αναχρηματοδότηση μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, σε συνέχεια της Απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ στις 22 Ιουνίου 2016 για την επανένταξη των ελληνικών κρατικών τίτλων στις αποδεκτές εξασφαλίσεις για τις πράξεις νομισματικής πολιτικής (επαναφορά “waiver”),
- της ενίσχυσης της καταθετικής βάσης κατά το β' εξάμηνο του 2016,
- της άντλησης ρευστότητας μέσω της διατραπεζικής αγοράς,
- της περαιτέρω απομόχλευσης των ελληνικών τραπεζών μέσω της μείωσης του ενεργητικού τους,
- των αυξήσεων κεφαλαίου του κλάδου στα τέλη του 2015, και
- των πωλήσεων θυγατρικών στο πλαίσιο των σχεδίων αναδιάρθρωσης των τραπεζών

Τον Δεκέμβριο του 2016, η ρευστότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και ELA) ανήλθε σε ποσοστό 55% σε σχέση με τα υπόλοιπα καταθέσεων των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, δηλαδή για κάθε 10 ευρώ καταθέσεις, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είχε πρόσβαση σε 5,5 ευρώ ρευστότητα από το Ευρωσύστημα, εκ των οποίων τα 3,7 ευρώ μέσω ELA. Τον Ιούνιο του 2014 το αντίστοιχο ποσοστό ανερχόταν σε 27,6% και τον Ιούνιο του 2015 σε 103,6%.

⁷⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίες Συνοπτικές Λογιστικές Καταστάσεις.

Δάνεια/Καταθέσεις:

Διάγραμμα 7: Η Πορεία του Δείκτη Δάνεια/Καταθέσεις

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα

Παρά τις σημαντικές εκροές των καταθέσεων κατά το πρώτο μισό του 2015, από τον Ιούνιο του 2015 και μετά, ως αποτέλεσμα της σταθεροποίησης των καταθέσεων και της απομόχλευσης του ενεργητικού των τραπεζών, ο λόγος δανείων προς καταθέσεις μειώθηκε σταδιακά κατά 13 ποσοστιαίες μονάδες και ακόμα πιο αισθητά, κατά 16 ποσοστιαίες μονάδες αν ληφθούν υπόψη οι αυξημένες προβλέψεις της περιόδου αυτής.

Ισχυροί οι κεφαλαιακοί δείκτες των ελληνικών τραπεζών

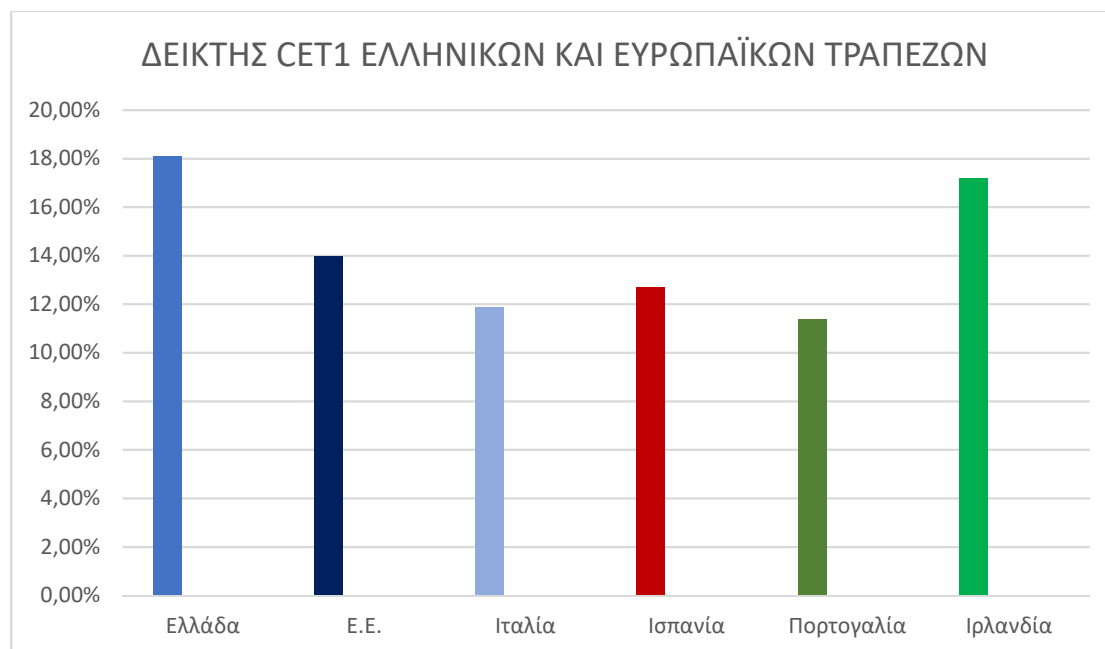
Μετά από την επιτυχημένη ανακεφαλαιοποίηση του 2015, στην οποία υπήρξε αυξημένη συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών, οι ελληνικές τράπεζες έχουν βελτιωμένη κεφαλαιακή επάρκεια. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια του 2016, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών ενισχύθηκε, ως αποτέλεσμα της επιστροφής τους σε κερδοφορία και της μείωσης του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού τους. Εν προκειμένω:

- ο δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (CET1 ratio) αυξήθηκε σε 18,1% (Σεπτέμβριος 2016) από 17,8% (Ιούνιος 2016),
- ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (total capital ratio) ενισχύθηκε σε 18,2% (Σεπτέμβριος 2016) από 18% (Ιούνιος 2016).

Τον Σεπτέμβριο του 2016, ο fully loaded δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (CET1) ανήλθε στο 17%.

Επισημαίνεται ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, είναι σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (ΕΒΑ), ανάμεσα στα επαρκώς κεφαλαιοποιημένα τραπεζικά συστήματα της ΕΕ.

Διάγραμμα 8: Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας Ελληνικών και Ευρωπαϊκών Τραπεζών

Πηγή: European Banking Authority (2017), Risk Dashboard, data as of Q3 2016

Οι ελληνικές τράπεζες λόγω της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών συμμετείχαν σε μια σειρά αξιολογήσεων της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού τους (AQR) και σε ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress-tests) από τους εποπτικούς μηχανισμούς με στόχο τον ποσοτικό προσδιορισμό των κεφαλαιακών αναγκών, συνεκτιμώντας τις χρηματοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρονική περίοδο.

Συνολικά, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν σε τέσσερις (4) τέτοιες ασκήσεις από το 2012 έως το 2015, με τις συνολικές κεφαλαιακές τους ανάγκες να προσδιορίζονται σε 47,7 δισ. ευρώ. Στο ίδιο διάστημα οι τράπεζες άντλησαν κεφάλαια ύψους 51,7 δισ. ευρώ εκ των οποίων τα 19,7 δισ. ή περίπου το 40%, προήλθαν από ιδιώτες επενδυτές ενώ τα υπόλοιπα κεφάλαια καλύφθηκαν από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Ένας σημαντικός παράγοντας των κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών είναι οι αναβαλλόμενες -οριστικές- φορολογικές απαιτήσεις (DTC), οι οποίες δημιουργήθηκαν από τις ζημιολύγες χρήσεις των προηγούμενων ετών. Αυτές ανέρχονται περίπου στο 52% του κεφαλαίου CET 1 κεφαλαίων των τεσσάρων (4) συστημικών τραπεζών και στόχος είναι μέσω της υλοποίησης των σχεδίων αναδιαρθρώσεως, το ποσοστό αυτό να βαίνει μειούμενο.

Διάγραμμα 9: Η Εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα 2005-2017

Πηγή: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco/ameco-database_en

Δείκτης συγκέντρωσης του κλάδου

Ως αποτέλεσμα της ανακεφαλαιοποίησης, με βάση το μερίδιο του ενεργητικού (CR-5) που κατέχουν οι πέντε μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες, συγκρινόμενο με τον αντίστοιχο δείκτη συγκέντρωσης για τις 18 χώρες της Ευρωζώνης, φέρνει την Ελλάδα αδιαμφισβήτητη πρώτη, δεδομένου ότι το μερίδιο στη χώρα μας ξεπερνά το 94,1% του τραπεζικού ενεργητικού. Εάν συγκρίνουμε αυτό το μερίδιο με το 30% του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα της Γερμανίας, που κατέχουν οι 5 μεγαλύτερες Τράπεζές της, (μεταξύ των οποίων και τράπεζες-κολοσσοί Ντόιτσε Μπανκ, Κομέρτσμπανκ κ.λπ.) ή αντίστοιχα με το 40% της Ιταλίας και με το 45% της Γαλλίας, είναι εύκολο να αντιληφθούμε σε πόσο ακραία επίπεδα διαμορφώθηκε η συγκέντρωση στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέσα από τη δραστική αναδιάρθρωση του κλάδου.

Πίνακας 3: Βασικά Λογιστικά Μεγέθη Τραπεζικού Συστήματος στην Ελλάδα

ΒΑΣΙΚΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας(%)	9,4	11,7	12,3	-1,7	9,6	13,5	14,07
Σύνολο εποπτικών κεφαλαίων(εκ. €)	21.668	22.355	28.909	-3.660	19.416	27.904	29.377
Προβλέψεις για επισφαλή δάνεια(εκ.€)	6.379	8.019	14.207	20.210	27.918	33.496	38.977 39.689(03/15)
Δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα(εκ.€)	249.324	249.321	257.474	248.146.	227.263	217.518	211.637
Καταθέσεις από τον ιδιωτικό τομέα(εκ.€)	227.620	237.531	209.604	174.227	161.451	163.251	160.285 133.653(04/15)
Ρευστότητα από Ε.Κ.Τ.-ΤτΕ(εκ€)	40.594	49.723	97.794	128.891	121.196	73.015	56.039 112.841(04/15)
Ενεργητικό Εγχώριων Τραπεζικών Ομίλων(εκ.€)	358.121.874	386.174	394.74.745	342.983.989	346.003.175	356.214.872	347.425.880 (06/14)
Ενεργητικό Αλλοδαπών Πιστωτικών Ιδρυμάτων(χιλ. €)	99.854.859	103.884.210	98.325.297	81.733.219	163.084.961	13.052.966	12.779.524

Πηγή: «Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα και οι προτάσεις της ΟΤΟΕ για το ρόλο του και τη συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη», Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος, 2015 σελ.18

2.12 Προκλήσεις για το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα τα Επόμενα Χρόνια

Σύμφωνα με την μελέτη της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (EET) για την λειτουργία του τραπεζικού συστήματος οι 14 προκλήσεις είναι οι ακόλουθες:⁷⁷

1. Η εξυγίανση των τραπεζικών χαρτοφυλακίων μέσω της αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων με κοινωνική ευαισθησία και βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την αναδιάρθρωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.
2. Η εξεύρεση τρόπων για την επανεκκίνηση της επενδυτικής διαδικασίας και την επιστροφή στην ανάπτυξη.
3. Η διατήρηση της πορείας μείωσης της εξάρτησης των ελληνικών τραπεζών από τις κρατικές ενισχύσεις σε κεφάλαια και από το Ευρωσύστημα σε ρευστότητα μέχρι την αποπληρωμή τους και τον μηδενισμό της αντίστοιχα.
4. Η συνεπής υλοποίηση και εφαρμογή των σχεδίων αναδιάρθρωσης (restructuring plans) των ελληνικών τραπεζών.
5. Η αύξηση του ρυθμού επιστροφής των καταθέσεων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα επικεντρώνοντας τις προσπάθειες στα μετρητά εντός Ελλάδας, τα οποία βρίσκονται εκτός συστήματος, και στις καταθέσεις εξωτερικού με αρνητικές αποδόσεις.
6. Οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις, οι οποίες θεωρούνται από τις εποπτικές αρχές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, και από τις αγορές, ως χαμηλότερης ποιότητας κεφάλαια, καθώς η ανακτησιμότητά τους αποτελεί συνάρτηση της κερδοφορίας των τραπεζών.
7. Το IFRS 9, το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή από το 2018 και θα αντικαταστήσει το μοντέλο πραγματοποιηθεισών ζημιών (incurred loss model) με το μοντέλο αναμενόμενων ζημιών (expected loss model), θα οδηγήσει σε υψηλότερες προβλέψεις με τις όποιες αρνητικές επιπτώσεις που αυτό συνεπάγεται για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών.
8. Η καθιέρωση της «ελάχιστης απαίτησης για τα ίδια κεφάλαια και τις επιλέξιμες υποχρεώσεις», γνωστή ως MREL, μέσω της οποίας επιδιώκεται να διασφαλιστεί ότι οι τράπεζες έχουν επαρκείς υποχρεώσεις με δυνατότητα απορρόφησης ζημιών σε περίπτωση εξυγίανσης (resolution), προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τραπεζικές κρίσεις στο μέλλον, να διατηρείται η τραπεζική σταθερότητα και να ελαχιστοποιείται η επιβάρυνση των φορολογουμένων.
9. Η νέα απαίτηση MREL συνεπάγεται την ανάγκη έκδοσης από τις τράπεζες νέων επιλέξιμων υποχρεώσεων, κυρίως senior bonds, με κόστος, το οποίο οι τράπεζες θα πρέπει να ενσωματώσουν στο επιχειρηματικό τους μοντέλο.
10. Οι νέες τεχνολογίες θα αλλάξουν ριζικά το τραπεζικό σύστημα, τόσο σε ό,τι αφορά την παροχή υπηρεσιών προς τους πελάτες των τραπεζών όσο και σε σχέση με την εισαγωγή νέων επιχειρηματικών μοντέλων τα οποία θα συμπληρώσουν ή, ενδεχομένως, και θα υποκαταστήσουν πλήρως την παραδοσιακή τραπεζική.

⁷⁷ <http://www.iefimerida.gr/news/317971/eet14-prokliseis-gia-elliniko-trapeziko-systima-ta-epomena-hronia>.

11. Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία από την πλευρά των πολιτών, από τις αγορές και από τους εταίρους μας.
12. Η θετική πιστωτική επέκταση, αν και αποτελεί αναγκαία συνθήκη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, θα ακολουθήσει και δεν θα προηγηθεί της οικονομικής ανάκαμψης.
13. Στον τομέα της εταιρικής διακυβέρνησης, οι αλλαγές στη μετοχική σύνθεση των ελληνικών τραπεζών, μετά τις πρόσφατες ανακεφαλαιοποιήσεις, με τους ξένους θεσμικούς επενδυτές να κατέχουν σημαντικά μετοχικά ποσοστά, καθώς και οι πρόσφατες τροποποιήσεις νομικού και εποπτικού χαρακτήρα, επέφεραν σημαντικές αλλαγές στα Διοικητικά Συμβούλια των τραπεζών και αποτελούν άλλη μία πρόκληση για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.
14. Η περαιτέρω επέκταση της μετοχικής βάσης σε ιδιώτες επενδυτές, σε ξένα χαρτοφυλάκια αλλά και σε ελληνικά, των οποίων η συμμετοχή μειώθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια λόγω των ανακεφαλαιοποιήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

3.1 Εποπτεία Τραπεζών

Οι τράπεζες, σε αντίθεση με τις κοινές εταιρίες, υπόκεινται σε ένα ειδικό καθεστώς προληπτικής εποπτείας που έχει ως αντικείμενο τόσο την χορήγηση σε αυτές ειδικής άδειας λειτουργίες από εποπτική αρχή, κατόπιν ελέγχου καταλληλότητας της διοίκησης, των κυρίων μετόχων και της εν γένει οργάνωσης και υποδομής τους, όσο και τη διαρκή εποπτεία και παρακολούθηση, καθόλη τη διάρκεια δραστηριοποίησής τους, για την διασφάλιση της αρχής της συνέχειας των παραπάνω θεμάτων καθώς και την φερεγγυότητα, ρευστότητα, και των υπολοίπων παραγόντων που επηρεάζουν τους ειδικούς κινδύνους των τραπεζών. Ταυτόχρονα ισχύουν ως προς τις τράπεζες ειδικοί κανόνες επαγγελματικής συμπεριφοράς για την προστασία των συμφερόντων των συναλλασσόμενων με αυτές. Βασικές νομοθετικές πηγές στο ελληνικό δίκαιο για την ρύθμιση αυτών των θεμάτων είναι ο ν.2076/1992 και ο ν.2396/1996, όπως και οι κανονιστικές πράξεις της Ελλάδος.

Η καθιέρωση ενός γενικού, διεθνούς και καθολικού τραπεζικού συστήματος (universal banking system), και η μετατροπή των τραπεζών από επιχειρήσεις αποκλειστικού σκοπού σε φορείς με ευρύ φάσμα υπηρεσιών, αυξάνουν τις απαιτήσεις εποπτείας τους και επιβάλλουν ιδιαίτερη επιμέλεια για την αντιμετώπιση κινδύνων συγκρούσεως συμφερόντων μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους, αλλά και μεταξύ των τραπεζών και των μετόχων επιχειρήσεων όπου συμμετέχουν οι τράπεζες. Οι σαφείς και λειτουργικοί κανόνες για την εταιρική διακυβέρνηση των τραπεζών κρίνονται αναγκαίοι για την αποτελεσματική λειτουργία της τραπεζικής εποπτείας. Έτσι, υπάρχει και μία σειρά κανόνων προληπτικής εποπτείας των τραπεζών που στοχεύει στην αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Έως την απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, η οποία ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 80, το τραπεζικό δίκαιο στην Ελλάδα στηριζόταν στη βάση της γενικής απαγόρευσης πάσης φύσεως δραστηριοτήτων, με τις αποφάσεις της Νομισματικής Επιτροπής της Τραπέζης της Ελλάδος να καθορίζουν με σαφήνεια τις επιτρεπόμενες δράσεις από πλευράς πιστωτικών ιδρυμάτων. Κατά την έναρξη της διαδικασίας απελευθέρωσης, τα στελέχη της Κεντρικής Τράπεζας επιδόθηκαν στην κατάργηση πληθώρας αποφάσεων, απλοποίησαν τους κανόνες λειτουργίας της χρηματοπιστωτικής αγοράς, ενώ ταυτόχρονα ενημέρωσαν τις ελληνικές τράπεζες για τις νέες συνθήκες του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά από μία δεκαπενταετία κατάφερε να ωριμάσει και να σταθεροποιηθεί. Οι ελληνικές τράπεζες μεγεθύνθηκαν, ανέπτυξαν καινοτόμες υπηρεσίες, επεκτάθηκαν σε νέες αγορές, με κυρίαρχη αυτή των Βαλκανίων, όπου σήμερα ανταγωνίζονται επί ίσους όρους τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα από την υπόλοιπη Ευρώπη. Ταυτόχρονα την ίδια περίοδο η Τράπεζα της Ελλάδος επιδόθηκε σε διαδικασίες εκσυγχρονισμού των τεχνικών εποπτείας του τραπεζικού συστήματος. Την ίδια εποχή, οι διεθνείς κανόνες της Βασιλείας Ι περί κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, η απελευθέρωση της τραπεζικής αγοράς, η ένταση του ανταγωνισμού και η πρόοδος στο τραπεζικό μάνατζμεντ συνέβαλαν στον περαιτέρω εκσυγχρονισμό του μοντέλου εποπτικής δράσης που εφαρμόζει η Κεντρική Τράπεζα.

3.2 Ανάγκη Ύπαρξης Εποπτείας

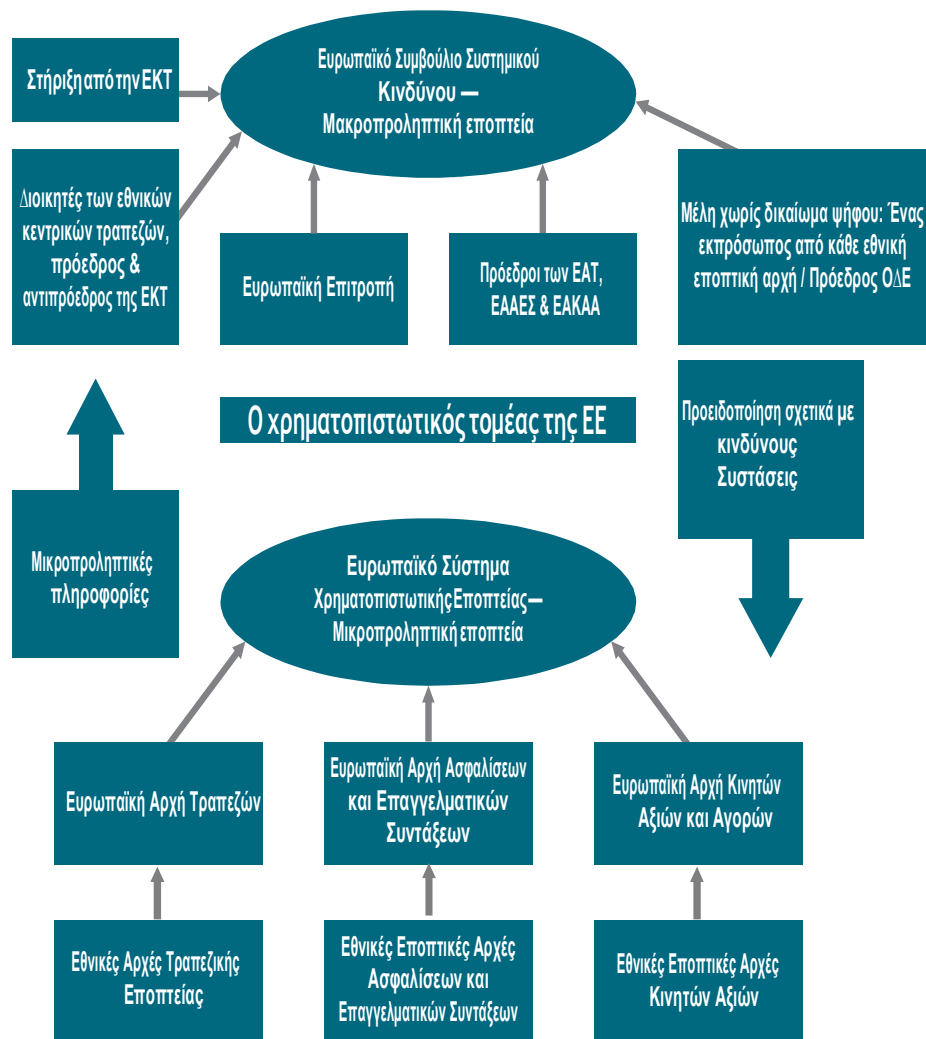
Η ανάγκη άσκησης εποπτείας στις τράπεζες προκύπτει από το διαμεσολαβητικό ρόλο που αυτές διαδραματίζουν μεταξύ καταθετών και δανειοληπτών. Οι τράπεζες δανείζουν, κατά κανόνα μακροπρόθεσμα, πολλαπλάσιο ποσό των ιδίων κεφαλαίων τους το οποίο αντλούν από τους καταθέτες και είναι (γενικά) υποχρεωμένες να επιστρέψουν σε πρώτη ζήτηση. Ειδικότερα, οι τράπεζες επιτελούν σημαντικό ρόλο στη μετατροπή της διάρκειας (από σχετικά βραχυπρόθεσμες καταθέσεις σε πιο μακροπρόθεσμα δάνεια), της ποσότητας (από μικρές καταθέσεις σε σχετικώς μεγάλα δάνεια), του κινδύνου (χορήγηση δανείων υψηλότερου κινδύνου από αυτόν που θα ήταν διατεθειμένοι να αναλάβουν οι καταθέτες) και του βαθμού ρευστότητας (τοποθετήσεις σε λιγότερο ρευστά στοιχεία από ό,τι οι καταθέσεις) των διαθέσιμων δανειακών κεφαλαίων.

Κρίσιμο παράγοντα για τη σταθερότητα του πιστωτικού συστήματος, τη δυνατότητα δηλαδή οι τράπεζες να συνεχίζουν να επιτελούν ομαλά αυτό το ρόλο, αποτελεί η εμπιστοσύνη των καταθετών σε αυτές. Στόχος των εποπτικών αρχών είναι να εδραιώσουν την εμπιστοσύνη αυτή με τη διασφάλιση της οικονομικής ευρωστίας των επιμέρους πιστωτικών ιδρυμάτων και την ενίσχυση της ικανότητάς τους να αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις από τυχόν εξωγενείς διαταραχές, συμβάλλοντας στη σταθερότητα του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας.

Σε ένα σύστημα απελευθερωμένο από διοικητικούς περιορισμούς, οι τοποθετήσεις των τραπεζών υπόκεινται σε πλήθος κινδύνων, τους οποίους είναι κατά κανόνα δύσκολο, αν όχι αδύνατον, να αξιολογήσουν επαρκώς οι καταθέτες, εκτός των άλλων επειδή δεν διαθέτουν την αναγκαία προς τούτο πληροφόρηση. Επιπλέον, οι τράπεζες, καθώς η κερδοφορία τους σχετίζεται άμεσα με την ανάληψη κινδύνων, έχουν κίνητρο να αναλαμβάνουν υψηλότερους κινδύνους από αυτούς που αναλογούν στους μετόχους τους (δηλ. στα ίδια κεφάλαιά τους). Με τον τρόπο αυτό, μέρος των κινδύνων μεταφέρεται στους καταθέτες τους ή και ευρύτερα στο κοινωνικό σύνολο, στην περίπτωση που τυχόν αποτυχία συγκεκριμένης τράπεζας επηρεάσει την εμπιστοσύνη σε ολόκληρο το πιστωτικό σύστημα.

Για την κάλυψη των κινδύνων αυτών και την αποτροπή του κινδύνου μαζικής ανάληψης καταθέσεων λειτουργούν τα συστήματα εγγύησης των καταθέσεων, τα οποία όμως καλύπτουν το ποσό των καταθέσεων ανά καταθέτη έως ένα ορισμένο ύψος. Έτσι, ο έλεγχος των κινδύνων που αναλαμβάνουν τα επιμέρους πιστωτικά ιδρύματα έχει ανατεθεί σε ανεξάρτητες αρχές, ώστε να πιστοποιείται ότι οι κίνδυνοι αυτοί βρίσκονται μέσα σε (γενικώς) αποδεκτά όρια και να διασφαλίζεται το δημόσιο συμφέρον. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα οι εποπτικές αρχές καλύπτουν και θέματα σχετικά με την προστασία των συναλλασσόμενων και των καταναλωτών.

Παρακάτω παρατίθεται το πρότυπο της Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Εποπτείας, όπως αναπτύχθηκε το 2011:

Εικόνα 5: Η Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Εποπτείας όπως Αναπτύχθηκε το 2011

Πηγή: ΕΚΤ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.el.html>

3.3 Οι Κύριοι Εποπτικοί Μηχανισμοί των Τραπεζών

3.3.1 Τράπεζα της Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Η εποπτεία ασκείται με βάση το πλαίσιο της Βασιλείας II, όπως έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία, καθώς και με κανόνες που μπορεί να θεσπίζει η ίδια, κυρίως για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας, τον έλεγχο της εν γένει φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων των εποπτευόμενων ιδρυμάτων, της επάρκειας και αποτελεσματικότητας της εταιρικής διακυβέρνησης και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, περιλαμβανομένων των διαδικασιών για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Η Τράπεζα της Ελλάδος καθορίζει επίσης κανόνες για τη διαφάνεια και σαφήνεια των όρων των συναλλαγών.

Η αρμοδιότητα της εποπτείας περιλαμβάνει την παρακολούθηση της εφαρμογής του σχετικού θεσμικού πλαισίου και τη δυνατότητα λήψης διορθωτικών μέτρων και επιβολής διοικητικών κυρώσεων, περιλαμβανομένης της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας των εποπτευόμενων ιδρυμάτων.⁷⁸

3.3.2 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια για την εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων της νομοθεσίας για την κεφαλαιαγορά. Αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με ίδιους πόρους, λειτουργεί αποκλειστικά χάριν του δημοσίου συμφέροντος και απολαύει λειτουργικής ανεξαρτησίας και διοικητικής αυτοτέλειας.

Η λειτουργία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς δεν βαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, οι δε πόροι της προέρχονται από τέλη και εισφορές που βαρύνουν τους εποπτευόμενους φορείς. Ο προϋπολογισμός της Επιτροπής συντάσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο και εγκρίνεται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών.

Τα μέλη του Διοικητικού της Συμβουλίου απολαμβάνουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, δεσμευόμενα μόνον από το νόμο και τη συνείδησή τους και δεν εκπροσωπούν τους φορείς που τους πρότειναν.

Στόχος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς αποτελεί η διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς, ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου, και η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας.

⁷⁸ www.bankofgreece.gr

Στους εποπτευόμενους φορείς της περιλαμβάνονται οι Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρίες και οι Ανώνυμες Εταιρίες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών, οι Ανώνυμες Εταιρίες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων, οι Ανώνυμες Εταιρίες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου, οι Ανώνυμες Εταιρίες Επενδύσεων Ακίνητης Περιουσίας και οι Ανώνυμες Εταιρίες Επενδυτικής Διαμεσολάβησης. Οι εισηγμένες εταιρίες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εποπτεύονται επίσης από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ως προς την τήρηση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας αναφορικά με τα θέματα νομιμότητας των πράξεων που συνδέονται με την προστασία των επενδυτών.

Είναι, ακόμη, αρμόδια για την έγκριση ενημερωτικών δελτίων όσον αφορά τις ανάγκες πληροφόρησης του επενδυτικού κοινού κατά τη διενέργεια δημοσίων προσφορών και την εισαγωγή κινητών αξιών σε οργανωμένη αγορά. Επιπλέον, έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (επίπληξη, χρηματικό πρόστιμο, αναστολή λειτουργίας, αφαίρεση άδειας) σε εποπτευόμενα νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη νομοθεσία για την κεφαλαιαγορά.

Ως εθνική εποπτική αρχή, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς συνάπτει διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες με άλλες εποπτικές αρχές για την ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών και τη συνεργασία σε θέματα της αρμοδιότητάς της. Σημειώνεται ότι αποτελεί ενεργό μέλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών της Κεφαλαιαγοράς και του Διεθνούς Οργανισμού Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς.⁷⁹

3.3.3 Ορκωτοί Λογιστές Μέλη Σ.Ο.Ε.Α.

Η βασική πληροφόρηση του επενδυτικού κοινού που είναι οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται, βάσει των ΔΠΧΠ, με την πλήρη ευθύνη των Διοικήσεων των τραπεζών και ελέγχονται ως προς την ακριβοδίκαια εικόνα που παρουσιάζουν από τους Ορκωτούς Ελεγκτές-Λογιστές μέλη του ΣΟΕΑ.

Η σύσταση και η λειτουργία του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισεως των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, ανεξαρτήτως της νομικής τους μορφής (ιδρύματος, εταιρείας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου), από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων των διενεργούντων ελέγχων, σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα Ελεγκτικά πρότυπα και τους όρους που τίθενται από την εσωτερική και την κοινοτική νομοθεσία.

⁷⁹ Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, www.hcmc.gr

Ο τακτικός έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων συνίσταται στην εξέταση από Ορκωτό Ελεγκτή - Λογιστή των τηρούμενων βιβλίων και των αναγκαίων νόμιμων δικαιολογητικών και παραστατικών στοιχείων και αποβλέπει στην εξακρίβωση του κατά πόσον οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις εμφανίζουν αληθώς την οικονομική θέση της ελεγχόμενης μονάδας κατά την ημερομηνία συντάξεως του ισολογισμού της και τα αποτελέσματα των εργασιών της κατά την ελεγχόμενη περίοδο.

Ο Ορκωτός Ελεγκτής - Λογιστής τεκμηριώνει τις παρατηρήσεις και το πόρισμά του με τα φύλλα εργασίας, τα οποία υποχρεούται να διαφυλάσσει επί μία πενταετία από την ημερομηνία εκδόσεως του πιστοποιητικού ελέγχου. Η γνώμη του διενεργήσαντος τον έλεγχο Ορκωτού Ελεγκτή - Λογιστή διατυπώνεται στο συντασσόμενο από αυτόν "πιστοποιητικό" ή "έκθεση" ελέγχου, τα οποία υποβάλλονται στον εντολέα του ελέγχου.⁸⁰

3.3.4 CEBS

Η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας (CEBS) αποτελείται από υψηλόβαθμους εκπροσώπους των τραπεζικών αρχών εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων και των κεντρικών τραπεζών των χωρών της ΕΕ και έχει την έδρα της στο Λονδίνο. Το κύριο καθήκον της είναι να συμβουλεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε θέματα που αφορούν τις τραπεζικές δραστηριότητες, να συνεισφέρει στη συνεπή εφαρμογή των Κοινοτικών Οδηγιών και στην εναρμόνιση των εποπτικών πρακτικών, και να ενισχύει την εποπτική συνεργασία. Σημειώνεται ότι Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας και οι εθνικές εποπτικές αρχές οργάνωσαν τον Ιούλιο του 2010 σε στενή συνεργασία με την ΕΚΤ την ευρωπαϊκή άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress test). Σκοπός της άσκησης είναι η αξιολόγηση της συνολικής ικανότητας του τραπεζικού τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να απορροφήσει τυχόν περαιτέρω σημαντικούς οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς κραδασμούς. Η άσκηση αυτή αποτελεί σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της σταθερότητας του τραπεζικού τομέα στην ΕΕ.⁸¹

⁸⁰ Σ.Ο.Ε.Λ., www.soel.gr

⁸¹ www.cebs.org

3.4 Επιτροπή της Βασιλείας

Η κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods 1971 σηματοδότησε μια νέα περίοδο διακυμάνσεων και μεταβλητότητας των επιτοκίων και των ισοτιμιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα πιστωτικά ιδρύματα να καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτα στον μέχρι πρότινος άγνωστο κίνδυνο των συναλλαγματικών και επιτοκιακών μεταβολών.

Το 1974 η γερμανική τράπεζα Bankhaus ID Herstatt προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η Τράπεζα εξαιτίας λανθασμένων προβλέψεων και άστοχων θέσεων σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος χρεοκόπησε προκαλώντας μια σειρά από αλυσιδωτές αντιδράσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το περιστατικό αυτό, μαζί με κάποια άλλα χαμηλότερης εντάσεως κατέδειξαν επιτακτική την ανάγκη θεσμοθέτησης διεθνούς συνεργασίας, ανάμεσα στις διεθνείς νομισματικές και τραπεζικές εποπτείες με στόχο την πρόληψη συστημικών κρίσεων και τη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος.

Στον απόηχο των οικονομικών διαταραχών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι οποίες είχαν ως χρονολογική αφετηρία το 1973, συστάθηκε ακριβώς το επόμενο έτος (1974) από τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών-μελών της "Ομάδας των 10" (G10), η επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee on Banking Supervision - BCBS), η οποία εδρεύει στην ομώνυμη πόλη της Ελβετίας. Η ομάδα των 10, η οποία αποτελείται από έντεκα βιομηχανικές χώρες: Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και Η.Π.Α., ανέλαβε την υλοποίηση μιας ενιαίας στρατηγικής γύρω από το θεσμό της εποπτείας και γενικά γύρω από τη διαχείριση κινδύνων.

Η πρώτη συνεδρίαση έλαβε χώρα το 1975 και έκτοτε συνεδριάζει 4-5 φορές το χρόνο. Μέλη της επιτροπής είναι εκπρόσωποι κεντρικών τραπεζών και άλλων τραπεζικών εποπτικών αρχών από τα ακόλουθα κράτη: Η.Π.Α., Γερμανία, Ιαπωνία, Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία, Καναδάς, Ιταλία, Ισπανία, Ολλανδία, Ελβετία, Σουηδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ρωσία, Μεξικό, Σαουδική Αραβία, Νότιο Αφρική, Τουρκία, Αυστραλία, Αργεντινή, Ινδία, Βραζιλία, Ινδονησία και Κορέα.

Η επιτροπή δεν αποτελεί μια υπερεθνική εποπτική αρχή, αλλά ένα forum (ανταλλαγή πληροφοριών) χωρίς νομική εξουσία, το οποίο λειτουργεί υπό την αιγίδα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements) με έδρα την πόλη της Βασιλείας στην Ελβετία. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει δεν έχουν καμία νομική ισχύ αλλά αποσκοπούν στη διαμόρφωση γενικών εποπτικών κατευθύνσεων και βέλτιστων πρακτικών. Η επιτροπή περιλαμβάνει περίπου 30 τεχνικές ομάδες εργασίας και ομάδες καθηκόντων και έχει δημοσιεύσει πολλά συμβουλευτικά κείμενα.

Οι δραστηριότητες της Επιτροπής εστιάζονται κυρίως στα παρακάτω σημεία (Γκόρτσος,2001).⁸²

- Στη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος.
- Στην ανταγωνιστική ισότητα μεταξύ των διεθνών τραπεζών.
- Στην ανταγωνιστική ισότητα μεταξύ των διεθνών τραπεζών και των άλλων επιχειρήσεων που εκτίθενται σε παρεμφερείς κινδύνους.
- Στην εποπτεία διεθνών σύνθετων χρηματοπιστωτικών ομίλων.
- Και στην προώθηση του έργου της Επιτροπής σε ευρύτερο διεθνές επίπεδο.

Όπως πολύ σωστά αναφέρει και ο Ζαπράνης(2009),⁸³ "Η Επιτροπή της Βασιλείας διατυπώνει ευρεία πρότυπα τραπεζικής εποπτείας και οδηγίες και συστάσεις άριστων πρακτικών, με σκοπό την υιοθέτησή τους από τις Αρχές των κρατών-μελών αλλά και άλλων κρατών. Απώτερος σκοπός της Επιτροπής είναι η σύγκλιση των εθνικών συστημάτων τραπεζικής εποπτείας σε κοινές προσεγγίσεις και πρότυπα, αποβλέποντας στη διασφάλιση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και στη διαμόρφωση ισοδύναμων όρων ανταγωνισμού".

Κατά τους Γ. Σαπουντζόγλου και του Χ. Πεντότη ,βασικά εργαλεία της Επιτροπής για την επίτευξη των στόχων της είναι τα ακόλουθα:⁸⁴

- I. Βελτίωση της ποιότητας των κανόνων και τεχνικών εποπτείας σε διεθνές επίπεδο.
- II. Ανταλλαγή πληροφοριών σχετικών με εθνικούς εποπτικούς κανονισμούς.
- III. Θέσπιση εποπτικών προτύπων και κανόνων (των κατά το ελάχιστο υποχρεωτικών).

Η επιτροπή λειτουργεί συνεδριάζοντας κυρίως για θέματα τραπεζικής εποπτείας και αφού ενημερώσει τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της ομάδας των G10, οι οποίοι συνεδριάζουν στην Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, ζητά από τους ίδιους την προσυπογραφή, τη στήριξη και τη δέσμευση για ανάληψη πρωτοβουλιών, ικανών να βοηθήσουν στη προώθηση των προτάσεών της.

⁸² Γκόρτσος, Χ., (2001), « Συνολική θεώρηση του ισχύοντος πλαισίου της εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας και ,η επερχόμενη αναθεώρησή του», Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών , 'Β-'Γ Τρίμηνα, σελ. 18-31.

⁸³ Ζαπράνης, Α.(2009), «Διαχείριση Χρηματοοικονομικών Κινδύνων με το Matlab»,Αθήνα, Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

⁸⁴ Σαπουντζόγλου, Γ. & Πεντόνης, Χ. (2009), «Τραπεζική Οικονομική», Αθήνα, Εκδόσεις Γ. Μπένου, 'β τεύχος, σελ. 339-340.

Η διαχρονική αυτή συνεργασία των τραπεζών σε θέματα εποπτείας έχει βοηθήσει σε σημαντικά θέματα όπως(Αγγελόπουλος Π.,2013):⁸⁵

- I. Στη συλλογή πληροφοριών σε θέματα σχετικά με την εποπτεία από διάφορες χώρες των εγκατεστημένων σε αυτές ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων.
- II. Στον εντοπισμό πιθανών εμποδίων-κινδύνων, προερχόμενοι και βασιζόμενοι στους διαφορετικούς κανόνες απορρήτου από διάφορες χώρες.
- III. Στη μελέτη των διαδικασιών παροχής άδειας για την εγκατάσταση ξένων τραπεζών σε διάφορες χώρες.

Οι αποφάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας όπως έχουμε προαναφέρει δεν έχουν νομική ισχύ και δεσμευτικό χαρακτήρα. Χρησιμοποιούνται ως βέλτιστες πρακτικές για τη βελτίωση των υπαρχόντων εποπτικών μηχανισμών και συστημάτων και γι' αυτό το λόγο τα πρότυπα και οι εποπτικοί κανόνες που διαμορφώνει δεν επιβάλλονται. Η επιτροπή εισηγείται πρακτικές προσδοκώντας την γενική αποδοχή τους από τις εκάστοτε εθνικές αρχές και βάσει των οποίων θα προταθούν ενέργειες που θα ανταποκρίνονται στα δεδομένα της εκάστοτε αγοράς. Απώτερος στόχος της είναι να ενθαρρύνει τη σύγκλισή της προς μια κοινή προσέγγιση και τη διαμόρφωση ομοιόμορφων κανόνων ελέγχου και εποπτικών πρακτικών από τα κράτη-μέλη για το τραπεζικό σύστημα, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα της τραπεζικής εποπτείας σε παγκόσμιο επίπεδο (Αγγελόπουλος Π.,2013).⁸⁶

3.4.1 Βασιλεία I (Basel I)

Το μείζον ζήτημα που απασχολεί την Επιτροπή της Βασιλείας τα τελευταία έτη είναι η Κεφαλαιακή Επάρκεια των τραπεζών, καθώς από τις αρχές του 1980 η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, παράλληλα με την ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών κινδύνων, και κυρίως του πιστωτικού κινδύνου ,ο οποίος την περίοδο εκείνη αναπτυσσόταν με ταχύτατο ρυθμό, έλαβε χώρα η απαρχή της επιδείνωσης της κεφαλαιακής επάρκειας πλήθους μεγάλων διεθνών τραπεζών.

Από εποπτική διάσταση το κεφάλαιο αποτελεί την τελευταία «γραμμή άμυνας» του πιστωτικού ιδρύματος για την απορρόφηση των ενδεχόμενων ζημιών όταν τα διάφορα αποθεματικά έχουν εξαντληθεί και η διαχείριση κινδύνων είναι ανεπαρκής, έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των καταθετών του.

⁸⁵ Αγγελόπουλος, Π. (2013), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης, 'Δ έκδοση, σελ. 801-802.

⁸⁶ Αγγελόπουλος, Π., (2013), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης, 'Δ έκδοση, σελ. 801-802.

Συνεπώς το κεφάλαιο κατατάσσεται σε διαφορετικές βαθμίδες (Tiers), ανάλογα με τα καταστατικά ή συμβατικά χαρακτηριστικά που φέρει, τα οποία εξαρτώνται (Απόστολος Γ. Χριστόπουλος, Ιωάννης Γ. Ντόκας, 2012):⁸⁷

- Την προτεραιότητα κατά την εξόφληση των κατόχων του κεφαλαίου σε περίπτωση πτώχευσης ή ρευστοποίησης της εταιρείας.
- Την ικανότητα απορρόφησης ζημιών κατά τη διάρκεια της λειτουργίας ή σε περίπτωση πτώχευσης ή ρευστοποίησης της εταιρείας.
- Το βαθμό μονιμότητας του κεφαλαίου (ορισμένης ή αόριστης διάρκειας), που θα διασφαλίζει τη διαθεσιμότητά του σε περιόδους κρίσης.
- Την ικανότητα της μετακύλισης σε επόμενες χρήσεις ή ακύρωσης του κόστους του κεφαλαίου (πληρωμή μερισμάτων ή τοκομεριδίων).

Προκειμένου, λοιπόν, να ανακοπεί η επιδείνωση των αποδεκτών μεγεθών της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, τουλάχιστον στις χώρες της ομάδας των δέκα, διαμορφώθηκε μια κοινή αντίληψη μεταξύ των μελών της Επιτροπής για την αναγκαιότητα και υιοθέτηση ενός Διεθνούς Συμφώνου (Συνθήκη). Σκοπός αυτού του εγχειρήματος ήταν αφενός η ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και αφετέρου η απάλειψη κάθε πηγής δημιουργίας αθέμιτου ανταγωνισμού προερχόμενου από τις διαφορές στις ανάγκες και στη μέτρηση της κεφαλαιακής επάρκειας στις διάφορες χώρες. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η δημιουργία και δημοσιοποίηση, το Δεκέμβριο του 1987, ενός συμβουλευτικού εγγράφου με σχετικές προτάσεις. Το εν λόγω έγγραφο, έπειτα από μια σειρά παρατηρήσεων, οριστικοποιήθηκε σε ένα σύστημα μέτρησης του κινδύνου, γνωστό ως Σύμφωνο (Συνθήκη) της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Basel Capital Accord ή Basel I), το οποίο, αφού εγκρίθηκε από τις αρχές των χωρών της ομάδας των δέκα,δόθηκε για εφαρμογή στις τράπεζες τον Ιούλιο του 1988, ορίζοντας ως τελικό χρόνο εφαρμογής του συστήματος την 31-12-1992. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τη δημοσιοποίηση του συμφώνου το 1988 και έπειτα, το έγγραφο υιοθετήθηκε σταδιακά όχι μόνο από χώρες-μέλη της ομάδας των δέκα αλλά και από πολλές άλλες, ιδιαίτερα από χώρες με τράπεζες με διεθνείς δραστηριότητες.

Το σύστημα εισήγαγε την εφαρμογή ενός πλαισίου μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου των εντός και εκτός ισολογισμού στοιχείων του ενεργητικού, θέτοντας ταυτόχρονα ένα ελάχιστο όριο απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων ίσο με το 8% του σταθμισμένου ενεργητικού (δείκτης φερεγγυότητας). Με λίγα λόγια, ο συντελεστής φερεγγυότητας είναι ένας αριθμοδείκτης με αριθμητή τα εποπτικά ίδια κεφάλαια (regulatory capital) των πιστωτικών ιδρυμάτων και παρονομαστή το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού και των στοιχείων εκτός ισολογισμού, σταθμισμένων με τον πιστωτικό κίνδυνο.

⁸⁷ Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας, (2012), « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ. 168-169.

Τα ίδια κεφάλαια των πιστωτικών ιδρυμάτων για λόγους κεφαλαιακής επάρκειας, δηλαδή ο αριθμητής του κλάσματος, ορίστηκαν από την Επιτροπή, διαφοροποιημένα σε σημαντικό βαθμό από τα λογιστικά ίδια κεφάλαια και για το λόγο αυτό έγιναν γνωστά ως εποπτικά ίδια κεφάλαια. Στα κεφάλαια αυτά, πέραν του μετοχικού κεφαλαίου και των αποθεματικών συμπεριλαμβάνονται και κάποιες μορφές ξένων κεφαλαίων, όπως τα ομολογιακά δάνεια μειωμένης εξασφάλισης. Οι σταθμίσεις των στοιχείων του ενεργητικού αναφέρονται στον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο και είναι τυποποιημένες και ενιαίες για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα. Από τις σταθμίσεις προκύπτει το ύψος του σταθμισμένου ενεργητικού και ο παρονομαστής του κλάσματος του δείκτη φερεγγυότητας.

Η εφαρμογή του δείκτη φερεγγυότητας είχε ως αποτέλεσμα, οι εργασίες «εκτός ισολογισμού» να μην ξεφεύγουν από τον έλεγχο των εποπτικών αρχών έτσι ώστε να δίνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι τράπεζες. Σημειώνεται, επιπλέον, ότι ο εν λόγω δείκτης δεν υπολογίζει το γενικό κίνδυνο, αλλά τον ειδικό, σταθμίζοντας κάθε στοιχείο του ενεργητικού με ένα συντελεστή, ο οποίος αντιπροσωπεύει τον πιστωτικό κίνδυνο του συγκεκριμένου στοιχείου. Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο νέος δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας εξειδικεύτηκε και εισήχθη με τις Οδηγίες περί συντελεστή φερεγγυότητας και ιδίων κεφαλαίων.

Στην Ελλάδα η εφαρμογή του συμφώνου σχετικά με τα εποπτικά ίδια κεφάλαια εξειδικεύτηκε με την ΠΔΤΕ 2053/92, τα θέματα της στάθμισης του ενεργητικού με την ΠΔΤΕ 2054/18.3.92, ενώ οι δύο πράξεις κωδικοποιήθηκαν σε ενιαίο κείμενο με την ΠΔΤΕ 2524/23.7.2003. (Αγγελόπουλος, Π., 2008).⁸⁸

$$\text{Αρχικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας: } \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος}} > \text{ή} = 8\%$$

Με την εισαγωγή του κινδύνου της αγοράς ο νέος τύπος που ισχύει πλέον είναι:

$$\text{Νέος Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας: } \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος} + \text{Κίνδυνος Αγοράς}} > \text{ή} = 8\%$$

⁸⁸ Αγγελόπουλος, Π., (2008), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

Το θεσμικό πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας που ίσχυε μέχρι τις 03/12/2006 είχε την εξής μορφή:

Πίνακας 4: Το Θεσμικό Πλαίσιο Κεφαλαιακής Επάρκειας " Βασιλεία Ι "

Θεσμικό πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας «Βασιλεία Ι»	
Δύο στάδια ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων(υπολογισμού/ανάλυσης):	
1 ^ο στάδιο (υπολογισμοί)	➤ Ορισμός εποπτικών ιδίων κεφαλαίων ➤ Ελάχιστος δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας: 8% ➤ Υπολογισμός σταθμισμένου ενεργητικού
2 ^ο στάδιο (αναλύσεις)	2i ➤ Σταθμισμένο έναντι κινδύνων αγοράς ενεργητικό • Κίνδυνος Θέσης ❖ Εσωτερικά υποδείγματα(VaR) ❖ Μέθοδος δείκτη διάρκειας ❖ Τυποποιημένη προσέγγιση • Κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου • Σημαντικά χρηματοδοτικά ανοίγματα 2ii ➤ Σταθμισμένο έναντι πιστωτικού κινδύνου ενεργητικό • Τυποποιημένη προσέγγιση

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.174

3.4.1.1 Αδυναμίας Συμφώνου Βασιλείας Ι

Η Βασιλεία Ι αποτέλεσε την ιδανική έναρξη, καθώς είχε πολλές θετικές επιπτώσεις στην ευρωστία των τραπεζών αφού οδήγησε στην αύξηση των κεφαλαίων τους. Ωστόσο, πρόκειται για ένα τυποποιημένο σύστημα που επιτρέπει μικρές διαφοροποιήσεις κατά τράπεζα και δεν καλύπτει τις καινοτομίες που παρουσιάστηκαν στην αγορά (πχ. τιτλοποίηση, πιστωτικά παράγωγα). Η σημαντικότερη αδυναμία που προκύπτει από την εφαρμογή της, είναι η μη αποτελεσματική διαφοροποίηση του πιστωτικού κινδύνου.

Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών, οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί καλούνται να ανταποκριθούν σε αυξημένες απαιτήσεις διαχείρισης των χαρτοφυλακίων τους και των στρατηγικών που ακολουθούν, τις οποίες το Σύμφωνο Βασιλείας I αδυνατεί να αντιμετωπίσει. Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα στο συγκεκριμένο Σύμφωνο να ασκηθεί έντονη κριτική, κριτική η οποία εστίαζε κυρίως στην περιορισμένη «ευαισθησία» των συντελεστών στάθμισης πιστωτικού κινδύνου σε σχέση με τον πραγματικά αναλαμβανόμενο κίνδυνο και την, ως απόρροια αυτής, μη σύγκλιση του ύψους των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων με τα ίδια κεφάλαια που διακρατούν οι τράπεζες για προληπτικούς λόγους.

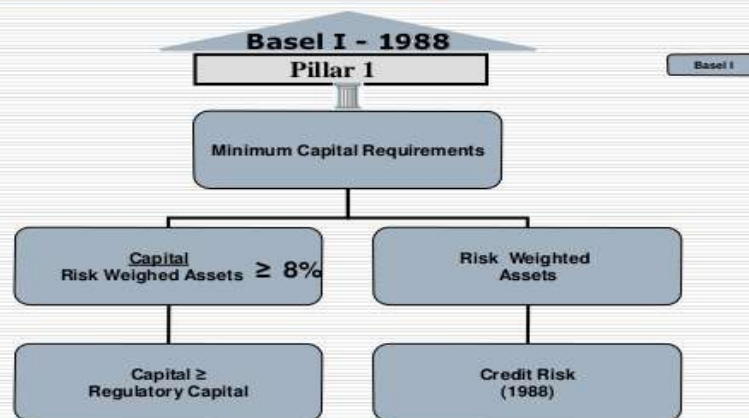
Εν συντομία, παρουσιάζονται παρακάτω ορισμένες από τις βασικότερες ελλείψεις και αδυναμίες που παρουσιάζει το πρώτο Σύμφωνο της Βασιλείας:

- Η απουσία υπολογισμού άλλων κινδύνων πέρα του πιστωτικού και του κινδύνου της αγοράς στου κανόνες αυτού του συμφώνου, συνεπώς και των κεφαλαιακών απαιτήσεων.
- Η περιορισμένη ευαισθησία των συντελεστών στάθμισης πιστωτικού κινδύνου σε σχέση με τον πραγματικά αναλαμβανόμενο κίνδυνο.
- Ο προσδιορισμός κεφαλαιακής επάρκειας αποκλειστικά από τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο αγοράς, παραλείποντας άλλες μορφές τραπεζικών κινδύνων.
- Η υιοθέτηση του νέου συμφώνου όχι μόνο από τις διεθνείς τράπεζες που δραστηριοποιούνται στις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες της «ομάδας των 10», αλλά και από τα πιστωτικά ιδρύματα ανεξαρτήτου μεγέθους.
- Η εμφάνιση των πιστωτικών εργαλείων σε συνδυασμό με την απουσία σημαντικών διαφοροποιήσεων των σταθμισμένων, ανάλογα το ύψος των κινδύνων και των απαιτήσεων, η οποία οδήγησε τα πιστωτικά ιδρύματα σε εποπτικό arbitrage.
- Η τιτλοποίηση από τις τράπεζες επιχειρηματικών δανείων εκμεταλλευόμενες νομικά κενά ή ατέλειες του συμφώνου, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να περιορίσουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις, χωρίς όμως να περιορίσουν την έκθεσή τους στον κίνδυνο(Τριαντόπουλος, 2008).⁸⁹
- Η ενιαία μέθοδος υπολογισμού της επικινδυνότητας των στοιχείων για όλες τις τράπεζες, η οποία δεν επιτρέπει τη δημιουργία κινήτρων στις περισσότερο φερέγγυες τράπεζες να διακριθούν από τις πιο ριψοκίνδυνες, διατηρώντας οι πρώτες μεγαλύτερο εποπτικό κεφάλαιο ανάλογα με την επικινδυνότητα των στοιχείων του ενεργητικού τους(Santos, 200).⁹⁰

⁸⁹ Τριαντόπουλος, Χ.,(2008), «Εποπτεία τραπεζικού συστήματος, η ευρωπαϊκή εμπειρία και το νέο κανονιστικό πλαίσιο, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.

⁹⁰ Santos, J.A.C (2000), « Bank capital regulation in contemporary banking theory: A review of the literature. BIS Working Papers No 90.

Απλοποιημένη Απεικόνιση Βασιλείας I

Νοέμβριος 2011

Ελενα Ζούκοβα & Νικήτας Βουγιουκλής

11

Εικόνα 6: Απλοποιημένη Μορφή της Βασιλείας I

Πηγή: Έλενα Ζούκοβα & Νικήτας Βουγιουκλής(2011) «Οι συμφωνίες της Βασιλείας». Διαθέσιμο: (<https://www.slideshare.net/NikitasVougiouklis/ss-45722982>)

3.4.2 Βασιλεία II (Basel II)

Η συνεχιζόμενη οικονομική αστάθεια και οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις της δεκαετίας του 1990 οδήγησαν την Επιτροπή της Βασιλείας στην αναθεώρηση και συμπλήρωση του κειμένου της Βασιλείας I. Το 1999 η Επιτροπή της Βασιλείας, εξέδωσε το «Αναθεωρημένο πλαίσιο για τη διεθνή σύγκλιση στη μέτρηση κεφαλαίου και 10 ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων», το οποίο στη συνέχεια του πρώτου ονομάστηκε Βασιλεία II. Στην ουσία το πέρασμα στη Βασιλεία II έγινε εξαιτίας των αδυναμιών της Βασιλείας I (όπως αυτές περιγράφησαν παραπάνω) και της ανεπάρκειάς της (Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework). Το νέο πλαίσιο εισάγει ριζικές μεταβολές και καθιστά απαραίτητες κάποιες αλλαγές έναντι των νέων προκλήσεων, με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας αφενός των πιστωτικών ιδρυμάτων και αφετέρου των πελατών τους, κάτι που γίνεται φανερό μέσα από τις επιπτώσεις που αναμένεται να έχει.

Το 2001 η Επιτροπή εξέδωσε ένα νέο έγγραφο με το οποίο παρουσιάζονταν λεπτομερώς οι αναθεωρημένες προτάσεις και στις 26 Ιουνίου 2004, έπειτα από τη δημοσίευση μιας σειρά συμβουλευτικών κειμένων και αφού πρώτα είχαν γίνει αποδεκτές από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκδόθηκε το νέο αναθεωρημένο εποπτικό πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας το οποίο ονομάστηκε «Σύμφωνο της Βασιλείας II»(Basel II). Οι νέες προτάσεις ήταν αποτέλεσμα ευρείας αναζήτησης με τους φορείς και τις εποπτικές αρχές τόσο των χωρών της Ομάδας των 10, όσο και τρίτων χωρών.

Το Σύμφωνο της Βασιλείας II προσθέτει νέα δεδομένα όσον αφορά την κεφαλαιακή εποπτεία σε θέματα εποπτικού ελέγχου, πειθαρχίας της αγοράς και στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις.

Η έναρξη της νέας Συνθήκης τουλάχιστον από τις χώρες της Ομάδας των 10, ορίστηκε αρχικά το τέλος του 2006, ενώ για τις υπόλοιπες, ο χρόνος έναρξης ήταν δυνατόν να υπερβεί τον προαναφερόμενο. Τέλος ως χρόνος έναρξης εφαρμογής των κανόνων της Βασιλείας II ορίστηκε το 2008 και με χρονικό περιθώριο ολοκλήρωσης έως το 2015.

Η ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή νομοθεσία του Νέου Συμφώνου της Βασιλείας II έχει επέλθει πλήρως με τη δημοσίευση δύο βασικών Οδηγιών:

- Την Οδηγία 2006/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ανάληψη και την άσκηση της δραστηριότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων.
- Την Οδηγία 2006/49/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Επάρκεια των Ιδίων Κεφαλαίων των επιχειρήσεων (για επενδύσεις) και των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Στην Ελληνική Νομοθεσία η ενσωμάτωση της Βασιλείας II επήλθε με το ΠΔΤΕ 2438/1998, το οποίο αναφέρεται στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) και με το σχετικό νόμο, το 2007 «Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις».

3.4.2.1 Στόχοι της Βασιλείας II

Η Βασιλεία II εστιάζει σε τρεις κύριες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων, του εποπτικού ελέγχου και της πειθαρχίας της αγοράς, οι οποίες είναι γνωστές ως τρεις πυλώνες. Σκοπός της, είναι να ενισχυθούν και να εποπτευθούν οι διεθνείς τραπεζικές απαιτήσεις. Οι βασικοί στόχοι του νέου Συμφώνου συνίστανται στα ακόλουθα:

- Ο προσδιορισμός των βασικών αρχών και κριτηρίων που θα διέπουν τη διαδικασία αξιολόγησης από τις εποπτικές αρχές της πολιτικής και των μηχανισμών των τραπεζών για τη διασφάλιση της κεφαλαιακής τους επάρκειας.
- Η ενίσχυση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος.
- Η απόδοση έμφασης στη διαφάνεια της αγοράς και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τραπεζών.
- Η επαρκής κάλυψη του συνόλου των χρηματοοικονομικών και μη κινδύνων, βάσει των διατάξεων του 1ου και 2ου πυλώνα.
- Η αντιστοίχιση "κατά το δυνατόν" των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών με τον πιστωτικό κίνδυνο που εμπεριέχεται σε κάθε χρηματοδοτικό άνοιγμα.
- Η χρήση των εποπτικά αναγνωριζόμενων μέσων και τεχνικών αντιστάθμισης ή μεταφοράς των πιστωτικών κινδύνων.

- Η ενθάρρυνση των τραπεζών για τη χρήση εσωτερικών συστημάτων μέτρησης και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου.
- Η επίτευξη μεγαλύτερης ευαισθησίας ως προς τον κίνδυνο των μεθόδων υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων, έτσι ώστε να συνεπάγεται την ορθότερη ανακατανομή τους.
- Η ενίσχυση της αρχής της πειθαρχίας που η αγορά επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα μέσω της υποχρεωτικής δημοσιοποίησης ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που επιτρέπουν την αντικειμενική αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων.

Το νέο Σύμφωνο λοιπόν, περιλαμβάνει τρεις κανόνες-πυλώνες, ως αυτοί αναφέρονται παρακάτω, οι οποίοι δίνουν τη δυνατότητα στις εποπτικές αρχές και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αξιολογούν επαρκώς τα είδη των κινδύνων που αναλαμβάνουν.

- Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις (εναλλακτικές μέθοδοι υπολογισμού).
- Εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας και των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης των πιστωτικών ιδρυμάτων.
- Αποτελεσματική ενημέρωση του κοινού και πειθαρχία μέσω της αγοράς.

Βασική επιδίωξη της Επιτροπής αποτελεί η παράλληλη εφαρμογή και τήρηση των τριών πυλώνων, έτσι ώστε το πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας να αποβεί περισσότερο αποτελεσματικό. Με τους δύο πρώτους πυλώνες επιδιώκεται η ανάπτυξη και επέκταση των τυποποιημένων κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας που τέθηκαν με το Σύμφωνο του 1988. Μεταξύ των νέων σημαντικών προτάσεων είναι και αυτή της δυνατότητας ανάπτυξης εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου και η χρήση αυτών, μετά από πιστοποίηση από τις εποπτικές αρχές, έναντι των ισχυόντων έως τότε τυποποιημένων κανόνων. Με τον τρίτο πυλώνα επιδιώκεται η ενθάρρυνση ανάληψης ασφαλών πρακτικών από τις τράπεζες.

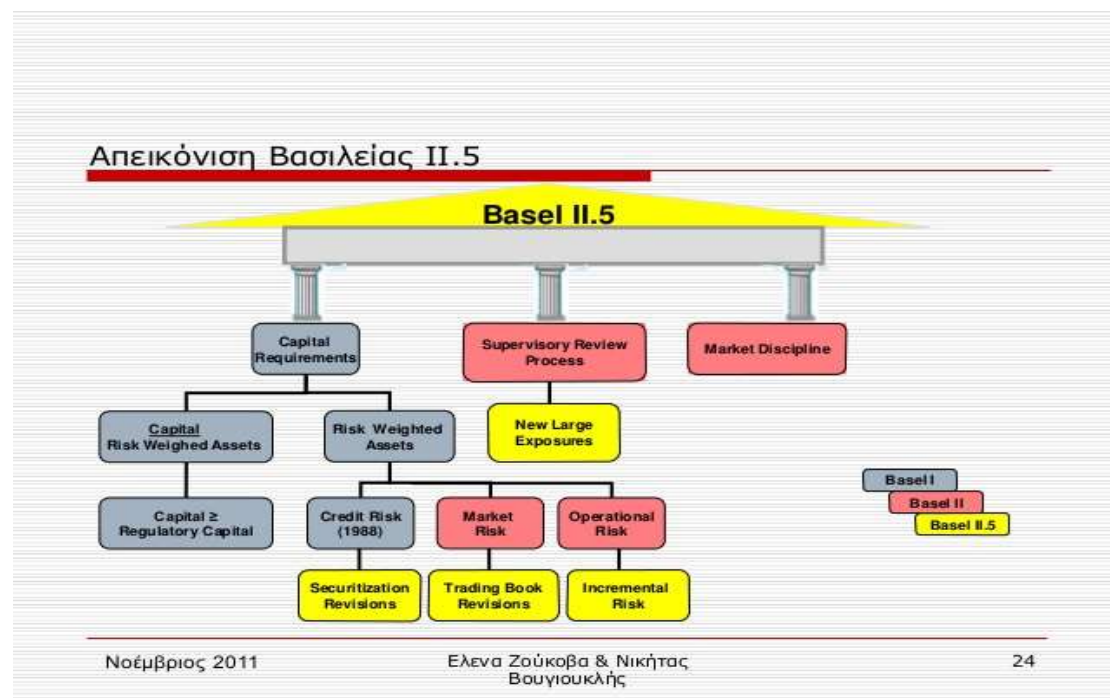
Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η προώθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και η ενίσχυση των συνθηκών ίσου ανταγωνισμού, αποτελούν βασικούς στρατηγικούς στόχους του νέου εποπτικού πλαισίου. Επιπρόσθετα, εντός των επιδιωκόμενων στόχων περιλαμβάνονται η ενδυνάμωση της λειτουργίας διαχείρισης των αναλαμβανόμενων κινδύνων σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων (enterprise-wide risk management) καθώς και η συσχέτιση των κινδύνων αυτών με τις εποπτικές (regulatory) καθώς και με τις εσωτερικά εκτιμώμενες κεφαλαιακές απαιτήσεις (economic capital).

Οι τρεις αυτοί πυλώνες του νέου Συμφώνου είναι αμοιβαίως αλληλοεπισχυρόμενοι. Αναμφίβολα, η αποτελεσματικότητα των κανόνων του πρώτου πυλώνα εξαρτάται καθοριστικά, από την ικανότητα των εποπτικών αρχών να ελέγχουν την ορθή εφαρμογή τους, μέσω των εξουσιών του 2ου πυλώνα. Επίσης, οι αυξημένες υποχρεώσεις γνωστοποίησης στοιχείων του 3ου πυλώνα διαμορφώνουν τα κατάλληλα κίνητρα για τη βελτίωση των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, που αναπτύσσουν οι τράπεζες.

Τέλος, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, όπως είπαμε και παραπάνω, αντιπροσωπεύει την αναλογία μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας και των στοιχείων του ενεργητικού (εντός και εκτός ισολογισμού), τα οποία έχουν αντισταθμιστεί, ανάλογα με τον κίνδυνο που έχει αποφασιστεί ότι τους αντιστοιχεί.

Σύμφωνα με το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας II υπολογίζεται ως εξής:

$$\text{Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας:} \frac{\text{Εποπτικά Κεφάλαια}}{\text{Πατωτικός Κίνδυνος} + \text{Κίνδυνος Αγοράς} + \text{Λειτουργικός Κίνδυνος}}$$

Εικόνα 7: Απεικόνιση Βασιλείας II

Πηγή: Έλενα Ζούκοβα & Νικήτας Βουγιουκλής(2011) «Οι συμφωνίες της Βασιλείας». Διαθέσιμο: <https://www.slideshare.net/NikitasVougiouklis/ss-4572298>

3.4.2.2 Παράγοντες που Επηρεάζουν τη Χρηματοοικονομική Αποτελεσματικότητα και Σταθερότητα (Βασιλεία II)

Στο άρθρο του «Προσαρμογή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα Τραπεζικής Χρηματοδότησης», ο Καλφάογλου (2006)⁹¹, αναφέρει την επίδραση της Βασιλείας II, στους παράγοντες που επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα και είναι οι εξής:

➤ Επιμερισμός του Κινδύνου

Είναι προφανές ότι η ραγδαία αύξηση του μεγέθους και της πολυπλοκότητας της αγοράς, όπως αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία, πρόσθεσε νέες διαστάσεις στη διαδικασία της χρηματοοικονομικής αποτελεσματικότητας και σταθερότητας. Μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες, είναι η τιτλοποίηση απαιτήσεων και η χρήση πιστωτικών παραγώγων. Το νέο πλαίσιο, εισάγει για πρώτη φορά ρυθμίσεις για τις τράπεζες, που χρησιμοποιούν την τεχνική της τιτλοποίησης για τη μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου εκτός των ισολογισμών τους και αναγνωρίζει τα πιστωτικά παράγωγα ως τεχνική μείωσης του κινδύνου.

Αυτή η διαδικασία, αναμένεται να βοηθήσει τις τράπεζες να έχουν ορθότερο επιμερισμό του κινδύνου τους μέσα στο οικονομικό σύστημα που λειτουργούν. Ένα παράδειγμα για τα παραπάνω είναι οι εταιρίες επενδύσεων υψηλής μόχλευσης, οι οποίες έχουν σημαντικές τοποθετήσεις σε πιστωτικά παράγωγα χωρίς να υπόκεινται σε ρυθμιστικούς κανόνες.

➤ Διάχυση Πληροφοριών

Η Βασιλεία II δίνει μεγάλη έμφαση στη διαφάνεια και τη διάχυση των πληροφοριών, αφού αφιερώνει ολόκληρο τον τρίτο πυλώνα στην πειθαρχία της αγοράς. Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά δεν είναι καινούργια και μπορεί να αναχθεί σύμφωνα με πολλούς οικονομολόγους, στο αόρατο χέρι (invisible hand) του Άνταμ Σμιθ. Στη σύγχρονη χρηματοοικονομική θεωρία, παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή και νοείται ως το σύνολο των μέτρων που μπορούν να υιοθετήσουν ομαδικά οι παράγοντες της αγοράς για να «τιμωρήσουν» μια τράπεζα σε περίπτωση υπερβολικής ανάληψης κινδύνων.

⁹¹Άρθρο 1088/2006 (01/09/2006) , «Προσαρμογή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα Τραπεζικής Χρηματοδότησης».
Διαθέσιμο στο: (<https://www.e-forologia.gr/>)

➤ Εταιρική Διακυβέρνηση

Ο Σ.Ε.Δ.(Σύνδεσμος Επενδυτών Διαδικτύου) ορίζει την Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance)-(ΕΔ) ως ένα σύνολο κανόνων, που εφαρμόζονται στις Ανώνυμες Εταιρείες και ρυθμίζουν τη λειτουργία του Διοικητικού Συμβουλίου, σε σχέση με τους μετόχους της εταιρείας. Με την ΕΔ επιδιώκεται η υπεύθυνη οργάνωση, λειτουργία, διοίκηση και έλεγχος μιας εταιρείας, με στόχο την αύξηση της αξίας της και την προστασία των έννομων συμφερόντων όλων των μετόχων της, κυρίως όμως των μετόχων μειοψηφίας, έναντι των μεγαλομετόχων. Όσον αφορά τις τράπεζες, εταιρική διακυβέρνηση νοείται το σύνολο των συστημάτων και διαδικασιών που έχουν θεσμοθετηθεί, για την επίλυση αντιθέσεων που δημιουργούνται, εντός των τραπεζών. Η Επιτροπή της Βασιλείας II, έχει δημοσιοποιήσει οκτώ αρχές που οριοθετούν την έννοια της ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης στις τράπεζες. Το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II, δίνει μεγάλη βαρύτητα στις αρχές αυτές και απαιτεί από τις τράπεζες, ιδίως αυτές που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθόδους μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων, να υιοθετήσουν ένα ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης

➤ Διαχείριση Κινδύνων

Το πλαίσιο της Βασιλείας II έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα: το πρώτο είναι ότι παρέχει κίνητρα (incentive -based) και το δεύτερο ότι επικεντρώνεται στον κίνδυνο (risk-based). Δίνει κίνητρα, για να αναπτυχθούν συστήματα διαχείρισης κινδύνων και έχει εδραιωθεί η πεποίθηση, ότι η Βασιλεία II δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια υποχρέωση προς την εποπτική αρχή, αλλά ως μια ευκαιρία για τη βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης των κινδύνων. Αν οι τράπεζες εκμεταλλευθούν αυτή την ευκαιρία, θα καταλήξουν σε καλύτερη αναγνώριση, ποσοτικοποίηση και εκτίμηση του κινδύνου. Οι διαδικασίες αυτές δεν είναι καινούργιες αλλά θα γίνουν συστηματοποιημένες και αυστηρές, με αποτέλεσμα να μειώνεται η πιθανότητα κακών αποφάσεων αλλά και να υπάρχει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης, το οποίο θα ενεργοποιείται νωρίς και θα λαμβάνονται διαθρωτικές αποφάσεις.

➤ Δυνατότητα απορρόφησης ζημιών

Τέλος το πλαίσιο της Βασιλείας II υιοθετεί την αρχή ότι, οι προβλέψεις, καλύπτουν αναμενόμενες ζημιές, ενώ τα κεφάλαια που υπάρχουν καλύπτουν μη αναμενόμενες ζημιές. Οι τράπεζες που θα εφαρμόσουν τις καινούργιες πρακτικές και τις καινούργιες μεθοδολογίες, είναι υποχρεωμένες να εκτιμήσουν τις παραμέτρους κινδύνου (όπως είναι το ύψος ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης – exposure at default – EAD, η πιθανότητα αθέτησης – probability of default – PD, αλλά και η ζημιά ως το ποσοστό του ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης – loss given default – LGD) και που τις οδηγούν στον υπολογισμό των αναγκαίων προβλέψεων και κεφαλαίων. Συνεπώς δημιουργείται μια ασπίδα προστασίας, που θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί, για την απορρόφηση ζημιών, χωρίς να κλονισθεί η ευρωστία της τράπεζας.

2.4.2.3 Πυλώνες Βασιλείας II

Πυλώνας 1ος : Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις

Βάσει του νέου Συμφώνου Βασιλείας, η ελάχιστη απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων παραμένει στο 8% (δηλαδή ο Δείκτης Φερεγγυότητας $\geq 8\%$). Όσον αφορά τα εποπτικά ίδια κεφάλαια (δηλαδή τον αριθμητή του κλάσματος του αριθμοδείκτη φερεγγυότητας) διαφοροποιούνται σε μικρό βαθμό, ενσωματώνοντας κυρίως κάποιες σύγχρονες μορφές στοιχείων και τις εξελίξεις που έφεραν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι δίδονται τρεις επιλογές στις τράπεζες και τους επόπτες προκειμένου να προσεγγίσουν καλύτερα τη φιλοσοφία τόσο των δραστηριοτήτων της τράπεζας όσο και του εσωτερικού ελέγχου:

1. Υπό τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο, ακόμα και οι τράπεζες που χρησιμοποιούν πιο απλοποιημένα συστήματα για τις δανειοδοτήσεις τους, μπορούν να χρησιμοποιήσουν ξεχωριστά τα συστήματα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου των πελατών τους.
2. Ταυτόχρονα και οι τράπεζες οι οποίες αναλαμβάνουν υψηλότερα επίπεδα κινδύνου, χρησιμοποιώντας πιο εξελιγμένα συστήματα μέτρησης του κινδύνου, έχουν τη δυνατότητα κατόπιν έγκρισης του επόπτη τους, να επιλέξουν ένα από τα δύο «εσωτερικά μοντέλα αξιολόγησης των τραπεζικών κινδύνων», που ενδείκνυνται για τον πιστωτικό κίνδυνο.
3. Το νέο πλαίσιο καθιερώνει σαφή εποπτεία κεφαλαίου για την έκθεση των τραπεζών στον λειτουργικό κίνδυνο. Ομοίως, με τη σειρά των επιλογών που παρέχονται στις τράπεζες σχετικά με την διαχείριση των διαθεσίμων τους ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο, μπορούν επίσης να επιλέξουν μια από τις τρεις προσεγγίσεις για τη μέτρηση της έκθεσής τους ως προς τον λειτουργικό κίνδυνο. Αποτελεσματικά συστήματα μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου μπορούν να κατασκευαστούν στη βάση τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών τεχνικών αξιολόγησης κινδύνου.

Πυλώνας 2ος : Εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας και των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης των πιστωτικών ιδρυμάτων

Ο δεύτερος Πυλώνας εξετάζει τις βασικές αρχές εποπτείας της λειτουργίας των τραπεζών σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου και τις ευθύνες των επιθεωρητών. Η διαδικασία της εποπτείας αποσκοπεί, όχι μόνο στο να εξασφαλίσει ότι οι τράπεζες έχουν επαρκή κεφάλαια για να αντιμετωπίσουν τους ενδεχόμενους κινδύνους, αλλά και να ενθαρρύνει τις τράπεζες να αναπτύξουν πιο βελτιωμένες τεχνικές διαχείρισης των κινδύνων, καθώς το κεφάλαιο σε καμία περίπτωση δεν πρέπει και δεν μπορεί να θεωρηθεί υποκατάστατο της συνεπούς και σωστής διαχείρισης κινδύνων.

Επιπλέον, ορίζει αποκλειστική ευθύνη της διοίκησης της τράπεζας, την εφαρμογή και ανάπτυξη μεθόδων αξιολόγησης των διαδικασιών, οι οποίες είναι απαραίτητες για την επίτευξη των ανωτέρω, καθώς και την αντίστοιχη στρατηγική για τη διατήρηση του επιπέδου κεφαλαιακής επάρκειας. Οι επόπτες, από την πλευρά τους, είναι υπεύθυνοι για την επίβλεψη και αξιολόγηση της λειτουργίας των τραπεζών, στον τομέα διαχείρισης κινδύνου, παρέχοντάς πληροφορίες και λαμβάνοντας άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα, εφόσον παρουσιάζονται ελλείψεις.

Επιτροπή της Βασιλείας αναγνωρίζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του κεφαλαίου, που κρατείται από τις τράπεζες, και της διαχείρισης του κινδύνου. Οι αρχές που προσδιορίζουν τη διαδικασία εποπτείας είναι οι ακόλουθες τέσσερις:

1. Οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν μια διαδικασία αξιολόγησης της επάρκειας του συνολικού κεφαλαίου, το οποίο διατηρούν σε σχέση με τη πολιτική κινδύνου τους, καθώς και τη στρατηγική που ακολουθούν.
2. Οι επόπτες θα πρέπει να ελέγχουν τις αξιολογήσεις και στρατηγικές των τραπεζών, σχετικά με την επάρκεια του εσωτερικού τους κεφαλαίου, όπως και την ικανότητά τους να παρακολουθούν και να εξασφαλίζουν εκείνα τα επίπεδα κεφαλαίου, τα οποία είναι σύμφωνα με τα διακανονισμένα ποσοστά κεφαλαίου. Επιπρόσθετα, οφείλουν να προβαίνουν σε κατάλληλες ενέργειες, εάν δεν είναι ικανοποιημένοι με την έκβαση της διαδικασίας.
3. Οι επόπτες θα πρέπει να αναμένουν από τις τράπεζες να λειτουργούν σε ένα επίπεδο παραπάνω από το ελάχιστο ποσοστό διακανονισμού κεφαλαίου και θα πρέπει να απαιτούν από αυτές να κρατούν κάποιο ποσό κεφαλαίου πάνω από το ελάχιστο όριο, ικανό να αντιμετωπίσει πιθανούς ειδικούς κινδύνους και τις αβεβαιότητες σε ατομική βάση.
4. Οι επόπτες θα πρέπει να παρεμβαίνουν στην αρχή προκειμένου να αποτρέψουν την πτώση του κεφαλαίου κάτω από τα ελάχιστα όρια που έχουν θεσπιστεί. Ακόμη, σε περιπτώσεις όπου το κεφάλαιο δεν μπορεί να διατηρηθεί ή να επανέλθει στα φυσιολογικά επίπεδα, θα πρέπει να απαιτούν από τις τράπεζες άμεσες και δραστικές ενέργειες.

Οι προτάσεις του δεύτερου Πυλώνα ενσωματώθηκαν στο ελληνικό τραπεζικό δίκαιο με την ΠΔ/ΤΕ 2595/20.8.2007. Με την πράξη αυτή καθορίστηκαν τα κριτήρια που απαιτούνται για τη Διαδικασία Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου (ΔΑΕΕΚ) των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη Διαδικασία Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ) από την Τράπεζα της Ελλάδος. Στην ουσία η εν λόγω πράξη θεσπίζει:

- Κριτήρια ποιοτικού χαρακτήρα για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε τράπεζας.
- Την έννοια των «εσωτερικών κεφαλαίων», η οποία είναι ευρύτερη από εκείνη των «εποπτικών» που υπολογίζονται με τις μεθόδους του πρώτου Πυλώνα. Τα κεφάλαια αυτά είναι εκείνα που πρέπει η τράπεζα να διαθέτει σε επάρκεια από πλευράς ποσότητας, ποιότητας και κατανομής για την αντιμετώπιση των πάσης φύσεως κινδύνων που έχει αναλάβει ή στους οποίους ενδέχεται να εκτεθεί. Κεφαλαιακή κάλυψη απαιτείται για τον μη αναμενόμενο ή μη μετρημένο κίνδυνο. Ενδεικτικούς αυτού του είδους κινδύνους αποτελούν ο κίνδυνος συγκέντρωσης, ο κίνδυνος στρατηγικής, ο κίνδυνος φήμης, αλλά και εξωγενείς κίνδυνοι που απορρέουν από το θεσμικό, οικονομικό ή επιχειρηματικό περιβάλλον. Αυτοί οι κίνδυνοι, οι οποίοι δεν καλύπτονται ή δεν αντιμετωπίζονται από τον πρώτο Πυλώνα, καθιστούν αναγκαία την επάρκεια εσωτερικού ελέγχου.
- Τη διαδικασία αξιολόγησης της συμμόρφωσης της τράπεζας προς τις εποπτικές της υποχρεώσεις, από την Τράπεζα της Ελλάδος μετά από διάλογο με την τράπεζα. Βασικός στόχος του διαλόγου αυτού είναι η αμοιβαία κατανόηση των εφαρμοζόμενων μεθόδων και διαδικασιών και η έγκαιρη αντιμετώπιση των αδυναμιών τους. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει τη δυνατότητα να αξιοποιεί τα εποπτικά μέτρα που προβλέπονται από το Ν. 3601/2007. Δύναται, για παράδειγμα, να επιβάλει επιπλέον προβλέψεις ή να επιπλέον κεφαλαιακές απαιτήσεις.

Πυλώνας 3ος : Αποτελεσματική πειθαρχία της αγοράς και ενημέρωση του κοινού

Ο τρίτος Πυλώνας συμπληρώνει τα θέματα κεφαλαιακής επάρκειας του πρώτου Πυλώνα και τα θέματα εποπτείας του δεύτερου Πυλώνα. Στον Πυλώνα αυτό τίθενται προϋποθέσεις για την αποκάλυψη στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας και την επικινδυνότητα που τη χαρακτηρίζει. Η Επιτροπή της Βασιλείας μέσω μιας σειράς απαιτήσεων, που υιοθετεί και που επιτρέπουν στους συμμετέχοντες στην αγορά (καταθέτες, δανειστές, δανειζόμενους, εποπτικές αρχές κτλ.) να έχουν πρόσβαση στην πληροφόρηση για τους κινδύνους που έχει αναλάβει η τράπεζα καθώς και για το μέγεθος της κεφαλαιοποίησης και της κεφαλαιακής επάρκειας, επιδιώκει να ενθαρρύνει την πειθαρχία μέσω της αγοράς.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον τρίτο Πυλώνα, μια τράπεζα θα πρέπει να επιδεικνύει περισσότερα στοιχεία, όσον αφορά τα διαθέσιμα προς επένδυση κεφάλαιά της καθώς και πληροφορίες που αφορούν όλους εκείνους τους παράγοντες που εμπλέκονται στη διαχείριση κινδύνου προκειμένου να είναι σε θέση οι επενδυτές και οι συμμετέχοντες στην αγορά να κατανοούν και να αξιολογούν καλύτερα τους αναλαμβανόμενους κινδύνους και τις μεθόδους διαχείρισής τους.

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για τους μετόχους μια τράπεζας αποτελεί η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, η οποία συνίσταται από το επίπεδο κερδών και την κεφαλαιακή βάση που απαιτείται για την επίτευξη των κερδών αυτών. Αυτό είναι ένα κομβικό σημείο, όπου οι κανόνες της κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζουν άμεσα τη διαδικασία λήψης αποφάσεων καθορίζοντας το ελάχιστο ύψος του απασχολούμενου κεφαλαίου και κατ' επέκταση την αποδοτικότητά του. Επομένως, μεταβάλλοντας τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, μεταβάλλεται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, η επιχειρηματική συμπεριφορά της τράπεζας. Είναι εμφανές ότι, οι εποπτικά καθοριζόμενες κεφαλαιακές απαιτήσεις συμβάλλουν στη διαμόρφωση του επιχειρηματικού «μίγματος» της τράπεζας, καθιστώντας κάποιες επιχειρηματικές δραστηριότητες ελκυστικότερες από κάποιες άλλες.

Οι προτάσεις του τρίτου Πυλώνα ενσωματώθηκαν στο ελληνικό τραπεζικό δίκαιο με την ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007, η οποία αναφέρεται στις υποχρεώσεις των τραπεζών για δημοσιοποίηση των στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια και τους κινδύνους που αναλαμβάνουν, καθώς και τη διαχείριση αυτών. Συνοπτικά, η εν λόγω πράξη καθορίζει τα γενικά κριτήρια και τις υποχρεώσεις δημοσιοποίησης πληροφοριών από τις τράπεζες. Οι πληροφορίες αυτές αφορούν κυρίως τις επιχειρήσεις του ομίλου της τράπεζας (για εποπτικούς και λογιστικούς λόγους), τα στοιχεία των ιδίων κεφαλαίων και τον τρόπο υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας και την κάθε κατηγορία κινδύνου στον οποίο εκτίθεται η τράπεζα, καθώς και των μεθόδων αξιολόγησης και των τεχνικών μείωσης των κινδύνων αυτών. Ακόμη, ορίζεται η συχνότητα δημοσιοποίησης, ο τρόπος και τα μέσα αυτής και επαλήθευσης των πληροφοριών, οι οποίες πρέπει να δημοσιοποιούνται τουλάχιστον μια φορά το χρόνο στο δικτυακό τόπο της τράπεζας.

Πίνακας 5: Διαγραμματική Παρουσίαση της Λειτουργίας των Πυλώνων Ι,ΙΙ,ΙΙΙ

ΠΥΛΩΝΕΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙ		
ΠΥΛΩΝΑΣ Ι	ΠΥΛΩΝΑΣ ΙΙ	ΠΥΛΩΝΑΣ ΙΙΙ
Υπολογισμός ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων	Εποπτικές διαδικασίες εξέτασης κεφαλαιακής επάρκειας	Πειθαρχία της αγοράς

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.197

Πίνακας 6: Το Θεσμικό Πλαίσιο Κεφαλαιακής Επάρκειας " Βασιλείας ΙΙ "

Πυλώνας Ι- Υπολογισμός/ανάλυση ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων	
1 ^ο στάδιο(υπολογισμοί)	➤ Ορισμός εποπτικών ιδίων κεφαλαίων ➤ Ελάχιστος Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας: 8% ➤ Υπολογισμός σταθμισμένου ενεργητικού:
2 ^ο στάδιο (αναλύσεις)	
2i	➤ Σταθμισμένο έναντι κινδύνων αγοράς ενεργητικό • Κίνδυνος Θέσης ❖ Εσωτερικά υποδείγματα(VaR) ❖ Μέθοδος δείκτη διάρκειας ❖ Τυποποιημένη προσέγγιση • Κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου • Σημαντικά χρηματοδοτικά ανοίγματα
2ii	➤ Σταθμισμένο έναντι πιστωτικού κινδύνου ενεργητικό • Τυποποιημένη προσέγγιση • Μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων ❖ Θεμελιώδης προσέγγιση ❖ Εξελιγμένη προσέγγιση
2iii	➤ Σταθμισμένο έναντι λειτουργικού κινδύνου ενεργητικό • Προσέγγιση βασικού δείκτη • Τυποποιημένη προσέγγιση • Εξελιγμένες μέθοδοι μέτρησης

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.197-198

Πίνακας 7: Πυλώνας II - Εποπτικές Διαδικασίες Εξέτασης Κεφαλαιακής Επάρκειας

Πυλώνας II- Εποπτικές διαδικασίες εξέτασης κεφαλαιακής επάρκειας	
4 βασικές αρχές	
➤ Εσωτερική διαδικασία εκτίμησης συνολικής κεφαλαιακής επάρκειας ➤ Εποπτική αξιολόγηση εσωτερικών εκτιμήσεων κεφαλαιακής επάρκειας & συμμόρφωσης με ελάχιστα επίπεδα ➤ Επιβολή διακράτισης υψηλότερων από τα ελάχιστα όρια κεφαλαίων ➤ Διενέργεια εποπτικών ελέγχων	
Πεδία εφαρμογής	
➤ Επιτοκιακός κίνδυνος τραπεζικού χαρτοφυλακίου ➤ Λειτουργικός κίνδυνος • Πιστωτικός κίνδυνος • Ορισμός αθέτησης υποχρέωσης • Προσομοίωση καταστάσεων κρίσης • Κίνδυνος συγκέντρωσης • Υπολειπόμενοι κίνδυνοι • Τιτλοποίηση απαιτήσεων	

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.198

Πίνακας 8: Πυλώνας III - Πειθαρχία της Αγοράς

Πυλώνας III- Πειθαρχία της αγοράς	
➤ Πολιτική δημοσιοποίησης στοιχείων ➤ Ανάλυση & αξιολόγηση κινδύνων: • Πιστωτικός ❖ Γενική περιγραφή ❖ Τυποποιημένη προσέγγιση ❖ Εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης ❖ Τεχνικές άμβλυνσης κινδύνου ❖ Τιτλοποίηση απαιτήσεων ❖ Μετοχές επενδυτικού χαρτοφυλακίου • Αγοράς ❖ Γενική περιγραφή ❖ Τυποποιημένη προσέγγιση ❖ Εσωτερικά υποδείγματα • Λειτουργικός ❖ Γενική περιγραφή ❖ Εξελιγμένοι μέθοδοι μέτρησης • Επιτοκιακός ❖ Γενική περιγραφή ❖ Τυποποιημένη προσέγγιση ➤ Κεφαλαιακή διάρθρωση & επάρκεια	

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.198-199

Πίνακας 9: Συνοπτικά οι Νέες Προτάσεις της Βασιλείας για τον Πιστωτικό Κίνδυνο

Τυποποιημένη προσέγγιση	Διάδοχος της Βασιλείας I με πρόσθετη ευαισθησία έναντι του πιστωτικού κινδύνου μέσω ευρύτερη κλίμακας διακριτών σταθμίσεων κινδύνου, οι οποίες συνδέονται με τις αξιολογήσεις εξωτερικών οίκων πιστοληπτικής ικανότητας.
Εσωτερικά συστήματα: θεμελιώδης προσέγγιση	Ταξινόμηση στοιχείων επενδυτικού χαρτοφυλακίου σε κατηγορία ανοιγμάτων. Τα ΠΙ προσδιορίζουν διαβαθμίσεις που συνδέονται με την εκτιμώμενη πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης αντ/νου. Λοιπές παράμετροι καθορίζονται από τις εποπτικές αρχές.
Εσωτερικά συστήματα: εξελιγμένη προσέγγιση	Όπως στη θεμελιώδη μέθοδο, αλλά επιπρόσθετα τα ΠΙ θα πρέπει να εκτιμούν τη ζημία(LGD), την έκθεση (EAD) σε περίπτωση αθέτησης και την εναπομένονσα διάρκεια της απαίτησης(M).

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.181

2.4.2.4 Τα Οφέλη της Βασιλείας II

Σε τακτικό επίπεδο η Βασιλεία II αναμένεται να επιφέρει σημαντικές αλλαγές και ωφέλειες για τα πιστωτικά ιδρύματα που θα υιοθετήσουν τις πιο εξελιγμένες προσεγγίσεις υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων και διαχείρισης κινδύνων.

Συνοπτικά, η δημιουργία πρόσθετης αξίας για τον μέτοχο μπορεί να επιτευχθεί μέσω αύξησης της κερδοφορίας ή μείωσης του λειτουργικού κόστους από:

1) Τον περιορισμό των ζημιών από πιστωτικό κίνδυνο μέσω α) της ενίσχυσης της πειθαρχίας και της αποτελεσματικότητας στις διαδικασίες και πολιτικές πιστοδοτήσεων, ανακτήσεων και διαγραφών επισφαλών απαιτήσεων και β) της δυνατότητας εντοπισμού και διαχωρισμού των δανειοληπτών και μορφών δανειοδότησης ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, με βάση τα εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης πιστωτικού κινδύνου. Απώτερος στόχος είναι η προσέλκυση των καλύτερων πελατών (cherry picking) και η κατάλληλη δόμηση της μορφής πιστοδότησης, βελτιστοποιώντας την πιθανότητα αποπληρωμής, μέσω της χρήσης τεχνικών μείωσης πιστωτικού κινδύνου (π.χ. εξασφαλίσεις, εγγυήσεις, συμφωνίες συμψηφισμού).

2) Τη βελτίωση της πολιτικής και διαδικασίας σχηματισμού προβλέψεων για επισφαλή δάνεια. Η ορθή πληροφόρηση σχετικά με τα στοιχεία κινδύνου τόσο σε επίπεδο αντισυμβαλλόμενου όσο και απαίτησης (δανείου), παρέχει στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος μια σαφή εικόνα των πιο αποδοτικών δανείων ή χαρτοφυλακίων. Οι παράμετροι κινδύνου (πιθανότητα αθέτησης, ζημιά και έκθεση σε περίπτωση αθέτησης) στα πλαίσια της νέας Συνθήκης μπορούν να χρησιμοποιηθούν, με κατάλληλες προσαρμογές, στο σχηματισμό προβλέψεων σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης.

3) Τη βελτίωση της τιμολόγησης ενσωματώνοντας τις παραμέτρους κινδύνου (risk adjusted pricing). Οι αυξημένες δυνατότητες εντοπισμού και διαχωρισμού των δανειοληπτών και μορφών δανειοδότησης, ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, μπορούν να υποστηρίξουν μια διαφοροποιημένη τιμολογιακή πολιτική (επιβραβεύοντας τους συνεπείς πελάτες με χαμηλότερο επιτόκιο). Η εν λόγω πολιτική παρέχει τη δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού ελκυστικών πηγών εσόδων και επιτρέπει στις πιστοδοτικές μονάδες να αποδείξουν στον πελάτη και στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος ότι το παρεχόμενο επιτόκιο του δανείου είναι λογικό λαμβάνοντας υπόψη τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο.

4) Τον περιορισμό των λειτουργικών ζημιών ή και του λειτουργικού κόστους μέσω:
α) της δομημένης τακτικής καταγραφής (δημιουργία βάσης δεδομένων λειτουργικού κινδύνου) και ανάλυσης των στοιχείων ζημιών και β) της ανάπτυξης ενός πλαισίου διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου δομημένου και εστιασμένου στις διαδικασίες με χρήση εξειδικευμένων εργαλείων / μεθοδολογιών [π.χ. περιοδικών αυτοαξιολογήσεων κινδύνων και ελέγχων (Risk Control Self Assessment-RCSA), Βασικών Δεικτών Κινδύνου (Key Risk Indicators-KRIs)]. Τα εν λόγω εργαλεία θα διαθέτουν ικανότητα πρόβλεψης ενδεχόμενων γεγονότων και πιθανών ζημιών και θα αποτελούν ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης (early warning system) για ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων. Η πληροφόρηση από ένα πλαίσιο διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου, το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα και σύστημα ελέγχου με δυνατότητα μετεξέλιξης σε σύστημα διαχείρισης ολικής ποιότητας (total quality management), θα οδηγήσει στη βελτίωση και στον ανασχεδιασμό των υφιστάμενων διαδικασιών και συνεπώς, θα συμβάλλει στην ενίσχυση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας και στη μείωση του λειτουργικού κόστους.

Να σημειωθεί τέλος ότι, η επιτυχής υλοποίηση του νέου Συμφώνου στις θυγατρικές των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στη νοτιοανατολική Ευρώπη, αφενός αποτελεί εχέγγυο για την ασφαλή επέκτασή τους στην περιοχή, μέσω της ενίσχυσης της λειτουργίας διαχείρισης κινδύνων και αφετέρου εναρμονίζει οργανωτικές δομές, πολιτικές, διαδικασίες και πληροφοριακά συστήματα, επηρεάζοντας καταλυτικά το επιχειρησιακό πρότυπο λειτουργίας των ελληνικών ομίλων (group operating model). Συνολικά, το νέο εποπτικό πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας οδηγεί σε μια πρωτοφανή εποπτική αλλαγή, η οποία θα επιφέρει πολλαπλές επιπτώσεις σε όλες τις πτυχές της δραστηριότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων και στις σχέσεις με τους μετόχους και τους πελάτες τους. Ίσως η Βασιλεία II αποτελεί μια «επανάσταση» στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα, φέροντας ωστόσο το μανδύα της κανονιστικής συμμόρφωσης.

2.4.2.5 Οι Συνέπειες Εφαρμογής του Συμφώνου της Βασιλείας II στα Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα

Η εφαρμογή των κανόνων του Συμφώνου της Βασιλείας II οδήγησε τις τράπεζες στην υιοθέτηση αυστηρότερων κριτηρίων χορήγησης καθώς και στην ατομική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας όλων των δανειζόμενων που στηρίζεται πλέον στην χρήση αξιόπιστων και αναλυτικών οικονομικών στοιχείων του δανειοδοτούμενου. Επιπρόσθετα, σε περίπτωση απόρριψης αιτήματος εταιρικής χρηματοδότησης, οι τράπεζες υποχρεούνται να εξηγήσουν λεπτομερώς τις ενέργειές τους. Παραδοσιακά ένα από τα βασικά κριτήρια χρηματοδότησης εταιρειών ήταν η ύπαρξη εξασφάλισης κυρίως με τη μορφή ακινήτου, ενώ οι λειτουργικές χρηματικές ροές έρχονταν σε δεύτερη μοίρα. Με την εφαρμογή του Συμφώνου της Βασιλείας II, οι χρηματικές ροές απέκτησαν ιδιαίτερη αξία ως κριτήριο χρηματοδότησης.

Καθοριστικό ρόλο στην τιμολόγηση της χρηματοδότησης μιας επιχείρησης διαδραματίζει το κόστος κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος. Με το καθεστώς της Βασιλείας I για κάθε 100 ευρώ δάνειο οι τράπεζες υποχρεούνταν να δεσμεύουν 8 ευρώ κεφάλαιο. Το κεφάλαιο αυτό έχει ένα κόστος που ισούται με τη προσδοκώμενη απόδοση των μετόχων της τράπεζας. Άρα τα 8 ευρώ που επένδυσε ένας μέτοχος με μια προσδοκώμενη απόδοση 15% πρέπει να του αποδώσουν 1,2 ευρώ τα οποία αυξάνουν το κόστος του δανείου των 100 ευρώ κατά 1,2 ευρώ. Με την ενσωμάτωση των κανόνων της Βασιλείας II, τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να διατηρούν κεφάλαια σύμφωνα με την πιστοληπτική ικανότητα των δανειοδοτούμενων επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, δύναται να διατηρούν χαμηλότερα κεφάλαια για εταιρείες με καλύτερη πιστοληπτική ικανότητα και να μπορούν να τιμολογούν τις συγκεκριμένες εταιρείες προνομιακότερα. Ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις θα προσπαθούν να παρουσιάζουν καλύτερα οικονομικά στοιχεία ώστε να απολαμβάνουν υψηλότερης πιστοληπτικής βαθμολόγησης και άρα μειωμένης τιμολόγησης. Στην καλή εικόνα των οικονομικών στοιχείων καθοριστικό ρόλο παίζουν πλέον οι χρηματικές ροές (cash flows). Όπως έχει αναφερθεί, η Βασιλεία II δίνει τη δυνατότητα δύο εναλλακτικών μεθόδων εκτίμησης της κεφαλαιακής επάρκειας έναντι του πιστωτικού κινδύνου στα πιστωτικά ιδρύματα. Την Τυποποιημένη Μέθοδο (η τράπεζα υποχρεούται να δεσμεύει τουλάχιστον το 8% του δανειακού του χαρτοφυλακίου σε Ίδια Κεφάλαια) και των εσωτερικών διαβαθμίσεων όπου το ύψος των Ιδίων Κεφαλαίων εξαρτάται από την πιστοληπτική ικανότητα του δανειζόμενου.

Συμπερασματικά, δύναται να αναφερθεί ότι η εναρμόνιση της Ελληνικής τραπεζικής αγοράς με τις διατάξεις της Βασιλείας II επέφερε και σταδιακά θα επιφέρει ανατρεπτικές μεταβολές σε επίπεδο Πιστωτικών Ιδρυμάτων όπου θα επηρεάσει (Αγγελόπουλος, Π., 2008).⁹²

- Τη λήψη των αποφάσεων χορήγησης
- Την τιμολόγηση των προϊόντων χορήγησης
- Τον υπολογισμό της Κεφαλαιακής Επάρκειας
- Την αύξηση των λειτουργικών εξόδων
- Την στρατηγική ανάπτυξης και επέκτασής τους
- Τους χρηματοοικονομικούς δείκτες
- Την φερεγγυότητα και την αξιοπιστία τους σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ σε επίπεδο πελατείας των πιστωτικών ιδρυμάτων επηρεάζει:
- Την εγκρισιμότητα των εταιρικών χορηγήσεων
- Την αναπροσαρμογή του κόστους δανεισμού
- Την αύξηση των λειτουργικών εξόδων των επιχειρήσεων
- Την ανάγκη ύπαρξης συγχωνεύσεων, εξαγορών ή συνεργασιών.

⁹² Αγγελόπουλος, Π., (2008), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Β έκδοση, Αθήνα 2008, Σταμούλης.

2.4.2.6 Σύγκριση των Κανόνων Βασιλείας I ΚΑΙ II

Κατά τη μετάβαση από τη Βασιλεία I στη Βασιλεία II παρατηρούνται τα εξής:

- Αυξάνεται η συσχέτιση των υποχρεώσεων των τραπεζών με τους κινδύνους του ισολογισμού τους.
- Διευρύνεται η εξειδίκευση των εποπτικών ελέγχων σε μεγαλύτερο φάσμα τραπεζικών εργασιών(πιστωτικά παράγωγα, τιτλοποίηση δανείων,project finance)
- Ενισχύονται τα κίνητρα των τραπεζών για βελτίωση των συστημάτων και διαδικασιών διαχείρισης των κινδύνων τους.
- Προωθείται ο στόχος της μεγαλύτερης διαφάνειας των ισολογισμών και της δομής των ανειλημμένων κινδύνων.
- Εναρμονίζονται οι διαδικασίες εποπτείας των εσωτερικών συστημάτων και μηχανισμών διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών

3.4.3. Βασιλεία III (Basel III)

Από το 2009 η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, έχει εκδώσει μια σειρά συμβουλευτικών εγγράφων, με σκοπό την αναθεώρηση των υφιστάμενων κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τον τραπεζικό τομέα. Οι προτεινόμενοι κανονισμοί, αποτέλεσαν αντικείμενο εκτεταμένου διαλόγου, από κεντρικούς τραπεζίτες, εμπειρογνώμονες, δημοσιογράφους, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας νέας δέσμης κανόνων που θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις ελλείψεις του πλαισίου της Βασιλείας II. Τον Νοέμβριο του 2010, κατά τη σύνοδο κορυφής της G20 στη Σεούλ, οι εθνικές αρχές ενέκριναν το τελικό κείμενο των συμφωνιών της Βασιλείας III.

Τον Σεπτέμβριο του 2010 η Επιτροπή της Βασιλείας, δημοσιεύει τους νέους κανόνες, που ισχύουν για τις αλλαγές που επέρχονται στα πιστωτικά ιδρύματα. Σύμφωνα με τους νέους κανόνες έχουμε τα εξής (Τράπεζα της Ελλάδας, 2012):⁹³

- 1.Ο ορισμός του κεφαλαίου θα περιλαμβάνει τις κοινές μετοχές και τα αποθεματικά κεφάλαια. Ο δείκτης της κεφαλαιακής επάρκειας θα αυξηθεί από 4% σε 6%.
- 2.Η απαιτούμενη αναλογία των ιδίων κεφαλαίων, προς τα σταθμισμένα με κίνδυνο στοιχεία του ενεργητικού, θα αυξηθεί από 2% σε 4,5%.
- 3.Οι νέοι κανόνες θα εισάγουν ένα νέο όριο για το κεφαλαιακό αποθεματικό, το οποίο ονομάζεται buffer, θα πρέπει να είναι πάνω από 2,5% και να αποτελείται από κοινές μετοχές.

⁹³ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2011/ Τράπεζα της Ελλάδος, 2012. Έκθεση για την ανακεφαλαιοποίηση και αναδιάταξη του ελληνικού τραπεζικού τομέα.

Σε περιόδους ακραίων καταστάσεων (όταν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών γίνει πάνω από 7%), τα οικονομικά ιδρύματα, θα εξουσιοδοτούνται να αξιοποιήσουν αυτό το υπερβάλλον κεφάλαιο, με την περικοπή της κατανομής των μερισμάτων ή των μπόνους. Τα μέτρα αυτά, αναμένονται ότι θα επιλύσουν το πρόβλημα της Βασιλείας II, σύμφωνα με το οποίο, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις ήταν ανεπαρκείς, για να καλύψουν μεγάλες απώλειες.

4.Η Επιτροπή της Βασιλείας προτείνει επίσης, τη σύσταση ενός αντικυκλικού πλεονάσματος του κεφαλαίου, το οποίο θα κυμαίνεται μεταξύ 0% και 2,5% και θα ισχύει μόνο σε περιόδους υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης (το οποίο είναι βασισμένο, στη διακριτική ευχέρεια των εθνικών ρυθμιστικών αρχών). Ο σκοπός αυτού του κανόνα είναι, να διορθωθεί η επίταση των κυκλικών διακυμάνσεων της Βασιλείας II, ιδίως σε περιόδους οικονομικής επέκτασης. Επιπλέον, οι προτεινόμενοι κανονισμοί, στοχεύουν στην ενίσχυση αυτού του συστήματος, με την καθιέρωση ενός δείκτη μόχλευσης της τάξης του 3%, όπου σε κάθε περίπτωση, η αναλογία κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού θα πρέπει να είναι πάνω από το όριο αυτό.

5.Και τέλος οι μεγάλες τράπεζες θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις, οι οποίες όμως ακόμα δεν έχουν καθοριστεί.

Ο Wellink (2011)⁹⁴ επισημαίνει ορισμένα θετικά στοιχεία της Βασιλείας III, τα οποία μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Αυξάνεται σημαντικά η ποιότητα και η ποσότητα των τραπεζικών κεφαλαίων, με μεγαλύτερη έμφαση στα ίδια κεφάλαια.

- Εισάγεται ένας απλός δείκτης μόχλευσης, ο οποίος θα λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας, ενάντια στην υπερβολική μόχλευση.

- Με την χρήση συγκεκριμένων κεφαλαιακών δεικτών, το κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης, παρέχει στις τράπεζες ένα ισχυρό κίνητρο να δημιουργούν ένα επιπλέον κεφάλαιο στις ανοδικές περιόδους, ενώ το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα συμβάλει στην προστασία των τραπεζών από τις επιπτώσεις της προ-κυκλικότητας.

- Τέλος, η διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας και τα πρότυπα ρευστότητας, θα διασφαλίζουν ότι οι τράπεζες θα διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά τον παραπάνω κίνδυνο, διατηρώντας επαρκή αποθέματα ρευστότητας.

Υπάρχουν γενικά διάφορες γνώμες για τις επιπτώσεις της Βασιλείας III, στην κερδοφορία των τραπεζών, στις τιμές των μετοχών και στην αύξηση των επενδύσεων. Το 2013 ο Ingves⁹⁵ στην μελέτη του, υποστηρίζει ότι το νέο εποπτικό πλαίσιο είναι απλούστερο και ισχυρότερο, γιατί με τους νέους κανόνες που έχουν ψηφιστεί, επιταχύνεται μία λογική σταθερότητα σε σχέση με τα συνολικά τραπεζικά κεφάλαια. Παρόλα αυτά υπάρχει ένα ευρύ φάσμα κινδύνων εντός και εκτός των τραπεζικών επιχειρήσεων που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής.

⁹⁴Wellink, (2011), « Research Handbook on International Financial Regulation»: New Basel III rules on exposures to trade finance, pages 108-110(from Kern Alexander & Rahul Dhumale).

⁹⁵Stefan Ingves, (2012), « Strengthening bank capital – Basel III and beyond », Basel Committee on Banking Supervision and Governor.

Σε συνέχεια της παραπάνω θεωρίας ο Caruana (2012)⁹⁶ υποστηρίζει πως δεν αρκεί μόνο η πλήρης και έγκαιρη εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας III, αλλά απαιτούνται δράσεις και μεταρρυθμίσεις, σε όλους τους τομείς της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

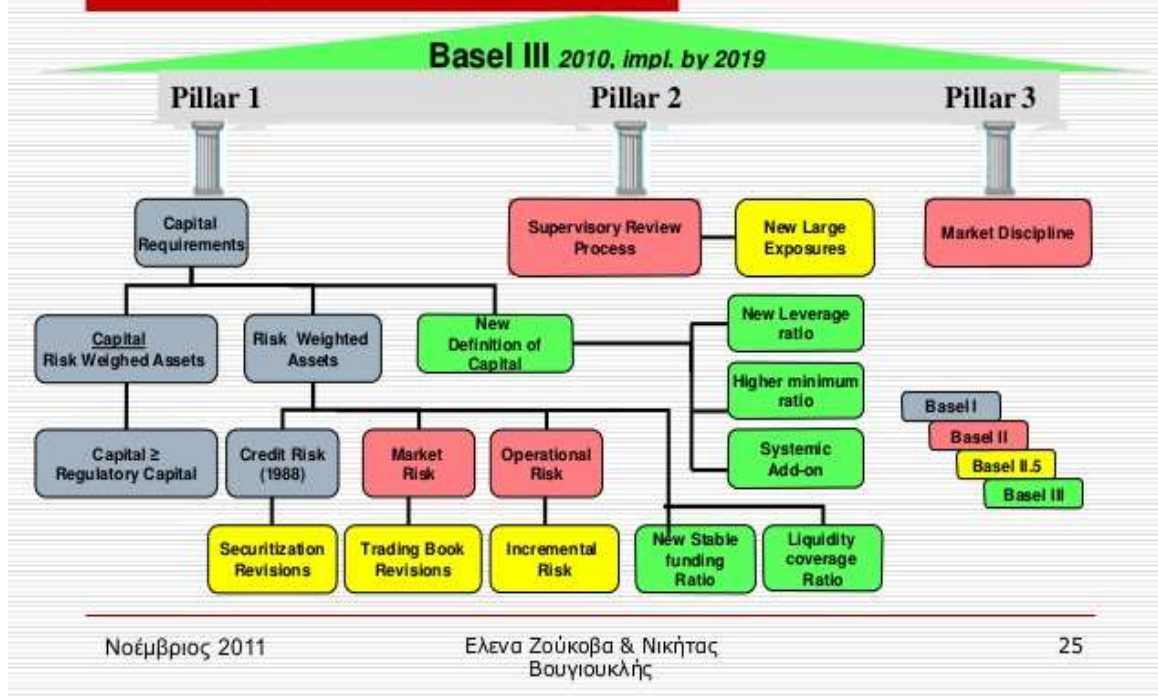
Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν πως η αναμενόμενη μείωση της κερδοφορίας των τραπεζών, λόγω της εφαρμογής των νέων διατάξεων, δεν είναι σίγουρο πως θα επηρεάσει την αξία των μετοχών των τραπεζών και την απόδοσή τους ενώ άλλοι ερευνητές πιστεύουν πως η επικείμενη μείωση των κερδών των πιστωτικών ιδρυμάτων θα επηρεάσει αρνητικά την απόδοση των μετοχών. Υπάρχουν βέβαια και ερευνητές που υποστηρίζουν, ότι οι τραπεζικές μετοχές μπορούν να επωφεληθούν από τους υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, εάν η αγορά δείξει μεγαλύτερη έμφαση στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Κλείνοντας, η Fitch Rating ⁹⁷εκτιμά σε έκθεσή της, πως με το νέο εποπτικό πλαίσιο, τα 29 παγκόσμια συστημικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (G-SIFI) θα χρειαστούν κεφάλαια ύψους 566 δισ. δολαρίων για να καλύψουν τους νέους κεφαλαιακούς κανόνες, μέχρι και την πλήρη εφαρμογή του πλαισίου που έχει οριστεί ως η 1η Ιανουαρίου 2019. Στην ίδια έκθεση, επισημαίνει πως οι εποπτικές αρχές πιθανότητα θα πιέσουν τα πιστωτικά ιδρύματα, να πετύχουν τους κεφαλαιακούς τους στόχους πολύ νωρίτερα.

⁹⁶ Caruana, J (2010), « Central banking in a balance sheet recession», Panel remarks at the Board of Governors of the Federal Reserve System 2012 conference on «Central banking: before, during and after the crisis», Washington, 23-24 March 2012, BIS Speeches».

⁹⁷ <https://www.fitchratings.com/site/definitions>

Απεικόνιση του Βασιλεία III

Εικόνα 8: Απεικόνιση Βασιλείας III

Πηγή: Έλενα Ζούκοβα & Νικήτας Βουγιουκλής(2011) «Οι συμφωνίες της Βασιλείας». Διαθέσιμο: <https://www.slideshare.net/NikitasVougiouklis/ss-45722982>

Πίνακας 10: Οι Νέες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις της Βασιλείας III

Οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις που θα επιβληθούν στις τράπεζες σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας στο τέλος των καθιερωμένων μεταβατικών περιόδων(*) (ποσοστό σε σχέση με το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού και εκτός ισολογισμού)			
	Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων	Σύνολο βασικών ιδίων κεφαλαίων	Συνολική κεφαλαιακή απαίτηση(βασικά και συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια)
1.Ελάχιστα ίδια κεφάλαια (από 1.1.2015)	4,5% (από 2%)	6,0% (από 4%)	8,0% (αμετάβλητο)
2. Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης (από 1.1.2019)	2,5% (νέο)		
3.Αθροισμα 1 και 2 (από 1.1.2019)	7,0%	8,5%	10,5%
Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (από 1.1.2019)	0*2,5% (νέο)		
(*) Για τις συστημικά σημαντικές τράπεζες ενδέχεται να καθιερωθεί επιπλέον κεφαλαιακή απαίτηση ύψους 2%			

Πηγή: Γκόρτσος Χ., (2011):Άρθρο « Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος», Ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, Ενότητα Ζ, σελ. 534

Πίνακας 11: Οι Βασικοί Κανόνες της Βασιλείας III και οι Διαφορές με το Ισχύον Καθεστώς

	ΒΑΣΙΛΕΙΣ II	ΒΑΣΙΛΕΙΑ III
ΔΕΙΚΤΗΣ Tier 1	4%	6%
ΔΕΙΚΤΗΣ Cor Tier	2%	4,5% (πριν το 2013 το Core Tier 1 = 2%, την 1η Ιανουαρίου 2013 = 3,5%, την 1η Ιανουαρίου 2014 = 4% και την 1η Ιανουαρίου 2015 = 4,5%)
Capital Conservation Buffer (Μαξιλάρι)	Δεν υπάρχει μαξιλάρι	Ένα περαιτέρω 2,5% στο Tier 1 (πριν το 2016 =0%, την 1η Ιανουαρίου 2016 = 0,625%, την 1η Ιανουαρίου 2017 = 1,25%, την 1 Ιανουαρίου 2018 = 1,875%, την 1η Ιανουαρίου 2019=2,5%)
Countercyclical Capital Buffer (Αντικυκλικά Κεφαλαιακά Αποθέματα)	Δεν υπάρχει CCB	Ένα περαιτέρω μαξιλάρι της τάξης του 0%-2,5% των ιδίων κεφαλαίων, θα πρέπει να τηρείται εάν το «ζητούν» οι συνθήκες της αγοράς (πριν το 2016 = 0%, την 1η Ιανουαρίου 2016= 0,625%, την 1η Ιανουαρίου 2017 = 1,25%, την 1 Ιανουαρίου 2018= 1,875%, την 1η Ιανουαρίου 2019=2,5%)

3.4.3.1 Κίνδυνοι από την Εφαρμογή των Νέων Κανόνων

Αν και το νέο περιβάλλον χαρακτηρίζεται από τάσεις υπερβολικής ρυθμιστικής παρέμβασης, οι εμπειρίες από την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση καθιστούν αναγκαία τη λήψη όλο και περισσότερων και αυστηρότερων μέτρων για την αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν τις συνεχώς τις οικονομικές ισορροπίες. Στο σημείο αυτό θα κάνουμε μια αναφορά σε τρεις κινδύνους, η σημασία των οποίων δεν πρέπει να υποτιμηθεί (Γκόρτσος Χ., 2011).⁹⁸

- Η επιτακτική ανάγκη μείωσης του κόστους των τραπεζών, είναι πιθανόν να τις οδηγήσει σε έναν κύκλο μετατόπισης των δραστηριοτήτων τους σε χώρες με χαλαρό ρυθμιστικό εποπτικό πλαίσιο ή σε τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που τελούν υπό ήπια ρυθμιστική και εποπτική παρέμβαση.⁹⁹
- Επιπλέον, δεδομένου ότι στο σύνολό του το τραπεζικό σύστημα θα κληθεί να αντλήσει από τις αγορές τεράστια ποσά ιδίων κεφαλαίων (έστω και σε βάθος εξαετίας), κατ' εξοχήν δε με την έκδοση κοινών μετοχών, η αναμενόμενη μείωση των αποδόσεων των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών θα τις φέρει σε ανταγωνιστικά μειονεκτική θέση προς τις επιχειρήσεις άλλων κλάδων της οικονομίας, οι αποδόσεις του κεφαλαίου των οποίων θα παραμείνουν σταθερές ή θα τείνουν να αυξάνονται. Αξίζει να επισημανθεί ότι στις συστημικά σημαντικές τράπεζες ενδέχεται να επιβληθεί και μία επιπλέον (πέραν των προαναφερθεισών) κεφαλαιακή απαίτηση, ύψους 2% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων τους εκτός ισολογισμού, η οποία θα πρέπει να καλυφθεί επίσης με κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων τους. Αυτό συνεπάγεται ότι το μετοχικό κεφάλαιο των μεγάλων διεθνών τραπεζών ενδέχεται να πρέπει, "in extremis", να οκταπλασιαστεί κατά τη διάρκεια των αμέσως επομένων ετών.¹⁰⁰

Κατά συνέπεια, όσες τράπεζες δεν μπορέσουν να προβούν στην αναγκαία άντληση κεφαλαίων από τις αγορές, θα αναγκαστούν, για να συμμορφωθούν προς τις απαιτήσεις του νέου κανονιστικού πλαισίου, να προβούν:

- σε απομόχλευση, συρρικνώνοντας στην περίπτωση αυτή και τη δανειοδοτική τους δραστηριότητα, ή/και
- σε αναδιαρθρώσεις που θα οδηγήσουν σε ενίσχυση της συγκέντρωσης του τραπεζικού κλάδου, χωρίς να είναι προφανείς οι θετικές συνέργειες από αυτό.

⁹⁸ Γκόρτσος Χ., (2011), Άρθρο: « Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος », Ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, Ενότητα Ζ, σελ. 535-536.

Διαθέσιμο στο: (<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UpIPDFs/sylogikostomos/30-z%20GORTSOS%20519-540.pdf>)

⁹⁹ Basel Committee on Banking Supervision, (2010): «Results of the comprehensive quantitative impact study», December. Διαθέσιμο στο: (<http://www.bis.org/publ/bcbs186.htm>). Βλέπε, επίσης, Angelini et. al. (2011), και Slovik and Courne`de ,(2011)}.

¹⁰⁰ Sanio, (2011), σελ. 39.

Η ανάγκη ανάκτησης τεραστίων κεφαλαίων από τις αγορές, ιδίως με την έκδοση κοινών μετοχών, θα έχει ως αντίκτυπο την αναμενόμενη μείωση των αποδόσεων των ιδίων κεφαλαίων τους, που θα τις φέρει σε μειονεκτική ανταγωνιστική θέση προς τις επιχειρήσεις άλλων κλάδων της οικονομίας, οι οποίες θα μείνουν σταθερές ή θα τείνουν να αυξάνονται.

3.5 Μετάβαση στη Βασιλεία IV (Basel IV)

Μετά την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2008, η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Επιτροπή Βασιλείας) αρχικά τροποποίησε το εποπτικό πλαίσιο σε σχέση με τους κινδύνους αγοράς (Βασιλεία 2.5) και ακολούθως το 2013 πρόβη σε τροποποιήσεις σε σχέση με τα πρωτοβάθμια κεφάλαια, τον κίνδυνο επιτοκίων, τη ρευστότητας και το επίπεδο μόχλευσης των τραπεζών (Βασιλεία III). Σήμερα, η Επιτροπή Βασιλείας ετοιμάζει ένα νέο πακέτο κανονιστικών και εποπτικών ρυθμίσεων το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του έτους. Ο τραπεζικός τομέας, και όχι μόνο, θεωρεί ότι οδεύουμε προς τη Βασιλεία IV παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή Βασιλείας διαμηνύει ότι πρόκειται για την ολοκλήρωση όλων των μεταρρυθμίσεων σε σχέση με τη Βασιλεία III. Το ζήτημα όμως δεν είναι αυτό, αλλά οι επιπτώσεις που θα επιφέρουν οι νέες ρυθμίσεις στα κεφάλαια των τραπεζών.

Κύριος στόχος του νέου κανονιστικού πλαισίου είναι να ενισχύσει την τυποποιημένη προσέγγιση υπολογισμού της στάθμισης κινδύνου στοιχείων ενεργητικού ώστε να εξασφαλίσει τη μέγιστη συνοχή της μεθοδολογίας που ακολουθούν όλες οι τράπεζες. Οι νέοι κανονισμοί αναμένεται να τεθούν σε εφαρμογή το 2019 και αναμένεται ότι θα επιφέρουν σημαντικότερες αλλαγές καθιστώντας αυστηρότερη τη μεθοδολογία υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και του λειτουργικού κινδύνου.

Πιστωτικός κίνδυνος

Ο πιστωτικός κίνδυνος σχετίζεται με την πιθανότητα αθέτησης της υποχρέωσης του αντισυμβαλλόμενου. Για σκοπούς βελτίωσης του υπολογισμού του κινδύνου και αποφυγής μεγάλης διακύμανσης της μεταβλητότητας για ορισμένες κατηγορίες ανοιγμάτων, εισάγονται νέα ποσοστά στάθμισης για τις περιπτώσεις ανοιγμάτων που αφορούν στεγαστικά δάνεια και δάνεια σε μεγάλες επιχειρήσεις. Ως παράδειγμα, αναφέρεται το γεγονός ότι θα επιβληθεί αύξηση του συντελεστή στάθμισης στις περιπτώσεις ανοιγμάτων που αφορούν στεγαστικά δάνεια ανάλογα με το δείκτη ποσοστού δανείου προς αξία ακινήτου. Όσο αυξάνεται ο δείκτης δάνειο προς αξία ακινήτου τόσο θα αυξάνεται και ο συντελεστής στάθμισης. Σήμερα ο συντελεστής στάθμισης κινδύνου για στεγαστικά δάνεια είναι 35%, ανεξαρτήτως του δείκτη δάνειο προς αξία ακινήτου

Λειτουργικό κίνδυνος

Ο λειτουργικός κίνδυνος σχετίζεται με την πιθανότητα ζημίας που μπορεί να προκληθεί από την ανεπάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών, των συστημάτων, του ανθρώπινου δυναμικού ή από άλλα εξωγενή γεγονότα (σεισμός, πυρκαγιά). Τόσο κατά τη διάρκεια αλλά και μετά την χρηματοοικονομική κρίση, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού και της σοβαρότητας συμβάντων που σχετίζονται με τον λειτουργικό κίνδυνο. Ως αποτέλεσμα, θα ενισχυθεί περαιτέρω η τυποποιημένη μέθοδος υπολογισμού του λειτουργικού κινδύνου δια μέσου της αύξησης των συντελεστών στάθμισης των διαφόρων λειτουργικών κινδύνων. Επιπλέον, θα αρθεί η δυνατότητα καθορισμού των διαφόρων συντελεστών κινδύνων από την ίδια την τράπεζα (εκτός σε κάποιες ειδικές περιπτώσεις) με τη χρήση δικών της εσωτερικών μοντέλων τα οποία βασίζονται σε ιστορικά στοιχεία ζημιών.

Τα τελευταία χρόνια οι ευρωπαϊκές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων και των κυπριακών τραπεζών, έχουν προβεί σε σημαντική ενίσχυση των κεφαλαίων τους. Όμως, η αβεβαιότητα από τις συνεχιζόμενες κανονιστικές και εποπτικές μεταβολές επιφέρει σημαντικές απαιτήσεις και δυσχεραίνει τη δυνατότητα των τραπεζών να σχεδιάσουν τη στρατηγική τους και να καθορίσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο αφού η βιωσιμότητα και των δύο εξαρτάται από την τελική έκβαση των κανονιστικών και εποπτικών ρυθμίσεων.

Πέραν των πιο πάνω, υπάρχουν άλλες δυο παράμετροι που επηρεάζουν σημαντικά τις τράπεζες. Πρώτο, το γεγονός ότι ταυτόχρονα με την τελική διαμόρφωση του πλαισίου της Βασιλείας IV τίθενται ή θα τεθούν σε εφαρμογή και άλλες κανονιστικές και εποπτικές ρυθμίσεις κάτι που επιφέρει μεγάλο κόστος υλοποίησης και σημαντικότερη αύξηση στο κόστος χρηματοδότησης τραπεζών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η υιοθέτηση νέων προτύπων για τη διενέργεια προβλέψεων βάσει των αναμενόμενων ζημιών (IFRS 9), η δημιουργία διαφόρων κεφαλαιακών αποθεμάτων (capital buffers), η υποχρέωση έκδοσης ελάχιστων επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL) για την απορρόφηση ζημιών και το πλαίσιο ανάκαμψης και εξυγίανσης τραπεζών. Δεύτερο, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές τράπεζες παραμένουν παγιδευμένες στη δίνη ενός οικονομικού περιβάλλοντος χαμηλής ανάπτυξης, χαμηλών επιτοκίων, χαμηλής απόδοσης κεφαλαίων, υψηλών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και υψηλού κόστους συμμόρφωσης με το συνεχώς διαμορφούμενο κανονιστικό και εποπτικό πλαίσιο. Όλα αυτά επηρεάζουν αρνητικά τόσο τις τράπεζες, αφού περιορίζουν τη δυνατότητα να παραχωρήσουν δάνεια προς τις επιχειρήσεις και την οικονομία, όσο και τους πελάτες τους αφού το κόστος δανεισμού και άλλων προσφερόμενων υπηρεσιών αυξάνεται.

Υπολογίζεται ότι η πλήρης εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας IV το 2019 αναμένεται να επιφέρει στις ευρωπαϊκές τράπεζες αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις πέραν των €550δισ. Γι' αυτό τον λόγο η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ομοσπονδία, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι ευρωπαϊκές αρχές επιθυμούν μετάθεση της εφαρμογής της Βασιλείας IV μετά το 2019, ώστε να δοθεί μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο στις ευρωπαϊκές τράπεζες να επικεντρωθούν στην χορήγηση νέων δανείων και να τονώσουν την ευρωπαϊκή οικονομία και επομένως την ανάπτυξη.¹⁰¹

¹⁰¹ Μιχάλης Κρονίδης, «Τραπεζικός τομέας: Από τη Βασιλεία III στη Βασιλεία IV», 21 Οκτωβρίου 2016.

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

4.1 Ανάλυση Αριθμοδεικτών

Οι αριθμοδείκτες ή χρηματοοικονομικοί δείκτες (financial ratio ή accounting ratio) είναι το πηλίκο μεταξύ επιλεγμένων αριθμητικών τιμών που λαμβάνονται από τις οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης. Καταρτίζονται με σκοπό τον προσδιορισμό της πραγματικής θέσεως ή της αποδοτικότητας των διάφορων τμημάτων ή ολόκληρων τομέων οι οποίοι αφορούν μία οικονομική μονάδα και σε τελική ανάλυση της πραγματικής καταστάσεως ολόκληρης της οικονομικής μονάδας ή και γενικότερα του κλάδου στον οποίο ανήκει η μονάδα αυτή.

Ένας αριθμοδείκτης παριστάνεται συνήθως είτε με τη μορφή πηλίκου κάποιων μεγεθών είτε με τη μορφή ποσοστού. Εάν προτιμηθεί η μορφή του ποσοστού, τότε συνήθως λαμβάνουμε ως διαιρετέο τον αριθμό που δείχνει την ευνοϊκή αξία για την επιχείρηση ούτως ώστε οποιαδήποτε βελτίωση της κατάστασης να μεταφράζεται σε αύξηση του ποσοστού .

Η χρήση των πιο σημαντικών αριθμοδεικτών συνιστά ένα χρήσιμο εργαλείο επιλογής και παρακολούθησης των διαφόρων εταιρειών (σε συνδυασμό πάντα με επιπρόσθετα εργαλεία ανάλυσης), καθώς αυτοί εκφράζουν σχέσεις που παρουσιάζουν οικονομικό ενδιαφέρον και οδηγούν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα. Οι χρηματοοικονομικοί αριθμοδείκτες παρέχουν ενδείξεις για την πορεία μιας εταιρείας, καθώς και για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ακολουθούνται από τη διοίκησή της. Έτσι, μπορούμε να πληροφορηθούμε σε γενικές γραμμές για τη ρευστότητα, τη δραστηριότητα, την αποδοτικότητα και τη βιωσιμότητα σε σχέση με τη διάρθρωση των κεφαλαίων μιας επιχείρησης .

Αν και για τις εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούνται οι γνωστοί αριθμοδείκτες, για τις τράπεζες η εφαρμογή τους δημιουργεί προβλήματα, καθώς η έννοια της απαίτησης και υποχρέωσης δεν ταυτίζεται με την αντίστοιχη έννοια των άλλων επιχειρήσεων .Μάλιστα το ίδιο ισχύει για τα μοντέλα πρόβλεψης πτώχευσης επιχειρήσεων(Altman Zscore), τα οποία δεν μπορεί να εφαρμοστούν στην περίπτωση αξιολόγησης τραπεζών. Για το λόγο αυτό έχουν δημιουργηθεί αντίστοιχα μοντέλα πρόβλεψης της χρεοκοπίας τραπεζικών ιδρυμάτων.

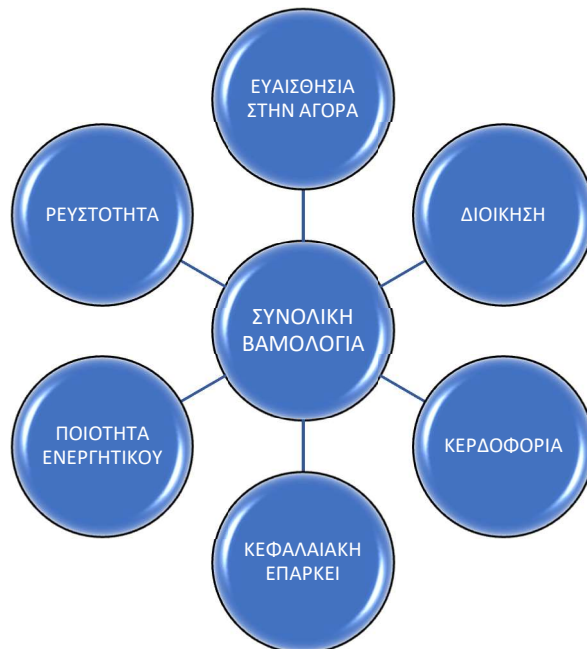
Η πιο συνηθισμένη και αξιόπιστη μέθοδος είναι οι δείκτες CAMELS, οι οποίοι λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο που εφαρμόζεται η z-score analysis στις υπόλοιπες επιχειρήσεις, υπολογίζοντας συγκεκριμένους αριθμοδείκτες που μας δίνουν κάποιες συγκεκριμένες πληροφορίες για τις τράπεζες και στη συνέχεια σταθμίζονται με κάποια βαρύτητα, ώστε το άθροισμά τους να οδηγεί σε ένα βαθμό ο οποίος θα τις κατατάσσει αναλόγως του ύψους του σε σειρά αξιολόγησης σε σχέση με τις άλλες εξεταζόμενες τράπεζες του κλάδου.

Η αξιολόγηση των τραπεζικών ιδρυμάτων πρέπει να τονίσουμε ότι είναι πάρα πολύ σημαντική διότι οι πληροφορίες που λαμβάνουμε δεν ενδιαφέρουν μόνο τα συναλλασσόμενα με αυτές μέρη(π.χ. τους καταθέτες ή τους μετόχους), αλλά και τις ίδιες τις τράπεζες, διότι στη διατραπεζική, οι τράπεζες δανείζουν η μία στην άλλη μεγάλα ποσά και συνεπώς θα πρέπει να γνωρίζουν κατά πόσον οι τράπεζες που δανείζουν διαθέτουν πιστοληπτική φερεγγυότητα.

Παρακάτω θα αναλύσουμε τους σημαντικότερους αριθμοδείκτες των μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων της Ελλάδας και εν συνεχεία θα εξετάσουμε την πορεία τους μέσω του εξειδικευμένου συστήματος αριθμοδεικτών CAMELS.

4.2 Αριθμοδείκτες Βαθμολογίας Τραπεζών μέσω C-A-M-E-L-S

- CAPITAL (Κεφαλαιακή Επάρκεια)
- ASSET QUALITY (Ποιότητα Ενεργητικού)
- MANAGEMENT (Ποιότητα Διοίκησης)
- EARNINGS (Κερδοφορία)
- LIQUIDITY (Ρευστότητα)
- SENSITIVITY TO MARKET RISK (Ευαισθησία στον Κίνδυνο της Αγοράς)

Εικόνα 9: Προσδιοριστικοί Παράγοντες Βαθμολογίας CAMELS

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.181

4.2.1 Τρόπος Υπολογισμού των Δεικτών

Οι αριθμοδείκτες CAMELS υπολογίζονται ως εξής:

1. Capital

Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας – Capital Adequacy Ratio(CAR)

2. Asset Quality

(Δάνεια σε καθυστέρηση > 90 ημερών – προβλέψεις) / Δάνεια

3. Management

Έξοδα διοίκησης / Πωλήσεις

4.Earnings

Δείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού(Return on Assets-ROA)

Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων(Return on Equity-ROE)

5. Liquidity

Κυκλοφορούν ενεργητικό / Μ.Ο. Ενεργητικού

Δάνεια/Καταθέσεις

6. Sensitivity to market risk

Σύνολο αξιογράφων / Μ.Ο. Ενεργητικού

Ακολούθως γίνεται επεξήγηση των συνιστωσών που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των δεικτών CAMELS καθώς και επεξήγηση του τρόπου υπολογισμού αυτών.

Πίνακας 12: Συνοπτικός Πίνακας Δεικτών CAMELS

Στοιχεία Αξιολόγησης	C	A	M	E	L	S
Αριθμοδείκτες	Tier I+II/ Σταθ. Ενεργ.	Δάνεια σε Καθυστέρηση > 90 ημερών - προβλέψεις / δάνεια	Έξοδα Διοίκησης/ πωλήσεις	ROE & ROA	L1 & L2	Σύνολο Αξιογράφων / Μ.Ο. ενεργ.
Συντελεστής Βαρύτητας	3	2	1,5	3	1,5	1

Πηγή: Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας (2012) « Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική. Σελ.218

4.2.2 Ιστορικά Στοιχεία CAMELS

Το ενιαίο σύστημα αξιολόγησης των Χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (Uniform Financial Institutions Rating System - UFIRS) προτάθηκε από το Ομοσπονδιακό συμβούλιο Ελέγχου Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (FFIEC) το Νοέμβριο του 1979. Η Ομοσπονδιακή τράπεζα των Η.Π.Α. (Federal Reserve) το υιοθέτησε πρώτη και την ακολούθησαν οι υπόλοιποι τραπεζικοί οργανισμοί των Η.Π.Α., ενώ με την πάροδο του χρόνου το σύστημα UFIRS εφαρμόστηκε διεθνώς και αναδείχθηκε σε ένα από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία αξιολόγησης και εσωτερικής εποπτείας για τη φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων. Το σύστημα UFIRS έγινε ευρέως γνωστό μέσω της μεθοδολογίας των CAMEL, αφού αρχικά οι δείκτες ήταν πέντε, για να προστεθεί και η ευαισθησία στις μεταβολές της αγοράς (S), λόγω των εξελίξεων στον τραπεζικό τομέα που επέβαλαν την ενσωμάτωση του το 1997.

Η μεθοδολογία CAMELS εφαρμόστηκε αρχικώς στην Β. Αμερική με σκοπό την αξιολόγηση των Αμερικανικών εμπορικών τραπεζών και μέχρι σήμερα αποτελεί το βασικότερο εργαλείο αξιολόγησης για την κατάταξη των περίπου 8.500 τραπεζών στις Η.Π.Α. Στις 15 Αυγούστου του 1994, οι δείκτες CAMELS αντικατέστησαν το σύστημα MACRO6 το οποίο είχε εφαρμοστεί από τις ελεγκτικές υπηρεσίες από το 1984 έως το 1994.

4.2.3 Χρησιμότητα των Δεικτών CAMELS

Οι δείκτες CAMELS παρέχουν στον αναλυτή τη δυνατότητα να διακρίνει παράγοντες, εφόσον υπάρχουν, οι οποίοι δύνανται να συμβάλουν στη χρεοκοπία μιας τράπεζας. Η σημαντικότερη ωστόσο προσφορά των δεικτών είναι η δυνατότητα που παρέχουν στον αναλυτή να προβλέψει την αποτυχία (χρεοκοπία) και να λάβει μέτρα προκαταβολικά προς αποφυγή της μαζικής ανάληψης καταθέσεων από τους αποταμιευτές (*run on bank*) η οποία θα οδηγούσε στην κατάρρευση της.

4.2.4 Οι Δείκτες CAMELS και η Κεντρική Τράπεζα

Η Κεντρική Τράπεζα κάθε κράτους έχει τη συνολική ευθύνη για τον έλεγχο και την εποπτεία του εθνικού τραπεζικού συστήματος. Αυτός ο ρόλος της ανατέθηκε κυρίως από της Αρχές της Βασιλείας II όπου στο δεύτερο πυλώνα της, προβλέπεται η Διαδικασία Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ). Το σύστημα αυτό για να είναι δίκαιο και αποτελεσματικό πρέπει να βασίζεται σε ένα εργαλείο που να ελέγχει και να παρουσιάζει με ομοιόμορφο τρόπο όλα τα τραπεζικά ιδρύματα και να εντοπίζει τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν ή που πρόκειται να ανακύψουν εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα. Ένα τέτοιο Σύστημα Αξιολόγησης Πιστωτικών Ιδρυμάτων (ΣΑΠΙ) βασίζεται στους δείκτες CAMELS οι οποίοι εφαρμόζουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ) ενώ λαμβάνουν υπόψη τους και ποιοτικά κριτήρια. Σε κάθε περίπτωση εξαρτάται από τον αναλυτή εάν θα περιοριστεί σε έξι αριθμοδείκτες ή θα επεκτείνει την ανάλυση περεταίρω.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η συνηθέστερη διαδικασία ελέγχου αποτελείται από την εκτίμηση είκοσι αριθμοδεικτών και ένα ποιοτικό κριτήριο ανά κατηγορία αριθμοδείκτη CAMELS.

4.2.5 Σύστημα Αξιολόγησης CAMELS για τα Τραπεζικά Ιδρύματα

Η αξιολόγηση των τραπεζών πρέπει να γίνεται με κοινή μεθοδολογία, κοινά κριτήρια και κοινά στοιχεία, τόσο σε Εθνικό όσο και σε Περιφερειακό ή Διεθνές επίπεδο κλάδου. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται βασίζεται στα διεθνή λογιστικά πρότυπα (ΔΛΠ) και εξετάζονται συγκεκριμένοι χρηματοοικονομικοί δείκτες (CAMELS) αλλά και συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά κάθε τραπεζικού ιδρύματος. Τέτοια ποιοτικά χαρακτηριστικά μπορεί να είναι ο αριθμός και η διασπορά των καταστημάτων της τράπεζας, η διοίκηση (ιδιωτική ή δημόσια), επενδύσεις στο εξωτερικό κτλ. Οι έξι περιοχές των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες και για τους οποίους υπολογίζεται σειρά αριθμοδεικτών είναι οι:

- i. Κίνδυνος Κεφαλαίων.
- ii. Κίνδυνος Ενεργητικού: πιστωτικός κίνδυνος και κίνδυνος συγκέντρωσης.
- iii. Κίνδυνος Διοίκησης: αναποτελεσματική διοίκηση, κακή φήμη, λειτουργικός κίνδυνος και παράνομες δραστηριότητες, κανονιστική συμμόρφωση.
- iv. Κίνδυνος Κερδοφορίας.
- v. Κίνδυνος Ρευστότητας .
- vi. Κίνδυνος Αγοράς: επιτοκιακός και συναλλαγματικός κίνδυνος, λειτουργικός κίνδυνος.

4.2.5.1 Αποδοτικότητα/Κερδοφορία (Efficiency/Profitability)

Η έννοια της αποδοτικότητας αναφέρεται στην ικανότητα μιας επιχείρησης να δημιουργεί κέρδη. Οι αριθμοδείκτες αποδοτικότητας δείχνουν επίσης πόσο αποτελεσματικά διοικείται μία επιχείρηση και μετρούν την επιτυχία της επιχείρησης στο να δημιουργεί κέρδη από τις πωλήσεις και τις επενδύσεις που έχει πραγματοποιήσει. Ο δείκτης της κερδοφορίας δεν αντανακλά μόνο το ύψος των κερδών μιας τράπεζας αλλά και την ποιότητά τους. Το μεγαλύτερο μέρος αντανακλά τη διαφορά μεταξύ επιτοκίου δανεισμού και επιτοκίου καταθέσεων (spread). Επίσης, κέρδη που προέρχονται από προμήθειες (π.χ. αναλήψεις χρημάτων από ATMs, συμμετοχές σε τρίτες εταιρείες, επενδύσεις σε τίτλους κτλ.). Συνήθως, χρησιμοποιούνται τα καθαρά κέρδη (μετά φόρων), ενώ ικανοποιητικός, θεωρείται ένας δείκτης με τιμή που κυμαίνεται από 1% έως 2,5%.

Για την αξιολόγηση της κερδοφορίας λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

- Το ύψος, η τάση και η ενδεχόμενη σταθερότητα που παρουσιάζουν τα κέρδη.
- Η ικανότητα των οργάνων της διοίκησης να αξιοποιεί τα αδιανέμητα κέρδη ως πηγές κεφαλαίου για τη δημιουργία νέων κερδών.
- Η απόδοση των πληροφοριακών συστημάτων και η επάρκεια των προβλέψεων.
- Οι πηγές των κεφαλαίων, η ποιότητά τους και οι κίνδυνοι που εμπεριέχουν.

Με τους αριθμοδείκτες κερδοφορίας εκτιμάται η αποδοτικότητα ενός τραπεζικού οργανισμού, η δυναμικότητα των κερδών του καθώς και η ικανότητα της διοίκησής του. Για την αξιολόγηση της κερδοφορίας χρησιμοποιούνται δύο αριθμοδείκτες:

A) Ο δείκτης ROA, που τα αποτελέσματά του δίνονται σε ποσοστό. Απεικονίζει την κερδοφορία της τράπεζας σε σχέση με το σύνολο του Ενεργητικού της, ενώ δείχνει και τον τρόπο που μια τράπεζα διαχειρίζεται τα περιουσιακά της στοιχεία για να πετύχει κέρδη. Όσο μεγαλύτερος ο δείκτης, τόσο αποδοτικότερη η τράπεζα.

B) Ο δείκτης ROE, που τα αποτελέσματά του εκφράζονται σε ποσοστιαίες μονάδες. Ο συγκεκριμένος αριθμοδείκτης δείχνει πόσο αποδοτικά χρησιμοποιεί μία τράπεζα τα κεφάλαιά της για να δημιουργήσει επιπρόσθετα κέρδη. Αποτελεί ένδειξη αποτελεσματικότητας μιας επιχείρησης και όσο μεγαλύτερες τιμές παίρνει, τόσο πιο αποδοτικά χρησιμοποιεί η επιχείρηση τα κεφάλαιά της.

4.2.5.1.1 Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού (ROA, Return on Assets)

Ο συγκεκριμένος αριθμοδείκτης μετράει την απόδοση των συνολικών περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης και επιτρέπει την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας της. Ο δείκτης φανερώνει την ικανότητά της να μπορεί να επιζήσει οικονομικά και να προσελκύσει κεφάλαια που προσφέρονται για επένδυση, «ανταμείβοντάς» τα ανάλογα. Σε μια επιχείρηση όπως είναι η τράπεζα, που στηρίζεται στα κεφάλαιά της και κάνει συνεχώς επενδύσεις, ένας τέτοιος χρηματοοικονομικός δείκτης δε θα μπορούσε να παραληφθεί από την ανάλυσή μας και σε συνδυασμό με το δείκτη απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (ROE, Return of Equity), τον οποίο θα αναλύσουμε παρακάτω, μπορούμε να έχουμε μια ξεκάθαρη εικόνα για την πορεία (κερδοφορία) της τράπεζας και κατά συνέπεια τη συνέχιση της δραστηριότητά της. Μια ικανοποιητική απόδοση του δείκτη αναμένεται να κυμαίνεται από 1% έως 2,5%. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης αυτός, τόσο αποδοτικότερη είναι η διαχείριση των περιουσιακών της στοιχείων.

$$ROA = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Μ.Ο Ενεργητικού}}$$

Πίνακας 13: Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

R.O.A.							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		1,23%	1,21%	1,00%	0,23%	0,30%	-0,007%
ALPHA		0,9%	1,05%	0,85%	0,5%	0,63%	-0,09%
ΕΘΝΙΚΗ		0,809%	0,95%	1,287%	0,57%	0,25%	-0,375%
EUROBANK		1,04%	0,95%	1,03%	0,254%	0,003%	-0,092%
ΑΤΤΙΚΑ		-0,32%	0,07%	0,51%	0,22%	0,177%	-0,154%

Πίνακας 14: Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

R.O.A.							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		-14,66%	-1,28%	2,92%	-2,44%	-2,88%	0,0133%
ALPHA		-6,96%	-2,11%	4,20%	-0,09%	-1,59%	0,43%
ΕΘΝΙΚΗ		-13,91%	-3,77%	0,73%	-0,47%	-5,89%	0,0351%
EUROBANK		-6,80%	-2,25%	-1,42%	-2,06%	-1,64%	0,34%
ΑΤΤΙΚΑ		-6,06%	-4,6%	-2,8%	-1,2%	-9,5%	-1,3%

4.2.5.1.2 Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (ROE, Return of Equity)

Απόδοση ιδίων κεφαλαίων είναι ένας χρηματοοικονομικός δείκτης που δείχνει πόσο αποδοτικά χρησιμοποιεί μια τράπεζα τα κεφάλαια της για να δημιουργήσει πρόσθετα έσοδα (κέρδη), και εκφράζεται σε ποσοστιαίες μονάδες. Χρησιμοποιείται ως ένδειξη αποτελεσματικότητας μιας εταιρείας, δηλαδή πόσο κέρδος μπορεί να παράγει χρησιμοποιώντας τους διαθέσιμους πόρους που επενδύθηκαν από τους μετόχους της (μετοχικό κεφάλαιο) και τα αποθεματικά της. Οι επενδυτές συνήθως αναζητούν εταιρίες με υψηλή και αυξανόμενη απόδοση ιδίων κεφαλαίων (ROE). Ο δείκτης απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων είναι σημαντικός για τους μετόχους, εφόσον στόχος της επιχείρησης είναι να μεγιστοποιήσει τον πλούτο των μετόχων. Τα ίδια Κεφάλαια προέρχονται από το άθροισμα του μετοχικού κεφαλαίου με τα αποθεματικά που βρίσκονται στο παθητικό του ισολογισμού. Παρουσιάζει την απόδοση των ιδίων κεφαλαίων του οργανισμού σε σχέση με την ονομαστική τους αξία στην αρχή της χρήσης, δηλαδή εκφράζοντας το καθαρό κέρδος για κάθε μονάδα επενδυμένου κεφαλαίου. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης ROE, τόσο αποδοτικότερα θεωρείται ότι χρησιμοποιεί η τράπεζα τα κεφάλαιά της.

$$ROE = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη} - \text{τόκοι προνομιούχων μετοχών} - \text{μείσμα μετόχων}}{\text{Ίδια Κεφάλαια ή Μέσος όρος Ιδίων Κεφαλαίων}}$$

Πίνακας 15: Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

R.O.E.							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,179	0,2089	0,1437	0,0431	0,0451	-0,01
ALPHA		0,193	0,206	0,167	0,141	0,09	-0,013
ΕΘΝΙΚΗ		0,159	0,095	0,140	0,075	0,0274	-0,0411
EUROBANK		0,184	0,152	0,154	0,0606	0,005	-0,0162
ΑΤΤΙΚΑ		-0,051	0,013	0,063	0,032	0,016	-0,014

Πίνακας 16: Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

R.O.E.							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		-3,123	-0,294	0,303	-0,028	-0,249	0,0012
ALPHA		-6,481	-2,642	0,4	-0,009	-0,123	0,0299
ΕΘΝΙΚΗ		-11,398	-0,774	0,097	-0,044	-0,546	0,0014
EUROBANK		-15,5	-0,055	-0,252	-0,263	-0,171	0,0312
ΑΤΤΙΚΑ		-0,99	-1,96	-0,27	-0,14	-0,51	-0,075

Στο εξειδικευμένο υπόδειγμα CAMELS οι δύο παραπάνω δείκτες, ROA και ROE, προσδιορίζουν ένα δείκτη κερδοφορίας ο οποίος έχει ως αποτέλεσμα το μέσο όρο των παραπάνω δεικτών. Αν για παράδειγμα, η τράπεζα X έχει βαθμολογηθεί με 2 για το ROA και με 1 για το ROE, τότε ο δείκτης κερδοφορίας E της τράπεζας X θα βαθμολογηθεί με 1,5.

Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης E, τόσο καλύτερη κρίνεται η κερδοφορία της τράπεζας. Συνεπώς μια βαθμολογία 1 συνεπάγεται ισχυρή τράπεζα και αποδίδεται σε τράπεζα με μεγάλο δείκτη E. Ακολούθως, η βαθμολογία 2 δείχνει ικανοποιητική τράπεζα ως προς τα κέρδη της, ενώ βαθμολογία 3 προειδοποιεί για ανάγκη βελτίωσης των αποτελεσμάτων κερδοφορίας της. Αναλογικά, βαθμολογία 4 συνεπάγεται την ανάγκη για δραστηκές διορθωτικές παρεμβάσεις, ενώ βαθμολογία 5 κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για μια άμεση στήριξη της κερδοφορίας της τράπεζας για την αποφυγή της χρεοκοπίας της.

4.2.5.2 Ρευστότητα (Liquidity)

Η ρευστότητα καταδεικνύει την τρέχουσα οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης. Εκφράζει την ικανότητα των τραπεζών να ανταποκρίνονται τόσο στις κεφαλαιακές ανάγκες των δραστηριοτήτων τους όσο και στις χρηματοοικονομικές ανάγκες των πελατών. Βάσει των κανόνων της Βασιλείας III, η αξιολόγηση της ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων βασίζεται κυρίως σε δύο αριθμοδείκτες: το Δείκτη Κάλυψης Ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio-LCR) τα εύκολα δηλαδή ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία και το Δείκτη Σταθερής Καθαρής Χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio-NSFR), δηλαδή την επίτευξη ισόρροπης χρηματοδότησης με προτίμηση στις σταθερές πηγές).

Για την αξιολόγηση της ρευστότητας συνεκτιμώνται τα εξής:

- Η επάρκεια των ταμειακών διαθεσίμων για να την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων.
- Η φύση των περιουσιακών στοιχείων και η δυνατότητά τους να μετατραπούν άμεσα σε χρήμα.
- Η αποδοτικότητα των στελεχών ενόψει επερχόμενων κινδύνων ρευστότητας
- Ο βαθμός διαφοροποίησης των πηγών κεφαλαίου.
- Η δυνατότητα εισαγωγής στις νέες αγορές.

Γενικά οι αριθμοδείκτες ρευστότητας χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό τόσο της βραχυχρόνιας οικονομικής κατάστασης όσο και της ικανότητας της τράπεζας να ανταποκριθεί στις τρέχουσες υποχρεώσεις της.

4.2.5.2.1 Δείκτης Ρευστότητας L1 (Δάνεια/Καταθέσεις)

Ο δείκτης Δάνεια/Καταθέσεις δείχνει τη δυνατότητα που έχει η τράπεζα να χορηγεί δάνεια βασισμένη στις καταθέσεις της, χωρίς την ανάγκη προσφυγής στη διατραπεζική αγορά για την άντληση ρευστότητας. Δηλαδή, δείχνει τη σχέση μεταξύ των άμεσα ρευστοποιήσιμων στοιχείων στο κυκλοφορούν ενεργητικό προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της τράπεζας. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος δείκτης δείχνει την οικονομική άνεση και επάρκεια ρευστότητας μιας τράπεζας και συνεπώς τη δυνατότητά της να ανταπεξέρχεται στην πιθανότητα μεγάλου ύψους αναλήψεων από τους καταθέτες.

Όσο μικρότερος είναι ο δείκτης τόσο μεγαλύτερη ρευστότητα παρουσιάζει μια τράπεζα. Αποτέλεσμα του δείκτη κοντά στη μονάδα δείχνει ότι οι καταθέσεις μπορούν να καλύψουν τις χορηγήσεις δανείων επαρκώς. Ιδανικό για μια τράπεζα θα είναι ο δείκτης αυτός να είναι μικρότερος από τη μονάδα(1), στοιχείο το οποίο ερμηνεύεται ως ασφάλεια στην περίπτωση των χορηγήσεων, αφού οι καταθέσεις επαρκούν για τη χορήγηση δανείων.

$$L1 = \frac{\text{Δάνεια}}{\text{Καταθέσεις}}$$

Πίνακας 17: Δείκτης (L1) Δάνεια/Καταθέσεις Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

L1(LOANS/ DEPOSITS)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		1,305	1,304	1,423	1,409	1,238	1,333
ALPHA		1,253	1,422	1,537	1,278	1,222	1,334
ΕΘΝΙΚΗ		0,661	0,756	0,821	1,008	1,026	1,153
EUROBANK		0,98	1,019	0,978	1,006	0,946	1,12
ATTICA		0,882	0,886	0,99	1,145	1,142	1,113

Πίνακας 18: Δείκτης (L1) Δάνεια/Καταθέσεις Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

L1(LOANS/ DEPOSITS)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		1,685	1,322	1,414	1,365	1,789	1,22
ALPHA		1,698	1,57	1,433	1,434	1,985	1,39
ΕΘΝΙΚΗ		1,332	1,296	1,181	1,184	1,397	1,02
EUROBANK		1,445	1,594	1,302	1,36	1,901	1,14
ATTICA		1,118	1,105	0,99	0,97	1,27	1,45

4.2.5.2.2. Δείκτης Ρευστότητας L2 (Κυκλοφορούν Ενεργητικό/Μ.Ο Ενεργητικού)

Ο δείκτης Κυκλοφορούν ενεργητικό/Μέσος όρος ενεργητικού δείχνει τη δυνατότητα των άμεσα ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού (απαιτήσεις, χρεόγραφα, διαθέσιμα) να καλύψουν τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της τράπεζας. Με άλλα λόγια ο δείκτης εκφράζει πόσες από τις υποχρεώσεις της μπορεί μια τράπεζα να ικανοποιήσει άμεσα, ρευστοποιώντας τα στοιχεία που εμφανίζονται στο κυκλοφορούν ενεργητικό, ιδίως σε περιπτώσεις που εμφανίζεται μείωση των καταθέσεων, δυσκολία εύρεσης κεφαλαίων από τη διατραπεζική, καθώς και παρουσίασης άλλων προβλημάτων. Όσο μεγαλύτερη η τιμή του δείκτη τόσο μεγαλύτερη ρευστότητα διαθέτει η τράπεζα. Μία όμως πολύ υψηλή τιμή του δείκτη αυτού δε θα μεταφραζόταν και ως η τέλεια διαχείριση του κυκλοφορούν ενεργητικού της τράπεζας. Υψηλά επίπεδα τιμών, σηματοδοτούν μεγάλα αποθέματα κυκλοφορούν ενεργητικού, πράγμα που σημαίνει και μεγάλο κόστος για την τράπεζα, που προτιμά αυτό να προέρχεται κυρίως από καταθέσεις.

$$L2 = \frac{\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}}{\text{Μ.Ο Ενεργητικού}}$$

Πίνακας 19: Δείκτης (L2) Κυκλοφορούν Ενεργητικό/Μ.Ο. Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

L2(CURRENT ASSETS/ AVERAGE ASSETS)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,913	0,937	0,931	0,858	0,837	0,778
ALPHA		0,940	0,922	0,953	0,884	0,879	0,861
ΕΘΝΙΚΗ		0,921	0,888	0,868	0,866	0,858	0,786
EUROBANK		0,961	0,963	0,962	0,995	0,899	0,878
ATTICA		0,946	0,956	0,951	0,940	0,945	0,912

Πίνακας 20: Δείκτης (L2) Κυκλοφορούν Ενεργητικό/Μ.Ο. Ενεργητικού Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

L2(CURRENT ASSETS/ AVERAGE ASSETS)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,826	0,752	0,724	0,722	0,676	0,860
ALPHA		0,862	0,876	0,816	0,817	0,797	0,849
ΕΘΝΙΚΗ		0,786	0,789	0,686	0,696	0,645	0,850
EUROBANK		0,857	0,83	0,69	0,695	0,679	0,869
ATTICA		0,905	0,907	0,903	0,875	0,785	0,795

Για τον προσδιορισμό του δείκτη ρευστότητας στο υπόδειγμα CAMELS ακολουθείται η ίδια διαδικασία όπως και στο δείκτη κερδοφορίας. Δηλαδή, δίνεται ως ο μέσος όρος των δύο επιμέρους αριθμοδεικτών L1 και L2. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης αυτός, τόσο καλύτερη θεωρείται η τράπεζα που εξετάζεται.

Τράπεζα με μεγάλο δείκτη ρευστότητας θα βαθμολογηθεί με 1 που σημαίνει ότι η τράπεζα αυτή διαθέτει πολύ καλό επίπεδο ρευστότητας (και αυτός ο δείκτης αντιπροσωπεύει έμμεσα και ένα καλό επίπεδο διοίκησης). Βαθμολογία 2 αντιπροσωπεύει τράπεζα με αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο ρευστότητας ενώ με βαθμολογία 3 η διοίκηση της τράπεζας θα πρέπει να αρχίσει να βελτιώνει κάποιες αποφάσεις της. Με βαθμολογία 4, η τράπεζα αρχίζει να αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας και τέλος βαθμολογία 5 σημαίνει ότι απαιτείται άμεση ενίσχυση της τράπεζας για να μπορέσει να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις της.

4.2.5.3 Κεφαλαιακή Επάρκεια (Capital Adequacy)

Κεφαλαιακή Επάρκεια ορίζεται ως το μέτρο εκείνο που μας δείχνει κατά πόσο το κεφάλαιο μιας τράπεζας (και γενικά ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος) είναι αρκετό προκειμένου η τράπεζα να μπορεί να ανταπεξέλθει σε πιθανές ζημιές από δάνεια τα οποία έχει ήδη δώσει, και να μπορέσει μελλοντικά να είναι και εκείνη συνεπής απέναντι στις δικές της υποχρεώσεις και τα δικά της χρέη. Ο δείκτης εκείνος που μετράει το ποσό των ιδίων κεφαλαίων μιας τράπεζας σε σχέση με το ύψος της συνολικής της χρηματοδότησης είναι, με απλά λόγια, αυτό το οποίο ονομάζουμε Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας. Αν ο δείκτης αυτός είναι καλύτερος (υψηλότερος) από το κατώτατο όριο που έχει θεσπιστεί, τότε λέμε πως η τράπεζα έχει Κεφαλαιακή Επάρκεια. Διαφορετικά, λέμε πως η τράπεζα έχει πρόβλημα Κεφαλαιακής Επάρκειας και χρειάζεται ανακεφαλαιοποίηση (Iakovos Alhadeff ,2014)¹⁰². Η κεφαλαιακή επάρκεια θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά για μια τράπεζα. Αν μια τράπεζα δεν πληροί το κριτήριο αυτό τότε θεωρείται χρηματοοικονομικά αδύναμη και εξαιρετικά επικίνδυνο να καταστεί αφερέγγυα.¹⁰³

Αυτό συμβαίνει γιατί αν μια τράπεζα δε διαθέτει ένα ικανοποιητικό ποσοστό ιδίων κεφαλαίων, και άρα χρηματοδοτείται μόνο με ξένα κεφάλαια (από τους καταθέτες και τους δανειστές της δηλαδή), τότε γνωρίζει ότι ακόμα και αν δε τα πάει καλά και χρεοκοπήσει, οι ιδιοκτήτες της δε θα ζημιωθούν ιδιαίτερα (αφού δεν έχουν «βάλει λεφτά»), και έτσι ενδέχεται να αρχίσει να λειτουργεί παράτολμα αναλαμβάνοντας επενδύσεις υψηλής απόδοσης και άρα υψηλού ρίσκου (όπως για παράδειγμα να δίνει δάνεια χωρίς πολύ αυστηρά κριτήρια). Θα χαλαρώνουν με άλλα λόγια οι «μηχανισμοί αυτοάμυνάς» της έναντι της χρεοκοπίας, γεγονός που μπορεί τελικά να την οδηγήσει όντως ακριβώς εκεί.

¹⁰² Iakovos Alhadeff, Introduction to Bank Recapitalization, Smashwords , May 12, 2014 .

Διαθέσιμο στο: (<https://www.smashwords.com/books/view/437487>)

¹⁰³ Lexicon, Definition of Capital Adequacy Ratio, Financial Times

Διαθέσιμο στο: (<https://lexicon.ft.com/Term?term=capital-adequacy-ratio>)

Αντιθέτως, αν μέρος της χρηματοδότησής της προέρχεται από τα κεφάλαια των ιδιοκτητών της, τότε αυτοί θα επιθυμούν μια πιο συνετή διαχείριση, αφού πιθανή χρεοκοπία θα σημαίνει απώλεια και του δικού τους κεφαλαίου.

Για το λόγο αυτό, και επειδή η χρεοκοπία ενός τραπεζικού ιδρύματος μπορεί να δημιουργήσει πολλά προβλήματα σε μία οικονομία, όπως να αποτελέσει την απαρχή μιας γενικευμένης χρηματοπιστωτικής κρίσης (Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, 2013)¹⁰⁴ η κεφαλαιακή επάρκεια είναι απαραίτητο να υπάρχει και να ελέγχεται.

Όπως ειπώθηκε ήδη, αν μία τράπεζα έχει πρόβλημα Κεφαλαιακής Επάρκειας τότε χρειάζεται ανακεφαλαιοποίηση. Ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών ονομάζεται η παροχή προς τις τράπεζες νέων κεφαλαίων, κυρίως με τη μορφή μετοχικού κεφαλαίου, με στόχο τη βελτίωση του ισολογισμού τους και την αποφυγή της πτώχευσης τους (T.Pettinger,2012).¹⁰⁵ Η προέλευση αυτών των κεφαλαίων μπορεί να είναι από τον ιδιωτικό τομέα, συχνότερα όμως είναι κρατική. Με πιο απλά λόγια, όταν σε μία τράπεζα, λόγω εμφάνισης ζημιών, το μετοχικό της κεφάλαιο (τα ίδια κεφάλαια) έχει πληγεί αρκετά, τότε για να επανακτήσει τη αξιοπιστία της και να συνεχίσει να λειτουργεί, πρέπει το κεφάλαιό της να αναδημιουργηθεί και συγκεκριμένα ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας να φτάσει πάλι στα κατώτερα επιτρεπτά όρια (Iakovos Alhadeff, 2014).¹⁰⁶ Η διαδικασία αυτή ονομάζεται ανακεφαλοποίηση.

Υπάρχουν τρεις τρόποι μέτρησης των κεφαλαίων:

- Μέσω των λογιστικών κεφαλαίων.
- Μέσω των οικονομικών κεφαλαίων.
- Μέσω των εποπτικών κεφαλαίων.

Οι παράγοντες που προσδιορίζουν την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Capital adequacy) είναι οι εξής (Federal deposit,1997):¹⁰⁷

- Το ύψος και η ποιότητα των κεφαλαίων και η συνολική οικονομική κατάσταση του ιδρύματος.
- Η ικανότητα των διοικητικών οργάνων να ικανοποιήσουν τις προκύπτουσες ανάγκες του ιδρύματος για πρόσθετο κεφάλαιο.
- Η φύση και το μέγεθος των επισφαλών απαιτήσεων, καθώς και η ικανότητα σωστής πρόβλεψής τους ώστε να προβλέπεται και η άμεση αντιμετώπιση τυχών απωλειών/ζημιών.

¹⁰⁴ Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, (2013), «Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Gutenberg, Επιστημονική επιμέλεια Γιώργος Χορταρέας, Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος, σελ. 776-777.

¹⁰⁵ Tejvan Pettinger, «Recapitalisation of the Banks, Economics Help», June 26, 2012 .

Διαθέσιμο: (<https://www.economicshelp.org/blog/5447/economics/recapitalisation-of-the-banks/>)

¹⁰⁶ Iakovos Alhadeff, «Introduction to Bank Recapitalization, Smashwords» , May 12, 2014.

Διαθέσιμο: (<https://www.smashwords.com/books/view/437487>).

¹⁰⁷ Federal Deposit Insurance corporation, FDIC Law, Regulations, Related Acts, 62 Fed., Reg. 752, January 6, 1997, effective January 1, 1997. Available at:(<https://www.fdic.gov>)

- Η σύνθεση του Ισολογισμού, συμπεριλαμβανομένης της φύσης και του όγκου των άυλων περιουσιακών στοιχείων, τον κίνδυνο της αγοράς, τον κίνδυνο συγκέντρωσης και τους κινδύνους που συνδέονται με τις επιμέρους δραστηριότητες.
- Η έκθεση σε κίνδυνο, που προέρχεται από πράξεις εκτός ισολογισμού.
- Η ποιότητα και η δυναμική των κερδών, καθώς και η εύλογη μερισματική πολιτική.
- Οι προοπτικές και τα σχέδια για ανάπτυξη του οργανισμού.
- Η πρόσβαση στις Κεφαλαιαγορές και σε άλλες πηγές άντλησης κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης που προέρχεται από τη μητρική εταιρία.

Για την εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας χρησιμοποιούνται αριθμοδείκτες με τους οποίους εκτιμάται η μακροχρόνια ικανότητα του χρηματοοικονομικού οργανισμού να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις καθώς και ο βαθμός προστασίας που απολαμβάνουν οι πιστωτές του.

4.2.5.3.1 Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (CAR, Capital Adequacy Ratio)

Ο αριθμοδείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας δίνεται από τον παρακάτω τύπο:

$$CAR = \frac{\text{Βασικά Κεφάλαια (Tier I) + Συμπληρωματικά Κεφάλαια (Tier II)}}{\text{Σταθμισμένο έναντι του κινδύνου Ενεργητικό}}$$

- Κεφάλαιο Tier I είναι το βασικότερο κομμάτι των ιδίων κεφαλαίων το οποίο είναι σχετικά διαφανές και ασφαλές, όπως το μετοχικό κεφάλαιο και τα καταγεγραμμένα αποθεματικά.
- Κεφάλαιο Tier II είναι ένα συμπληρωματικό κεφάλαιο το οποίο είναι πιο σύνθετο και ευμετάβλητο, όπως προβλέψεις για επισφαλή δάνεια και το χρέος μειωμένης εξασφάλισης. Σημειώνεται ότι τα υβριδικά αυτά κεφάλαια έχουν μακροχρόνιο ορίζοντα και μειωμένη εξασφάλιση για τους αγοραστές τους.

Τα Βασικά Κεφάλαια μαζί με τα Συμπληρωματικά Κεφάλαια αποτελούν τα λεγόμενα και Εποπτικά Κεφάλαια της Τράπεζας. Συγκεκριμένα, τα κεφάλαια στον αριθμητή χωρίζονται σε Βασικά Ίδια Κεφάλαια, τα οποία απαιτείται να αποτελούν τουλάχιστον το 50% του συνόλου των ιδίων κεφαλαίων, και σε Συμπληρωματικά Κεφάλαια, ενώ τα περιουσιακά στοιχεία στον παρονομαστή χωρίζονται στο σταθμισμένο ενεργητικό έναντι του Πιστωτικού κινδύνου, έναντι του Λειτουργικού και έναντι του κινδύνου Αγοράς. Για κάθε έναν από αυτούς τους κινδύνους υπάρχουν διάφορες μέθοδοι υπολογισμού του σταθμισμένου ενεργητικού.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση του σταθμισμένου ενεργητικού έναντι του πιστωτικού κινδύνου και με βάση την Τυποποιημένη Μέθοδο, τα περιουσιακά στοιχεία του ενεργητικού πρέπει να κατανεμηθούν σε πέντε κατηγορίες βαρών (0%, 10%, 20%, 50% και 100%), τα στοιχεία κάθε κατηγορίας πρέπει να πολλαπλασιαστούν με το αντίστοιχο βάρος και το συνολικό άθροισμα τελικά μας δίνει το σταθμισμένο πια ενεργητικό έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου.

Η σύνθεση των δύο κατηγοριών κεφαλαίου καθώς και η κατανομή των στοιχείων του ενεργητικού στις ανάλογες κατηγορίες κινδύνου ορίζονται λεπτομερώς στο Σύμφωνο της Βασιλείας II για την Κεφαλαιακή Επάρκεια του 1998 (Basel Committee on Banking Supervision).

Ο δείκτης αυτός μας δείχνει κατά πόσον τα κεφάλαια επαρκούν για την αντιμετώπιση των κινδύνων που έχει αναλάβει η τράπεζα. Υποχρεωτικά, βάση της Βασιλείας II πρέπει να είναι τουλάχιστον της τάξεως του 8%.¹⁰⁸ Βέβαια, κάθε Κεντρική Τράπεζα δύναται να θέσει υψηλότερο συντελεστή αν το κρίνει σκόπιμο.

Όσο ψηλότερη τιμή έχει το κλάσμα, τόσο μικρότερη είναι η ανάγκη της τράπεζας για εξωτερική χρηματοδότηση και συνεπώς έχει καλύτερη αποδοτικότητα σε σχέση με τράπεζες που έχουν χαμηλότερο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας. Οι τραπεζικοί οργανισμοί των οποίων ο παραπάνω δείκτης είναι πάνω από 8%, θεωρείται πλέον διεθνώς ότι εκπληρώνουν τις υποχρεωτικές κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου στον οποίο εκτίθενται. Όσο μεγαλύτερος είναι ο CAR, τόσο καλύτερη κρίνεται η τράπεζα στον παράγοντα κεφαλαιακή επάρκεια.

Στο διεθνές Σύστημα αξιολόγησης CAMELS, η τράπεζα με τη μεγαλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια βαθμολογείται με 1, το οποίο σημαίνει πως το επίπεδο των κεφαλαίων της συγκεκριμένης τράπεζας είναι σημαντικό σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο. Ανάλογα, βαθμολογία 2 θα σήμαινε ότι το επίπεδο των κεφαλαίων της είναι ικανοποιητικό, το 3 θα σήμαινε λιγότερο από ικανοποιητικό, το 4 προειδοποιεί για την ανάγκη οικονομικής στήριξης της τράπεζας, ενώ τέλος το 5 κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για άμεση οικονομική της στήριξη.

¹⁰⁸ The Economic Times, Definition of «Capital Adequacy Ratio», Economy
Διαθέσιμο στο: (<https://economictimes.indiatimes.com/definition/capital-adequacy-ratio>)

Πίνακας 21: Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

C.A.R.							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		11%	11,90%	13,04%	11,30%	11,7%	11,2%
ALPHA		13,29%	13,27%	11,90%	9,30%	13,20%	13,50%
ΕΘΝΙΚΗ		15,20%	23,12%	17,10%	16,20%	16,40%	18,50%
EUROBANK		12,3%	9,90%	12,66%	11,12%	12,40%	12,30%
ATTICA		9,70%	8,48%	12,60%	11,40%	18,20%	19%

Πίνακας 22: Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

C.A.R.							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		-5,66%	11,02%	15,43%	13,94%	18,25%	17,6%
ALPHA		9,40%	9,10%	16,50%	14,90%	17,10%	17,9%
ΕΘΝΙΚΗ		12,7%	12,10%	16,80%	21,80%	21,30%	16,3%
EUROBANK		13,41%	13,53%	12,92%	15,70%	18,29%	17,2%
ATTICA		10,60%	4,07%	11,09%	9,06%	16,09%	14,07%

4.2.5.4 Ευαισθησία Της Αγοράς (Market Sensitivity)

Η έννοια του κινδύνου της ευαισθησίας της αγοράς αντανακλάται στον τρόπο και το βαθμό, που οι διακυμάνσεις των τιμών της αγοράς και των επιτοκίων επηρεάζουν τη λειτουργία και της συναλλαγές μιας τράπεζας. Ο σχετικός αριθμοδείκτης που θα παραθέσουμε παρακάτω αναφέρεται αποκλειστικά σε οτιδήποτε υπόκειται σε αύξηση του κινδύνου της αγοράς όπως για παράδειγμα σε τίτλους όπως οι μετοχές, τα ομόλογα και τα αμοιβαία κεφάλαια. Αντιθέτως στοιχεία όπως τα δάνεια δεν υπόκεινται σε κίνδυνο της αγοράς.

Για τον προσδιορισμό της ευαισθησίας λαμβάνονται υπόψη τα εξής(Α.Π. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ι. ΝΤΟΚΑΣ,2012):¹⁰⁹

- Η μεταβολή των εσόδων σε σχέση με τις διακυμάνσεις των επιτοκίων.
- Το είδος και η πολυπλοκότητα των κινδύνων που εμπεριέχουν οι δραστηριότητες του οργανισμού .
- Η ικανότητα των οργάνων της διοίκησης να αναγνωρίζουν, προσδιορίζουν, ελέγχουν και περιορίζουν τους κινδύνους της Αγοράς.

¹⁰⁹ Απόστολος Γ.Χριστόπουλος, Ιωάννης Γ. Ντόκας,(2012),»Θέματα Τραπεζικής Και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας» ,Εκδόσεις Κριτική, σελ. 233-234.

4.2.5.4.1 Αριθμοδείκτης Σύνολο Αξιογράφων/M.O Ενεργητικού (Sensitivity to the Risk)

Ο δείκτης δείχνει συνολικά την απόδοση που παράγεται από το σύνολο των αξιογράφων που διατηρεί η τράπεζα. Βασική επιδίωξη της διοίκησης της κάθε τράπεζας, είναι να διατηρεί το δείκτη αυτό σε πολύ χαμηλά επίπεδα, δείχνοντας έτσι καλύτερη αντίδραση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στους κινδύνους της αγοράς. Όσο μικρότερος παρουσιάζεται ο δείκτης τόσο λιγότερους κινδύνους αγοράς αντιμετωπίζει η τράπεζα σε περιπτώσεις διακυμάνσεων των τιμών των επιτοκίων και των τιμών συναλλάγματος αφού είναι σε θέση να κρατά είτε ένα καλά διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο είτε ένα μικρό σε όγκο αριθμό αξιογράφων.

$$S(\text{Sensitivity}) = \frac{\text{Σύνολο Αξιογράφων}}{\text{Μ.Ο. Ενεργητικού}}$$

Η συνολική βαθμολογία του αριθμοδείκτη ευαισθησίας στην έκθεση στους κινδύνους της αγοράς, κυμαίνεται στο σύστημα δεικτών CAMELS, σε βαθμολογία κλίμακας, από το ένα(1) έως το πέντε(5). Τράπεζες με αποτελεσματική έκθεση στον κίνδυνο αγοράς θα λάβουν βαθμολογία ίση με 1, βαθμολογία ίση με 2 θα δοθεί σε τράπεζες που μπορούν αποτελεσματικά να αντιμετωπίζουν το συστηματικό κίνδυνο, βαθμολογία ίση με 3 συνεπάγεται ότι θα πρέπει να ληφθούν κάποια πρόσθετα μέτρα αντιμετώπισης των κινδύνων ενώ βαθμολογίες ίσες με 4 και 5 δείχνουν ότι η έκθεση της τράπεζας στον κίνδυνο αγοράς είναι πολύ μεγάλη.

Πίνακας 23: Δείκτης Αξιολόγησης της Ευαισθησίας των Ελληνικών Τραπεζών στον Κίνδυνο Αγοράς 2005-2010

S(Sensitivity)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,069	0,112	0,148	0,048	0,07	0,041
ALPHA		0,187	0,171	0,0134	0,1	0,043	0,053
ΕΘΝΙΚΗ		0,047	0,246	0,193	0,119	0,133	0,055
EUROBANK		0,231	0,223	0,158	0,064	0,062	0,046
ATTICA		0,070	0,086	0,0172	0,0254	0,050	0,053

Πίνακας 24: Δείκτης Αξιολόγησης της Ευαισθησίας των Ελληνικών Τραπεζών στον Κίνδυνο Αγοράς 2011-2016

S(Sensitivity)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,066	0,077	0,015	0,032	0,042	0,035
ALPHA		0,064	0,129	0,077	0,086	0,094	0,082
ΕΘΝΙΚΗ		0,071	0,116	0,069	0,096	0,077	0,046
EUROBANK		0,041	0,048	0,036	0,076	0,081	0,116
ATTICA		0,0344	0,0363	0,0360	0,0215	0,017	0,014

4.2.5.5 Αποτελεσματικότητα Της Διοίκησης-Διαχείριση(Effectiveness of Management/Administration

Η ικανότητα των διοικούντων(managers) να λαμβάνουν ορθές αποφάσεις αλλά και να ενεργούν καθημερινά με γνώμονα το συμφέρον και τη μεγιστοποίηση του αποτελέσματος είναι καταλυτικός παράγοντας για την τωρινή αλλά και για την μελλοντική ανάπτυξη ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Επίσης, σημαντικός παράγοντας επιτυχίας των διοικούντων είναι η ικανότητά τους να διαχειριστούν αποτελεσματικά τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η τράπεζα αλλά και να μπορέσουν να οργανώσουν με τέτοιο τρόπο το σύνολο των εργασιών μιας τράπεζας έτσι ώστε να λειτουργεί απρόσκοπτα και αποτελεσματικά.

Οι παράγοντες που προσδιορίζουν τη Διοίκηση – Διαχείριση είναι οι εξής(Α.Π. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ι. ΝΤΟΚΑΣ,2012):¹¹⁰

- Ο βαθμός και ο τρόπος συμμετοχής των στελεχών της τράπεζας στην διεκπεραίωση των καθημερινών δραστηριοτήτων της.
- Η ευελιξία με την οποία το διοικητικό συμβούλιο σχεδιάζει και προσαρμόζει τη στρατηγική του στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες.
- Η ακρίβεια και αποτελεσματικότητα των πληροφοριακών συστημάτων.
- Η επάρκεια μηχανισμών εσωτερικής εποπτείας.
- Η συνολική αποδοτικότητα του ιδρύματος και το προφίλ κινδύνου του.
- Ο βαθμός στον οποίο το Διοικητικό Συμβούλιο και η Διαχείριση επηρεάζονται ή έχουν ευάλωτα σημεία σε μια συναλλαγή που επηρεάζεται από κάποια δεσπόζουσα δύναμη , αλλά και στο πρόβλημα συγκέντρωσης της εξουσίας.
- Ο βαθμός ανταπόκρισης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος σε οποιαδήποτε σύσταση των ελεγκτών και των εποπτικών αρχών.

¹¹⁰ Απόστολος Γ.Χριστόπουλος, Ιωάννης Γ. Ντόκας,(2012),»Θέματα Τραπεζικής Και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας» ,Εκδόσεις Κριτική, σελ. 227-228.

4.2.5.5.1 Αριθμοδείκτης Υπολογισμού Αποτελεσματικότητας Της Διοίκησης- Διαχείριση(Management)

Ο δείκτης αυτός απεικονίζει τη σωστή (με αποτελεσματικό τρόπο) λειτουργία της τράπεζας και την ικανότητα των διοικούντων να περιορίσουν τον κάθε μορφής κίνδυνο που ενέχεται σε οποιαδήποτε δραστηριότητα της τράπεζας. Στην πραγματικότητα απεικονίζει την ικανότητα της τράπεζας: α) να καθορίζει διαδικασίες και στρατηγικές που οδηγούν στη σωστή λειτουργία της τράπεζας και στη λήψη έγκαιρων αποφάσεων για την αντιμετώπιση διαφόρων κινδύνων, β) να διαχωρίζει και να καταναίμει εργασίες και καθήκοντα με τρόπο που να μην δημιουργούνται επικαλύψεις και δυσλειτουργίες, γ) αλλά και να επιτυγχάνει την άριστη συνεργασία και το άριστο τελικό αποτέλεσμα.

$$M(\text{Management}) = \frac{\text{Έξοδα Διοίκησης}}{\text{Πωλήσεις}}$$

Πωλήσεις: προκύπτουν από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης και αναφέρονται ως Τόκοι και Εξομοιούμενα Έσοδα.

Έξοδα Διοίκησης: προέρχονται και αυτά από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης και αποτελούν μέρος των Γενικών Λειτουργικών Εξόδων.

Μια μικρή τιμή του δείκτη εκφράζει καλύτερο αποτέλεσμα δείχνοντας την ικανότητα της διοίκησης της τράπεζας να λειτουργεί αποτελεσματικά και να πετυχαίνει τους στόχους που έχουν τεθεί από τους διοικούντες τόσο σε βραχυπρόθεσμο όσο και σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Γενικά όσο μικρότερος είναι ο δείκτης τόσο καλύτερη κρίνεται η Διοίκηση του οργανισμού.

Στον αριθμοδείκτη υπολογισμού της αποτελεσματικότητας της Διοίκησης, η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται στο σύστημα δεικτών CAMELS, σε βαθμολογία κλίμακας, από το ένα(1) έως το πέντε(5). Τράπεζες με χαμηλό δείκτη και άρα με αποτελεσματική διοίκηση θα λάβουν βαθμολογία ίση με 1, βαθμολογία ίση με 2 θα αποδοθεί σε τράπεζες με ελάχιστα παρατηρούμενα διοικητικά προβλήματα, βαθμολογία ίση με 3 σημαίνει ότι πρέπει να ληφθούν κάποια επιπρόσθετα μέτρα για την αποτελεσματικότερη οργάνωση της διοίκησης, βαθμολογία ίση με 4 θα δοθεί σε τράπεζες με προβληματική διοίκηση και τέλος βαθμολογία ίση με 5 θα δοθεί σε τράπεζες που χρειάζονται άμεση αντικατάσταση της διοίκησης.

Πίνακας 25: Δείκτης Αξιολόγησης Αποτελεσματικότητας της Διοίκησης Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

M(Management)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,18	0,13	0,10	0,08	0,12	0,13
ALPHA		0,15	0,11	0,11	0,09	0,13	0,13
ΕΘΝΙΚΗ		0,098	0,083	0,09	0,08	0,09	0,11
EUROBANK		0,06	0,06	0,04	0,04	0,05	0,05
ATTICA		0,20	0,21	0,14	0,11	0,14	0,14

Πίνακας 26: Δείκτης Αξιολόγησης Αποτελεσματικότητας της Διοίκησης Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

M(Management)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ETH	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,10	0,11	0,16	0,16	0,18	0,20
ALPHA		0,11	0,13	0,16	0,18	0,17	0,17
ΕΘΝΙΚΗ		0,09	0,10	0,13	0,14	0,13	0,14
EUROBANK		0,04	0,05	0,09	0,07	0,08	0,08
ATTICA		0,16	0,18	0,21	0,21	0,25	0,33

4.2.5.6 Ποιότητα Των Στοιχείων Του Ενεργητικού (Quality of Assets)

Το κυριότερο στοιχείο στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών αποτελούν τα δάνεια που έχουν χορηγηθεί σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Η αξιολόγηση του δανειακού χαρτοφυλακίου μιας τράπεζας δεν είναι εύκολο έργο καθώς είναι δύσκολο να προβλεφθεί η πιθανότητα αθέτησης πληρωμών από τους δανειολήπτες ενώ δεν υφίσταται οργανωμένη αγορά προκειμένου να αποτιμηθούν τα δάνεια που κατέχει μια τράπεζα. Τα στοιχεία του ενεργητικού είναι σημαντικά και βοηθούν την ανάπτυξη της τράπεζας όμως αυτό προϋποθέτει ότι διενεργούνται ορθά κάθε έτος προβλέψεις για επισφαλή δάνεια, η τράπεζα διαθέτει επαρκείς μηχανισμούς προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο πιστωτικός κίνδυνος που συνεπάγεται η πιθανή μη ομαλή αποπληρωμή των δανείων καθώς και ότι υπάρχει επαρκής διαφοροποίηση του δανειακού χαρτοφυλακίου.

Με τη χρήση αριθμοδεικτών εξετάζονται τα περιουσιακά στοιχεία που περιέχονται στο Ενεργητικό της τράπεζας και υπολογίζεται ο κίνδυνος που συμπεριλαμβάνεται σε κάθε ένα από αυτά. Έτσι, με τον τρόπο αυτό, υπολογίζονται οι επισφάλειες που έχει το χαρτοφυλάκιο. Σημειώνεται ότι μια τράπεζα με πολλές επισφάλειες θεωρείται ότι διαθέτει χαρτοφυλάκιο κακής ποιότητας ή εναλλακτικά ότι η τράπεζα αυτή επενδύει σε αμφιβόλου αξίας τίτλους (*junk bonds*). Σε αυτή την περίπτωση το Ενεργητικό της τράπεζας θεωρείται χαμηλής ποιότητας. Τα αντίθετα ισχύουν για μια τράπεζα που θεωρείται ότι διαθέτει χαρτοφυλάκιο καλής ποιότητας. Σε μια τέτοια περίπτωση, θεωρείται ότι είτε έχει χορηγήσει δάνεια σε εύρωστους πελάτες είτε ότι έχει καλές εξασφαλίσεις από τους δανειολήπτες σε περίπτωση αθέτησης των όρων του δανείου. Επίσης, τα ομόλογα που έχει αγοράσει προέρχονται από φερέγγυους εκδότες.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι ο έλεγχος της ποιότητας του ενεργητικού των τραπεζών γίνεται βάση της διαδικασίας ελέγχου AQR (Asset Quality Review),ο οποίος και πραγματοποιείται συνήθως από την ΕΚΤ και αφορά πάνω από το 50% του σταθμισμένου ενεργητικού των τραπεζών. Ένας τέτοιος έλεγχος με βάση τα τελευταία δεδομένα της αγοράς, αφορά κυρίως δάνεια, προβλέψεις, εγγυήσεις αλλά και γενικότερα στοιχεία ενεργητικού (Ειρήνη Σακελλάρη,2017)¹¹¹.

Το AQR εστιάζει και στο πολύπλοκο θέμα των αναχρηματοδοτήσεων των δανείων που είναι πιθανόν να αναδείξει (συμβαίνει συχνά) νέα χρηματοδοτικά ανοίγματα αν οι αναχρηματοδοτήσεις αυτές δεν έχουν ακολουθήσει αυστηρά κριτήρια. Κυρίως δίνεται έμφαση στα χρηματοδοτικά ανοίγματα, στις εξασφαλίσεις αλλά και τον κίνδυνο που περιέχει κάθε δάνειο.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν την ποιότητα των στοιχείων του Ενεργητικού μιας τράπεζας, δηλαδή κατά κύριο λόγο του δανειακού της χαρτοφυλακίου είναι:

- Το ύψος, η κατανομή, η σοβαρότητα και το είδος των απαιτήσεων.
- Η επάρκεια προβλέψεων για ζημιές από δάνεια και χρηματοδοτικές μισθώσεις και λοιπά αποθεματικά αποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων.
- Η επάρκεια των προτύπων αναδοχής, ευρωστίας των πρακτικών διοίκησης και η καταλληλότητα των μεθόδων εντοπισμού των κινδύνων.
- Ο βαθμός διαφοροποίησης και η ποιότητα των απαιτήσεων, που συνθέτουν το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο.
- Η επάρκεια δανειακών και επενδυτικών πολιτικών, μεθόδων και διαδικασιών.
- Η επάρκεια των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και η διαχείριση πληροφοριακών συστημάτων.
- Η εμπειρία και η ικανότητα της εκάστοτε διοίκησης, να διαχειρίζεται σωστά τα περιουσιακά της στοιχεία, συμπεριλαμβανομένης της έγκυρης αναγνώρισης και περισυλλογής των προβληματικών στοιχείων του ενεργητικού.

¹¹¹ Ειρήνης Σακελλάρη, « Έλεγχος ποιότητας του Ενεργητικού των Τραπεζών»,(2017).

Διαθέσιμο στο: (<http://www.reporter.gr/Eidhseis/Epicheirhseis/Trapezes/328871-Elegcho-poiothtas-toy-Energhtikoy-twn-Trapezwn-zhtaei-pali-to-D%CE%9DT-Den-problepetai-pantws-sta-stress-tests-toy-2018>)

4.2.5.6.1 Αριθμοδείκτες Μέτρησης Ποιότητα Των Στοιχείων Του Ενεργητικού (Quality of Assets)

Ο δείκτης ποιότητας ενεργητικού αξιολογεί την ποιότητα των απαιτήσεων ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού, κυρίως των χορηγούμενων δανείων και των επενδύσεων. Επίσης, αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του τρόπου διαχείρισης των περιουσιακών στοιχείων για τη δημιουργία εσόδων.

$$A(\text{Assets}) = \frac{\text{Δάνεια Σε Καθυστέρηση} > 90 \text{ ημερών} - \text{Προβλέψεις}}{\text{Δάνεια}}$$

Ο όρος δάνεια σε καθυστέρηση αναφέρεται σε καθυστέρηση αποπληρωμής άνω των 90 ημερών ενώ ο όρος προβλέψεις αναφέρεται στο σύνολο των παρακρατούμενων ποσών όπως εμφανίζεται στο παθητικό του ισολογισμού για την κάλυψη μελλοντικών ζημιών από μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Ο αριθμητής εκφράζει το σύνολο των καθυστερούμενων δανείων ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Ο δείκτης δείχνει το ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση που εμφανίζει ένα πιστωτικό ίδρυμα. Όσο μικρότερος είναι ο δείκτης τόσο πιο ασφαλές κρίνεται το δανειακό χαρτοφυλάκιο της τράπεζας.

Η τράπεζα με το μικρότερο αριθμοδείκτη βαθμολογείται με 1 το οποίο σημαίνει ισχυρή τράπεζα. Δείκτης 2 σημαίνει αρκετά ισχυρή τράπεζα, 3 μια λιγότερο ισχυρή τράπεζα, ενώ βαθμολογία 4 προειδοποιεί για σημαντικά προβλήματα της τράπεζας. Τέλος η βαθμολογία 5 κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για άμεση ενίσχυση των παγίων της τράπεζας. Η βαθμολογία αυτή αναφέρεται στο σύστημα αξιολόγησης CAMELS.

Πίνακας 27: Δείκτης Μέτρησης Ποιότητας των Στοιχείων του Ενεργητικού των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2010

A(Assets)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,124	0,131	0,131	0,161	0,184	0,242
ALPHA		0,149	0,125	0,122	0,120	0,113	0,152
ΕΘΝΙΚΗ		0,084	0,088	0,105	0,109	0,109	0,130
EUROBANK		0,150	0,147	0,133	0,150	0,152	0,191
ATTICA		0,574	0,549	0,522	0,559	0,554	0,501

Πίνακας 28: Δείκτης Μέτρησης Ποιότητας των Στοιχείων του Ενεργητικού των Ελληνικών Τραπεζών 2011-2016

A(Assets)							
Π.ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΕΤΗ	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΠΕΙΡΑΙΩΣ		0,301	0,345	0,392	0,306	0,284	0,388
ALPHA		0,212	0,268	0,319	0,307	0,311	0,374
ΕΘΝΙΚΗ		0,293	0,351	0,264	0,220	0,199	0,336
EUROBANK		0,255	0,321	0,348	0,337	0,352	0,348
ATTICA		0,450	0,430	0,435	0,520	0,441	0,372

Από τα αποτελέσματα διαφαίνεται η επιδείνωση του χαρτοφυλακίου δανείων δεδομένης της βαθύνουσας ύφεσης της ελληνικής οικονομίας που οδήγησε σε αδυναμία αποπληρωμής των ανειλημμένων δανειακών υποχρεώσεων των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων εξαιτίας της συρρίκνωσης του διαθέσιμου εισοδήματός τους. Η υποβάθμιση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου δανείων συμπίπτει χρονικά με την έναρξη της κρίσης το 2010 και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις εξαιτίας της αλματώδους αύξησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών των τραπεζών σε οριστική καθυστέρηση. Παράλληλα η απομόχλευση των τραπεζών την περίοδο αυτή υπήρξε έντονη. Από το 2013 οι προσπάθειες των τραπεζών για περιστολή και έλεγχο των δανείων σε καθυστέρηση, μέσω της προσφοράς προϊόντων ρύθμισης και της αύξησης των προβλέψεων έναντι μη εξυπηρετούμενων δανείων οδηγεί σε σταδιακή μείωση του δείκτη ποιότητας ενεργητικού. Η πολιτική περιορισμού των καθυστερήσεων που υιοθετήθηκε από τις τράπεζες φαίνεται να αποφέρει αποτελέσματα στις περιπτώσεις της Πειραιώς και της Εθνικής οι οποίες παρουσίασαν μεγάλη αύξηση του δείκτη το 2010 σε σχέση με την προ κρίσης περίοδο. Πιο αποτελεσματική συνολικά εμφανίζεται η Εθνική Τράπεζα, ενώ ακολουθούν η Alpha bank και η Eurobank. Τη μεγαλύτερη έκθεση από τις συστημικές τράπεζες σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια εμφανίζει η Πειραιώς, που, ωστόσο, φαίνεται να πετυχαίνει μία πιο αποτελεσματική διαχείριση του δανειακού χαρτοφυλακίου της από το 2013 και μετά. Τη χειρότερη συνολικά πορεία στη διαχείριση του δανειακού της χαρτοφυλακίου παρουσιάζει η Attica Bank.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΕΠΕΖΩΝ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ CAMELS

5.1 Μεθοδολογία

Στο παρόν κεφάλαιο, θα εφαρμοστεί η μεθοδολογία CAMELS, όπως αυτή περιεγράφηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, στην αξιολόγηση της πορείας των 5 σημαντικότερων Ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων (εκ των οποίων τα τέσσερα είναι συστημικά και το ένα μη συστημικό) και πιο συγκεκριμένα στις: ALPHA BANK, EUROBANK, ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ και ATTICA BANK. Αυτές είναι οι τράπεζες, οι οποίες μέχρι στιγμής έχουν καταφέρει να επιβιώσουν στις αλλαγές που έχουν επέλθει στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Και λέγοντας αλλαγές, εννοούμε τις εξαγορές και συγχωνεύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, κυρίως με τη μορφή απορρόφησης των ασθενέστερων ιδρυμάτων από τις πιο εύρωστες, από το 2006 και μετά. Οι δείκτες της μεθοδολογίας CAMELS χρησιμοποιούν στοιχεία από τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των προαναφερθέντων τραπεζών, ενώ το χρονικό διάστημα μελέτης είναι από το 2005 έως το 2016. Η 12ετία αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική, τόσο για την Ελλάδα, όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο. Η πιστωτική ικανότητα όλων των οργανισμών πέρασε από διάφορες φάσεις κι ελέγχους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ένας μεγάλος αριθμός εταιριών δε ήταν δυνατόν να επιβιώσει στην πρόσφατη οικονομική κρίση.

Η μεθοδολογία CAMELS μπορεί να δώσει μια καλύτερη οπτική, στο ζήτημα αξιολόγησης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς επικεντρώνεται στην ανάλυση και παρουσίαση των σημαντικότερων χαρακτηριστικών τους. Προτού προβούμε στην ανάλυση των αποτελεσμάτων, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο έγινε η βαθμολόγηση των τραπεζών για κάθε έναν δείκτη. Καταρχήν, ο υπολογισμός των δεικτών βασίστηκε απόλυτα σε αριθμητικά δεδομένα, τα οποία υπάρχουν στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις. Κατόπιν, η μεθοδολογία CAMELS υπαγορεύει την βαθμολόγηση των επιμέρους ιδρυμάτων για κάθε έναν δείκτη ξεχωριστά. Η κλίμακα βαθμολόγησης είναι από το 1 έως το 5, με φθίνουσα απόδοση. Με άλλα λόγια, ο βαθμός 1 δείχνει μια καλή πορεία της τράπεζας, ενώ ο βαθμός 5 δείχνει ότι υπάρχει δυνητικό πρόβλημα. Η βαθμολόγηση των τραπεζών, στην περίπτωση μας, χαρακτηρίζεται από κάποιο βαθμό υποκειμενικότητας, καθώς δεν ακολουθήθηκε κάποιος τεχνικός κανόνας. Πιο συγκεκριμένα, όταν μια τράπεζα επιτύγχανε την καλύτερη τιμή σε έναν δείκτη, τις περισσότερες φορές λάμβανε τον βαθμό 1.

Υπήρχαν και κάποιες περιπτώσεις, όπου όλες οι τράπεζες είχαν πολύ κακές τιμές για τους δείκτες, οπότε και η βαθμολογία ήταν γενικά χαμηλή. Βάσει, λοιπόν, της βαθμολόγησης, που δινόταν στην καλύτερη τράπεζα, τα υπόλοιπα ιδρύματα βαθμολογούνταν αναλόγως, με βαθμό κάτω από 1. Ενδεχομένως, ο μοναδικός κανόνας (εμπειρικός, πάντα) ήταν ότι υπήρχε ξεκάθαρος διαχωρισμός των καλύτερων τραπεζών από τις χειρότερες. Κι αυτό αντικατοπτρίζεται και στην τελική βαθμολογία.

Το παρόν κεφάλαιο δομείται ως ακολούθως.

Στις ενότητες 5.2.1 έως 5.2.6 υπολογίζονται και παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι δείκτες για καθεμία από τις τράπεζες(ο υπολογισμός τους έχει γίνει για χάρη εγκυρότητας και στην προηγούμενη ενότητα) για το ολόκληρο το χρονικό διάστημα της εξεταζόμενης περιόδου. Ταυτόχρονα στις ίδιες ενότητες παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι τελικές βαθμολογίες της κάθε τράπεζας ανά έτος, όπως προτείνεται από την μεθοδολογία CAMELS, παραθέτοντας και σχολιάζοντας τα σχετικά διαγράμματα. Η τελική βαθμολογία, η οποία είναι και ο τελικός στόχος της εργασίας, παρατίθεται στην ενότητα 5.3 ,δίνοντάς μας μια ξεκάθαρη εικόνα σχετικά με την πορεία της κάθε τράπεζας ξεχωριστά και ταυτόχρονα ολόκληρου του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Σε αυτό το σημείο κρίνουμε απαραίτητο να κάνουμε αναφορά σε κάποιες σταθμίσεις των δεικτών του υποδείγματος CAMELS, οι μεταβολές των οποίων σίγουρα επηρεάζουν τα συνολικά αποτελέσματα. Να σημειώσουμε ότι το υπόδειγμα CAMELS δίνει την ευχέρεια στον κάθε ερευνητή να κινηθεί ανάλογα με τις ισχύουσες συνθήκες, βάζοντας όμως στη μελέτη και στοιχεία από την προσωπική του αντίληψη. Παρακάτω θα αναφέρουμε και το γενικό κανόνα που ισχύει για τις σταθμίσεις των δεικτών.

Στην παρούσα εργασία λαμβάνοντας υπόψη τις ασταθείς συνθήκες που επικρατούν καθώς και το γεγονός ότι η Ελλάδα διέρχεται μέσω κρίσης χρέους, καθώς και τις ειδικές ανάγκες σε κεφαλαιακή επάρκεια, ρευστότητα, ποιότητα στοιχείων ενεργητικού και οχύρωσης έναντι των κινδύνων αγοράς, τροποποιούμε τις σταθμίσεις των αριθμοδεικτών, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα σε αυτούς τους τομείς, χωρίς να υποβαθμίζουμε την σημασία των υπολοίπων. Επομένως οι σταθμίσεις που χρησιμοποιούνται σε αυτή την μελέτη είναι οι παρακάτω:

- CAPITAL 25%
- ASSETS QUALITY 15%
- MANAGEMENT 10%
- EARNINGS 10%
- LIQUIDITY 25%
- SENSITIVITY TO MARKET RISK 15%

Βάση αυτών των παραπάνω σταθμίσεων θα γίνει η τελική αξιολόγηση των πέντε ελληνικών τραπεζών και η οριστική τους κατάταξη ανά έτος.

Όπως τονίσαμε στόχος της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση της χρησιμότητας της μεθοδολογίας CAMELS μέσω της εμπειρικής διερεύνησης των δεικτών στην ελληνική πραγματικότητα πριν και κατά τη διάρκεια της τελευταίας διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης.

Σημειώνεται ότι σε περιόδους σταθερότητας οι σταθμίσεις των έξι αριθμοδεικτών συνήθως έχουν ως εξής:

- CAPITAL 20%
- ASSETS QUALITY 20%
- MANAGEMENT 20%
- EARNINGS 10%
- LIQUIDITY 20%
- SENSITIVITY TO MARKET RISK 10%

Θα ακολουθήσει εύρεση των τιμών των δεικτών για τις 5 ελληνικές τράπεζες από το 2005 έως και το 2016.

5.2. Αποτελέσματα Αριθμοδεικτών Συστήματος CAMELS

5.2.1 Αποτελέσματα Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας

Ο πρώτος δείκτης που τίθεται υπό εξέταση είναι ο δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας(CAR). Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα είναι ένας ιδιαίτερα σημαντικός δείκτης καθότι απεικονίζει την ικανότητα μιας τράπεζας να αντιμετωπίσει και να απορροφήσει οικονομικούς κλυδωνισμούς και ενδεχόμενες ζημίες από μη εξυπηρετούμενες υποχρεώσεις ή από τη φυγή κεφαλαίων και μέσω αυτού αυξάνεται η φερεγγυότητά της και μειώνεται ο κίνδυνος αποτυχίας(πτώχευση). Ως κατώτερο όριο Κεφαλαιακής Επάρκειας έχει οριστεί από το σύμφωνο της Βασιλείας II το 8%. Όλα τα τραπεζικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να καλύπτουν το ελάχιστο αυτό όριο και όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης CAR, τόσες λιγότερες είναι και οι ανάγκες για εξωτερική χρηματοδότηση για την κάλυψη του επικείμενου κεφαλαιακού ελλείματος. Στον πίνακα 29 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις πέντε ελληνικές τράπεζες για το χρονικό διάστημα 2005-2016.

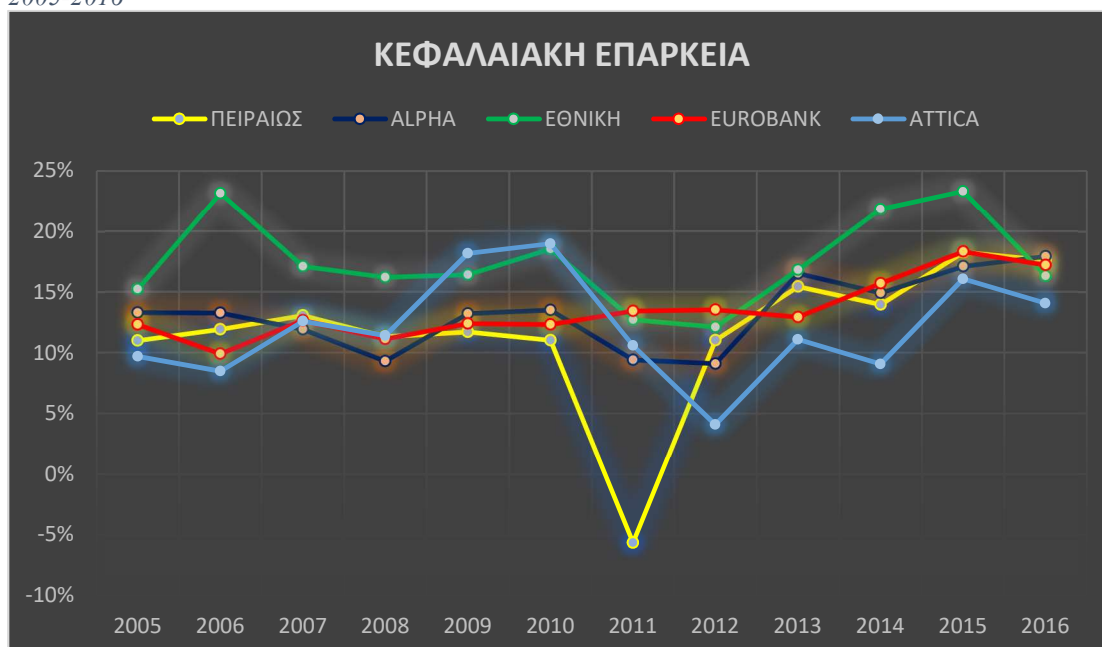
Πίνακας 29: Αποτελέσματα Δείκτη Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας (Capital)

ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ(CAPITAL)										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	15,20%	2	11%	4	13,29%	3	12,30%	3	9,70%	5
2006	23,12%	1	11,90%	4	13,27%	3	9,90%	5	8,48%	5
2007	17,10%	1	13,04%	3	11,90%	4	12,66%	3	12,60%	3
2008	16,20%	1	11,30%	4	9,30%	5	11,12%	4	11,40%	4
2009	16,40%	1	11,70%	4	13,20%	3	12,40%	3	18,20%	1
2010	18,50%	1	11,02%	4	13,50%	3	12,30%	3	19%	1
2011	12,70%	3	-5,66%	5	9,40%	5	13,41%	3	10,60%	5
2012	12,10%	3	11,02%	4	9,10%	5	13,53%	3	4,07%	5
2013	16,80%	1	15,43%	2	16,50%	1	12,92%	3	11,09%	4
2014	21,80%	1	13,94%	3	14,90%	2	15,70%	2	9,06%	5
2015	23,30%	1	18,25%	1	17,10%	1	18,29%	1	16,09%	1
2016	16,30%	1	17,6%	1	17,90%	1	17,2%	1	14,07%	3
ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ		1,416	-	3,25	-	3,00	-	2,833	-	3,5

Παρατηρούμε ότι και οι πέντε τράπεζες, με εξαίρεση την Πειραιώς το 2011 και την Attica το 2012, καλύπτουν όλα τα υπόλοιπα έτη το ελάχιστο όριο που έχει τεθεί από τις αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές. Σύμφωνα με το δείκτη της Κεφαλαιακής Επάρκειας, σημαντικότερο μέλημα και συνάμα και στόχος των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι σε περιόδους κρίσης και οικονομικής αναταραχής να διαθέτουν όσο το δυνατόν περισσότερα κεφάλαια προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί ως δεδομένο ότι μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και οι καταθέτες τους να είναι ασφαλείς. Αυτό σύμφωνα με τα αποτελέσματά μας το έχει καταφέρει στο μέγιστο βαθμό μόνο η Εθνική Τράπεζα ,η εμφανίζεται διαχρονικά ως και η τράπεζα με την καλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια, με εξαίρεση το 2011 και το 2012 που αντιμετώπισε κάποιες δυσκολίες.

Μάλιστα το 2006 εμφανίζει πολύ υψηλό ποσοστό, συνέπεια πιθανόν της αύξησης του μετοχικού της κεφαλαίου με την έκδοση και εισαγωγή νέων μετοχών μεγάλης κεφαλαιοποίησης στο χρηματιστήριο αξιών, η αξία των οποίων σύμφωνα με ενημερωτικό δελτίο της τράπεζας έφτανε τα 678.538.820 ευρώ. Αξιοσημείωτη είναι η μείωση την οποία υφίστανται συνολικά τα κεφάλαια των Ελληνικών τραπεζών, κυρίως των τεσσάρων συστημικών μεταξύ 2010 και 2011. Μάλιστα ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας στην περίπτωση της Πειραιώς γίνεται αρνητικός το 2011 φθάνοντας το -5,66%. Το 2011 όλες οι τράπεζες συμμετείχαν στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (PSI), στο πλαίσιο της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο νέο χρηματοδοτικό πακέτο στήριξης της χώρας μας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος του χαρτοφυλακίου που διέθεταν να υποστεί τεράστιες απώλειες («κουρεύτηκαν» τα ομόλογα που διακρατούσαν σε ποσοστό άνω του 50%) και φυσικά να είναι απαραίτητο να ανακεφαλαιοποιηθούν από το Τ.Χ.Σ. (Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας), προκειμένου να καλύψουν το ελάχιστο απαιτούμενο ποσοστό του 8%. Παρατηρούμε ότι η πιο εκτεθειμένη σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου τράπεζα είναι η ΕΤΕ. Η βελτίωση που παρατηρείται από το 2012 κι έπειτα είναι αποτέλεσμα των δύο επιπλέον ανακεφαλαιοποιήσεων που κατέστησαν αναγκαίες για την κάλυψη των διογκωμένων προβλέψεων για την κάλυψη των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η Alpha Bank το 2013 φαίνεται να εμφανίζει καλύτερες τιμές από την Eurobank και από το 2014 και μετά η Eurobank και γενικά όλες οι ελληνικές Τράπεζες παρατηρούμε να βελτιώνουν αισθητά την κεφαλαιακή τους επάρκεια.

Διάγραμμα 10: Η Εξέλιξη του Δείκτη Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα αλλά και όπως φαίνεται στο διάγραμμα 10, η Εθνική Τράπεζα σχεδόν όλα τα χρόνια έχει πολύ υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια, σχεδόν δυο φορές πάνω από το απαιτούμενο ποσοστό. Αξιοσημείωτη σταθερή πορεία σε μικρότερη όμως κλίμακα, ακολουθεί και η Eurobank, η οποία από το 2013 και μετά ακολουθεί ανοδική πορεία. Η Alpha Bank από το 2007 έως το 2010 ακολουθεί μια ελαφρώς φθίνουσα πορεία που κορυφώνεται το 2011-2012, αλλά στη συνέχεια εμφανίζει βελτιωμένη ανοδική πορεία που αποτελεί σημάδι ανάκαμψης και προσαρμογής στα νέα οικονομικά δεδομένα. Τη χειρότερη πορεία από το 2007 έως το 2012 παρουσιάζει η τράπεζα Πειραιώς, η οποία από το 2013 και μετά παρουσιάζει όπως και η Alpha Bank και γενικά όπως όλες οι ελληνικές τράπεζες, ανοδική πορεία στο δείκτη CAR. Τέλος δε θα πρέπει να αγνοήσουμε και την πορεία μιας μη συστημικής τράπεζας, της Attica Bank, η οποία μετά το 2010 έχει τη δεύτερη χειρότερη αξιολόγηση μετά την τράπεζα Πειραιώς και τη χειρότερη βελτίωση του δείκτη CAR ανάμεσα στις τέσσερις συστημικές τράπεζες την τελευταία εξαετία.

5.2.2 Αποτελέσματα Δείκτη Ποιότητας Ενεργητικού

Ο δεύτερος δείκτης που εξετάζουμε είναι ο δείκτης ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού(Α).Ο αριθμοδείκτης αυτός δείχνει τον βαθμό έκθεσης του τραπεζικού οργανισμού στον πιστωτικό κίνδυνο. Επιπλέον, μας υποδεικνύει την ικανότητα από την πλευρά της διοίκησης να αντιμετωπίσει το συγκεκριμένο κίνδυνο. Χαμηλή τιμή δείκτη ερμηνεύεται ως καλύτερη οχύρωση της τράπεζας έναντι των τραπεζικών κινδύνων. Ο δείκτης αυτός αξιολογεί την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού, θέμα το οποίο συζητήθηκε εκτενώς μετά την χρηματοοικονομική κρίση του 2007. Η οχύρωση των τραπεζών έναντι του πιστωτικού κινδύνου χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και μέριμνας εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στον πίνακα 30 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις πέντε ελληνικές τράπεζες για το χρονικό διάστημα 2005-2016.

Πίνακας 30: Αποτελέσματα Δείκτη Ποιότητας Στοιχείων Ενεργητικού (Assets Quality)

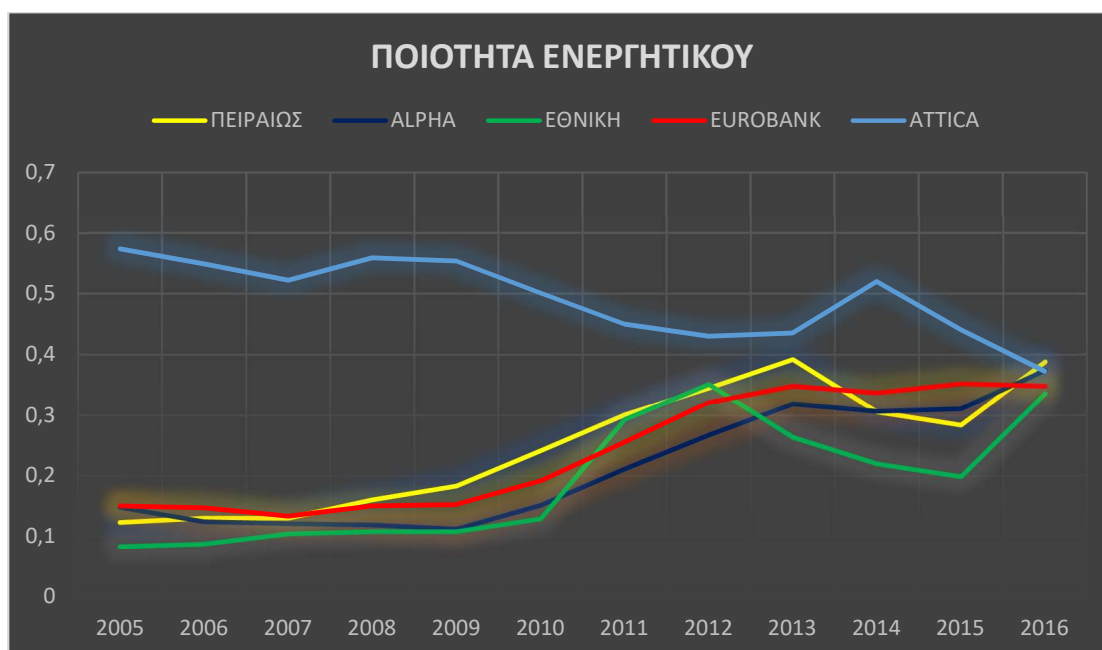
ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ(ASSETS QUALITY)										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,084	1	0,124	2	0,149	2	0,150	2	0,574	5
2006	0,088	1	0,131	2	0,125	2	0,147	2	0,549	5
2007	0,105	2	0,131	2	0,122	2	0,133	2	0,522	5
2008	0,109	2	0,161	3	0,120	2	0,150	2	0,559	5
2009	0,109	2	0,184	3	0,113	2	0,152	3	0,554	5
2010	0,130	2	0,242	4	0,152	3	0,191	3	0,501	5
2011	0,293	4	0,301	5	0,212	3	0,255	3	0,450	5
2012	0,351	5	0,345	5	0,268	4	0,321	5	0,430	5
2013	0,264	4	0,392	5	0,319	5	0,348	5	0,435	5
2014	0,220	3	0,306	5	0,307	5	0,337	5	0,520	5
2015	0,199	3	0,284	3	0,311	5	0,352	5	0,441	5
2016	0,336	5	0,388	5	0,374	5	0,348	5	0,372	5
ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ	2,8		-		3,6		-		3,5	

Στον πίνακα 30 φαίνεται καθαρά η δυσμενής τροπή που παίρνει ο δείκτης για όλες τις τράπεζες από το 2010 κι έπειτα, οπότε και παρουσιάζονται τα σοβαρά προβλήματα αποπληρωμής των δανείων. Η οικονομική κρίση που επικρατεί και το αίσθημα αβεβαιότητας καθιστούν δύσκολη την συνεπή κάλυψη των δανειακών υποχρεώσεων προς τις τράπεζες. Αποτέλεσμα αυτού είναι η υποβάθμιση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου των δανείων. Ο αριθμός των «κόκκινων» δανείων αυξάνεται με αλματώδη ρυθμό.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, την καλύτερη πορεία παρουσιάζει Εθνική τράπεζα και ακολουθεί η Alpha Bank, με τη δεύτερη να έχει μια ποιο σταθερή πορεία στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Χειρότερη εικόνα παρουσιάζουν τόσο η Πειραιώς όσο και η Eurobank και η Attica Bank, με την τελευταία να παρουσιάζει την υψηλότερη βαθμολογία στον εξεταζόμενο δείκτη, καθώς σε όλα σχεδόν τα έτη η τιμή του δείκτη είναι συγκριτικά η ποιο υψηλή. Αυτό σημαίνει ότι το χαρτοφυλάκιο δανείων των τριών αυτών τραπεζών, χαρακτηρίζεται όπως προαναφέραμε από προϊόντα σε καθυστέρηση, ακόμα και πριν ξεσπάσει η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ως εκ τούτου, ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τις διοικήσεις των τραπεζών αυτών να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις που δημιουργήθηκαν τα επόμενα έτη. Η κατάσταση δείχνει να αλλάζει από το 2013 έως το 2015 για όλες τις τράπεζες. Το χρονικό διάστημα αυτό εντείνονται οι προσπάθειες ρύθμισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τακτοποίησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κατά το χρονικό διάστημα της κρίσης, τόσο η μείωση του ΑΕΠ όσο και η ραγδαία αύξηση της ανεργίας είναι οι δύο βασικοί λόγοι που οι επισφάλειες των τραπεζών έχουν αυξηθεί κατακόρυφα.

Διάγραμμα 11: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ποιότητας των Στοιχείων του Ενεργητικού των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Στο παραπάνω διάγραμμα είναι εμφανής η προσπάθεια που καταβάλουν οι τράπεζες να διαχειριστούν το δανειακό τους χαρτοφυλάκιο καθώς και η σημαντική αύξηση των προβλέψεων που έχουν πραγματοποιήσει τα τελευταία χρόνια. Η κατάσταση δείχνει όπως προαναφέρθηκε να αλλάζει κυρίως από το 2013 έως το 2015 για όλες τις τράπεζες, έτη κατά τα οποία εντείνονται οι προσπάθειες ρύθμισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τακτοποίησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην προσπάθεια αυτή, ως ποσοστό, φαίνεται να επιτυγχάνουν δύο τράπεζες, η Εθνική και η Τράπεζα Πειραιώς. Όσον αφορά όμως την γενική κατάταξη των τραπεζών στην ποιότητα στοιχείων του ενεργητικού, η Εθνική Τράπεζα προηγείται και ακολουθούν Alpha Bank, Eurobank, Πειραιώς και τελευταία η Attica Bank. Η Attica Bank είναι η τράπεζα που όλα τα έτη έχει το μικρότερο δείκτη ποιότητας ενεργητικού και αυτό γιατί η διοίκησή της από το 2005 και για όλο το χρονικό διάστημα της μελέτης μας, έχει θέσει ως πρωταρχικό στόχο της τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω της διαδικασίας των δαπανηρών προβλέψεων με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού της, στόχος ο οποίος φαίνεται να επιτυγχάνεται κυρίως από το 2014 και μετά και μάλιστα με μεγαλύτερη σταθερότητα από όλες τις τράπεζες.

5.2.3 Αποτελέσματα Δείκτη Διοίκησης

Ο δείκτης αυτός εξετάζει την αποτελεσματικότητα της διοίκησης (M) στην διατήρηση της εύρυθμης λειτουργίας της και τη διακυβέρνησή της, με τρόπο τέτοιο που να προάγεται η αναπτυξιακή της πορεία. Η αποτελεσματική διοίκηση αποτελεί σε κάθε περίπτωση βασική παράμετρο αλλά σε συνθήκες οικονομικής κρίσης ο ρόλος της είναι καταλυτικός. Όπως θα δούμε στον τομέα αυτό υπάρχει περιθώριο για πολλές βελτιώσεις.

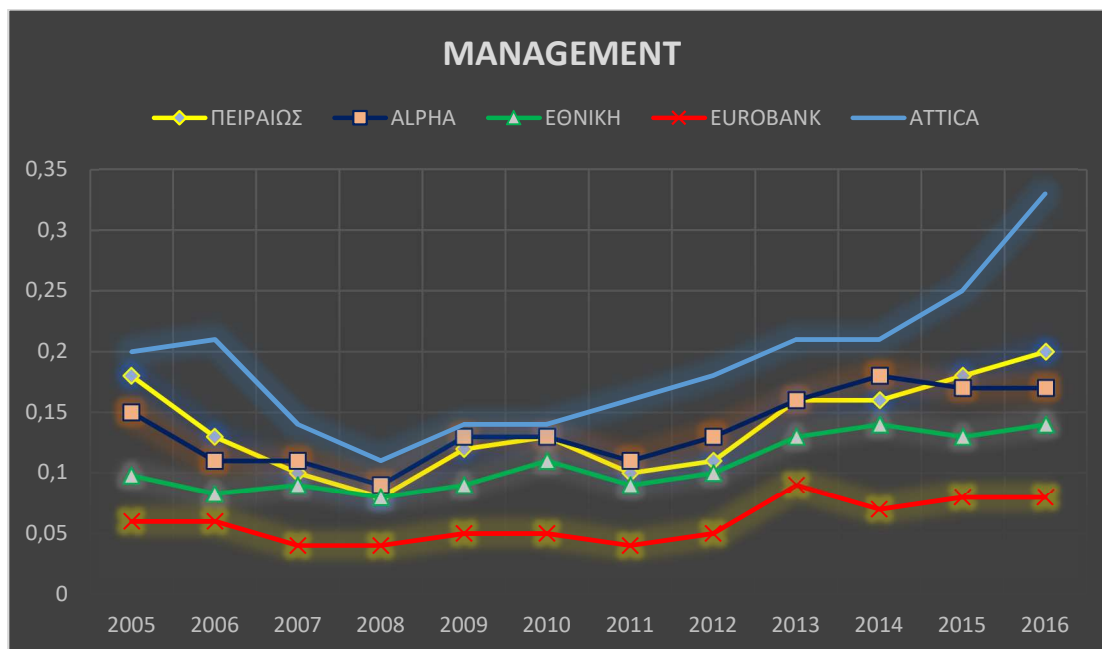
Στο κομμάτι αυτό παρατηρούμε μία σύμπτωση μεταξύ των τραπεζών όσον αφορά την τάση ανά έτος. Υπάρχει λοιπόν γενικά μία βελτίωση του δείκτη μέχρι το 2008 που όμως αλλάζει φορά και επιδεινώνεται από το 2009, για να φτάσει το 2013 σε δυσμενέστερο σημείο και να κινείται σε αυτή τη πορεία για τα επόμενα έτη. Στον πίνακα 31 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις πέντε τράπεζες για το χρονικό διάστημα 2005-2016.

Πίνακας 31: Αποτελέσματα Δείκτη Διοίκησης (Management)

ΔΙΟΙΚΗΣΗ(MANAGEMENT)										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,098	3	0,18	5	0,15	5	0,06	2	0,20	5
2006	0,083	2	0,13	3	0,11	4	0,06	2	0,21	5
2007	0,09	3	0,10	3	0,11	4	0,04	1	0,14	4
2008	0,08	2	0,08	2	0,09	3	0,04	1	0,11	4
2009	0,09	3	0,12	4	0,13	4	0,05	2	0,14	4
2010	0,11	4	0,13	4	0,13	4	0,05	2	0,14	4
2011	0,09	3	0,10	3	0,11	3	0,04	1	0,16	5
2012	0,10	3	0,11	4	0,13	4	0,05	2	0,18	5
2013	0,13	4	0,16	5	0,16	5	0,09	3	0,21	5
2014	0,14	4	0,16	5	0,18	5	0,07	3	0,21	5
2015	0,13	4	0,18	5	0,17	5	0,08	2	0,25	5
2016	0,14	4	0,20	5	0,17	5	0,08	2	0,33	5
ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ		3,25	-	4	-	4,25	-	1,91	-	4,66

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι τέσσερις από τις πέντε τράπεζες χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό αναποτελεσματικότητας της διοίκησής τους. Την χειρότερη πορεία, από την έναρξη της κρίσης έως το 2016, καταγράφει η Attica Bank και αμέσως μετά ακολουθεί η Alpha Bank. Στη συνέχεια έπεται η Τράπεζα Πειραιώς, η οποία ενώ για το χρονικό διάστημα 2005 έως 2012 καταγράφει μια σταθερή πορεία, από το 2013 και έπειτα εμφανίζει σημάδια έντονης αναποτελεσματικότητας. Τη δεύτερη καλύτερη επίδοση σε θέματα διοίκησης επιτυγχάνει η Εθνική Τράπεζα. Η Εθνική τράπεζα που μέχρι το 2012 εμφανίζει μια σχετικά ικανοποιητική πορεία, δείχνοντας ότι η διοίκησή της θα ανταπεξέλθει στα νέα δεδομένα, από το 2013 και μετά εμφανίζει μια μικρή κάμψη. Την καλύτερη και πιο σταθερή πορεία σε όλα τα έτη καταγράφει η Eurobank, που όμως και αυτή από το 2013 και μετά παρουσιάζει μια αναλόγη μικρή κάμψη.

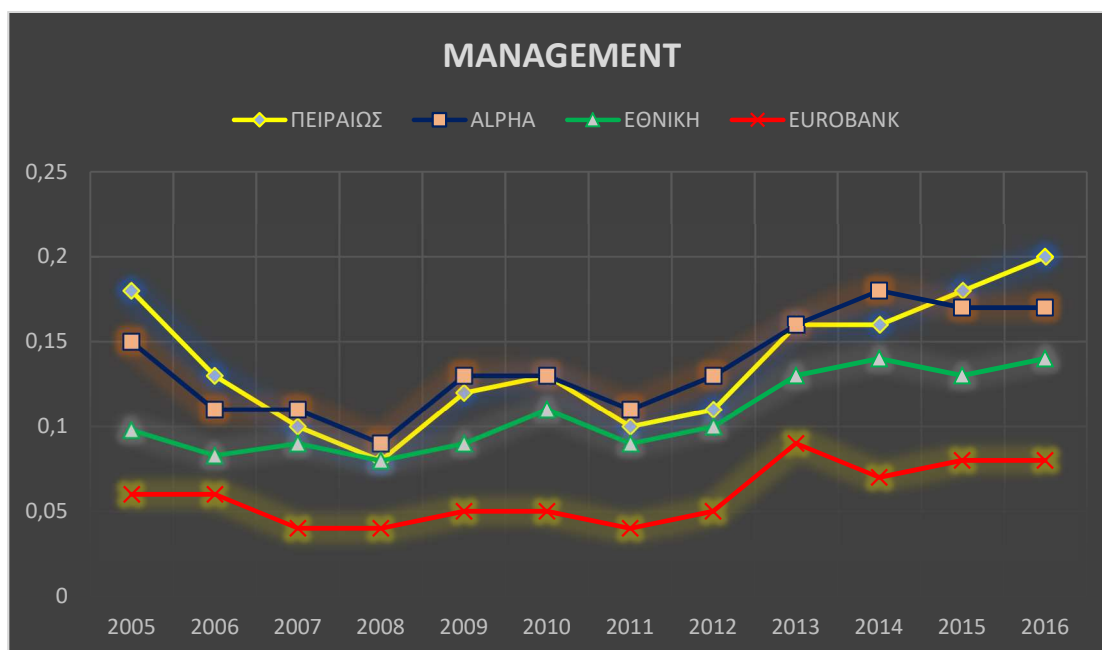
Διάγραμμα 12: Η Εξέλιξη του Δείκτη Διοίκησης των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Από το διάγραμμα εξάγεται το συμπέρασμα ότι διαχρονικά υπάρχει μία κοινή τάση μεταξύ των τραπεζών. Η Eurobank εμφανίζει καλύτερη ποιότητα διοίκησης σε σχέση με τις άλλες τράπεζες. Ακολουθεί η Τράπεζα Πειραιώς η οποία πρωτοστάτησε σε εξαγορές και συγχωνεύσεις και ακολουθούν η Alpha Bank, η Εθνική Τράπεζα η οποία φαίνεται να αντιμετωπίζει μεγαλύτερο πρόβλημα από τις 4 συστημικές τράπεζες σε αυτόν τον τομέα και τελευταία στην κατάταξη βρίσκεται η Attica Bank, η οποία το 2015 έχει την υψηλότερη και συνεπώς χειρότερη τιμή στον δείκτη διοίκησης και αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι το ποσό του αριθμητή εκείνη τη χρονιά είναι αρκετά υψηλό. Τα λειτουργικά έξοδα που βρίσκονται στον αριθμητή αυξάνονται κατά πολύ εξαιτίας σημαντικών ζημιών απομείωσης των χρηματοοικονομικών στοιχείων της τράπεζας λόγω μη επαρκών και στοχευμένων προβλέψεων δανείων σε καθυστέρηση και κατά συνέπεια ο δείκτης αυτός παρουσιάζει τη μεγαλύτερη τιμή από όλες τις τράπεζες. Εξαιτίας αυτής της απόκλισης παραθέτουμε το παρακάτω διάγραμμα, για να είναι πιο εύκολη η σύγκριση ανάμεσα στις τέσσερις συστημικές τράπεζες.

Είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι η Alpha Bank, η Πειραιώς και η Εθνική τράπεζα από το 2010 και μετά έχουν προβεί σε αρκετές εξαγορές άλλων προβληματικών τραπεζών, αλλά και σε συγχωνεύσεις με σημαντικότερες ανάμεσα σε αυτές τις πολύπλοκες διαδικασίες, την εξαγορά της Αγροτικής Τράπεζας από τον οργανισμό της τράπεζας Πειραιώς και τη συγχώνευση της Εμπορικής Τράπεζας από την Alpha Bank. Άμεση συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι να επηρεαστούν σημαντικά τα έσοδα των τραπεζών, καθότι μαζί με το υγιές χαρτοφυλάκιο απορροφήθηκε και το προβληματικό. Επίσης σημαντικός παράγοντας που επηρέασε σημαντικά αυτή την κάμψη του τραπεζικού συστήματος είναι και η επιβολή για πρώτη φορά των capital controls στα μέσα του 2015. Για τρεις ολόκληρες βδομάδες οι τράπεζες παρέμειναν κλειστές, προκαλώντας έντονη ανησυχία στους καταθέτες και στις διοικήσεις των τραπεζών. Τέλος τα έσοδα των τραπεζών παρουσιάζονται μειωμένα λόγω: α) της μεγάλης αύξησης των «κόκκινων» δανείων (αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων από την πλευρά των δανειοληπτών) και β) λόγω της έντονης φυγής κεφαλαίων στο διάστημα από το 2009 έως και σήμερα.

Διάγραμμα 13: Η Εξέλιξη του Δείκτη Διοίκησης των Τεσσάρων Ελληνικών Συστημικών Τραπεζών 2005-2016

5.2.4 Αποτελέσματα Δεικτών Κερδοφορίας

Η κερδοφορία αποτελεί από μόνη της στόχο του εκάστοτε τραπεζικού οργανισμού. Προς την επίτευξη του σκοπού αυτού πορεύονται όλοι οι τραπεζικοί οργανισμοί, όπως άλλωστε και κάθε επιχείρηση. Η κερδοφορία ενός τραπεζικού ιδρύματος, όπως έχουμε αναφέρει και στο προηγούμενο κεφάλαιο μετράται από το δείκτη Αποδοτικότητα Ενεργητικού (Returns on Assets-ROA) και από το δείκτη Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων (Return on Equity- ROE). Στις δύο επόμενες ενότητες θα μελετήσουμε την πορεία του δείκτη κερδοφορίας (E), ο οποίος είναι μια συνιστώσα των δύο προαναφερθέντων δεικτών, δηλαδή του δείκτη ROA και του δείκτη ROE.

5.2.4.1 Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας ROA

Ο πρώτος από του δύο δείκτες που εξετάζουμε είναι ο ROA. Ο δείκτης αυτός εξετάζει την αποδοτικότητα της διαχείρισης του ενεργητικού των τραπεζών. Η πορεία του δείκτη εμφανίζει κοινή τάση και στις 5 τράπεζες. Στον πίνακα 32 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις πέντε τράπεζες για το χρονικό διάστημα 2005-2016.

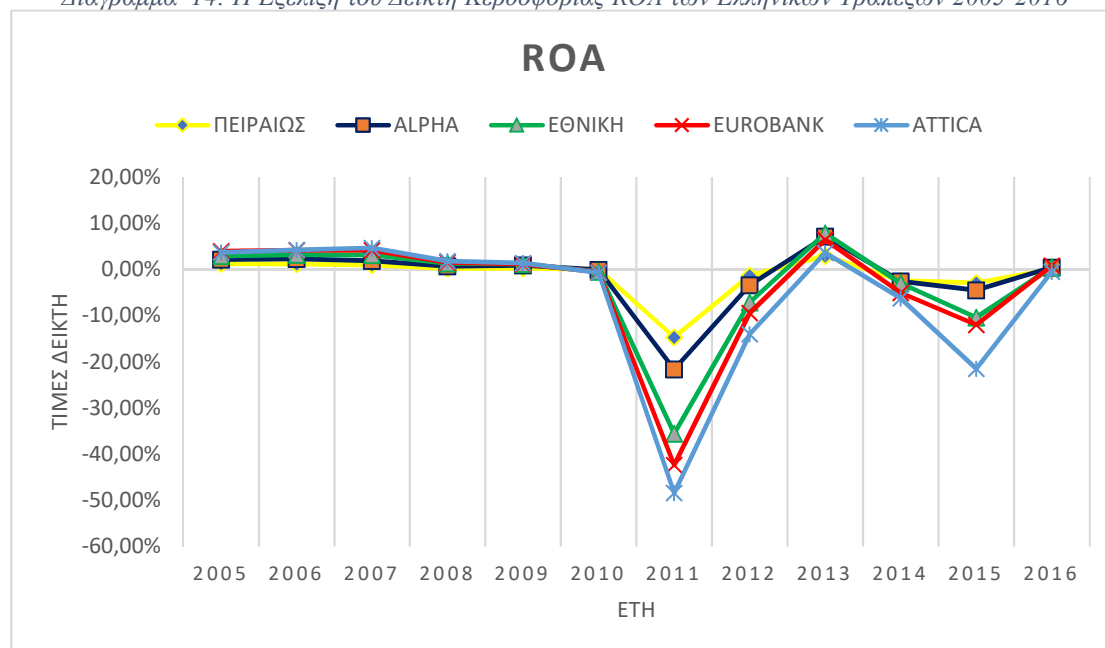
Πίνακας 32: Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας (Earnings)-ROA

ΕΤΟΣ	ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ(EARNINGS)-ROA									
	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK3		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,809%	3	1,23%	2	0,9%	3	1,04%	2	-0,32%	3
2006	0,95%	3	1,21%	2	1,05%	2	0,95%	3	0,07%	3
2007	1,287%	2	1%	2	0,85%	3	1,03%	2	0,51%	3
2008	0,57%	3	0,23%	3	0,5%	3	0,254%	3	0,22%	3
2009	0,25%	3	0,30%	3	0,63%	3	0,003%	3	0,177%	3
2010	-0,375%	3	-0,007%	3	-0,09%	3	-0,092%	3	-0,154%	3
2011	-13,91%	5	-14,66%	5	-6,96%	5	-6,80%	5	-6,06%	5
2012	-3,77%	4	-1,28%	4	-2,11%	4	-2,25%	4	-4,6%	5
2013	0,73%	3	2,92%	1	4,20%	1	-1,42%	4	-2,8%	4
2014	-0,47%	2	-2,44%	4	-0,09%	3	-2,06%	4	-1,2%	4
2015	-5,89%	5	-2,88%	4	-1,59%	4	-1,64%	4	-9,5%	5
2016	0,0351%	3	0,0133%	3	0,43%	3	0,34%	3	-1,3%	4
M.O	-	3,25	-	3,00	-	3,08	-	3,33	-	3,75

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, ο δείκτης ROA και για τις πέντε τράπεζες, την περίοδο 2007-2010 είναι ελαφρά θετικός αλλά με φθίνουσα πορεία και αυτό διότι η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007, έπληξε την Ελλάδα πιο έντονα από το 2009 και μετά. Γενικά παρατηρούμε θετικό πρόσημο στο δείκτη έως το 2009, το οποίο μεταβάλλεται το επόμενο έτος για να παραμείνει αρνητικό ως το 2015. Από το 2010 και έως το 2012 η κερδοφορία των τραπεζών θα υποστεί μεγάλο πλήγμα, εξαιτίας των δυσμενών οικονομικών εξελίξεων στο εσωτερικό της χώρας, με αποτέλεσμα όλες οι τράπεζες να είναι ζημιογόνες.

Το 2012 υλοποιήθηκαν τα δύο προγράμματα ανταλλαγής ομολόγων PSI και PSI+ και η συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών αφορούσε το 100% του σχετικού χαρτοφυλακίου τους, γεγονός που τους στοίχισε την καταγραφή μεγάλων ζημιών που άγγιξαν στο σύνολό τους τα 40,5 δις ευρώ. Μετά το πρόγραμμα οι ελληνικές τράπεζες κρίθηκαν κατάλληλες για ανακεφαλαιοποίηση μέσω του κράτους και φυσικά του ΤΧΣ. Το 2013 παρουσιάζεται μια πρόσκαιρη ανάκαμψη, η οποία όμως δε θα έχει την ανάλογα επιθυμητή συνέχεια. Η αλλαγή αυτή του δείκτη φαίνεται να συνέβη λόγω των συγχωνεύσεων και εξαγορών που έλαβαν χώρα αυτό το έτος. Πιο συγκεκριμένα η ΕΤΕ απορροφάει την FBB και την Probank, η Τράπεζα Πειραιώς την ΑΤΕ και τα εγχώρια καταστήματα των κυπριακών τραπεζών, εμφανίζοντας μεγάλη αρνητική υπεραξία, Η Alpha Bank ενώνεται με την Εμπορική-Credit Agricole και η Eurobank απορροφάει το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Την επόμενη τριετία σχεδόν όλες οι τράπεζες επιστρέφουν σε αρνητικές τιμές. Το 2016 όμως τα σημάδια είναι αρκετά ενθαρρυντικά, με σχεδόν όλες τις τράπεζες να έχουν θετικό πρόσημο στο δείκτη αυτό.

Διάγραμμα 14: Η Εξέλιξη του Δείκτη Κερδοφορίας ROA των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Όπως φαίνεται από το παραπάνω γράφημα, η μεταβλητότητα της κερδοφορίας είναι πάρα πολύ έντονη στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα και διαγράφει μια φθίνουσα πορεία. Η τάση αυτή σε συνδυασμό με τις ζημιογόνες χρήσεις προκαλούν έντονους προβληματισμούς σχετικά με τη δυνατότητα των τραπεζών όχι μόνο να επιστρέψουν σε θετικό πρόσημο αλλά και να καταφέρουν να σταθεροποιηθούν και να κινηθούν σε ανοδική πορεία. Σημαντικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζει η έντονη πολιτική και οικονομική αστάθεια που επικρατεί στην Ελλάδα από το 2009 έως και σήμερα, με αποκορύφωση την επιβολή περιορισμών στη διακίνηση κεφαλαίων(capital controls) που επιβλήθηκε τον Ιούλιο του 2015. Παρακολουθώντας τη συνολική πορεία των τραπεζών, πρώτη στην κατάταξη όσον αφορά την κερδοφορία βρίσκεται η Τράπεζα Πειραιώς, ακολουθούν η Alpha bank και η Εθνική και τελευταίες είναι η Eurobank και η Attica Bank.

5.2.4.2 Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας ROE

Ο δείκτης ROE αξιολογεί την αποδοτική διαχείριση των Ιδίων Κεφαλαίων. Στην προκειμένη περίπτωση τα αποτελέσματα του δείκτη ROE επιβεβαιώνουν τα συμπεράσματα του δείκτη ROA όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί. Γενικά η εικόνα του δείκτη ROE είναι ακόμα χειρότερη για την υπό εξέταση περίοδο, αφού παρατηρούμε τιμές αρκετά μεγαλύτερες σε απόλυτους όρους συγκριτικά με το δείκτη ROA.

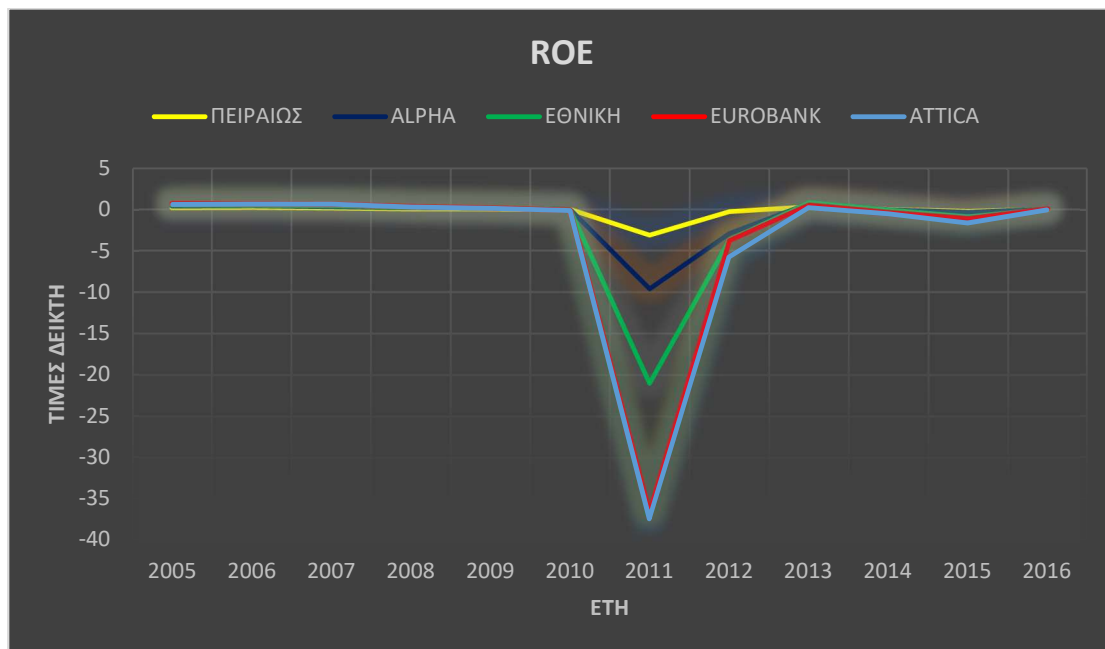
Πίνακας 33: Αποτελέσματα Δείκτη Κερδοφορίας (Earnings)-ROE

ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ(EARNINGS)-ROE										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,159	1	0,179	1	0,193	1	0,184	1	-0,051	4
2006	0,095	2	0,208	1	0,206	1	0,152	1	0,013	3
2007	0,140	1	0,143	1	0,167	1	0,154	1	0,063	3
2008	0,075	3	0,0431	3	0,141	1	0,0606	3	0,032	3
2009	0,0274	3	0,0451	3	0,09	2	0,005	3	0,016	3
2010	-0,0411	4	-0,01	4	-0,013	4	-0,0162	4	-0,014	4
2011	-11,398	5	-3,123	5	-6,481	5	-15,5	5	-0,99	4
2012	-0,774	4	-0,294	4	-2,642	5	-0,055	4	-1,96	5
2013	0,097	2	0,303	2	0,4	3	-0,252	4	-0,27	4
2014	-0,044	4	-0,028	4	-0,009	3	-0,263	4	-0,14	4
2015	-0,546	4	-0,249	4	-0,123	4	-0,71	4	-0,51	4
2016	0,0014	3	0,0012	3	0,0299	3	0,0312	3	-0,075	4
M.O.	-	3,00	-	2,91	-	2,75		3,08	-	3,75

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, αναφέρουμε και πάλι ότι γενικά παρατηρείται η ίδια τάση. Θετικές τιμές έως το 2009, οι οποίες παίρνουν αρνητικό πρόσημο ως το 2015, με εξαίρεση το 2013 για τις τρεις συστημικές τράπεζες.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει για ακόμα μια φορά αναφορά στο 2011, όπου όλες οι τράπεζες παρουσιάζουν τα χειρότερα αποτελέσματα. Αυτό οφείλεται στη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου(PSI), που είχε σαν αποτέλεσμα να υποστούν τεράστιες ζημιές και να χρειαστούν ανακεφαλαιοποίηση με τη συμμετοχή τους στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Σημαντικότατο ρόλο στη πτωτική αυτή πορεία στην κερδοφορία των τραπεζών διαδραμάτισε και η μείωση των εσόδων από τόκους. Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα είχε πληγεί τόσα βαθιά , που είχε κλονιστεί η εμπιστοσύνη των καταθετών, οι οποίοι εκτός από ότι δεν ήθελαν να καταθέσουν κι άλλα χρήματα στους λογαριασμούς των τραπεζών, απέσυραν και τα προϋπάρχοντα, επιδεινώνοντας και άλλο την είδη δύσκολη κατάσταση.

Διάγραμμα 15: Η Εξέλιξη του Δείκτη Κερδοφορίας ROE των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Από το διάγραμμα φαίνεται ότι οι πέντε τράπεζες συμπορεύονται με εξαίρεση το 2011 που ανοίγει η ψαλίδα μεταξύ του, με την Πειραιώς να έχει τις χαμηλότερες τιμές στο δείκτη, την Alpha Bank να ακολουθεί και τις Εθνική Τράπεζα, Eurobank και Attica Bank να έπονται. Όλες οι τράπεζες εμφανίζουν αρνητικό ROE από το 2010 και έπειτα (εκτός του 2013) γεγονός που ερμηνεύεται ως ζημίες, με μεγαλύτερες αυτές της Attica Bank και μικρότερες της Τράπεζας Πειραιώς. Από το 2016 και έπειτα πάλι η κατάσταση μεταβάλλεται, με όλες σχεδόν τις τράπεζες πλην της μη συστημικής, να παρουσιάζουν θετικό δείκτη.

5.2.5 Αποτελέσματα Δεικτών Ρευστότητας

Ο επόμενος δείκτης που θα εξεταστεί είναι ο δείκτης ρευστότητας (L). Αποτελεί ένα πολύ σημαντικό δείκτη αφού δείχνει τη δυνατότητα ενός τραπεζικού ιδρύματος να ανταποκριθεί σε περίπτωση μαζικής εκροής κεφαλαίων από τους καταθέτες της, είτε μέσω μετρητών που διαθέτει και διατηρεί, είτε μέσω της άμεσης ρευστοποίησης περιουσιακών του στοιχείων ή ακόμα μέσω άμεσης χρηματοδότησής του από τρίτη πηγή. Η μεθοδολογία CAMELS λαμβάνει υπόψη δύο δείκτες: α) το δείκτη άμεσης ρευστότητας (L1), ο οποίος συσχετίζει τις καταθέσεις με τα δάνεια και β) το δείκτη έμμεσης ρευστότητας (L2), ο οποίος συσχετίζει το κυκλοφορούν ενεργητικό με το μέσο όρο των στοιχείων του ενεργητικού. Σε περιόδους κρίσεως, διάστημα το οποίο παρουσιάζεται στη μελέτη, οι τράπεζες πρέπει να εμφανίζουν επαρκή επίπεδα ρευστότητας έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το κλίμα έντονης αβεβαιότητας που επικρατεί, που οδηγεί κατά περιόδους σε μαζικές αναλήψεις κεφαλαίων, απαραίτητα όχι μόνο για την επιβίωση των τραπεζικών ιδρυμάτων, αλλά και για την ανάπτυξή τους.

5.2.5.1 Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας L1

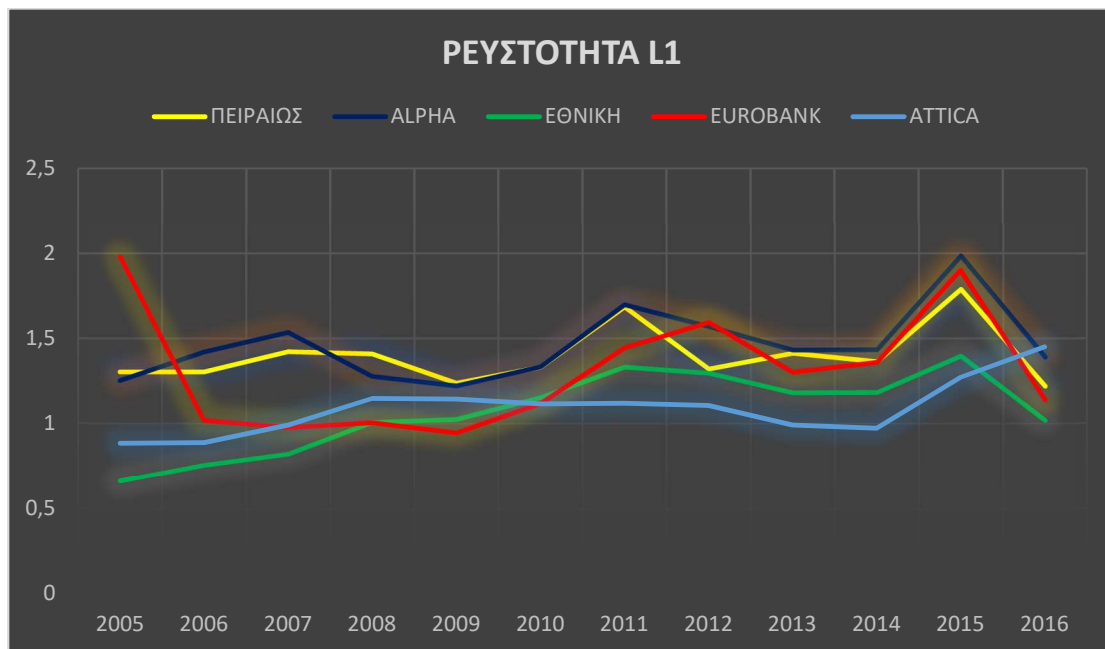
Συνοπτικά αναφέρουμε και πάλι ότι ο πρώτος δείκτης (L1) εξετάζει την σχέση δανείων προς καταθέσεις. Τιμές μικρότερες της μονάδας ερμηνεύονται ως καλή σχέση μεταξύ υποχρεώσεων των τραπεζών και ρευστών διαθεσίμων. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και για τις πέντε τράπεζες για το χρονικό διάστημα 2005-2016.

Πίνακας 34: Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας (Liquidity)-L1

ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ(LIQUIDITY)-L1										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,661	1	1,305	4	1,253	4	1,98	5	0,882	1
2006	0,756	1	1,304	4	1,422	4	1,019	2	0,886	1
2007	0,821	1	1,423	4	1,537	5	0,978	2	0,99	2
2008	1,008	2	1,409	4	1,278	4	1,006	2	1,145	3
2009	1,026	2	1,238	4	1,222	4	0,946	2	1,142	3
2010	1,153	3	1,333	4	1,334	4	1,12	3	1,113	3
2011	1,332	4	1,685	5	1,698	5	1,445	4	1,118	3
2012	1,296	4	1,322	4	1,57	5	1,594	5	1,105	3
2013	1,181	3	1,414	4	1,433	4	1,302	4	0,99	2
2014	1,184	3	1,365	4	1,434	4	1,36	4	0,97	2
2015	1,397	4	1,789	5	1,985	5	1,901	5	1,27	4
2016	1,02	2	1,22	4	1,39	4	1,14	3	1,45	4
M.O.	-	2,5	-	4,16	-	4,33	-	3,4	-	2,58

Όσον αφορά το δείκτη L1, παρατηρούμε ότι έχει τις καλύτερες τιμές η Εθνική Τράπεζα, πρακτικά δηλαδή μπορούμε να πούμε ότι διαθέτει περισσότερες καταθέσεις σε σχέση με τα δάνεια που έχει χορηγήσει. Την τελευταία τριετία όλες τράπεζες παρουσιάζουν μια ποιο βελτιωμένη εικόνα, με την Attica Bank να είναι η μοναδική τράπεζα, που όχι μόνο δεν καταφέρνει να διατηρήσει σταθερό το δείκτη αυτό, αλλά τον αυξάνει αισθητά. Βέβαια η απόκλιση του δείκτη αυτού πριν και μετά την κρίση είναι τεράστια, πράγμα που σημαίνει ότι όλες σχεδόν οι τράπεζες θα πρέπει να βελτιώσουν τα αποτελέσματά τους σημαντικά και κυρίως οι δύο τελευταίες στην κατάταξη αυτή τράπεζες, δηλαδή η Τράπεζα Πειραιώς και η Alpha Bank.

Διάγραμμα 16: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ρευστότητας L1 των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Στο διάγραμμα 16 παρατηρούμε ότι τα επίπεδα άμεσης ρευστότητας των τραπεζών παρουσιάζουν σημαντική βελτίωση από το 2011 και μετά. Το 2011 έγινε ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας λόγω κενών χρηματοδότησης που είχαν δημιουργηθεί από την υποχρεωτική συμμετοχή τους στο πρόγραμμα PSI. Ενθαρρυντικό στοιχείο είναι ότι οι τράπεζες τα τελευταία χρόνια εμφανίζουν μια ανοδική τάση στην άμεση ρευστότητά τους, απόρροια φυσικά του γεγονότος ότι έχουν περιορίσει την έκθεσή τους προς την Ελληνική οικονομία και έχουν επικεντρωθεί στην όσο δυνατόν καλύτερη διαχείριση του υφιστάμενου δανειακού χαρτοφυλακίου τους.

Το διάγραμμα δείχνει την Εθνική Τράπεζα, την Attica και την Eurobank να βρίσκονται σε καλύτερη θέση σε σχέση με την Alpha Bank και την Τράπεζα Πειραιώς που έχουν το μεγαλύτερο πρόβλημα.

5.2.5.2 Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας L2

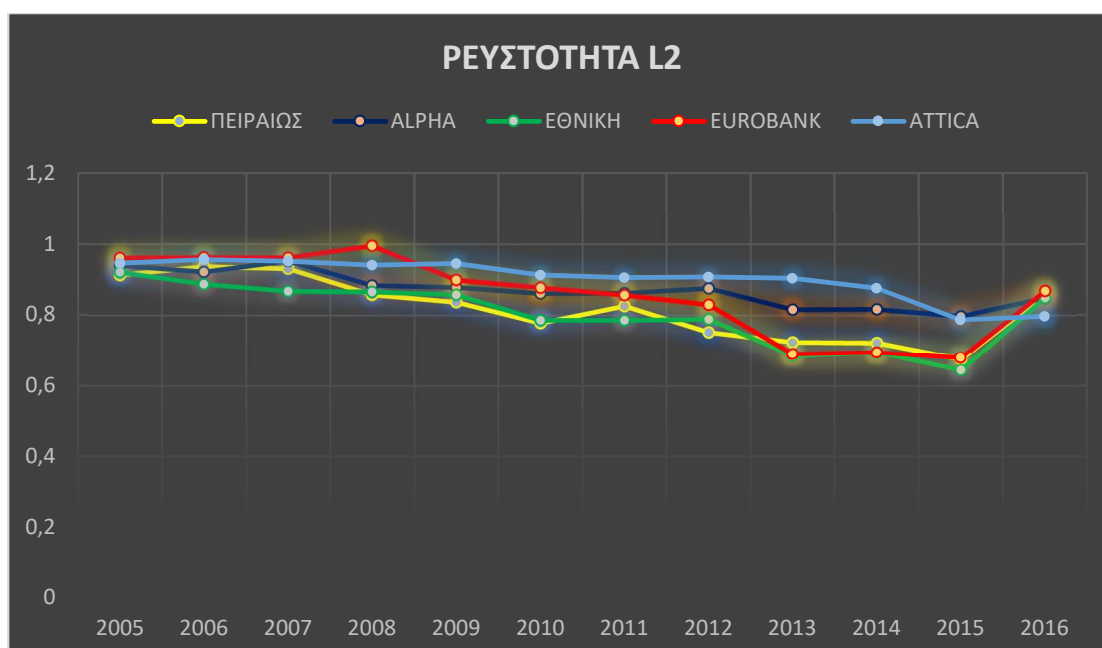
Ο επόμενος δείκτης είναι ο L2. Ο δείκτης αυτός αξιολογεί την ικανότητα κάλυψης των υποχρεώσεων της τράπεζας από το κυκλοφορούν ενεργητικό.

Πίνακας 35: Αποτελέσματα Δείκτη Ρευστότητας (Liquidity)-L2

ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,921	2	0,913	2	0,940	2	0,961	2	0,946	2
2006	0,888	3	0,937	2	0,922	2	0,963	2	0,956	2
2007	0,868	3	0,931	2	0,953	2	0,962	2	0,951	2
2008	0,866	3	0,858	3	0,884	3	0,995	2	0,940	2
2009	0,858	3	0,837	3	0,879	3	0,899	3	0,945	2
2010	0,786	4	0,778	4	0,861	3	0,878	3	0,912	2
2011	0,786	4	0,826	3	0,862	3	0,857	3	0,905	3
2012	0,789	4	0,752	4	0,876	3	0,83	3	0,907	3
2013	0,686	4	0,724	4	0,816	3	0,69	4	0,903	3
2014	0,696	4	0,722	4	0,817	3	0,695	4	0,875	3
2015	0,645	5	0,676	4	0,797	3	0,679	4	0,785	4
2016	0,850	3	0,860	3	0,849	3	0,869	3	0,795	4
M.O.	-	3.5	-	3,16	-	2,75	-	2,91	-	2.66

Από τον πίνακα παρατηρούμε μία φθίνουσα πορεία του δείκτη για όλες τις τράπεζες που ερμηνεύεται ως αδυναμία κάλυψης των υποχρεώσεών τους από τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία του ενεργητικού τους. Ειδικά παρατηρούμε ότι ενώ όλες οι τράπεζες την τριετία 2007-2010 παρουσιάζουν μια πολύ ικανοποιητική πορεία, η κατάσταση αυτή αλλάζει δυσμενώς από το 2011 και μετά (υποχρεωτική συμμετοχή στο πρόγραμμα PSI).

Διάγραμμα 17: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ρευστότητας L2 των Ελληνικών Τραπεζών 2005-2016

Τη συνολικά καλύτερη εικόνα σύμφωνα με το διάγραμμα παρουσιάζουν η Attica Bank και εν συνεχεία η Alpha Bank. Η κατάταξη αυτή δείχνει μια μεγάλη προσπάθεια των δύο αυτών τραπεζών, να καλύψουν το κενό που έχει δημιουργηθεί από τους δείκτες άμεσης και έμμεσης ρευστότητας. Ακολουθούν η Eurobank, η Πειραιώς και τελευταία η Εθνική Τράπεζα. Μελετώντας την πορεία αυτού του δείκτη στο διάστημα 2005-2016, παρατηρούμε να ακολουθεί μια φθίνουσα πορεία, η οποία και προκαλεί έντονο προβληματισμό και χρήζει άμεσης εξέτασης και χάραξη ενός στρατηγικού πλάνου από την πλευρά των διοικήσεων των τραπεζών. Αντίθετα με αυτή την τάση, η Alpha Bank και η Attica Bank κινούνται έντονα ανοδικά τη διετία 2012-2013. Ανοδική πορεία τη διετία αυτή ακολουθεί και η Eurobank, η οποία κυρίως το 2012 επιτυγχάνει μεγαλύτερα νούμερα.

5.2.6 Αποτελέσματα Δείκτη Ευαισθησίας στους Κινδύνους της Αγοράς

Ο Δείκτης Ευαισθησίας στους Κινδύνους της Αγοράς (S) αποτελεί νεοεισαχθή δείκτη αυξάνουσας σημασίας για τα τραπεζικά ιδρύματα. Η προστασία από τους κινδύνους αγοράς απασχολεί ολοένα και περισσότερο τις διοικήσεις των τραπεζών. Οι κίνδυνοι αγοράς χρήζουν μεγάλης προσοχής διότι αφορούν μειώσεις της αξίας μίας επένδυσης οφειλόμενες σε μεταβολές παραγόντων που διαμορφώνουν την αξία της αγοράς της επένδυσης αυτής. Οι κίνδυνοι αγοράς πλήττουν την αξία του ενεργητικού των τραπεζικών οργανισμών.

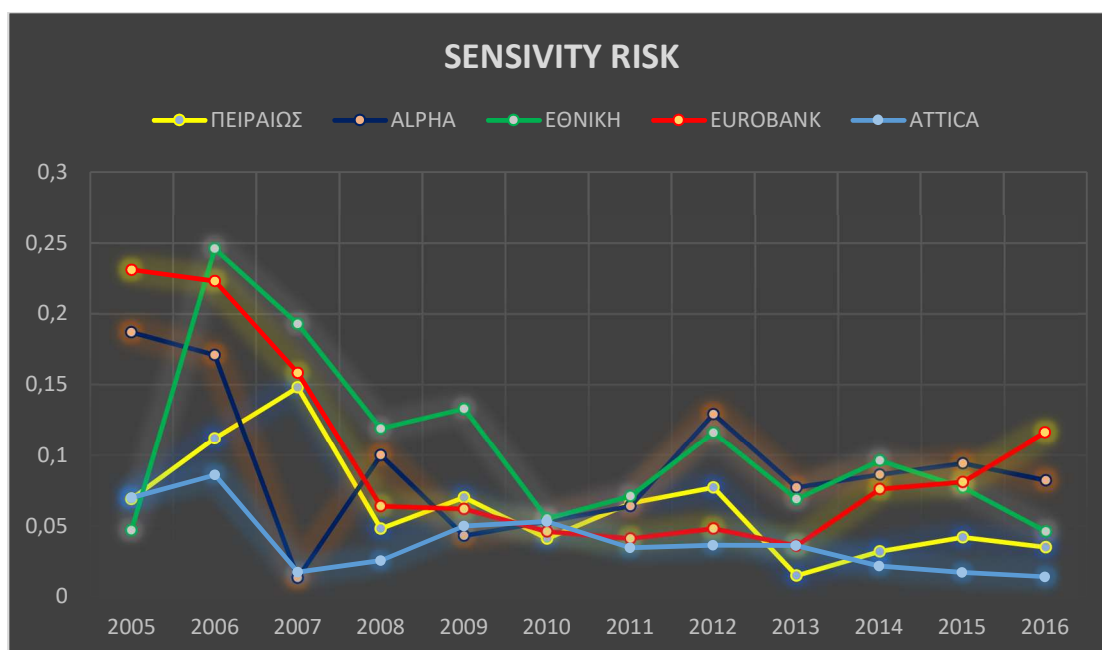
Στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρούμε ότι σε σχέση με το 2005, οι τράπεζες εμφανίζονται περισσότερο οχυρωμένες απέναντι στους κινδύνους αγοράς. Αυτό φαίνεται από τις μειούμενες τιμές του δείκτη. Βεβαίως υπάρχουν διακυμάνσεις αλλά σε γενικές γραμμές υπάρχει βελτίωση στην προστασία έναντι του κινδύνου αγοράς. Η τάση είναι κοινή και είναι προς όφελος των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις πέντε τράπεζες για το χρονικό διάστημα 2005-2016.

Πίνακας 36: Αποτελέσματα Δείκτη Ευαισθησία στους Κινδύνους της Αγοράς (Sensitivity to Market Risk)

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (SENSITIVITY TO MARKET RISK)										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΒΑΘΜΟΣ
2005	0,047	1	0,069	1	0,187	4	0,231	4	0,070	1
2006	0,246	5	0,112	2	0,171	4	0,223	4	0,086	2
2007	0,193	4	0,148	3	0,0134	1	0,158	4	0,0172	1
2008	0,119	3	0,048	1	0,1	5	0,064	1	0,0254	1
2009	0,133	3	0,07	1	0,043	1	0,062	1	0,050	1
2010	0,055	1	0,041	1	0,053	1	0,046	1	0,053	1
2011	0,071	1	0,066	1	0,064	1	0,041	1	0,0344	1
2012	0,116	2	0,077	1	0,129	2	0,048	1	0,0363	1
2013	0,069	1	0,015	1	0,077	1	0,036	1	0,0360	1
2014	0,096	2	0,032	1	0,086	1	0,076	1	0,0215	1
2015	0,077	1	0,042	1	0,094	2	0,081	1	0,017	1
2016	0,046	1	0,035	1	0,082	1	0,116	2	0,014	1
M.O.	-	2,08	-	1,25	-	2,00	-	1,83	-	1,08

Από τα αποτελέσματα του πίνακα 36 παρατηρούμε ότι η Attica Bank μαζί με την Τράπεζα Πειραιώς επιδεικνύουν την καλύτερη συμπεριφορά για όλο το διάστημα που εξετάζουμε, έχοντας περιορίσει σημαντικά την εξάρτηση της κερδοφορίας τους από τον συγκεκριμένο κίνδυνο. Αν και η Attica Bank έχει σε αυτό το δείκτη τον άτυπο τίτλο της πρωτιάς, μπορούμε να πούμε ότι η σειρά ανάμεσα σε αυτές τις δύο τράπεζες δεν είναι και πολύ αντιπροσωπευτική διότι η Τράπεζα Πειραιώς λόγω ότι είναι συστημική τράπεζα, περιβάλλεται και απειλείται από περισσότερους κινδύνους αγοράς από ότι η Attica Bank. Η σύγκριση αυτής της τράπεζας δε μπορεί να είναι πλήρως αντιπροσωπευτική και με τις υπόλοιπες τρεις συστημικές. Επιπροσθέτως παρατηρούμε ότι η Πειραιώς το διάστημα 2012-2015 επιτυγχάνει πολύ καλύτερα αποτελέσματα και ενδεχομένως αυτό να οφείλεται σε μια σειρά από επενδύσεις που προέβη η τράπεζα αυτή και αφορά αξιόγραφα όπως ομόλογα και μετοχές. Αντίθετα μεγάλη απόκλιση παρουσιάζουν τόσο η Eurobank όσο και η Alpha Bank και η Εθνική, που η εξάρτησή τους στον κίνδυνο της αγοράς παρουσιάζεται πολύ μεγαλύτερη.

Διάγραμμα 18: Η Εξέλιξη του Δείκτη Ευαισθησίας των Ελληνικών Τραπεζών στους Κινδύνους Αγοράς 2005-2016

Στο παραπάνω διάγραμμα απεικονίζεται η τεράστια απόκλιση που παρουσιάζουν η Εθνική, η Alpha Bank και η Eurobank σε σχέση με τις δύο άλλες τράπεζες και κυρίως σε σχέση με την Τράπεζα Πειραιώς, μιας και συμπεριλαμβάνεται στην ίδια κατηγορία (την κατηγορία των συστημικών τραπεζών). Η ανοδική πορεία του δείκτη της ευαισθησίας στους κινδύνους της αγοράς που παρουσιάζουν τόσο η Εθνική όσο η Alpha Bank και η Eurobank χρήζει άμεσης αντιμετώπισης από τις διοικήσεις των τραπεζών αυτών προκειμένου να περιοριστεί σημαντικά ο συγκεκριμένος κίνδυνος. Και αυτό διότι μια απότομη πτώση των αποδόσεων των χρεογράφων που διακρατούν οι τράπεζες θα επιφέρει σημαντική μείωση του άμεσα ρευστοποιήσιμου ενεργητικού και θα δυσχεράνει σημαντικά τη θέση τους και τη δυνατότητά τους να αντιμετωπίσουν μια ενδεχόμενη κρίση.

5.3 Τελική Βαθμολογία Συστήματος CAMELS

Η μεθοδολογία CAMELS δίνει στον οικονομικό αναλυτή την δυνατότητα να μπορεί να εξετάσει όλες τις παραμέτρους της οικονομικής κατάστασης ενός οργανισμού, να τις αξιολογεί, να τις συγκρίνει και να τις κατατάσσει. Εκτός αυτού επιτρέπει την συγκεντρωτική αξιολόγηση και την εξαγωγή συμπερασμάτων για την γενική θέση του υπό εξέταση οργανισμού.

Υπενθυμίζεται και πάλι ότι λόγω των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στον οικονομικό χώρο, εκμεταλλευόμαστε την ευελιξία που μας προσφέρει η μεθοδολογία CAMELS και ορίζουμε τις σταθμίσεις συμμετοχής των αριθμοδεικτών στο τελικό αποτέλεσμα ως εξής:

- CAPITAL 25%
- ASSETS QUALITY 15%
- MANAGEMENT 10%
- EARNINGS 10%
- LIQUIDITY 25%
- SENSITIVITY TO MARKET RISK 15%

Κατόπιν αυτού και έπειτα από υπολογισμούς καταλήγουμε στα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί. Απεικονίζεται δε η γενική κατάταξη των πέντε Ελληνικών τραπεζών για τα έτη 2005 έως και 2016 όπως προέκυψαν από την παρούσα μελέτη.

Υπογραμμίζεται ότι τα αποτελέσματα προέκυψαν αποκλειστικά και μόνο από την χρήση της μεθοδολογίας CAMELS και δεν έγινε συνδυασμός της με άλλες μεθόδους αξιολόγησης τραπεζών.

Με τον τρόπο αυτό μπορεί ο αναλυτής να έχει μια ποιο ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην προ κρίσης περίοδο αλλά και κατά την διάρκεια αυτής.

Πίνακας 37: Συγκεντρωτική Βαθμολογία Υποδείγματος CAMELS

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ CAMELS										
ΕΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ		ΠΕΙΡΑΙΩΣ		ALPHA		EUROBANK		ATTICA	
	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΣΕΙΡΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΣΕΙΡΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΣΕΙΡΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΣΕΙΡΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΣΕΙΡΑ
2005	1,675	1	2,85	2	3,1	4	2,875	3	3,375	5
2006	2,1	1	2,8	2	2,95	3	3,05	4	3,475	5
2007	2,1	1	2,7	3	2,925	5	2,4	2	2,85	4
2008	2,125	1	2,975	3	3,675	5	2,35	2	3,225	4
2009	2,225	1	3,175	5	2,725	4	2,475	2	2,475	3
2010	2,325	1	3,5	5	2,975	4	2,65	3	2,525	2
2011	3,3	2	3,95	5	3,65	3	2,825	1	3,85	4
2012	3,5	2	3,7	3	4	5	3,25	1	3,9	4
2013	2,525	1	3,05	3	2,725	2	3,35	4	3,425	5
2014	2,575	1	3,55	4	3,075	2	3,1	3	3,675	5
2015	2,825	1	2,875	3	3,2	4	2,875	2	3,1	5
2016	2,475	1	2,825	4	2,825	3	2,55	2	3,55	5
M.O.	2,479	1	3,1625	4	3,152	3	2,8125	2	3,285	5

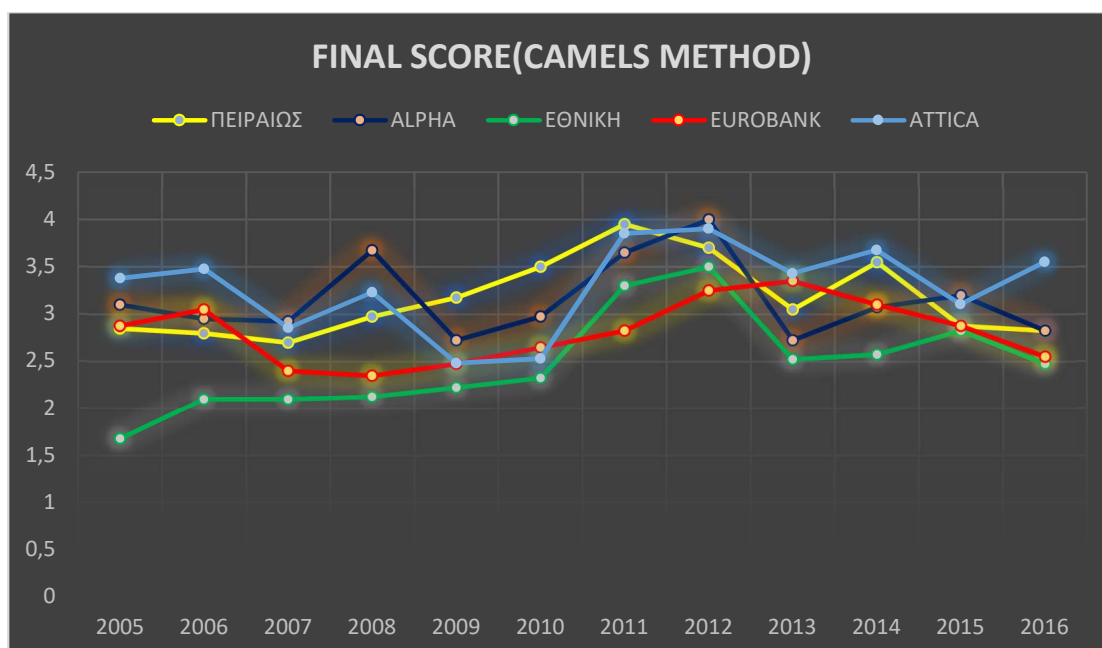
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η Εθνική τράπεζα παρουσιάζει την καλύτερη και πιο σταθερή πορεία για το χρονικό διάστημα 2005-2016. Όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια, από το 2006 έως το 2010 και από το 2013 έως και το 2016, είναι διπλάσια του ελάχιστου ορίου 8% που έχει τεθεί από τις αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές. Μόνο το διάστημα 2011-2012 παρουσιάζει μια μικρή πτώση, η οποία και πάλι δεν είναι κατώτερη του ελάχιστου ορισμένου ορίου του 8%. Τα υψηλά ποσοστά αυτού του δείκτη απεικονίζουν την ικανότητα της τράπεζας αυτής να αντιμετωπίζει και να μπορεί να απορροφάει ενδεχόμενες ζημιές από μη εξυπηρετούμενες υποχρεώσεις ή από φυγή κεφαλαίων, ενώ επιπρόσθετα καταδεικνύουν υψηλή φερεγγυότητα και χαμηλό κίνδυνο πτώχευσης. Ο επόμενος δείκτης, ο δείκτης ποιότητας του ενεργητικού παίρνει για όλες τις τράπεζες από το 2010 και έπειτα δυσμενής τροπή, κατάσταση που υποδηλώνεται από τα σοβαρά προβλήματα αποπληρωμής των δανείων, παρουσιάζοντας όμως μια μικρή βελτίωση κατά το χρονικό διάστημα 2013-2016. Το χρονικό διάστημα αυτό εντείνονται οι προσπάθειες ρύθμισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τακτοποίησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Η διαχείριση των καθυστερήσεων είναι μείζονος σημασίας για ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα τα τελευταία χρόνια και βασική προϋπόθεση για να μπορέσουν οι τράπεζες να επιστρέψουν στην κερδοφορία. Όσον αφορά το δείκτη της διοίκησης αλλά και το δείκτη ευαισθησίας στους κινδύνους της αγοράς, η εικόνα όλων των τραπεζών δεν είναι ιδιαίτερα θετική. Ιδιαίτερα ενθαρρυντική δεν είναι και η πορεία που διαγράφει και ο δείκτης κερδοφορίας, ο οποίος παρουσιάζει από το 2010 και μετά αρνητική εξέλιξη λόγω της χρηματοοικονομικής ύφεσης που βιώνει η χώρα. Την κατάσταση αυτή επιβαρύνουν η υπερφορολόγηση, η μείωση των δημοσίων δαπανών, η εκτόξευση της ανεργίας και η σημαντική μείωση του Α.Ε.Π.

Τέλος ο δείκτης ρευστότητας της Εθνικής τράπεζας(άμεσης και έμμεσης), βρίσκεται σε σταθερά ικανοποιητικά επίπεδα, για όλο το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα. Συνολικά η Εθνική παρουσιάζει από το 2005 έως το 2016 πολύ μικρές διακυμάνσεις στο σύστημα βαθμολογίας CAMELS, κάτι που δηλώνει σταθερότητα και ικανότητα άμεσης προσαρμογής στα νέα δεδομένα.

Στη δεύτερη και τρίτη θέση, σύμφωνα με τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα κατατάσσουμε την Eurobank και την Alpha Bank αντίστοιχα, οι οποίες ενώ παρουσιάζουν ποιο έντονες διακυμάνσεις και χειρότερα αποτελέσματα από την Εθνική τράπεζα, συνολικά η βαθμολογία τους είναι ικανοποιητική, με εξαίρεση τη διετία 2011-2012. Γενικά σε όρους κεφαλαιακής επάρκειας, η ALPHA BANK παρουσιάζει χαμηλότερα επίπεδα, κάτι που την καθιστά λιγότερο φερέγγυα. Και οι δύο τράπεζες όμως, τη διετία 2015-2016 επιτυγχάνουν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια και μάλιστα διπλάσια του ορίου του 8%, ορισμένο από τους κανόνες της Βασιλείας. Όσον αφορά την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού και οι δύο τράπεζες φαίνεται να έχουν στο χαρτοφυλάκιο τους ένα μεγάλο ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση, με την Alpha Bank να εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά, ενώ από τη μεριά της η Eurobank έχει καταφέρει σε μεγαλύτερο βαθμό να περιορίσει αυτόν τον κίνδυνο παρουσιάζοντας μια καλή εικόνα του ενεργητικού της. Η αποτελεσματικότητα της διοίκησης αποτελεί ένα χαρακτηριστικό της Eurobank, κάτι όμως που δε μπορεί να ειπωθεί για την Alpha Bank. Ενδεχομένως, το μόνα σχετικά κοινά σημεία των δυο τραπεζών είναι η κακή εικόνα που έχουν όσον αφορά την άμεση ρευστότητα και την κερδοφορία. Το επίπεδο των δανείων που έχουν δώσει, είναι πολύ μεγαλύτερο από το ποσοστό καταθέσεων, κάτι που εκθέτει τις τράπεζες σε κίνδυνο. Σε όρους έμμεσης ρευστότητας, η Alpha Bank είναι καλύτερη. Έτσι αν ήταν να επιλέξουμε μεταξύ των δυο τραπεζών, όσον αφορά την ικανότητα κάλυψης βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, η επιλογή μας θα ήταν η Alpha Bank. Επίσης, η Eurobank παρουσιάζεται λιγότερη ευάλωτη σε κινδύνους της αγοράς από ότι η Alpha Bank.

Στις δύο τελευταίες θέσεις βρίσκονται, προτελευταία η τράπεζα Πειραιώς και τελευταία η Attica Bank. Και οι δύο τράπεζες αυτές είναι οι μοναδικές που δεν κατάφεραν, σε συγκεκριμένα βέβαια έτη, να καλύψουν το ελάχιστο όριο κεφαλαιακής επάρκειας που έχει οριστεί από τις αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές. Για την τράπεζα Πειραιώς αυτό συνέβη το 2011, με το δείκτη μάλιστα να παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο, ενώ για την Attica Bank, κεφαλαιακή επάρκεια της τάξεως του 4,07% το 2012, δεν ήταν επαρκής για να καλύψει το θεμιτό όριο. Από το 2010 και μετά και οι δύο τράπεζες παρουσίασαν πολλά δάνεια σε καθυστέρηση, και το ενεργητικό τους άρχισε να παρουσιάζει φθορές, περιορίζοντας αισθητά την κερδοφορία τους. Όσον αφορά τη διοίκηση των δύο αυτών τραπεζών και κυρίως της Attica Bank, χαρακτηρίζεται από αναποτελεσματικότητα, σε σύγκριση με τις άλλες τράπεζες. Βέβαια στη συνολική κατάταξη η τράπεζα Πειραιώς δεν παρουσιάζει το χειρότερο δείκτη διοίκησης και μάλιστα είναι τρίτη στην κατάταξη, αλλά δεν επιτυγχάνει και τα ανάλογα ποσά που απαιτούνται για τη βελτίωση της κερδοφορίας της και της ρευστότητάς της. Η έλλειψη ικανότητας της διοίκησης να διαχειριστεί τον παράγοντα σταθερότητα, αντικατοπτρίζεται πολύ εύκολα στα στοιχεία του ισολογισμού. Τα επίπεδα άμεσης κι έμμεσης ρευστότητας για την τράπεζα Πειραιώς ήταν αρκετά χαμηλά, ίσως τα πιο χαμηλά από όλες τις τράπεζες. Τέλος, σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες τράπεζες έχουν καταφέρει να περιορίσουν την έκθεσή τους σε κινδύνους της αγοράς, διαμορφώνοντας κατάλληλα το χαρτοφυλάκιο επενδύσεών τους. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να θωρακίσουν τα στοιχεία του ενεργητικού τους.

Διάγραμμα 19: Η Εξέλιξη της Συνολικής Βαθμολογίας των Ελληνικών Τραπεζών στο Υπόδειγμα CAMELS

Στον πίνακα 37 που ακολουθεί παρουσιάζεται η τελική κατάταξη των τραπεζών κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα 2005-2016:

Πίνακας 38: Τελική Κατάταξη Ελληνικών Τραπεζών Σύμφωνα με τη Μεθοδολογία CAMELS

ΤΕΛΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ					
ΕΤΟΣ	1	2	3	4	5
2005	ΕΘΝΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	EUROBANK	ALPHA	ΑΤΤΙΚΑ
2006	ΕΘΝΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ALPHA	EUROBANK	ΑΤΤΙΚΑ
2007	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΑΤΤΙΚΑ	ALPHA
2008	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΑΤΤΙΚΑ	ALPHA
2009	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ΑΤΤΙΚΑ	ALPHA	ΠΕΙΡΑΙΩΣ
2010	ΕΘΝΙΚΗ	ΑΤΤΙΚΑ	EUROBANK	ALPHA	ΠΕΙΡΑΙΩΣ
2011	EUROBANK	ΕΘΝΙΚΗ	ALPHA	ΑΤΤΙΚΑ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ
2012	EUROBANK	ΕΘΝΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΑΤΤΙΚΑ	ALPHA
2013	ΕΘΝΙΚΗ	ALPHA	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	EUROBANK	ΑΤΤΙΚΑ
2014	ΕΘΝΙΚΗ	ALPHA	EUROBANK	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΑΤΤΙΚΑ
2015	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ALPHA	ΑΤΤΙΚΑ
2016	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ALPHA	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΑΤΤΙΚΑ

5.4 Οι Σημαντικότερες Αλλαγές το 2016

Την επιστροφή του τραπεζικού συστήματος στην κερδοφορία μετά από ένα μακροχρόνιο κύκλο ζημιών σηματοδοτεί η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της χρήσης 2016. Οι τράπεζες κατάφεραν να διατηρήσουν τους υψηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας αν και η θετική εικόνα του 2016 όσον αφορά την συγκράτηση ή και μείωση των NPLs έχει ακυρωθεί από το πρώτο τρίμηνο του 2017. Οι τράπεζες καλούνται σήμερα να λειτουργήσουν σε ένα διαφορετικό οικονομικό περιβάλλον λόγω της αβεβαιότητας που δημιουργούν οι καθυστερήσεις στη β' αξιολόγηση. Οι εξελίξεις του 2017 φαίνεται να επιβεβαιώνουν, δυστυχώς, την ανακοπή της τάσης περιορισμού των δανείων σε καθυστέρηση που καταγράφηκε τα τρία τελευταία τρίμηνα του 2016. Σε κάθε περίπτωση όμως τα αποτελέσματα του προηγούμενου έτους επιτρέπουν την εξαγωγή συμπερασμάτων. Για παράδειγμα καταγράφεται συρρίκνωση του ενεργητικού των 4 συστημικών τραπεζών κυρίως λόγω της εφαρμογής των πλάνων αναδιάρθρωσης που οδήγησαν στην πώληση θυγατρικών εταιρειών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Όσον αφορά την **Alpha Bank** τα αποτελέσματα του 2016 επιβεβαίωσαν ότι η τράπεζα διατηρεί την ισχυρότερη κεφαλαιακή επάρκεια μεταξύ των ελληνικών τραπεζών, κάτι που αποτελεί επιτυχία για την διοίκηση της δεδομένου ότι συνεχίστηκε το 2016 η πολιτική των υψηλών προβλέψεων. Ειδικότερα, η τράπεζα προχώρησε στη λήψη προβλέψεων 1,2 δισ. ευρώ καθώς αντιμετώπισε μία σειρά ειδικών περιπτώσεων στο μέτωπο των μεγάλων επιχειρηματικών χορηγήσεων. Η πτώση του ενεργητικού της τράπεζας διαμορφώθηκε στα 64,9 δισ. ευρώ από 69,5 δισ. ευρώ. Η τράπεζα εξακολουθεί λόγω των ισχυρών και ποιοτικών κεφαλαίων που διαθέτει να αποτελεί την προτίμηση των ξένων θεσμικών επενδυτών, κάτι το οποίο επιβεβαιώθηκε και από τις συστάσεις της αγοράς που εξέδωσαν μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων η Goldman Sachs βάζοντας τιμή στόχο τα 2,6 ευρώ και η UBS στα 2,52 ευρώ.

Η τράπεζα **Πειραιώς** παρουσίασε για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο μείωση τόσο των NPEs όσο και των NPLs ενώ παρουσιάζει και αύξηση των καταθέσεων. Συγκεκριμένα πέτυχε μείωση 2,5 δισ. ευρώ των δανείων σε καθυστέρηση με ταυτόχρονη αύξηση των καταθέσεων κατά τρία δισ. ευρώ. Η χρηματοδότηση από τον ELA μειώθηκε στο μισό σε σχέση με τα επίπεδα του Ιουνίου 2015, υποχωρώντας στα 5 δισ. ευρώ. Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας CET-1 διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο στο 17,0% ενώ οι προβλέψεις που έλαβε η τράπεζα ήταν 1 δισ. ευρώ. Ο δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων ενισχύθηκε στο 69,5%, και ο δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις βελτιώθηκε στο 113%. Σε επίπεδο ενοποιημένης βάσης η Τράπεζα Πειραιώς ανακοίνωσε ζημίες τεσσάρων εκατ. ευρώ, ενώ στις δραστηριότητές της στην Ελλάδα εμφάνισε κέρδη 74 εκατ. ευρώ. Το ενεργητικό της Πειραιώς στο τέλος Δεκεμβρίου 2016 διαμορφώθηκε σε 81,5 δισ. ευρώ από 87,9 δισ. στο τέλος του 2015.

Στην περίπτωση της **Εθνικής** τράπεζας είναι αξιοσημείωτη η μείωση των NPEs, των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, που πέτυχε η διοίκηση της το 2016. Καθώς η τράπεζα υποχρεώθηκε με το πλάνο αναδιάρθρωσης να προβεί στη ρευστοποίηση σημαντικών περιουσιακών στοιχείων του Ομίλου, το ενεργητικό της υποχώρησε απ' τα 111,7 δισ. ευρώ στα 78,5 δισ. ευρώ κυρίως λόγω της πώλησης της Finansbank. Οι προβλέψεις στις οποίες προχώρησε η τράπεζα ανέρχονται σε 715 εκατ. ευρώ.

Η **Eurobank** πέτυχε την υψηλότερη κερδοφορία το 2016 μεταξύ των συστημικών τραπεζών παρουσιάζοντας κέρδη 230 εκατ. ευρώ. Η τράπεζα κατάφερε να δημιουργήσει εσωτερικό κεφάλαιο βελτιώνοντας τον ισολογισμό της. Οι προβλέψεις του 2016 ανήλθαν σε 775 εκατ. ευρώ. Κάμψη παρουσίασε και το ενεργητικό της τράπεζας καθώς από τα 73 δισ. ευρώ υποχώρησε στα 66,3 δισ.

Η **Attica Bank** έκλεισε τη χρήση του 2016 με ενεργητικό του ομίλου στα 3, 61 δισ., με υπόλοιπα καταθέσεων 1, 89 δισ. και με χορηγήσεις 3,98 δισ. έναντι 3, 93 δισ. το 2015. Τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα του ομίλου ανήλθαν σε 2,4 δισ. και ο δείκτης προβλέψεων επί του συνολικού υπολοίπου δανείων ανήλθε σε 30,3%, ο υψηλότερος του τραπεζικού συστήματος. Σημειώνεται ιδιαίτερα ότι το αποτέλεσμα προ φόρων του ομίλου διαμορφώθηκε σε 10,2 εκατ. ευρώ ενώ τα αποτελέσματα μετά από φόρους σε ζημίες 49,8 εκατ. ευρώ, λόγω προβλέψεων για επισφαλείς χορηγήσεις 40 εκατ. ευρώ και του κόστους 4,7 εκατ. ευρώ της εθελουσίας εξόδου. Σημειώνεται επίσης ότι ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας του ομίλου παρά τις ζημίες της χρήσης, παρέμεινε σε ικανοποιητικά επίπεδα και διαμορφώθηκε σε 14, 8%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

6.1 Συμπεράσματα

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση το 2007 ανέδειξε τα τεράστια προβλήματα που αντιμετώπιζε και εξακολουθεί να αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία. Έως και το 2007 το δημόσιο χρέος και τα ελλείμματα που είχαν δημιουργηθεί χρηματοδοτούνταν μέσω του δανεισμού της χώρας, μη κάνοντας αισθητές τις καταστροφικές συνέπειες. Από το 2008 και μετά, η παγκόσμια κρίση θα συμβάλλει στην επιδείνωση της οικονομίας, τα επιτόκια δανεισμού της χώρας θα αυξηθούν σημαντικά και η δυνατότητα της ελληνικής οικονομίας να χρηματοδοτείται από ξένες αγορές θα περιοριστεί. Η χώρα θα περιέλθει σε βαθιά ύφεση και ο τραπεζικός κλάδος, όπως και σχεδόν όλοι οι κλάδοι της οικονομίας, θα επηρεαστούν είτε με άμεσο είτε με έμμεσο τρόπο. Η βιωσιμότητα του τραπεζικού κλάδου απειλήθηκε εξαιτίας της μεγάλης εκροής κεφαλαίων, της αδυναμίας δανεισμού από άλλες αγορές χρήματος και της εκτόξευσης του όγκου των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Η αβέβαιη αυτή κατάσταση απαιτούσε αναγκαίες αλλαγές που θα αφορούσαν τόσο τους ίδιους τους τραπεζικούς οργανισμούς όσο και το γενικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο. Αλλαγή εταιρικής κουλτούρας, επενδύσεις σε νέα συστήματα διαχείρισης κινδύνων, συγκρατημένη και με μεγαλύτερες εξασφαλίσεις μόχλευση, μεγαλύτερες προβλέψεις, καλύτερη ποιότητα ενεργητικού, εξασφάλιση μεγαλύτερης ρευστότητας από πλευράς τραπεζών αλλά και καλύτερη εποπτεία, αυστηρότερος έλεγχος, διορθωτικές κινήσεις και επιβολή προληπτικών μέτρων οχύρωσης έναντι των τραπεζικών κινδύνων εκ μέρους των εποπτικών αρχών, καθίστανται αναγκαία για την πρόληψη και αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων με αυτήν του 2007. Γι' αυτό το λόγο ένα μεγάλο μέρος από το θεωρητικό τμήμα της εργασίας μας, καλύπτεται από την ανάλυση της εξέλιξης του εποπτικού πλαισίου του τραπεζικού συστήματος, τονίζοντας τις αδυναμίες του, με απώτερο στόχο συνεχή περιθώρια βελτίωσης.

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η χρηματοοικονομική κρίση του 2007 μπορεί να μην είχε άμεσο αντίκτυπο στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα διότι οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν εκτεθεί σε «μολυσματικά» χρηματοοικονομικά προϊόντα, αποκάλυψε όμως την κρίση χρέους της Ελλάδας. Στην εργασία παρουσιάζεται η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας τόσο πριν την κρίση όσο και κατά την διάρκεια αυτής, δίνοντας απάντηση στο σημαντικό ερώτημα, πως μία χώρα με θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και μάλιστα μεγαλύτερους του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλήττεται από την κρίση μέσω της υπερβολικής μόχλευσης.

Η πορεία του ελληνικού τραπεζικού κλάδου αποτελεί επίσης το κυρίως αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας. Μία πορεία που φάνταζε ότι ξεκινούσε με τους καλύτερους οιωνούς όταν εντάχθηκε η χώρα στην ευρωζώνη και που πιθανότατα θα συνέχιζε την θετική της εξέλιξη αν δεν επιβαρυνόταν από την κρίση χρέους της Ελλάδας. Στην εργασία εξετάζεται αυτή η σχέση και καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν επηρεάστηκε άμεσα από την χρηματοοικονομική κρίση όπως άλλες οικονομίες. Επωμίστηκε όμως το βάρος του δημόσιου χρέους και των συνεχών υποβαθμίσεων της χώρας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, χάνοντας για μεγάλο διάστημα την παροχή ρευστότητας μέσω του διεθνούς διατραπεζικού συστήματος. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την μεγάλη διαρροή καταθέσεων μεγάλωσε την ψαλίδα μεταξύ εισροών και εκροών.

Την κατάσταση επιδείνωσε η συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στο PSI και την επαναγορά του καθώς και η επιδείνωση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου, συνέπεια της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας. Οι ελληνικές τράπεζες αναγκάστηκαν να αναζητήσουν νέες πηγές χρηματοδότησης πιο ακριβές και πιο επισφαλείς. Η επιβολή του Capital Control, ο περιορισμός του λειτουργικού τους κόστους καθώς και οι τραπεζικές συγχωνεύσεις και εξαγορές όπως επίσης και ο εξορθολογισμός του δανειακού τους χαρτοφυλακίου αποτελούν μερικές από τις ενέργειες στις οποίες προέβησαν οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να μην λυγίσουν κάτω από βάρος της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης.

Η αξιολόγηση των πέντε ελληνικών τραπεζών μέσω της μεθοδολογίας CAMELS επιβεβαιώνει τα προαναφερθέντα και αποδεικνύεται αξιόπιστη και αποτελεσματική. Η έρευνα αποκαλύπτει ότι οι ελληνικές τράπεζες ήταν επαρκώς κεφαλαιοποιημένες. Δεν αντιμετώπιζαν θέματα κεφαλαιακής επάρκειας αλλά ποιότητας στοιχείων ενεργητικού και μάλιστα άμεσα ρευστοποιήσιμων. Ζήτημα κεφαλαιακής επάρκειας συνεπώς δεν υπήρχε αλλά τέθηκε αργότερα λόγω της κρίσης χρέους της Ελλάδας. Άλλο ένα προβληματικό σημείο των ελληνικών τραπεζών που ανάδειξε η έρευνα είναι η ποιότητα διοίκησης και η αποτελεσματικότητα αυτής στην διαχείριση κινδύνων. Η ποιότητα της διοίκησης των ελληνικών τραπεζών έχει μεγάλα περιθώρια βελτίωσης. Το σημαντικότερο όμως πρόβλημα που αντιμετώπισε και συνεχίζει να αντιμετωπίζει το τραπεζικό μας σύστημα είναι η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε καθυστέρηση.

Βάσει λοιπόν των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης των πέντε Ελληνικών τραπεζών, ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα πρέπει να προβεί σε πολλές διαρθρωτικές και διορθωτικές κινήσεις. Πρωταρχικός στόχος πρέπει να είναι η ρύθμιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η αναδιάρθρωση πολλών εξ αυτών με τρόπο τέτοιο που θα έδινε την δυνατότητα στους οφειλότες της έγκαιρης αποπληρωμής των δόσεων τους, θα αύξανε τα έσοδα των τραπεζών από προμήθειες και θα βελτίωνε την κεφαλαιακή επάρκεια και ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων. Επίσης, η με ευνοϊκότερους όρους παροχή νέων επιχειρηματικών αλλά και καταναλωτικών δανείων, πιθανόν θα έδινε νέα ώθηση στην οικονομία, θα προωθούσε τις νέες επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα και θα γινόταν αιτία προσέλκυσης νέων καταθέσεων.

Βασική προτεραιότητα είναι και η ανάκτηση της εμπιστοσύνης του καταθετικού-επενδυτικού κοινού. Εν μέσω κρίσης αυτό είναι δύσκολο όμως αναγκαίο. Πρέπει να αυξηθεί η ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων και να δρομολογηθεί η απεξάρτησή τους από τον ELA (Emergency Liquidity Assistance) και οι καταθέσεις είναι η κινητήριος δύναμη για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Η σωστή και αποτελεσματική διοίκηση θα χαράζει την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει για να ανταπεξέλθει στις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν.

Μελέτες όπως αυτή των **Wimkar και Tanko (2008)**¹¹² η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δείκτες CAMELS είναι ανεπαρκείς από μόνοι τους να αποδώσουν με ακρίβεια την συνολική εικόνα μιας τράπεζας και των **Hirtle και Lopez (1999)**¹¹³ οι οποίοι έπειτα από συλλογή εποπτικών πληροφοριών για το διάστημα 1989-1995 κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι αυτές καθίστανται χρήσιμες μόνο όσον αφορά την τρέχουσα κατάσταση των τραπεζών, έρχονται σε αντίθεση με δική μας έρευνα. Η έρευνά μας σχετικά με τους αριθμοδείκτες CAMELS, ανέδειξε την αξιοπιστία τους καθώς και την συμβολή τους στην λήψη σημαντικών επιχειρηματικών αποφάσεων. Όπως είδαμε συνολικά για την πορεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, τα αποτελέσματα του συστήματος CAMELS κατά τα έτη 2005-2010, δηλαδή κατά την περίοδο της διανύομενης κρίσης, ήταν δυνατό να μας δώσουν σημαντικές πληροφορίες για την πορεία των τραπεζών και για τα επόμενα έτη, αποδεικνύοντας έτσι ότι ένα μεγάλο μέρος των συμπερασμάτων και πληροφοριών που απορρέουν από την αξιολόγηση των δεικτών CAMELS παραμένουν χρήσιμα και ενδιαφέροντα μετά το πέρας της αξιολόγησης. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγούμαστε και από την μελέτη της υπόλοιπης εξεταζόμενης περιόδου (2011-2016), καθώς η κατάσταση που επικρατεί από το 2016 έως σήμερα σχετίζεται άμεσα με τα αποτελέσματα του υποδείγματος CAMELS. Προς αυτή την κατεύθυνση κινήθηκαν και οι μελέτες άλλων επιστημόνων, με την έρευνα των **Barker και Holdsworth (1993)**¹¹⁴ να καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα με τη μελέτη μας. Υπέρ της μεθοδολογίας του συστήματος CAMELS τάσσεται και ο **Golam Mohiuddin (2014)**¹¹⁵ ο οποίος δημοσιοποιεί έρευνα την οποία διεξήγαγε για δύο μεγάλες τράπεζες του Μπαγκλαντές και θεωρεί τα CAMELS ως πολύτιμα εργαλεία στην διάθεση των οικονομικών αναλυτών.

¹¹² Wirnkar, A. and Tanko, M. (2008) , «CAMELS and banks performance evaluation: The way forward», *Working Paper*, SSRN.

¹¹³ Hirtle, Beverly and Lopez, Jose A., «Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations», *Economic Policy Review*, Vol. 5, No. 1, April 1999. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1004357>

¹¹⁴ Barker, D., Holdsworth, D., (1993), «*The Causes of Bank Failures in the 1980s*», Research Paper No. 9325 Federal Reserve Bank of New York.

¹¹⁵ Golam Mohiuddin, (2014), «*Use of CAMEL Model: A Study on Financial Performance of Selected Commercial Banks in Bangladesh*», *Universal Journal of Accounting and Finance* 2(5): 151-160.

Συνοψίζοντας η μέθοδος CAMELS αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στα χέρια της διοίκησης των τραπεζών. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με ασφάλεια και να συναποτελέσει μαζί με την χρήση άλλων μεθόδων σημαντικό όπλο για την διερεύνηση της κατάστασης των τραπεζικών οργανισμών, και την βελτίωση της αντοχής τους απέναντι στους κινδύνους. Η δυνατότητα ελέγχου και μέτρησης των σημαντικότερων παραμέτρων λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων και παράλληλα η αξιολόγηση των τραπεζικών οργανισμών ως σύνολα αποτελούν πλεονεκτήματα τα οποία σε συνδυασμό με την σχετικά εύκολη εφαρμογή της μεθόδου και την ευελιξία της διαμόρφωσης των σταθμίσεων ανάλογα με τις εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες, προσδίδουν στην μεθοδολογία CAMELS λειτουργικότητα, αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία.

6.2 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

- Η πρώτη πρότασή μας δεν έχει να κάνει με μια άλλη ερευνητική μέθοδο, αλλά με μεγαλύτερο χρονικό διάστημα μελέτης. Ολοκληρώνοντας τη διπλωματική εργασία παρακολουθήσαμε ολόκληρη την πορεία του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος για ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο, δηλαδή την περίοδο πριν και μετά την επερχόμενη κρίση, καταλήγοντας τόσο σε ενθαρρυντικά συμπεράσματα όσο και σε εμφανής αδυναμίες, με σημαντικά περιθώρια όμως βελτίωσης. Θα παρουσίαζε λοιπόν για κάποιον ερευνητή τεράστιο ενδιαφέρον να μελετήσει την πορεία του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος και την επόμενη πενταετία, επιτυγχάνοντας έτσι μία ολοκληρωμένη εικόνα για το πως ήταν, πως παρουσιάστηκε με τις πρώτες ανακεφαλαιοποιήσεις, πως μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης και το πως θα είναι με τις ενδεχόμενες νέες ανακεφαλαιοποιήσεις του. Ταυτόχρονα με τις νέες και ποιο αυστηρές συνθήκες που διαμορφώνει το νέο εποπτικό πλαίσιο θα μπορούσαμε να εξετάσουμε τις σημαντικές μεταβολές και τις πιθανόν υπάρχουσες αποκλίσεις των αριθμοδεικτών του υποδείγματος CAMELS, αποδεικνύοντας για ακόμα μια φορά ότι η μεθοδολογία CAMELS μας δίνει χρήσιμες πληροφορίες όχι μόνο για την παρούσα κατάσταση, αλλά ότι είναι και ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την πρόβλεψη και άμεση απόρροια αυτής, την πρόληψη αρνητικών μελλοντικών καταστάσεων.
- Τέλος μια δεύτερη πρόταση είναι να γίνει κάποια προσπάθεια ανάλυσης με τη χρήση παλινδρόμησης (regression analysis) στην οποία θα εξετάζεται η σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων μεταβλητών με σκοπό την πρόβλεψη των τιμών της μιας, μέσω των τιμών της άλλης (ή των άλλων). Ένα είδος παλινδρόμησης που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί είναι η γραμμική παλινδρόμηση. Στη γραμμική παλινδρόμηση τα δεδομένα μοντελοποιούνται χρησιμοποιώντας γραμμικές λειτουργίες προγνωστικά, και οι άγνωστες παράμετροι μοντέλου υπολογίζονται από τα δεδομένα. Κυρίως χρησιμοποιούμε μια εξαρτημένη μεταβλητή την οποία και θέλουμε να μελετήσουμε και σαν ανεξάρτητες μεταβλητές χρησιμοποιούμε όσες έχουν κάποια συσχέτιση, μεγάλη ή μικρή με την εξαρτημένη μεταβλητή, δηλαδή το κύριο πεδίο της μελέτης μας. Στην προκειμένη περίπτωση θα μπορούσε κάποιος να μελετήσει τη συσχέτιση, δηλαδή κατά πόσο επηρεάζεται η συνολική βαθμολογία του υποδείγματος CAMELS (εξαρτημένη μεταβλητή), από παράγοντες όπως οι τραπεζικοί κίνδυνοι, η οικονομική κρίση (συσχέτιση με κάποια ποσά που έχουν μεταβληθεί σημαντικά, όπως για παράδειγμα το ΑΕΠ), το νέο εποπτικό πλαίσιο που έχει επιφέρει ο θεσμός της Βασιλείας, καθώς επίσης εάν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της τραπεζικής απόδοσης με την εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης. Η οικονομική κρίση, οι τραπεζικοί κίνδυνοι, το εποπτικό πλαίσιο και η εταιρική διακυβέρνηση προφανώς και θα αποτελέσουν τις ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος, Π., (2008), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα (Αγορές, Προϊόντα, Κίνδυνοι)», Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Δ' Ανανεωμένη Έκδοση, Αθήνα, 2013, σελ. 41-45, σελ. 801-802.

Αιγυπτιάδης Α., (1992), «Το Τραπεζικό Σύστημα, Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών», Διεύθυνση Πληροφοριών και Επιμορφώσεως, Αθήνα, σελ. 16.

Αναστασία Σακελλαρίου, (2014), «Η οικονομική κρίση γέννησε ένα νέο, αλλά σταθερότερο τραπεζικό σύστημα», Απόσπασμα συνέντευξης στην Καθημερινή.

Διαθέσιμο στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ:

(<http://www.kathimerini.gr/776905/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-oikonomikh-krish-gennhse-ena-neo-alla-sta8erotero-trapeziko-systhma>)

Απόστολος Γ. Χριστόπουλος & Ιωάννης Γ. Ντόκας, (2012), «Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική, σελ.168-169, σελ.174, σελ. 181 σελ.197-199, σελ.218, σελ. 227-228, σελ. 233-234.

Άρθρο 1088/2006 (01/09/2006) , «Προσαρμογή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα Τραπεζικής Χρηματοδότησης».

Διαθέσιμο στο:

(<https://www.e-forologia.gr/>)

Γαλιάτσος Κ., (1994), «Διεθνείς Κεφαλαιαγορές και Ελληνικό Χρηματιστήριο», σελ. 219.

Γιώργος Κουφάρης, Άρθρο: «Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ», ΧΡΗΜΑ, 2009.

Διαθέσιμο στο ΧΡΗΜΑ:

(<http://www.hrima.gr/article.asp?view=599&ref=593>)

Γκόρτσος, Χ., (2001), « Συνολική θεώρηση του ισχύοντος πλαισίου της εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας και ,η επερχόμενη αναθεώρησή του», Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών , Β-Γ Τρίμηνα, σελ. 18-31.

Διαθέσιμο στο:

(<http://archive.inbusinessnews.com/inbusiness/news/opinions/trapezikos-tomeas-apo-th-vasileia-iii-sth-vasileia-iv>)

Γκόρτσος Χ., (2006), «Το δίκαιο της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών ιδρυμάτων», σελ. 21.

Γκόρτσος Χ., (2011), Άρθρο: « Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος» ,Ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, Ενότητα Ζ, σελ. 534-536.

Διαθέσιμο στο:

<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UpIPDFs/syllogikostomos/30-z%20GORTSOS%20519-540.pdf>

Γκόρτσος Χ. ,(2014), «Συνέντευξη του Καθηγητή Χρήστου Γκόρτσου, Γενικού Γραμματέα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών», στο Παρατηρητήριο για την Κρίση. Διαθέσιμο στο:

<http://crisisobs.gr/2014/04/sinentefxi-tou-kathigiti-christou-gkortsou-genikou-grammatea-tis-ellinikis-enosis-trapezon-sto-paratiritirio-gia-tin-krisi/>

Ειρήνης Σακελλάρη, «Έλεγχο ποιότητας του Ενεργητικού των Τραπεζών»,(2017).

Διαθέσιμο στο:

<http://www.reporter.gr/Eidhseis/Epicheirhseis/Trapezes/328871-Elegcho-poiothtas-toy-Energhtikoy-twn-Trapezwn-zhtaei-pali-to-D%CE%9DT-Den-problepetai-pantws-sta-stress-tests-toy-2018>

Έλενα Ζούκοβα & Νικήτας Βουγιουκλής(2011), «Οι συμφωνίες της Βασιλείας».

Διαθέσιμο: (<https://www.slideshare.net/NikitasVougiouklis/ss-45722982>)

Ελληνική Ένωση Τραπεζών., «Το Ελληνικό Τραπεζικό σύστημα το 2011 και 2014».

Έρευνα της EUROBANK,(2009),«Η κρίση του 2007-2009:Τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές».

Ζαπράνης, Α.(2009),«Διαχείριση Χρηματοοικονομικών Κινδύνων με το Matlab»,Αθήνα, Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Καπόπουλος Π. και Σ. Λαζαρέτου, (1997), «Νομισματικές Σχέσεις Διεθνούς Τραπεζική και Χρηματοδότηση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 210, σελ. 212.

Καραμούζης Νίκος - Γκίκας Χαρδούβελης, (2011), «Από Τη Διεθνή Κρίση Στην Κρίση Της Ευρωζώνης και Της Ελλάδας: Τι Μας Επιφυλάσσει Το Μέλλον», Εκδόσεις Λιβάνη.

Κορρές Γ., «Ελληνική Οικονομία», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 2003,σελ 205, σελ. 206 (Αναφορά στις χρηματιστικές αγορές).

Μιχάλης Κρονίδης, «Τραπεζικός τομέας: Από τη Βασιλεία III στη Βασιλεία IV»,21 Οκτωβρίου 2016.

Νίκος Καραμούζης,(2017),« Σε κρίσιμο σταυροδρόμι το τραπεζικό σύστημα», Ομιλία του του προέδρου της Eurobank σε συνέδριο της Capital Link στις ΗΠΑ.

Διαθέσιμο στο ΒΗΜΑ:

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=924109>

Νούλας Α., «Χρήμα και τράπεζες». Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2005,σελ 15, σελ. 47 – 48.

Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος,(2015),σελ.16, σελ.18 «Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα και οι προτάσεις της ΟΤΟΕ για το ρόλο του και τη συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη».

Π.Ζαχούρης, «Εκπαιδευτικό Βοήθημα στις Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Πάτρα 2008,σελ. 9-10, σελ. 11.

Σαπουντζόγλου Γ. και Χ. Πεντότης, «Τραπεζική Οικονομική». Τόμος Α, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα 2009, σελ. 43,σελ. 198.

Σαπουντζόγλου, Γ. & Πεντότης, Χ. (2009), «Τραπεζική Οικονομική», Αθήνα, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Β τεύχος, σελ. 339-340.

Τράπεζα της Ελλάδος, «Ιστορικό Αρχείο, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, 160 χρόνια λειτουργίας», Ιστορικό Χρημολόγιον (1841-2001), Αθήνα 2001.

Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013,« Το χρονικό της μεγάλης κρίσης».

Τράπεζα της Ελλάδος (2011), «Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για το έτος 2010», Απρίλιος 2011, Αθήνα.

Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2011/ Τράπεζα της Ελλάδος, 2012. Έκθεση για την ανακεφαλαιοποίηση και αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού τομέα.

Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίες Συνοπτικές Λογιστικές Καταστάσεις.

Τράπεζα της Ελλάδος, Συγκεντρωτική Λογιστική Κατάσταση Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Τράπεζα της Ελλάδος, Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα

Τριαντόπουλος, Χ.,(2008), «Εποπτεία τραπεζικού συστήματος, η ευρωπαϊκή εμπειρία και το νέο κανονιστικό πλαίσιο, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.

Φαίδων Καλφάογλου, «Υπόδειγμα μέτρησης πιστωτικού κινδύνου», Τράπεζα της Ελλάδος-Γενική Επιθεώρηση Τραπεζών

Φαρσαρώτος Ι.(2009), «Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

Χριστοφόρου Β., «Η Χρηματοπιστωτική κρίση και η εποπτεία των χρηματαγορών», Διατριβή, Μ.Σε, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2011.

Ξένη Βιβλιογραφία

Adam Smith,(1776), «Ερευνα για τη Φύση και τα Αίτια του Πλούτου των Εθνών».

Aiginger K., (2009), «The current Economic Crisis: Causes, Cures and Consequences», WIFO working papers, No 341.

Barker, D., Holdsworth, D., (1993), «*The Causes of Bank Failures in the 1980s*», Research Paper No. 9325 Federal Reserve Bank of New York.

Basel Committee on Banking Supervision, (2010), «Results of the comprehensive quantitative impact study», December.

Διαθέσιμο στο:

(<http://www.bis.org/publ/bcbs186.htm>.)

Βλέπε, επίσης, Angelini et. al. (2011), και Slovik and Courne`de, (2011).

Boot, A.W. and Thakor, V.A., (1997), «Financial Architecture System», The Review of Financial Studies, No.10, p. 693-733.

Butler, T., (February 17,2014), «What really happened to Bear Stearns? ».

Available at:

(<http://www.silverseek.com/commentary/what-really-happened-bear-stearns-12942>)

C.Reavis, «The Global Financial Crisis of 2008-2009: The role of Greed, Fear and obligarchs».

Available at:

([https://misloan.mit.edu/MSTIR/Global Financial Crisis/Crisis-22082009/Documents/09-093_The Financial Crisis of 2008-2009.pdf](https://misloan.mit.edu/MSTIR/Global_Financial_Crisis/Crisis-22082009/Documents/09-093_The_Financial_Crisis_of_2008-2009.pdf))

Cambridge Dictionary, Meaning of «financial product» in English.

Διαθέσιμο στο:

(<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/financial-product>

Caruana, J (2010), « Central banking in a balance sheet recession», Panel remarks at the Board of Governors of the Federal Reserve System 2012 conference on «Central banking: before, during and after the crisis», Washington, 23-24 March 2012, BIS Speeches».

Christopoulos, Mylonakis & Diktapanidis (2011), «*Could Lehman Brothers' Collapse Be Anticipated? An examination Using CAMELS Rating system*», International Business Research Vol.4, No 2.

Cole & Gunther (1998), «*Predicting Bank Failures: A comparison of On and Off-Site Monitoring Systems*», Journal of Financial Services Research 13, pag. 103-117.

D. Borge, (2001), «The Book of Risk», Page 21.

European Banking Authority (2017), Risk Dashboard, data as of Q3 2016

European Central Bank, Payment Statistics for 2015, 26 September 2016

F. Mishkin, (2011), «The economics of money, banking and financial markets», page 279.

Federal Deposit Insurance corporation, FDIC Law, Regulations, Related Acts, 62 Fed., Reg. 752, January 6, 1997, effective January 1, 1997.

Available at:

<https://www.fdic.gov>)

G. Alexander, (1996), «Risk Management and Analysis», page 309.

Galletti, (2003), «Banking, Finance and Accounting: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications», Page 888.

Golam Mohiuddin, (2014), «*Use of CAMEL Model: A Study on Financial Performance of Selected Commercial Banks in Bangladesh*», Universal Journal of Accounting and Finance 2(5): 151-160.

Gupta, PK. (2014), «*An analysis of Indian public-sector banks using CAMEL approach*», IOSR Journal of Business and Management, 16, pages 94-102.

Hasan Dincer, Gulsah Gencer, Nazife Orhan, Kevser Sahinbas, (2011), «*A Performance Evaluation of the Turkish Banking Sector after the Global Crisis via CAMELS Ratios*, Procedia-Social and Behavioral Sciences», Volume 24, 2011, Pages 1530-1545.

Hirtle, Beverly and Lopez, Jose A., «Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations», Economic Policy Review, Vol. 5, No. 1, April 1999.

Available at SSRN:

<https://ssrn.com/abstract=1004357>)

Hull J., (2012), « Risk management and financial institutions», John Wiley & Sons., page 447.

Iakovos Alhadeff, Introduction to Bank Recapitalization, Smashwords, May 12, 2014. Available at:

<https://www.smashwords.com/books/view/437487>)

Kingsley, P. (August 7, 2012), «Financial crisis: timeline. The financial crisis, five years on: how the world economy plunged into recession».

Available at:

<http://www.theguardian.com/business/2012/aug/07/credit-crunch-boom-bust-timeline>)

La passerelle des Arts, Advanced Finance Lesson 3: Money Markets

Διαθέσιμο στο:

https://www.lapasserelle.com/courses/advanced_finance/lesson_3.htm

Lexicon, Definition of Capital Adequacy Ratio, Financial Times.

Διαθέσιμο στο:

<https://lexicon.ft.com/Term?term=capital-adequacy-ratio>

Maheshwara Reddy & K.V.N. Prasad, «*EVALUATING PERFORMANCE OF REGIONAL RURAL BANKS: AN APPLICATION OF CAMEL MODEL*», Journal of Arts, Science & Commerce ■ E-ISSN 2229-4686 ■ ISSN 2231-4172.

Malihe Rostami, (November 2015), « *CAMELS' ANALYSIS IN BANKING INDUSTRY*», Global Journal of Engineering Science and Research Management.

Mankiw Gregory N και Laurence M. Ball, (2013), «Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Gutenberg, Επιστημονική επιμέλεια Γιώργος Χορταρέας, Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος, σελ. 622-623, σελ. 776-777.

Minsky, (1982), «Theory of Financial Crises in a Global Context».

Mohamed A. El-Erian, (2017), «Δέκα χρόνια μετά την κρίση, ο κίνδυνος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παραμένει μεγάλος».

Διαθέσιμο στο Capital :

<http://www.capital.gr/bloomberg-view/3232269/deka-xronia-meta-tin-krisi-o-kindunos-sto-xrimatopistotiko-sustima-paramenei-megalos>

Nazir T., (2010), «*Analyzing Financial Performance of Commercial Banks in India: Application of CAMEL Model*», Pakistan Journal of Commerce & Social Sciences, Jan2010, Vol. 4 Issue 1, p.40-55. 16p. 13 Charts.

Opez, J.A. (1999). «*Using CAMELS Ratings to Monitor Bank Conditions*», FRBSF Economic Letter.

Organization for Economic Co-operation and Development, Bank, Glossary of Statistical Terms.

Διαθέσιμο στα :

<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=177>

<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6189>

Qfinance, Definition of banking system.

Διαθέσιμο στο:

<https://www.finance practitioner.com/dictionary/banking-system>

Santos, J.A.C (2000), « Bank capital regulation in contemporary banking theory: A review of the literature. BIS Working Papers No 90.

Stefan Ingves, (2012), « Strengthening bank capital – Basel III and beyond », Basel Committee on Banking Supervision and Governor.

Tejvan Pettinger, «Recapitalisation of the Banks, Economics Help», June 26, 2012.
Available at:

[\(https://www.economicshelp.org/blog/5447/economics/recapitalisation-of-the-banks/\)](https://www.economicshelp.org/blog/5447/economics/recapitalisation-of-the-banks/)

The Economic Times, Definition of «Capital Adequacy Ratio», Economy.
Available at:

[\(https://economictimes.indiatimes.com/definition/capital-adequacy-ratio\)](https://economictimes.indiatimes.com/definition/capital-adequacy-ratio)

Wellink, (2011), « Research Handbook on International Financial Regulation»: New Basel III rules on exposures to trade finance, pages 108-110(from Kern Alexander & Rahul Dhumale).

Wilmott P., (1998), «Derivatives-The theory and practice of Financial Engineering», page 534.

Wirnkar, A. and Tanko, M. (2008), «CAMELS and banks performance evaluation: The way forward», *Working Paper*, SSRN.

Ιστοσελίδες

- <http://www.iefimerida.gr/news>
- www.bankofgreece.gr
- www.hcmc.gr
- www.soel.gr
- www.cebs.org
- <http://archive.inbusinessnews.com/inbusiness/news/opinions/trapezikos-tomeas-apo-th-vasileia-iii-sth-vasileia-iv>
- <http://www.capital.gr/bloomberg-view/3232269/deka-xronia-meta-tin-krisi-o-kindunos-sto-xrimatopistotiko-sustima-paramenei-megalos>
- www.financepractitioner.com/dictionary/banking-system
- [https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=177,](https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=177)
- <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6189>
- <https://misloan.mit.edu>
- <http://www.silverseek.com/commentary>
- <http://www.theguardian.com/business/2012/aug/07/credit-crunch-boom-bust-timeline>
- <http://www.piraeusbankgroup.com/el/investors/financials/financial-statements>
- <https://www.nbg.gr/el/the-group/investor-relations/financial-information/annual-interim-financial-statements>
- <http://www.alpha.gr/page/default.asp?id=3002&la=1>
- <https://www.eurobank.gr/el/omilos/enimerosi-ependuton/oikonomika-apotelesmata>
- <https://www.atticabank.gr/el/investors/investor-financial-results>
- <http://www.piraeusbankgroup.com/el/investors/financials/annual-reports>
- <https://www.bloomberg.com/europe>
- https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco/ameco-database_en
- <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.el.html>
- <https://www.e-forologia.gr/>
- <https://www.hba.gr/EuropeanAssociation?sectiontype=SSM>